

## Nr 128.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till vattenlag m. m.; given Stockholms slott den 15 mars 1918.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) vattenlag,
- 2) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen,
- 3) lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes,
- 4) lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning,
- 5) lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken,
- 6) lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen,
- 7) lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske,
- 8) lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, samt
- 9) lag om ändrad lydelse av 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

*Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 113 häft. (Nr 128.)*

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

*Eliel Löfgren.*

---

**Förslag**  
till  
**Vattenlag.**

Härigenom förordnas, som följer:

1 KAP.

**Om rätt till vatten.**

**Om jordägares rätt till vattnet å hans grund.**

1 §.

Envar äger att, med här nedan stadgade eller eljest lagligen gällande inskränkningar, råda över det vatten, som finnes å hans grund.

2 §.

I rinnande vatten njute vardera sidans ägare lika lott i vattnet, ändå att större del därav framrinner å den enes grund än å den andres.

Genom vad nu sagts göres ej rubbning i den rätt till större lott i vattnet, som kan grundas å dom, urminnes hävd eller annan särskild rättsgrund. Där utan sådan rättsgrund ena sidans ägare, då denna lag träder i kraft, vid lågvatten tillgodogör sig mer än hälften av den framrinnande vattenmängden, äge han till bevarande av sin rätt till vattnet åberopa förut gällande lag.

**Om inskränkningar i jordägarens rätt att råda över vattnet  
å grunden.**

*Om inskränkningar i allmänhet.*

3 §.

Ägare av strand vid sjö eller annat vatten vare, där vattenområdet ej är honom tillhörigt, ändock berättigad att vid sin strand hava

mindre brygga, båt-, bad- eller tvätthus eller annan dylik byggnad, såframt ej vattenområdets ägare genom byggnaden lider men av någon betydelse eller hinder mot byggnaden möter av stadgandena i 2 kap.

## 4 §.

Huruledes under vissa förutsättningar den, som äger råda över vatten, kan förpliktas att till följd av företag, som avses i 2 eller 3 kap., underkasta sig förlust i honom tillkommande vattenmängd eller vattenkraft, därom stadgas i nämnda kapitel; och gälle i fråga om rätt till ersättning för sålunda tillskyndad förlust vad i 9 kap. finnes föreskrivet, dock med de inskränkningar, som föranledas av stadgandena i 6 och följande §§ av detta kap. samt i 2 kap. 7 och 8 §§.

Beträffande skyldighet att i andra fall än i första stycket sägs underkasta sig förlust, som ovan nämnts, så ock om gottgörelse därför gälle vad särskilt är stadgat, dock med här nedan föreskrivna inskränkningar i rätten till ersättning, där sådan kunnat eljest ifrågakomma.

*Om kungsådra.*

## 5 §.

Kungsådra skall anses finnas i sådana områden i rinnande vatten, som äro upptagna å lagakraftätagande förteckning, upprättad i den ordning särskilt stadgas.

Å förteckning, som nu sagts, skola uppföras de vattendrag, räknat från viss genom utlopp ur sjö eller särskilt tillflöde bestämd plats, i vilka vid lågvatten framrinner en vattenmängd av fem kubikmeter eller mer i sekunden.

## 6 §.

Tages i vattendrag, där kungsådra finnes, vatten i anspråk för inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller allmän flottled eller för fiskets tillgodoseende eller för torrläggning eller bevattning av mark, vare ägare av strömfall eller annat område i vattendraget pliktig att utan gottgörelse underkasta sig därigenom uppkommen förlust i vattenmängd, i den mån förlusten tillsammans med det vatten, som förut utan att ersättning därför utgått må hava tagits i anspråk för ändamål, som nyss nämnts, icke överstiger en tredjedel av den i varje tidsmoment framrinnande vattenmängden. Där viss myckenhet

vatten tages i anspråk oberoende av växlingarna i vattenföring, skall omförmälda anpart beräknas av lågvattenmängden.

Om för ändamål, som ovan nämnts, åtgärd vidtages, varigenom i strömfall, där kungsådra finnes, fallhöjden minskas, vare fallägaren pliktig att utan gottgörelse vidkännas en tredjedel av den därigenom uppkomna förlusten i vattenkraft; dock skall, där fallägaren går eller förut gått förlustig jämväl vattenmängd, sammanlagt allenast en tredjedel av den ursprungliga vattenkraften i den del av fallet, som borttages, avstås utan ersättning.

Därest genom vattenreglering, som verkställts inom de närmaste tjugu åren före framställandet av anspråk enligt denna §, lågvattenmängden blivit ökad, skola de nu givna bestämmelserna icke vinna tillämpning i avseende å den vunna ökningen.

### 7 §.

Har vattendomstol lämnat medgivande till bebyggande av strömfall, där kungsådra finnes, och hava ej fyrtio år förflutit från den för byggnadens fullbordande jämlikt 11 kap. 63 § bestämda tid, vare strömfallets ägare icke på grund av vad i 6 § stadgats pliktig att för torrläggning eller bevattning av mark utan gottgörelse underkasta sig minskning i den vattenmängd eller fallhöjd, som han enligt vattendomstolens beslut äger tillgodogöra sig, i vidare mån än att för varje förflutet år utöver tjugu en tjugondel av sådan anpart i vattenmängd eller fallhöjd, som i 6 § sägs, skall avstås utan ersättning.

### 8 §.

Har strömfall, där jämlikt denna lag kungsådra finnes, bebyggts enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggande i kungsådra, och har vid tillståndets lämnande gjorts förbehåll om skyldighet för strömfallets ägare att underkasta sig de inskränkningar eller jämkningar i avseende å nyttjandet av vattnet i kungsådran eller de ytterligare villkor för rätten att tillgodogöra sig dess vatten, som kunna föranledas av ny lagstiftning, skola stadgandena i 6 § träda i stället för de i sammanhang med tillståndet givna bestämmelser, dock ej i den mån dessa ålägga strömfallsägaren särskilda skyldigheter beträffande vid tiden för tillståndets meddelande förhandenvarande intressen. Har förbehåll med hänsyn till ny lagstiftning icke skett, gälle ock vad nu sagts, där ej strömfallsägaren genom anmälan till vattendomstolen

inom etthundraåttio dagar efter det denna lag trätt i kraft förklarar sig vilja fortfarande vara underkastad de vid tillståndets beviljande meddelade bestämmelserna.

Skola stadgandena i 6 § lända till efterrättelse beträffande strömfall, varom i första stycket förmäles, skall vad i 7 § finnes föreskrivet äga motsvarande tillämpning å sådant strömfall; dock att de i sistnämnda § angivna tider räknas från den dag, då denna lag träder i kraft.

Finnes icke jämlikt denna lag kungsådra i strömfall, som bebyggt enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggnade i kungsådra, vare strömfallets ägare, såvitt angår sådant i 6 § avsett företag, om vars utförande fråga väckes efter det denna lag trätt i kraft, icke underkastad de vid tillståndets beviljande givna bestämmelserna.

### 9 §.

Är, då denna lag träder i kraft, strömfall, där jämlikt denna lag kungsådra finnes, bebyggt i annan ordning än efter tillstånd, som i 8 § sägs, eller varder sådant strömfall därefter utan dylikt tillstånd bebyggt i enlighet med beslut, som meddelats jämlikt äldre lag, vare fallets ägare icke på grund av stadgandena i 6 § pliktig att utan ersättning underkasta sig minskning i den vattenmängd eller fallhöjd, som han lagligen äger tillgodogöra sig medelst byggnaden.

### 10 §.

Är strömfall, som avses i 7 eller 8 §, bebyggt för tillgodogörande endast av en del av den ägaren tillkommande vattenmängden, skall, ändå att ägaren efter ty ovan stadgas är pliktig att utan gottgörelse underkasta sig minskning i det av honom tillgodogjorda vattnet, denna skyldighet åligga honom allenast, i den mån den obegagnade delen av vattnet må understiga en tredjedel av vattenmängden eller den mindre del därav, vilken tages i anspråk för ändamål, som i 6 § omförmäles.

Har, sedan strömfall bebyggt för utnyttjande av en del av vattnet, ytterligare byggnad skett för tillgodogörande av annan del därav, varde, såvitt ej stadgandet i 9 § gäller i fråga om förstnämnda del av vattnet, den i 6 § omförmälda anpart beräknad proportionsvis å de olika vattenmängder, för vilkas tillgodogörande byggnad sålunda å skilda tider skett. Är stadgandet i 9 § tillämpligt beträffande någon del av vattenmängden i fallet, skall vatten, som tages i anspråk för något av de i 6 § omnämnda ändamål, anses belöpa å nämnda del av vattenmängden allenast,

i den mån det i anspråk tagna vattnet överskjuter den av stadgandet ej berörda vattenmängden.

### 11 §.

Byggnad, som avser att tillgodogöra helt eller delvis samma vattenmängd och fallhöjd, som genom förut befintlig byggnad varit utnyttjad, vare i de hänseenden, som i 7—10 §§ förmälas, utan annan rättsverkan beträffande den sålunda ånyo tillgodogjorda vattenmängden och fallhöjden än den byggnad skulle haft, i vars ställe den trätt.

### 12 §.

Prövas för tillgodoseende av sådant, i 6 § ej omnämnt allmänt ändamål, som är beroende av vattnets fria framrinnande, nödigt att byggnad i vattendrag, varest kungsådra finnes, utrives eller ändras, skall i fråga om skyldighet för byggnadens ägare att utan ersättning vidkännas därigenom uppkommen förlust i vattenmängd vad i 6 § samt 8—11 §§ finnes föreskrivet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

### 13 §.

Där genom förlust i vattenmängd till följd av företag, som avses i 6 §, eller åtgärd enligt 12 § ägare av strömfall eller annat vattenområde lider skada utöver den, som förlusten i sig innebär, vare han, ändå att enligt reglerna i 9 kap. eller eljest gällande bestämmelser ersättning för skadan skolat utgå, ej berättigad till sådan ersättning, i den mån skadan föranledes av förlust, vilken han efter ty i föregående §§ stadgas är pliktig att utan gottgörelse vidkännas.

## 2 KAP.

### **Om byggande i vatten.**

#### 1 §.

Med byggande i vatten avses i denna lag uppförande av damm, bro, brygga, vall, hus eller annan anläggning ävensom verkställande av fyllning eller pålning i vattendrag, sjö eller mindre vattensamling eller havet eller ock på land så nära strandbrädden, att inverkan kan ske på

vattenståndet. Till byggande i vatten hänföres ock, sedan byggnad, som nu sagts, kommit till stånd, varje ändrings- eller reparationsarbete därå nedom högsta kända vattenståndet.

Vad i denna lag stadgas om byggande i vatten skall äga motsvarande tillämpning i fråga om bortledande av vatten nr vattenområde, som ovan nämnts, grävning och sprängning i sådant vattenområde samt annan åtgärd till förändring av vattnets djup eller läge därstädes.

## 2 §.

Byggnad i vatten skall göras så, att ändamålet må utan oskäligh kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.

## 3 §.

Ej må någon så bygga i vatten, att genom uppdämning, sänkning av vattenståndet eller annan inverkan på vattenförhållandena skada tillfogas eller intrång göres å annan tillhörig egendom, vare sig jord, hus, fiske, bebyggt eller obebyggt strömfall eller annat, utan så är att nyttan av byggnaden eller den del därav, som föranleder skadan eller intrånget, prövas efter avdrag av byggnadskostnaden uppgå till ett värde, motsvarande tre gånger den skada och det intrång, som göres å åker och äng, samt två gånger skadan och intrånget å annan egendom. I byggnadskostnaden skall inräknas det belopp, vartill skadan och intrånget å den byggande tillhörig egendom må skattas. För skada och intrång skall ersättning givas efter ty. i 9 kap. skils.

Skulle byggande i vatten hava till följd, att ett avsevärt antal bofasta personer berövas sina bostäder, eller att större fabrik eller annan anläggning, varav många hava uppehälle, måste nedläggas eller dess drift väsentligt minskas, eller att odlad jord till en efter ortsförhållandena betydande omfattning sättes under vatten eller eljest väsentligt skadas, eller att fiskerinäring av större betydenhet lider väsentligt förfång, må byggnaden, ändå att nyttan uppgår till värde, som ovan sagts, icke ske. Lag samma vare, där genom byggande i vatten skulle förorsakas sådan bestående ändring av naturförhållandena, varigenom väsentligt minskad trevnad för närboende eller betydande förlust för landets djur- eller växtvärld är att befara.

Där byggnad i vatten prövas vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, må den tillåtas, ändå att hinder däremot skulle möta av vad i första och andra styckena sägs.

Om byggande, varigenom annans strömfall eller del av strömfall tillgodogöres, gälle vad i 5—7 §§ finnes stadgat.

## 4 §.

Där genom byggande i vatten vållas uppdämning, som hindrar eller försvårar framtida torrläggning av mark, vare sådant hinder eller försvårande att hänföra till skada i den mening 3 § avser; dock skall vid jämförelse enligt första stycket av samma § skada i omförmälda hänseende tagas i beräkning allenast en gång.

## 5 §.

Tillhör ett strömfall till skilda delar olika ägare, och vill en av dem tillgodogöra sig förutom egen jämväl annans del i fallet, vare han, där falldelarnas gemensamma tillgodogörande innebär väsentlig ekonomisk eller teknisk fördel, berättigad därtill mot ersättning, som i 9 kap. skils, såframt han såsom ägare eller på grund av servitutsrätt, som är gällande för all framtid, råder över mer än hälften av den efter vattenmängd och naturlig fallhöjd beräknade vattenkraften i fallet eller den del därav, om vars bebyggande är fråga.

Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning i fråga om två eller flera, olika ägare tillhöriga strömfall.

## 6 §.

Äro å ömse sidor av ett strömfall olika ägare, må ena sidans ägare bjuda ägaren av motsatta sidan att gemensamt utnyttja fallet; vill denne det ej, äge den, som bjudit, att mot ersättning, som i 9 kap. skils, tillgodogöra sig jämväl andra sidans lott i vattnet, såframt det prövas kunna ske utan synnerlig skada för dess ägare. Har denne förklarat sig villig deltaga i fallets tillgodogörande, men kan ej enighet nås om sättet för dess bebyggande eller vattnets nyttjande, bestämme vattendomstolen de villkor, varunder tillgodogörandet må äga rum.

Vilja båda var för sig utnyttja hela strömfallet, pröve vattendomstolen, åt vilkendera företräde bör givas.

## 7 §.

Kan strömfall, som tillhör oskift by eller annan samfälld mark eller som vid skifte av samfällighet ej ingått i skiftet, icke utan del-

ägares förfång skiftas vare sig ensamt eller i förening med annat samfälligheten tillhörigt vattenområde, och vill en delägare tillgodogöra sig hela fallet, vare han, såframt det prövas kunna ske utan synnerlig skada för övriga delägare samt han antingen ensam eller tillsammans med delägare, som lämnat honom medgivande till företaget, äger mer än hälften i strömfallet, berättigad att mot ersättning, som i 9 kap. skils, från samfälligheten tillösa sig fallet jämte det utmål, som enligt bestämmelse vid skifte må finnas avsatt för fallets tillgodogörande. Gränserna för strömfallet ovan och nedan i vattendraget skola bestämmas av vattendomstolen.

Om delägare i samfällt strömfall, vilket ej kan utan delägars förfång skiftas, vill utan att lösa fallet bygga kvarn, såg eller annan mindre anläggning för vattnets tillgodogörande, bjude de andra att taga del däri; vilja de ej, och prövar vattendomstolen det kunna ske utan synnerlig skada för dem, förelägge då honom, på vad sätt, villkor och tid han må bygga och nyttja anläggningen. Ändå att tid, som må vara bestämd för bibehållande av sådan anläggning, icke gått till ända, äge under de i första stycket onförmälda förutsättningar delägare begagna sig av lösningsrätt, som där nämnts.

#### 8 §.

Vill någon i vatten, där fisken har sin gång, göra damm eller annan byggnad, vare han pliktig att utan ersättning vidtaga och för framtiden underhålla nödiga anordningar för fiskens framkomst eller eljest för tryggnad av fiskets bestånd samt tillsläppa för ändamålet nödigt vatten så ock att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter i övrigt, vilka till följd av byggnaden må erfordras till skydd för fisket. Kan nyttan av ifrågasatt anordning icke skäligen anses motsvara den förlust och kostnad, som därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare, må dock efter tillstyrkan av statens fiskeritjänsteman befrielse från sagda skyldighet medgivas.

#### 9 §.

Kronan, kommun eller hushållningssällskap äge rätt att i eller invid vattendrag, där till följd av naturförhållandena eller uppförd byggnad fiskens upp- och nedgång hindras, för fiskens framkomst anordna särskild fiskväg eller eljest vidtaga anstalter för fiskets befrämjande ävensom taga i anspråk det vatten, som för ändamålet erfordras. Be-

träffande företag, som nu nämnts, gälle vad angående byggande i vatten finnes föreskrivet; dock utgöra bestämmelserna i 3 § första stycket icke hinder för sådant företag, där ej genom detsamma synnerligt men tillskyndas den, som äger råda över vattnet, eller annan.

Vad nu stadgats skall äga motsvarande tillämpning i fråga om utvidgande eller förbättrande av befintlig fiskväg eller annan anordning till fiskets befrämjande.

### 10 §.

Bygges damm för tillgodogörande av vattnet såsom drivkraft, eller göres för nämnda ändamål annan byggnad i vatten, varigenom de naturliga vattenståndsförhållandena ändras, vare byggnadens ägare pliktig att till befrämjande av fisket inom landet från och med året näst efter det, då arbetet å byggnaden påbörjats, så länge byggnaden bibehålles, erlægga en årlig avgift av minst tio öre och högst en krona för varje hästkraft, som vid lågvatten kan uttagas vid byggnaden. Göres byggnad i vatten för reglering av vattnets avrinning eller för tillgodogörande av vattnet annorledes än såsom drivkraft, vare lag samma, dock att i sådant fall avgiften skall beräknas efter den före regleringen framrinnande lågvattenmängden eller, där fråga är om vattnets tillgodogörande, efter den lågvattenmängd, som kan vid byggnaden uttagas, samt utgå med minst tio och högst etthundra kronor för varje sekundkubikmeter. Göres byggnad såväl i ändamål av vattnets tillgodogörande såsom drivkraft som för utnyttjande av vattnet annorledes eller för reglering av vattnets avrinning, skall i fråga om beräkningsgrunden vid avgiftens bestämmande hänsyn tagas till det ändamål, som är det huvudsakliga.

Avgift, som i första stycket sägs, skall inom ovan angivna gränser, efter förslag av statens fiskeritjänsteman, bestämmas med fäst avseende bland annat därå, om fiske finnes, som genom byggnaden skadas, om med hänsyn till byggnadens storlek och beskaffenhet i övrigt samt dess belägenhet inverkan därav å fisket är mer eller mindre menlig, om byggnadens ägare jämlikt stadgandet i 8 § förpliktats att vidtaga och underhålla anordningar för fiskets bestånd, samt om föreskrivna dylika anordningar för ägaren medföra större eller mindre kostnad.

Där genom byggnad, som i första stycket avses, allenast obetydlig ändring i vattenståndsförhållandena förorsakas, må befrielse från ovan stadgad skyldighet medgivas.

Varder byggnad, som tillkommit jämlikt äldre lag, ombyggd eller ändrad, och medför ombyggnaden eller ändringen väsentligt större skada

å fisket än den byggnaden förut orsakat, skola de i första och andra styckena givna bestämmelserna lända till efterrättelse i avseende å byggnaden.

Huru avgift, varom i denna § förmäles, skall indrivnas och för det därmed avsedda ändamålet användas, därom förordnar Konungen.

#### 11 §.

I eller vid allmän farled må ej byggas, med mindre byggnaden göres på sådant sätt eller sådana särskilda anordningar vidtagas, att leden fortfarande kan utan olägenhet av någon betydelse användas för det därmed avsedda ändamålet. Lag samma vare, där någon vill bygga i allmän flottled.

#### 12 §.

Ej må så byggas i vatten, att menlig inverkan på klimatet eller på allmänna hälsotillståndet vållas eller eljest allmänna intressen i avsevärd mån förnärmas.

Är naturminnesmärke ej i laga ordning fridlyst, böra likväl till bevarande därav vid byggande i vatten vidtagas sådana anordningar, som utan att i nämnvärd mån betunga företaget med kostnader må anses för ändamålet lämpliga.

#### 13 §.

Finnes, då någon vill bygga i vatten, det skäligen kunna antagas, att företag för inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller av allmän flottled eller av fiskväg eller för befrämjande av annat allmänt eller enskilt ändamål av betydighet framdeles kan ifrågakomma, ändå att behov därav vid tiden för byggandet ej förefinnes, skall, där byggnaden härigenom icke i nämnvärd mån fördyras, denna så inrättas, att företag, som nu nämnts, såvitt möjligt icke försvåras.

#### 14 §.

Tarvas för ändamålsenligt tillgodogörande av vatten, att å annan tillhörig fastighet lägges damm, vall eller väg eller ledning för vattnet, eller att å annans grund i eller vid vattendrag verkställes grävning, sprängning eller annan åtgärd till strömbäddens reglerande eller till förebyggande eller minskande av skada, vare ägare av fastighet, som så-

lunda tages i anspråk, pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som i 9 kap. skils. Om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsbrukning gälle vad särskilt är stadgat.

Där vid meddelande av beslut angående inrättande av fiskväg eller vidtagande av annan anordning till förebyggande av skada å fiske eller till fiskets befrämjande förbud finnes böra givas mot bedrivande av fiske inom visst område, skall beträffande intrång, som därigenom tillskyndas annan i hans rätt till fisket, vad i första stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

#### 15 §.

Vill någon för tillgodogörande av vatten begagna sig av annan tillhörig byggnad i vatten, och kan det ske utan väsentlig olägenhet för byggnadens ägare, vare han därtill berättigad; dock åligge honom att, efter ty byggnaden prövas vara honom till gagn, gottgöra ägaren skälig andel av byggnadens värde i det skick, vari den finnes, samt taga del i kostnaden för dess framtida underhåll. För intrång och olägenhet, som tillskyndas byggnadens ägare, skall ersättning givas enligt reglerna i 9 kap.

#### 16 §.

Där utmål för vattenkraftstation med eller utan elektrisk utrustning icke utan oskäligen kostnader annorledes står till buds, vare ägare av mark vid eller i närheten av vattendraget pliktig att mot ersättning, som i 9 kap. sägs, till sådant utmål upplåta det område, som för ändamålet oundgängligen tarvas.

#### 17 §.

Ej må för ändamål, som i 14 och 16 §§ nämnts, tagas i anspråk tomtplats, trädgård eller park, där det utan synnerlig olägenhet kan undvikas.

#### 18 §.

Skall ersättning för förlorad vattenkraft, efter ty i 9 kap. skils, lämnas genom tillhandahållande av kraft medelst elektrisk överföring, och tarvas att ledning framdrages över område, tillhörigt annan än ersättningsgivaren eller ersättningstagaren, bestämmer Konungen ledningens

sträckning enligt de grunder, som i fråga om elektriska starkströmsledningar äro i lag stadgade; och skall, jämväl såvitt angår kronan tillhörig fastighet, beträffande skyldighet att för ledningens framdragande avstå eller upplåta mark så ock angående ersättning samt sättet för ersättningens bestämmande gälla vad som finnes stadgat för det fall, att Konungen prövat nödigt, att jord eller lägenhet, som tillhör enskild man, menighet eller inrättning, användes till framdragande av elektrisk starkströmsledning. Erfordras ledning allenast över mark, tillhörig ersättningsgivaren och ersättningstagaren, eller skall kraft tillhandahållas genom mekanisk överföring, vare lag som i 14 § sägs.

Såvitt angår eljest stadgad skyldighet för den, som vill utföra elektrisk anläggning, att under vissa förutsättningar söka Konungens tillstånd till företaget, vare jord eller lägenhet, tillhörig den, till vilken kraftöverföring sker i ersättning för förlorad vattenkraft, ansedd lika med mark, som tillhör anläggningens ägare. Där Konungens tillstånd erfordras, skall sådant tillstånd lämnas för den tid rätten till ersättning medelst elektrisk överföring äger bestånd.

#### 19 §.

Den, som med stöd av stadgandena i 5, 6 eller 7 § vill tillgodogöra sig annan tillhörigt vatten eller lösa samfällt strömfall, vare, där för ändamålet erfordras, att annans byggnad i vatten utrives eller ändras, pliktig att draga försorg om arbetet. Skall byggnaden ändras, och vill ägaren själv utföra arbetet, äge han rätt därtill och njute ersättning efter ty skäligen prövas; vare dock, vid påföljd av skadeståndsskyldighet och förlust av rätten att verkställa vad som kan vara ogjort, pliktig att fullgöra arbetet inom tid och på sätt, som i sammanhang med beslutet om ändringen bestämmes.

#### 20 §.

Ej må i älv, ström, å eller större bäck arbete för uppförande eller förändrande av damm påbörjas, förrän efter ansökan i den ordning, som i 11 kap. sägs, vattendomstolen meddelat besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras. Om genom annat byggande i älv, ström, å eller större bäck märkbar inverkan kan ske på vattensståndet eller vattnets lopp, gälle ock därom vad nu sagts, såframt det ej är uppenbart, att varken allmän eller enskild rätt genom byggnaden förnäras.

Äro i andra fall än ovan nämnts sannolika skäl, att genom byggande i vatten allmän eller enskild rätt förnärmas, erfordras jämväl domstolens prövning; dock äge vad nu sagts icke tillämpning i fråga om fiskebyggnad i vatten, där varje svensk undersåte äger rätt att fiska, ej heller beträffande sådan byggnad i annat vatten, såframt det icke kan antagas, att byggnaden förnärmar allmän rätt, eller inverkar på vattenståndet eller vattnets lopp.

Tarvas till följd av inträffad skada å byggnad i vatten eller å annan egendom eller till förekommande av dylik skada, att ändrings- eller reparationsarbete utan dröjsmål verkställas å byggnaden, må arbetet, ändå att detsamma är av den beskaffenhet, som i första eller andra stycket sägs, ske utan föregången prövning av vattendomstolen; men åligge det byggnadens ägare att, där arbetet är av nyssnämnda beskaffenhet, ofördröjligen efter dess verkställande hos vattendomstolen göra ansökan om godkännande av arbetet.

Där någon ärnar verkställa byggnad i vatten, varför ej erfordras vattendomstolens prövning, stånde honom ändock fritt, om han så önskar, att till beredande av trygghet för framtiden medelst ansökan påkalla sådan prövning.

#### 21 §.

Vad i särskilda författningar finnes eller kan varda stadgat angående särskilt tillstånd till byggande i eller vid allmän hamn eller annan allmän farled vare jämte föreskrifterna i 20 § till efterrättelse gällande.

#### 22 §.

Innefattar beslut, som meddelas i anledning av ansökan enligt 20 §, medgivande att bygga i vatten, vare beslutet, sedan det tagit åt sig laga kraft, gällande mot envar såväl vad angår rätten att verkställa och för framtiden bibehålla byggnaden jämte de anläggningar, vilka efter ty förut sagts med byggnaden äga samband, som ock, där med byggnaden avses tillgodogörande av vattnet, beträffande rätten därtill, dock med de inskränkningar, som i 23 § 1 mom. och 24 § omförmälas, samt med iakttagande av vad i 4 och 9 kap. finnes stadgat angående förnyad prövning i vissa fall.

Hurusom under viss förutsättning beslutet är gällande även i fråga om rätten till annat vatten än det, vars tillgodogörande avses med byggnaden, därom stadgas i 23 § 2 mom.

Har byggnaden ej blivit fullbordad inom tid, som enligt 11 kap. 63 § av vattendomstolen bestämts, vare beslutet förfallet, såvitt det avser sådan del av byggnaden, som ej kommit till stånd; och må förty därefter sådant arbete å byggnaden, för vilket enligt 20 § vattendomstolens prövning erfordras, ej ske utan förnyad prövning. Visas giltigt skäl för dröjsmål eller skulle genom arbetets inställande synnerligt men uppstå, äge dock vattendomstolen, på därom före nämnda tids utgång gjord ansökan, bevilja anstånd med byggnadens fullbordande på högst tio år.

### 23 §.

*1 mom.* Avses med beslut, som i 22 § sägs, byggnad för tillgodogörande av vatten, och vilar beslutet på antagande, att vattnet tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet, må, utan hinder av vad i 22 § stadgas, påstående, som grundas därå, att vattnet eller del därav tillhör annan fastighet eller utgör oskift samfällighet för flera fastigheter eller ock allmän egendom, väckas intill dess fem år gått till ända från det beslutet vunnit laga kraft och tillika två år förflutit antingen efter utgången av den i beslutet eller sedermera i anledning av ansökan om anstånd bestämda tid för byggnadens fullbordande eller ock, där byggnaden dessförinnan fullbordats och efter besiktning anteckning därom gjorts i vattenboken, från dagen för sådan anteckning. Försittes tid, som nu nämnts, vare den på beslutet grundade rätten till vattnets tillgodogörande fri från klander, där den, som erhållit medgivandet att uppföra byggnaden, vid tiden för beslutets meddelande varit i god tro rörande rätten till vattnet eller ock någon, till vilken byggnaden sedermera må hava övergått, i god tro rörande sagda rätt förvärvat byggnaden.

Bifalles talan, som i första stycket sägs, vare, där den anhängig gjorts, sedan byggnaden fullbordats eller arbetet därå börjats, byggnadens ägare, såframt han varit i god tro, icke pliktig att avstå vattnet, med mindre gottgörelse lämnas honom för byggnadens värde i det skick, vari den befanns, då han blev instämd i saken, ävensom för nödig kostnad, som han därefter nedlagt å byggnaden; dock skall, då fråga är allenast om en del av det vatten, för vars tillgodogörande byggnaden är avsedd, den vinnande icke vara skyldig att av sagda värde och kostnad ersätta mera än som belöper å den del av byggnaden, vilken genom vattnets avstående blir för ägaren onyttig. Vill byggnadens ägare hellre än att avstå vattnet i stället ersätta vattenkraften efter reglerna i 9 kap., vare

han berättigad därtill, om han anhängiggör talan därom hos vattendomstolen inom trettio dagar, efter det domen i tvisten om vattnet vunnit laga kraft, och därefter behörigen fullföljer samma talan. Den, som återvunnit vattnet, må ock av vattendomstolen berättigas att, mot avstående av rätten till vattnets tillgodogörande, av byggnadens ägare erhålla ersättning för vattenkraften enligt nämnda regler, såframt han därom för talan inom tid, som nyss sagts, och väsentlig olägenhet icke därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare.

2 mom. Där beslut, varigenom medgivande lämnas till byggnad för tillgodogörande av allenast en del av det framrinnande vattnet, vilar på antagande, att jämväl vattnet i övrigt i strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd tages i anspråk, tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet, skall vad i 1 mom. första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning i fråga om det sålunda ej tillgodogjorda vattnet; motliggande fastighets rätt dock oförkränt.

#### 24 §.

Där genom byggnad, vilken verkställts i enlighet med beslut, som i 22 § sägs, eller genom hushållningen med vattnet i överensstämmelse med reglerna i sådant beslut vållas skada eller intrång, som vid beslutets meddelande icke av vattendomstolen förutsetts, må utan hinder av bestämmelsen i 22 § den, som lider skadan eller intrånget, framställa anspråk å ersättning enligt reglerna i 9 kap.; dock skall sådant anspråk för att kunna upptagas till prövning anmälas hos vattendomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen i beslutet må hava föreskrivit, räknat från utgången av den för byggnadens fullbordande i beslutet eller ock sedermera i anledning av sökt anstånd bestämda tiden.

År skada eller intrång, som i första stycket avses, av betydighet, må inom tid, som gäller för anmälan av anspråk enligt nämnda stycke, talan föras om meddelande av sådana ändrade föreskrifter rörande hushållningen med vattnet och vidtagande på ägarens bekostnad av sådana förändringar i byggnadens anordnande, som utan att förnärma tredje mans rätt eller för ägaren medföra väsentlig olägenhet äro ägnade att förebygga eller i största möjliga mån minska skadan eller intrånget för framtiden.

#### 25 §.

Har byggnad i vatten verkställts utan att medgivande enligt denna eller äldre lag därtill erhållits, vare ägaren berättigad att medelst ansökan

i den ordning, som i 11 kap. sägs, påkalla prövning av byggnadens laglighet. Beträffande verkan av vattendomstolens beslut skall vad i 22—24 §§ finnes stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

## 26 §.

Har, efter det denna lag trätt i kraft, byggnad i vatten verkställts utan föregående prövning av domstol, vare byggnadens ägare bevisningskyldig i avseende å de före byggnadens tillkomst rådande förhållandena i vattnet.

## 27 §.

Har vid byggnad i vatten utsatts vattenmärke till utmärkande av tillåten dämningshöjd eller till betecknande av det vattenstånd, under vilket vattnet ej må sänkas, skola de i sammanhang därmed meddelade bestämmelser om hushållningen med vattnet av byggnadens ägare noga iakttagas. Finnes vattenmärke utsatt till utmärkande av tillåten dämningshöjd, utan att särskilda bestämmelser meddelats om hushållningen med vattnet, åligge honom att, i vad på hans åtgärd ankommer, så förfara, att vattnet ej må stiga över märket.

## 28 §.

Är för dammluckas öppnande viss tid i laga ordning bestämd eller eljest särskild föreskrift om vattnets framsläppande given, lände det till efterrättelse.

## 29 §.

Har ej vattenmärke utsatts, och hava ej heller eljest meddelats bestämmelser om hushållningen med vattnet, skall dammlucka eller där-  
emot svarande inrättning för vattnets avlopp hållas öppen, när sådant  
tarvas till förekommande av skada för dem, som ovan eller nedan äga  
jord, strömfall eller annan egendom.

## 30 §.

Ändå att viss tillåten dämningshöjd är bestämd, må ej det till-  
rinnande vattnet, med mindre särskild rättighet därtill förefinnes, inne-  
hållas till förfång för allmänna eller enskilda intressen, som äro beroende  
av vattnets lopp nedom dammen.

## 31 §.

Ägare av byggnad i vatten må, vare sig särskilda regler för vattenhushållningen vid byggnaden blivit meddelade eller icke, hos vattendomstolen söka fastställande av ändrade eller nya bestämmelser i ämnet. Enahanda rätt tillkomme ock annan än byggnadens ägare för bättre utnyttjande av vattenkraften i honom tillhörigt strömfall. Ärende, som nu nämnts, prövas i enlighet med de för byggande i vatten stadgade grunder, och gälle om verkan av vattendomstolens beslut i tillämpliga delar vad ovan finnes sagt beträffande beslut i byggnadsmål.

Saknas beträffande byggnad i vatten bestämmelser om vattenhushållningen, eller äro gällande bestämmelser ofullständiga, må på talan av någon, som av hushållningen lider skada, vattendomstolen, där det kan ske utan förnärmande av tredje mans rätt, till efterrättelse mellan parterna i målet och deras rättsinnehavare fastställa sådana bestämmelser, som utan att ändra vad lagligen må gälla äro ägnade att för framtiden förebygga skadan.

## 32 §.

Ej må vid avtappning så mycket vatten på en gång framläppas, att allmän eller enskild rätt sättes i fara.

## 33 §.

Ägare av byggnad i vatten vare, där försummelse i underhållet kan föranleda fara för allmän eller enskild rätt, pliktig att underhålla byggnaden så, att sådan fara förebygges.

## 34 §.

Dammyggnad i älv, ström, å eller större bäck eller annan i sådant vattendrag uppförd byggnad, varigenom märkbar inverkan sker på vattenståndet, må ej utrivras, med mindre dylik åtgärd blivit i laga ordning medgiven.

Vill ägare av byggnad, som i första stycket avses, icke längre nyttja byggnaden, göre i den ordning 11 kap. stadgar ansökan hos vattendomstolen om tillåtelse att utriva byggnaden. Prövas byggnadens borttagande medföra synnerlig skada för annan tillhörig fast egendom, må domstolen efter åtagande av ägare till sådan egendom föreskriva, att han och de, som i äganderätten efterträda honom, skola för framtiden, intill dess annorlunda varder bestämt, underhålla byggnaden så

som i 33 § sägs och fullgöra vad beträffande byggnaden i öfrigt enligt lag åligger ägaren; vållas genom byggnadens bibehållande ägaren skada, skall den ersättas. Kronan må ock till skydd för allmänna intressen åtaga sig underhållsskyldighet, som nu nämnts. Göres ej åtagande, varom nu är sagt, meddele vattendomstolen nödiga föreskrifter i avseende å byggnadens utrivande och äge i sammanhang därmed bestämna att, där byggnadens ägare brister i fullgörandet av vad honom ålagts, den, vars rätt är beroende därav, må utföra arbetet på ägarens bekostnad.

Har, på sätt i andra stycket stadgas, ägare av fast egendom jämlikt åtagande ålagts att underhålla annan tillhörig byggnad i vatten, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen därom göra anmälan hos domaren i det tingslag eller hos rätten i den stad, där egendomen är belägen; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

## 35 §.

I vatten må ej utkastas eller utsläppas fast avfall från sågverk, fabrik eller annan industriell inrättning, skogsavfall eller andra fasta föremål eller ämnen, om därigenom uppgrundning eller hinder för vattnets fria lopp till men för allmän eller enskild rätt förorsakas eller skäligen kan befaras; sker det, äge Konungens befallningshavande stadga vitesförbud, där ansvar å förfarandet ej finnes särskilt stadgat, så ock vid vite eller annat äventyr tillhålla den skyldige att vidtaga erforderliga åtgärder till uppgrundningens eller hindrets borttagande. Där fråga är om avfall vid skogsavverkning, må, ändå att avverkningsrätten är till annan upplåten, föreläggande, som nyss sagts, givas jämväl skogsmarkens ägare, dock endast såvitt angår vattendrag inom honom tillhörigt område; ägaren likväl obetaget att av den skyldige söka åter vad han till följd av föreläggandet nödgats utgiva.

Vad sålunda stadgats om utkastande eller utsläppande av fasta föremål eller ämnen gälle ock beträffande sådana föremåls eller ämnens uppläggande på stranden så nära vättnet, att de kunna däri nedsköljas.

Om utsläppande i vatten av ämnen, varigenom vättnet kan förorenas, gälle vad särskilt är eller kan varda stadgat.

## 36 §.

Rensning, som för bibehållande av vattens djup eller läge är av nöden, äge den, som av uppgrundningen kan lida men, verkställa utan

vattendomstols prövning, som i 20 § sägs, ändå att arbete inom annans område tarvas; dock skall i ty fall denne förut därom tillsägas. Vill den, som ämnar företaga rensning, hos vattendomstolen påkalla prövning av arbetets laglighet, äge han rätt därtill; och gälle om sådan prövning vad angående byggande i vatten är i denna lag stadgat. Har prövning, som nu sagts, icke ägt rum, skall i fråga om rensning stadgandet i 26 § av detta kap. äga motsvarande tillämpning.

Jord eller annat, som vid rensning upptages, må, om ej avsevärda olägenheter vållas därav, uppläggas på närmaste strand eller föras till lämpligt ställe i närheten. Lider markens ägare men av upplaget, njute ersättning, som i 9 kap. sägs.

### 37 §.

Har vattendrag vikit från sitt förra läge eller eljest förändrat sitt lopp, vare om vattendragets återställande i dess förra skick lag som om rensning i 36 § är sagt, dock att, där ej återställandet sker omedelbart efter förändringen, vad i 20 § finnes stadgat om byggande i vatten skall äga motsvarande tillämpning. Varder ej inom tre år från det förändringen inträtt åtgärd för vattnets återförande vidtagen och därefter utan oskäligt dröjsmål fullföljd, vare den, som vill återföra vattnet, skyldig ersätta kostnad, som efter förändringen antingen blivit nedlagd å mark, varifrån vattnet vikit, eller skett för tillgodogörande av vattnet i dess nya lopp eller läge, och som genom vattnets återförande skulle bliva utan nytta. Har någon i tio år varit i besittning av förmån, som skulle genom återförandet gå förlorad, gälle beträffande dylik åtgärd vad om vattnets bortledande är stadgat.

### 38 §.

Där arbete, som i detta kap. sägs, avser huvudsakligen utförande av vattenreglering eller inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller av allmän flottled, torrläggning av mark eller avledande av kloakvatten, skola stadgandena i detta kap. äga tillämpning endast, såvitt sådant finnes för varje fall i 3, 5, 6, 7 eller 8 kap. föreskrivet.

### 39 §.

Utöver vad i detta kap. är sagt om byggande i vatten i allmänhet skall beträffande fiskebyggnad lända till efterrättelse jämväl vad därom finnes särskilt stadgat.

## 40 §.

Vad i 3 § stadgas därom, att byggande i vatten till skada för annan tillhörig egendom må ske allenast under förutsättning, som i sagda § angives, skall, utom såvitt angår skyldighet att ersätta skadan, ej äga tillämpning i fråga om uppförande av bro eller annat byggande i vatten för allmän väg eller för järnväg, vare sig statens eller enskild, till vars anläggande Konungen lämnat tillstånd, men skall vad i övrigt finnes i denna lag föreskrivet om byggande i vatten tillämpas jämväl beträffande företag, som nu nämnts.

Har Konungen för någon ords förseende med dess behov av vatten eller för annat i 38 § ej omnämnt allmänt ändamål prövat nödigt, att vatten ur sjö eller vattendrag ledes bort för att annorstädes nyttjas, gälle i fråga om dylikt företag vad i första stycket sägs.

## 41 §.

Genom vad i detta kap. finnes föreskrivet göres ej rubbning i den rätt och frihet, som är förunnad bergverk, kvarnar och fiskeverk, ej heller i annan rättighet att stänga eller uppdämma vattendrag eller i övrigt förfoga över vattnet; dock vare den, som njuter sådan rättighet till godo, icke fri från skyldighet att, efter ty förut är i detta kap. stadgat, tåla förlust, skada eller intrång till förmån för den, som äger eller vill verkställa byggnad i vatten, eller till fiskets befrämjande.

## 3 KAP.

**Om vattenreglering.****Om vattenreglering med tvångsdelaktighet.**

## 1 §.

Vill ägare av strömfall till gemensamt gagn för sig och annan strömfallsägare reglera vattnets avrinning ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag för åstadkommande av bättre hushållning med vattnet eller eljest för beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraften i fallen, och påfordrar han, att övriga strömfallsägare, vilka hava gagn av företaget, skola efter ty nedan sägs taga del

kostnaden för detsamma, äge han vitsord till företaget, såframt mer än hälften av den beräknade båtnaden därav belöper å det eller de strömfall, som tillhöra honom eller honom och andra, vilka förena sig med honom om företaget.

## 2 §.

I fråga om rätt att verkställa vattenreglering, som i 1 § sägs, så, att genom uppdämning, sänkning av vattenståndet eller annan inverkan på vattenförhållandena skada tillfogas eller intrång göres å jord, hus, fiske, bebyggt eller obebyggt strömfall eller annan egendom skall vad i 2 kap. 3 § stadgas angående byggande i vatten äga motsvarande tillämpning, dock att skada eller intrång å egendom, tillhörig deltagare i företaget, skall likställas med skada eller intrång å annans egendom.

I den mån ej särskilda stadganden givas i detta kap., skola beträffande företag, varom nu är fråga, jämväl övriga bestämmelser i 2 kap. i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

## 3 §.

Alla strömfall, för vilka vattenreglering, som i 1 § sägs, medför båtnad, utgöre i avseende å företaget en samfällighet med skyldighet för ägarna, med de inskränkningar nedan stadgas, att taga del i kostnaden för företaget, envar i mån av värdet å den båtnad, som beredes hans strömfall.

Vid uppskattning av båtnad genom vattenreglering skola, där ej samfällighetens delägare annorledes överenskomma, de i 9 kap. stadgade grunder beträffande värdering av vattenkraft, för vilken ersättning skall givas, i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

## 4 §.

Omfattar företag, som i 1 § avses, reglering av två eller flera sjöar eller skilda sträckor i vattendrag, för vilkas reglerande tarvas särskilda dammbyggnader eller eljest särskilda anläggningar, skall kostnaden för varje sådan del av företaget särskilt beräknas och å de strömfallsägare, som hava gagn därav, fördelas i mån av värdet å den båtnad, som därigenom beredes. Förty vare ej i fall, som nu nämnts, någon pliktig att deltaga i kostnaden för sådan del av regleringen, varav han för sitt strömfall ej har nytta.

## 5 §.

Ej vare ägare av strömfall skyldig att vidkännas större bidrag till kostnaden för utförande av vattenreglering än som svarar mot värdet å den båtnad hans strömfall därigenom beredes, utan så är att han sökt företaget. Likställd med sökanden vare den, som förenat sig med honom om företaget eller för vinnande av ökad båtnad fört talan, som föranlett större anläggning än sökanden äskat.

## 6 §.

Ägare av strömfall inom regleringssamfällighet vare, såframt han ej själv sökt vattenregleringen eller efter ty i 5 § sägs är likställd med sökanden, icke skyldig att deltaga i kostnaden för företaget, förrän han begagnar den genom regleringen vunna förbättringen. Den å hans fall belöpande andel i kostnaden skall, intill dess den varder av honom erlagd, gäldas av övriga delägare i samfälligheten med fördelning dem emellan jämlikt bestämmelserna i 3—5 §§; och åligge den, som efter regleringens utförande träder till företaget, att taga del jämväl i sådan kostnad, som belöper å strömfall, för vars ägare betalningsskyldighet ännu ej inträtt.

Varder efter regleringen anläggning för tillgodogörande av strömfall inom regleringssamfälligheten ändrad, eller införes vid anläggningens drift förändrad orduing, eller varder förut obegagnat strömfall inom samfälligheten bebyggt, skall, såframt ej annat förhållande är uppenbart eller kan visas, ägaren av strömfallet anses hava tagit den genom regleringen vunna förbättringen i bruk.

Strömfallsägare, som efter regleringens utförande inträder såsom deltagare i företaget, vare ej pliktig att taga del i sådana utgifter för underhåll och drift, som dessförinnan gjorts. Har för regleringen verkställt arbete måst till följd av olycksbändelse eller annan likartad omständighet i avsevärd mån omgöras eller ändras, skall kostnaden därför räknas såsom anläggningskostnad.

Är vid den tid, då strömfallsägare efter ty ovan sägs är pliktig att taga del i kostnaden för vattenreglering, byggnad eller annan anläggning, som för företaget utförts, i sådant skick, att dess värde kan anses väsentligt minskat, äge vattendomstolen på därom framställt yrkande föreskriva, att den kostnad, vari strömfallsägaren har att taga del, skall beräknas till mindre belopp än det, vartill anläggningskostnaden uppgått.

Å belopp, som strömfallsägare, vilken efter regleringens utförande inträder såsom deltagare i företaget, har att gälda, skall ej beräknas ränta för tiden före betalningsskyldighetens inträde.

### 7 §.

Har, efter det medgivande lämnats till utförande av vattenreglering, som i 1 § sägs, strömfall inom regleringssamfälligheten övergått till ny ägare, vare jämväl denne pliktig att efter ty ovan stadgats taga del i kostnaden för företaget; dock skall, där föregående ägares skyldighet att erlægga å strömfallet belöpande andel i kostnaden blivit genom dom eller annorledes fastställd eller, oavsett huruvida den genom regleringen kunna förbättringen av denne tagits i bruk, åvilat honom, ny ägare ej svara för bidrag, som förfallit till betalning mer än ett år innan han blev ägare till strömfallet eller, om han inropat fallet å exekutiv auktion, för bidrag, som före försäljningsdagen förfallit till betalning.

### 8 §.

Har kommun, som av vattenreglering enligt 1 § tillskyndas stadigvarande nytta i annat hänseende än såsom strömfallsägare, till regleringens utförande lämnat visst anslag, med förbehåll om delaktighet i företaget, vare kommunen ansedd såsom deltagare i detsamma, därvid som grund för delaktigheten skall gälla anslaget storlek i förhållande till den av vattendomstolen beräknade kostnaden för regleringens utförande; dock må båtnaden för kommunen i ovannämnda hänseende ej tagas i beräkning vid avgörande, om företaget må komma till stånd.

Vad nu sagts om kommun gälle även om kronan och landsting.

### 9 §.

Visas, efter det vattenreglering, som i 1 § sägs, blivit utförd, att densamma länder till stadigvarande nytta för allmän hamn eller annan allmän farled, för allmän flottled eller för kloakledning eller annan avloppsledning för spillvatten, må ägaren av farleden, flottleden eller kloak- eller avloppsledningen, där den kunna nyttan kan uppskattas till visst penningbelopp, på talan av deltagarna förpliktas att antingen på en gång eller med fördelning på visst antal år erlægga högst så stor del av nämnda belopp, som svarar mot förhållandet mellan å ena sidan företagets anläggningskostnad och å den andra den båtnad, som företaget

beräknats medföra för strömfäll. För bidrag, som nu nämnts, förvärvas ej delaktighet i företaget, och vare förty bidragsgivaren ej skyldig att taga del i framtida kostnad för detta.

Anslag, som i 8 § sägs, räknas i avseende, varom nu är fråga, den till godo, som givit anslaget.

#### 10 §.

Byggnad i vatten eller annan anläggning, som gjorts för vattenreglering, skall, där någons rätt kan vara därav beroende, av deltagarna i företaget behörigen underhållas. Beträffande fördelningen av kostnad för underhåll och skötsel så ock av andra utgifter för företaget, vilka icke äro att hänföra till anläggningskostnad, gälle i tillämpliga delar vad i 3, 4, 6 och 8 §§ är stadgat.

#### 11 §.

Ej må vattenreglering, som i 1 § avses, verkställas förrän efter ansökan i den ordning 11 kap. stadgar vattendomstolen meddelat besked, huru och under vilka villkor företaget må utföras, så ock angående delaktigheten i kostnaden för företaget.

#### 12 §.

Har till vattenreglering, som i 1 § sägs, medgivande i laga ordning erhållits, skola stadgar antagas rörande handhavandet av de med företaget förenade angelägenheter så ock styrelse för företaget utses.

Vid antagande av stadgar gälle i fråga om rösträtt och beslutsfattande vad i 22 § finnes föreskrivet.

#### 13 §.

Stadgar rörande vattenregleringsföretag skola angiva:

företagets benämning och ändamål under hänvisning till de beträffande företagets utförande och delaktigheten däri meddelade beslut; den ort, där styrelsen skall hava sitt säte;

huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet;

huru revision av styrelsens förvaltning skall ske;

tiden för räkenskapsavslutning;

huru ofta ordinarie sammanträde med deltagarna i företaget skall hållas;

det sätt, varpå kallelse till sammanträde skall ske och andra meddelanden bringas till deltagarnas kännedom, ävensom den tid före sammanträde, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;

så ock vad i övrigt kan finnas nödigt.

Styrelsen skall hava sitt säte inom den vattendomstols område, som lämnat medgivande till företaget.

Ej må i stadgarna intagas bestämmelse, som finnes stridande mot denna eller annan lags föreskrifter.

Stadgarna skola för att bliva gällande granskas och fastställas av Konungens befallningshavaende i den ort, där styrelsen har sitt säte, eller i fall, som omförmäles i 4 kap. 13 §, av Konungen. Vid granskningen skall särskilt tillses, att stadgarna innehålla betryggande föreskrifter för tillgodoseende av sådana strömfallsägares rätt, för vilka efter ty i 6 § sägs skyldighet att deltaga i företaget framdeles kan komma att inträda.

Beslutad ändring av stadgarna äge ej giltighet, med mindre den varder i nyssnämnda ordning fastställd.

#### 14 §.

Innan stadgar för vattenregleringsföretag blivit antagna och fastställda samt anmälan om styrelseval gjorts hos Konungens befallningshavaende, må ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd eljest till förfång för annan vidtagas.

Sker ändring i styrelsens sammansättning, skall styrelsen ofördröjligen göra anmälan därom hos Konungens befallningshavaende.

Då anmälan om val av styrelse eller om ändring i dess sammansättning skett, skall på deltagarnas i företaget bekostnad kungörelse därom införas i allmänna tidningarna samt en eller flera av ortens tidningar.

#### 15 §.

Till ledamot av styrelsen för vattenregleringsföretag må ej utses annan än här i riket bosatt svensk medborgare, där ej för särskilt fall Konungen medgiver, att styrelsen må till viss del, ej överstigande en tredjedel av hela antalet, bestå av medborgare i annat land eller å utrikes ort bosatta svenska medborgare.

Ändå att tid, för vilken styrelseledamot blivit utsedd, ej gått till ända, må han skiljas från uppdraget genom beslut av deltagarna i företaget.

## 16 §.

Konungen äger, om och när det för tillgodoseende av allmänt väl prövas nödigt, utse en ledamot i styrelsen för vattenregleringsföretag. Sådan styrelseledamot äge samma rätt att deltaga i handhavandet av de med företaget förenade angelägenheter som de medlemmar, vilka blivit i enlighet med stadgarna till styrelse valda, och åtnjute arvode, som bestämmes av Konungen.

## 17 §.

Har av deltagarna vald styrelseledamot avgått eller den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända utan att anmälan om nytt val skett, och är styrelsen med kvarstående ledamöter ej beslutför, äge Konungens befallningshavande på yrkande av någon, vars rätt kan vara beroende därav, att behörig styrelse finnes, förordna syssloman att, intill dess efter inkommen anmälan om verkställt val förordnandet återkallas, antingen ensam eller jämte de styrelseledamöter, som må finnas, handhava de med företaget förenade angelägenheter och företräda deltagarna på sätt om styrelsen finnes nedan stadgat.

Förordnande av syssloman skall på deltagarnas bekostnad kungöras så som i 14 § sägs. Syssloman åtnjute av deltagarna arvode, som bestämmes av Konungens befallningshavande.

## 18 §.

Styrelsen för vattenregleringsföretag äge ombesörja verkställandet av erforderliga arbeten för företaget, hos deltagarna uttaga härför nödiga bidrag på sätt i 20 § stadgas och i övrigt, i enlighet med vad i stadgarna eller genom deltagarnas beslut, där detta ej är mot stadgarna eller mot lag stridande, föreskrivits, handhava de med företaget förenade angelägenheter. Styrelsen äge att i allt vad som rör deltagarna i företaget samfällt själv eller genom ombud ej mindre i förhållande till tredje man handla å deltagarnas vägnar än även inför domstolar och andra myndigheter företräda deltagarna.

Angående befogenhet för styrelseledamot att mottaga stämning i mål, som rör företaget, så ock annat meddelande i fråga om företaget skall vad i 11 kap. 15 § rättegångsbalken är stadgat äga motsvarande tillämpning.

## 19 §.

Såsom styrelsens beslut gälle, där ej annorlunda är bestämt i stadgarna, den mening, om vilken vid sammanträde de flesta röstande förena sig, men vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden vid sammanträdet.

Ledamot av styrelsen äge ej deltaga i behandlingen av fråga rörande avtal mellan honom och deltagarna i företaget samfällt, ej heller angående avtal mellan deltagarna och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot deltagarnas. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.

## 20 §.

Uttaxering av deltagarnas bidrag skall, där ej annan ordning finnes i stadgarna föreskriven, verkställas sålunda, att styrelsen upprättar och vid sammanträde till granskning framlägger debiteringslängd, upptagande det belopp, som skall uttaxeras, vad därav enligt reglerna för delaktigheten belöper å varje deltagare samt tiden för inbetalningen.

Förmenar deltagare, att den i längden verkställda fördelningen ej är med lag överensstämmande, äge han genom stämning å styrelsen inom trettio dagar efter sammanträdet påfordra rättelse i den gjorda debiteringen. Talan, som nu nämnts, skall anhängiggöras hos allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

Ändå att dylik klandertalan väckes, vare deltagare pliktig att å tid, som av styrelsen bestämts, inbetala å honom belöpande bidrag vid äventyr att, där ej rätten annorlunda förordnar, beloppet må hos honom utsökas i enahanda ordning som om betalningsskyldighet vore honom genom lagakraftägande dom ålagd.

## 21 §.

Styrelseledamöter, som genom att överskrida den dem tillkommande befogenhet eller eljest uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda deltagarna i företaget skada, svare för skadan en för alla och alla för en; svare ock på sätt nu nämnts för den skada, som genom överträdelse av bestämmelse i 13 och följande §§ av detta kap. eller i gällande stadgar tillskyndas tredje man.

Har i mål, som rör deltagarna i företaget samfällt, betalningsskyldighet blivit dem ålagd, vare styrelsen pliktig att utan dröjsmål hos deltagarna uttaxera och indriva bidrag, som må erfordras för betalningsskyldighetens fullgörande. Prövas försumlighet härutinnan ligga styrelsens ledamöter till last, svare de för gälden en för alla och alla för en såsom för egen skuld.

## 22 §.

Rätten att handhava de med regleringsföretag förenade angelägenheter utövas å sammanträde, därvid envar deltagare i företaget äger rösträtt efter det andelstal, som jämlikt 3, 6 och 8 §§ är bestämmande för hans skyldighet att taga del i kostnaden för företaget. Deltagare, som icke guldit förfallet bidrag, är förlustig sin rösträtt, intill dess betalningen fullgöres. Ej må någon utöva rösträtt för mer än en femtedel av deltagarnas sammanlagda, å sammanträdet företrädda andelstal. Ej heller må någon själv eller genom ombud eller såsom ombud för annan deltaga i behandlingen av fråga rörande avtal mellan honom och deltagarna samfällt eller angående avtal mellan dessa och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot deltagarnas gemensamma. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man.

Vid avgörande av fråga, som rör uteslutande sådan del av företaget, i vars utförande allenast vissa av deltagarna efter ty i 4 § sägs äro pliktiga att taga del, tillkomme endast dessa deltagare rösträtt.

För beslut vid sammanträde erfordras, där ej i stadgarna finnes för visst fall annorledes bestämt, allenast enkel pluralitet i röstetal, beräknat på sätt ovan nämnts. Vid lika röstetal avgöres val genom lottning, i andra frågor gälle den mening, som biträdes av de flesta röstande eller, om jämväl antalet röstande är lika, av ordföranden vid sammanträdet.

Delägare i regleringssamfälligheten, för vilken skyldighet att taga del i kostnaden för företaget efter ty i 6 § sägs ännu ej inträtt, stånde öppet att vid sammanträde närvara och deltaga i förhandlingarna.

Över beslut, som å sammanträde fattas, skall genom styrelsens försorg föras protokoll, vilket senast fjorton dagar efter sammanträdet skall vara för deltagarna tillgängligt.

## 23 §.

Menar deltagare i regleringsföretag, att beslut, som fattats å sammanträde, icke i behörig ordning tillkommit eller eljest strider mot lag

eller författning eller mot stadgarna, äge tala därå genom stämning å styrelsen inom trettio dagar från beslutets dag. Försummas det, vare rätt till talan förlorad. Ändå att talan föres mot beslutet, gånge det i verkställighet, där ej domstolen annorlunda förordnar.

Talan, som ovan nämnts, skall anhängiggöras hos allmän under rätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

#### 24 §.

Styrelsen äge, när den finner lämpligt, kalla deltagarna i företaget till extra sammanträde.

Varder extra sammanträde för uppgivet ändamål påfordrat av minst en femtedel av företagens deltagare eller det mindre antal, som må vara i stadgarna bestämt, skall sammanträde av styrelsen utlysas.

#### 25 §.

Underlåter styrelsen att i föreskriven ordning kalla deltagarna i företaget till ordinarie sammanträde, eller har styrelsen ej senast två veckor efter påfordran, som i 24 § sägs, utlyst extra sammanträde att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske, eller finnes ej behörigen utsedd styrelse, då skall, för den händelse ej i stadgarna bestämmelse finnes för dylikt fall, kallelse, som utfärdas av minst en femtedel av deltagarna, äga samma giltighet som kallelse av styrelsen.

### **Om vattenreglering utan tvångsdelaktighet.**

#### 26 §.

Vill ägare av strömfall utan att påfordra förpliktande för annan strömfallsägare att deltaga i kostnaden reglera vattnets avrinning ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag för åstadkommande av bättre hushållning med vattnet eller eljest för beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraften i honom tillhörigt fall, eller vilja flera strömfallsägare utföra dylikt företag, och är ej fråga om kostnadernas fördelning dem emellan eller om skyldighet för annan strömfallsägare att däri taga del, skola bestämmelserna i 2 kap. om byggande i vatten äga tillämpning beträffande företaget.

## 27 §.

Har medgivande enligt denna lag lämnats till företag, som i 26 § sägs, äger Konungen att, om och när det för tillgodoseende av allmänt väl prövas nödigt, utse lämplig person att övervaka företagets utförande samt utöva tillsyn å företagets skötsel och handhavandet i övrigt av de med företaget förenade angelägenheter. Sådan person åtnjute av den, för vars räkning företaget utföres, arvode, som bestämmes av Konungen.

## 4 KAP.

**Om särskilda villkor beträffande större vattenkraft-  
anläggningar och vattenregleringar.****Om vattenkraftanläggningar.***Om tillhandahållande av kraft åt kringliggande bygd.*

## 1 §.

Varder strömfall bebyggt jämligt denna lag, och uppgår den vattenkraft, som kan vid oreglerat lågvatten uttagas vid byggnaden, till minst femhundra turbinhästkrafter, vare, såframt vattenkraften icke inom tio år före det vattendomstolens medgivande lämnas till byggnaden varit utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, byggnadens ägare pliktig att för tillgodoseende av kringliggande bygds behov av kraft till användning i hantverk, småindustri eller lantbruk eller till belysning eller uppvärmning tillhandahålla intill en tiondel av den årliga kraftmängd, som kan med det installerade maskineriet bliva uttagen.

Storleken av nämnda andel bestämmes av vattendomstolen; och skall härvid hänsyn tagas dels till omfattningen av den rätt anläggningens ägare erhållit att för vattenkraftens tillgodogörande förändra förut rådande vattenstands- och avrinningsförhållanden dels ock å ena sidan till det behov av kraft, som inom bygden redan föreligger eller i en nära framtid är att motse, och å andra sidan till den tillgång på kraft, som må eljest vara att påräkna för ändamålet.

Avgörande, som nu nämnts, gälla för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats. Där ej under nittonde året av sådan tidsperiod anläggningens ägare eller någon, som må anses berättigad att komma i åtnjutande av kraft, varom här är fråga, eller ock myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att bevaka bygdens intresse i förevarande hänseende, genom ansökan hos vattendomstolen påkallar ny prövning, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.

## 2 §.

Varder i strömfall, vars vattenkraft till viss del inom de tio närmast förflutna åren varit utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd byggnad, som är avsedd att ersätta eller utgör tillbyggnad till den äldre byggnaden, och medför åtgärden, att i strömfallet minst trehundra turbinhästkrafter mera än förut kunna vid lågvatten uttagas, skola, såframt den uttagbara vattenkraften sammanlagt uppgår till femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, i avseende å ökningen bestämmelserna i 1 § äga motsvarande tillämpning.

Lag samma vare, där vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag och vid vilken kunnat vid oreglerat lågvatten uttagas minst femhundra turbinhästkrafter, genom vattenreglering jämlikt denna lag vinnes en ökning av minst trehundra turbinhästkrafter i den vattenkraft, som kan uttagas antingen i medeltal eller ock vid lågvatten.

## 3 §.

Har strömfall, där jämlikt denna lag kungsådra finnes, bebyggt enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggande i kungsådra, skall, såframt vid tillståndet gjorts sådant förbehåll, som omförmäles i 1 kap. 8 §, och kungsådrans vattenkraft, i den mån densamma kan vid byggnaden uttagas, tillika uppgår till minst femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, stadgandet i 1 § första stycket äga motsvarande tillämpning beträffande vattenkraften i kungsådran, dock först sedan tjugu år förflutit efter det denna lag trätt i kraft. Vid tillämpning av vad nu sagts skall kungsådrans vattenkraft anses utgöra en tredjedel av vattenkraften i strömfallet.

I avseende å prövningen huruvida och i vilken utsträckning skyldigheten må göras gällande gent emot ägare av anläggning,

varom i denna § är fråga, skola bestämmelserna i 1 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande likväl att prövningen skall av sakägare eller vederbörande myndighet påkallas första gången under nittonde året efter denna lags trädande i kraft och sedermera vart tjugonde år.

#### 4 §.

Vill någon, som må anses därtill berättigad, komma i åtnjutande av hela eller någon del av den kraft ägare av kraftanläggning efter ty ovan sagts förpliktats att tillhandahålla, göra i den ordning 11 kap. stadgar ansökan därom hos vattendomstolen. Där ej annorlunda överenskommes, vare ägaren icke pliktig att tillhandahålla sökanden kraft tidigare än två år efter det ansökningen delgivits honom. För kraftens överförande erforderlig ledning skall sökanden själv bygga och underhålla. Kraftens fördelning på olika delar av dygnet eller året varde bestämd på sätt, som med hänsyn till föreliggande förhållanden må anses skäligt.

I den mån kraft, varom nu är fråga, tages i anspråk, skall ersättning därför givas med det belopp, som motsvarar ägarens självkostnad med tillägg av två procent å anläggningskapitalet. I fråga om storleken av nämnda ersättning ävensom villkoren i övrigt för kraftens tillhandahållande skall vattendomstolen meddela bestämmelser i samband med beslut i anledning av ansökan, som nyss sagts; och gälle beträffande rätt att påkalla ändring i sålunda meddelade bestämmelser vad i 9 kap. 29 § finnes för där avsett fall föreskrivet.

Vad i 9 kap. 37 § första stycket, 38, 40 och 41 §§ stadgas beträffande överföring av kraft, som lämnas i ersättning för förlorad vattenkraft, skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse i fråga om tillhandahållande av kraft enligt denna §.

#### *Om nyprövning.*

#### 5 §.

Har strömfall blivit bebyggt jämlikt denna lag, äge under de i 1 § stadgade förutsättningar Konungen eller myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att i förevarande hänseende bevaka det allmännas rätt, så ock byggnadens ägare i den ordning 11 kap. stadgar påkalla ny prövning angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen byggnaden må bibehållas och nyttjas. Yrkande om sådan prövning skall framställas

under femtiofemte året efter det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats, samt därefter vart sextionde år. Varder ej å föreskriven tid nyprövning påkallad, vare ägaren berättigad att under förut fastställda villkor bibehålla och nyttja byggnaden intill dess i anledning av nyprövning, som sedermera enligt vad nu sagts blivit påkallad, annan bestämmelse härutinnan meddelas och skall läuda till efterrättelse.

Nyprövning, varom nu stadgats, skall ske i enlighet med den lagstiftning, som vid varje särskild tidpunkt är gällande i fråga om villkoren för byggande i vatten. Fastställas vid nyprövningen andra villkor än de förut gällande, må de icke tillämpas förrän fem år förflutit från utgången av det kalenderår, varunder nyprövningen påkallats.

## 6 §.

*1 mom.* Lämnas vid nyprövning, som i 5 § sägs, föreskrift, att byggnaden skall för tillgodoseende av allmänna intressen ändras, eller göres eljest med hänsyn till nämnda intressen byggnadens bibehållande och nyttjande beroende av villkor, som innebära inskränkning i ägarens rätt eller utvidgning av honom åliggande skyldigheter, vare han, där den värdeminskning, som till följd av de nya villkoren tillskyndas honom tillhörig egendom, jämte kostnaden för föreskrivna ändringsarbeten överstiger en tredjedel av värdet å den vattenkraft i tillgodogjort skick, som kan uttagas vid byggnaden, berättigad att av statsmedel erhålla ersättning för överskjutande belopp.

Vid beräkning av värdet å vattenkraften skall avdrag göras dels för den del därav, för vilken byggnadens ägare jämlikt vattendomstolens beslut har att tillhandahålla ersättning medelst kraftöverföring, och dels för kraft, varmed till följd av sådan vattenreglering, som enligt bestämmelserna i 16 § är underkastad nyprövning, den vid byggnaden eljest uttagbara kraften blivit ökad. Ej må vattenkraftens sammanlagda värde beräknas högre än till anläggningens saluvärde.

*2 mom.* Anspråk å ersättning skall, vid påföljd att rätt därtill eljest är förlorad, framställas i inlaga till Konungen inom ett år efter det de nya villkoren skola träda i tillämpning. Frågan huruvida och i vad mån ersättning bör utgå avgöres av fem ojäviga skiljemän, av vilka Konungen utser två och byggnadens ägare två samt de sålunda utsedda den femte. Underlåter någondera parten att utse skiljeman eller kunna de av parterna utsedda skiljemännen icke enas om valet av den femte, äge domaren i den ort, där byggnaden är belägen, förordna om valet.

Varder ej annorlunda överenskommet, skall skiljedomen meddelas inom ett år efter det ersättningsanspråket hos Konungen anmäldes. I övrigt skall beträffande dylikt mål vad i lag är eller kan varda stadgat för det fall, att tvist hänskjutes till avgörande av skiljemän på grund av avtal, som slutits utan förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen, äga motsvarande tillämpning. Kostnaden för skiljemannaförfarandet skall gäldas av den, som skiljemännen pröva därtill skyldig; ej må dock sådan skyldighet åläggas byggnadens ägare, utan så är att hans påstående uppenbarligen framställts utan skäl.

Ersättning för värdeminskning å fast egendom skall bestämmas särskilt för varje fastighet. I fråga om sättet för erläggande av sådan ersättning, densammans fördelning mellan rättsägare i den fasta egendom, varom fråga är, samt egendomens befriande från ansvarighet för in-tecknad fordran gälle vad i lag finnes eller kan varda stadgat för det fall, att till följd av byggande i vatten ersättning skall utgå för skada å fast egendom.

## 7 §.

Skall från anläggning, beträffande vilken nyprövning äger rum, på grund av vattendomstolens jämlikt denna lag meddelade föreskrift kraft tillhandahållas någon i ersättning för förlorad vattenkraft eller annat, och kommer sådan ersättningstagares rätt i anledning av nyprövningen att upphöra eller inskränkas, vare han berättigad att av statsmedel undfå gottgörelse för den förlust han lider. Är fråga om ersättning för vattenkraft, som tillgodogöres genom anläggningen, och har sådan vattenkraft icke före dess avstående varit av ersättningstagaren utnyttjad eller av denne utnyttjats vid anläggning, som avses i 5 §, skall dock beträffande ersättningstagarens rätt till gottgörelse vad i 6 § 1 mom. finnes stadgat äga motsvarande tillämpning.

Vad i 6 § 2 mom. är föreskrivet beträffande framställande av ersättningsanspråk, prövning av sådant anspråk samt sättet för ersättningens erläggande med mera skall jämväl gälla i fråga om gottgörelse, som i denna § avses.

## 8 §.

Varder beträffande byggnad i strömfall, vilken tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd sådan ombyggnad eller tillbyggnad, som i 2 § första stycket avses, skola under de i nämnda stadgande angivna förutsättningar bestämmelserna i 5—7 §§ gälla i fråga om anläggningen; dock vare ägaren icke pliktig att av värdeminskning och

kostnad, som omförmålas i 6 §, utan ersättning vidkännas mera än som motsvarar en tredjedel av värdet i tillgodogjort skick å den vid anläggningen uttagbara vattenkraft, som icke kunnat tillgodogöras vid den äldre byggnaden.

Vad i 5 och 6 §§ är stadgat i fråga om byggnad, som tillkommit jämlikt denna lag, skall äga motsvarande tillämpning beträffande sådan byggnad i strömfall, som i 3 § avses, med iakttagande likväl att yrkande om nyprövning skall framställas under femtiofemte året efter det denna lag trätt i kraft samt att byggnadens ägare ej är pliktig att utan ersättning vidkännas större värdeminskning och kostnad än som motsvara en tredjedel av värdet å kungsådrans vattenkraft i tillgodogjort skick, med beräkning av nämnda vattenkraft på sätt i 3 § sagts.

#### *Om kronans lösningsrätt.*

#### 9 §.

Har strömfall blivit bebyggt jämlikt denna lag, äge under de i 1 § stadgade förutsättningar kronan att vid utgången av fyrtionde året efter det kalenderår, under vilket enligt därom meddelad bestämmelse byggnaden skall hava fullbordats, tillösa sig strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation med installerat maskineri och, där kraftstationen är uppförd å strömfallsägarens tillhörig mark, nödigt utmål för densamma. Lösningsrätt, som ej vid nämnda tidpunkt begagnas, skall stå kronan öppen vid utgången av vart fyrtionde år därefter.

Varder i strömfall, vars vattenkraft till viss del varit inom de tio närmast förflutna åren utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, jämlikt denna lag verkställd byggnad, vilken är avsedd att ersätta eller utgör tillbyggnad till den äldre byggnaden, och medför åtgärden, att i strömfallet kan uttagas i medeltal minst dubbelt så stor vattenkraft som förut, vare kronan, såframt den uttagbara vattenkraften sammanlagt uppgår till minst femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten, på sätt ovan sagts lösningsberättigad till strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation och utmål.

#### 10 §.

Vill kronan begagna sig av lösningsrätt, som i 9 § stadgats, skall underrättelse därom meddelas strömfallets ägare under femte året före den för inlösningen bestämda tidpunkten samt frågan därefter före

sistnämnda tidpunkt fullföljas genom ansökan om stämning till allmän domstol. Har kronan å tid, som nyss sagts, underrättat strömfallets ägare, att kronan vill begagna sig av lösningsrätten, äge ock strömfallets ägare att i enahanda ordning fullfölja frågan.

Varder ej underrättelse å föreskriven tid lämnad strömfallsägaren eller efter sådan underrättelse frågan före tidpunkten för lösningsrättens inträde från någondera sidan på nämnda sätt fullföljd, vare lösningsrätten för den gången förfallen.

### 11 §.

Skall på grund av lösningsrätt, varom i 9 § förmäles, egendom avstås till kronan, äge vad om expropriation i allmänhet är eller kan varda stadgat motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av vad i denna § finnes särskilt föreskrivet.

Medför lösningsrättens begagnande, att annan, strömfallets ägare tillhörig egendom än den, som enligt 9 § är föremål för lösningsrätten, såsom reservstation, ledning för överföring av kraft eller fabrik eller annan anläggning, som drives med kraft från strömfallet, kommer att lida synnerlig minskning i värde, vare ägaren berättigad påfordra, att nämnda egendom med maskiner och tillbehör skall av kronan lösas.

Vad om särskild rätt till fast egendom, som exproprieras, är stadgat skall jämväl gälla i fråga om sådan rätt till leverans av kraft från anläggningen, som grundar sig på utfästelse av anläggningens ägare.

Twist om vilken egendom kronan har rätt eller skyldighet att lösa skall prövas av domstolen.

Nämnd för bestämmande av ersättning i anledning av inlösning, varom nu är fråga, skall bestå av vederbörande ordförande i expropriationsnämnd och fyra ledamöter, av vilka vardera parten äger utse två; underlåter part utan styrkt laga förfall att fullgöra valet, välje rätten i hans ställe. Valbar till ledamot i nämnden är varje svensk medborgare, som uppnått tjugufem års ålder och råder över sig och sin egendom samt ej enligt domstols utslag är förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra annans talan inför rätta.

### 12 §.

Där från kraftanläggning, till vilken lösningsrätt enligt vad ovan stadgats göres av kronan gällande, på grund av vattendomstolens jäm-

likt denna lag meddelade föreskrift kraft skall tillhandahållas någon i ersättning för vattenkraft, som tillgodogöres genom anläggningen, äge kronan tillösa sig jämväl sådan rättighet. Vad nu sagts gälle dock ej i fråga om vattenkraft, som före dess avstående varit av ersättnings-tagaren utnyttjad vid anläggning, beträffande vilken icke enligt bestämmelserna i 9 § lösningsrätt tillkommit kronan.

Beträffande lösningsrätt, som i denna § avses, skola bestämmelserna i 10 och 11 §§ i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

### **Om vattenregleringar.**

#### *Om Konungens prövningsrätt.*

##### 13 §.

Där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Väneren, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, äger Konungen pröva, huruvida av militära skäl eller av hänsyn till viss orts allmänna ekonomiska intressen eller på grund av vad i 2 kap. 3 § andra stycket, 11 § samt 12 § första stycket är stadgat hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande, så ock huruvida bestämmelserna i 2 kap. 3 § tredje stycket böra komma till tillämpning; och skall förty, innan frågan av vattendomstolen slutligen avgöres, densamma hemställas Konungens prövning. Lag samma vare beträffande annan vattenreglering, som är av synnerlig omfattning eller eljest av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom lämnas vattendomstolen före det målet av domstolen slutligen avgjorts.

#### *Om avgifter.*

##### 14 §.

Varder genom vattenreglering, som verkställes jämlikt denna lag, den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökad med i medeltal ett tusen turbinhästkrafter, vare ägare av sådant strömfall pliktig att för nedan angivna ändamål erlægga en årlig avgift av minst tio öre och högst tre kronor för varje

turbinhästkraft, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal blivit ökad.

Avgift, som nu nämnts, skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då enligt därom meddelad bestämmelse företaget skall hava fullbordats. Är fråga om företag, som avses i 3 kap. 1 §, skall dock, såvitt angår strömfall, för vars ägare enligt bestämmelserna i nämnda kap. skyldigheten att taga del i kostnaden för företaget inträder efter dess fullbordande, avgift ej utgå förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde.

Beloppet av avgiften skall av vattendomstolen bestämmas särskilt för varje strömfall; och bör härvid hänsyn tagas dels till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall.

Avgörandet gälle för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket företaget skall hava fullbordats. Varder ej genom ansökan hos vattendomstolen under nittonde året av sådan tidsperiod ny prövning påkallad av strömfallets ägare eller av myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att föra talan i förevarande hänseende, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.

Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivnas, därom förordnar Konungen.

## 15 §.

Influtna avgifter skola efter de närmare bestämmelser, som härtinnan meddelas av Konungen, i första hand användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, så ock till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. I den mån medlen förslå därtill, må de ock användas för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd, som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

*Om nyprövning.*

16 §.

I fråga om vattenreglering, som avses i 14 §, skall beträffande rätt att göra frågan angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen företaget må äga bestånd, till föremål för nyprövning gälla vad i 5 § är för där avsett fall stadgat.

För kostnad och värdeminskning, som föranledas av nyprövningen, skall ersättning av statsmedel icke utgå.

5 KAP.

**Om allmän farled.**

1 §.

Angående allmän farled gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

6 KAP.

**Om allmän flottled.**

1 §.

Angående allmän flottled gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

7 KAP.

**Om torrläggning av mark genom dikning eller annat avledande av vatten eller genom invallning.**

1 §.

Angående dikning och annat avledande av vatten samt invallning för torrläggning av mark gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

## 8 KAP.

**Om kloakledningar.**

## 1 §.

Angående avledande av spillvatten eller annan flytande orenlighet gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

## 9 KAP.

**Om ersättning.****Om ersättningsskyldighet i allmänhet.**

## 1 §.

Där jämlikt denna lag rätt medgives någon att tillösa sig samfällt strömfall med eller utan utmål eller att till utmål för vattenkraftstation taga i anspråk annan tillhörigt område eller att tillgodogöra sig vattenmängd eller vattenkraft, som tillhör annan, eller att vidtaga åtgärd, varigenom eljest annans egendom lider skada eller intrång, varde, såvitt ej i 1 kap. annorledes stadgas, honom ålagt att efter ty nedan sägs gälda ersättning för egendom, som avstås, eller för förlust, skada eller intrång, som förorsakas.

## 2 §.

Skall en del av en fastighet avstås, och varder genom avståendet en återstående del för ägaren onyttig eller uppstår synnerligt men vid begagnandet därav, vare ägaren berättigad fordra, att jämväl denna del löses. Uppkommer eljest skada eller intrång å återstoden av fastigheten, skall ersättning därför givas.

## 3 §.

Där genom vattenuppdämning eller annan åtgärd enligt denna lag hel fastighet eller del därav varder för ägaren onyttig eller synnerligt men vid begagnandet därav uppkommer, skall, om ägaren fordrar det

hela fastigheten eller den särskilda delen lösas. Varder genom åtgärd, som nu sagts, begagnandet av fastighet försvårat eller fördyrat, skall, i den mån fastigheten ej löses, sådan skada ersättas.

## 4 §.

Tillskyndas ägare av strömfall förlust av en del av vattenmängden eller fallhöjden, vare han, om begagnandet av återstoden därigenom försvåras eller fördyras, berättigad till ersättning för sådan skada; varder återstoden för ägaren onyttig eller uppkommer synnerligt men vid begagnandet därav, skall, om ägaren fordrar det, ersättning lämnas för återstodens hela värde.

## 5 §.

Hör till strömfall, vars vattenkraft till följd av företag enligt denna lag går för ägaren förlorad, särskilt utmål eller är därmed eljest mark förenad, och varder marken därefter för ägaren onyttig eller uppkommer synnerligt men vid dess begagnande, då skall, där ägaren det begär, den mark lösas.

Är vattenkraften i strömfall, som nyss nämnts, avsedd till drivande av kvarn, såg, fabrik eller annan anläggning, eller är med strömfallet förenad annan fast eller lös egendom, för vars tillgodogörande vattenkraften är avsedd, och lider sådan egendom minskning i värde för ägaren, då vattenkraften frångår honom, njute han ersättning för skadan eller äge, där minskningen i egendomens värde är av betydighet, fordra, att egendomen skall lösas.

## 6 §.

Skall fastighet eller del därav eller anläggning, som i 5 § andra stycket sägs, lösas, varde ock lös egendom, som hör till fastigheten eller anläggningen och som genom avståendet göres onyttig för ägaren, på dennes begäran inlost. Lag samma vare i fråga om egendom, som till följd av skada å jord, hus, fiske eller annat varder för ägaren onyttig.

## 7 §.

Där genom företag eller åtgärd enligt denna lag förorsakas annan skada eller förlust än ovan nämnts, skall ock sådan skada eller förlust ersättas.

## 8 §.

Vid avgörande, om och i vilken mån skada tillskyndas någon genom företag eller åtgärd enligt denna lag, skall hänsyn tagas jämväl till skada eller lidande av annan beskaffenhet än rent ekonomisk.

## 9 §.

Ändå att fastighet, för vilken till följd av företag enligt denna lag vattenkraft går förlorad, tillhör samme ägare som den fastighet, för vars räkning företaget utföres, skall ersättning för den förlorade vattenkraften gäldas, såframt förstnämnda fastighet är besvärad av in-teckning för fordran eller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskilling samt fordringsägaren ej lämnat med-givande till företaget. Vad nu sagts gälle dock ej, där förlusten av vattenkraft provas vara väsentligen utan betydelse för fordringsägarens säkerhet.

I fråga om skada, som genom vattenuppdämning eller annan ändring av vattenståndsförhållandena tillskyndas fastighet, tillhörig samme ägare som den fastighet, för vars räkning företaget sker, skall vad nu stadgats beträffande förlust av vattenkraft äga motsvarande till-lämpning.

## 10 §.

Med vattenkraften i ett strömfall avses i detta kap. den kraft, som kan uttagas vid axeln å en eller flera för fallet avpassade vattenmotorer.

Vid beräkning av vattenkraften skall hänsyn tagas till mera be-tydande växlingar i vattenföringen.

## 11 §.

Ersättning för tillgodogjord vattenkraft skall, vare sig ersättningen efter ty nedan sägs utgå medelst kraftöverföring eller i penningar, anses innefatta gottgörelse för vattenverksbyggnaderna eller den del därav, som för framtiden varder för ägaren onyttig; dock att, där bygg-naderna till material eller byggnadssätt äro med avseende å deras ända-mål särskilt värdefulla, gottgörelse i mån därav skall erläggas. Har ej ersättningsgivaren inom ett år efter utgången av den bestämda tiden

för fullbordande av det företag, för vilket vattenkraften avståtts, från ersättningstagarens fastighet bortfört vad av vattenverksbyggnaderna sålunda blir hans tillhörighet, tillfalle det utan lösen ersättningstagaren.

Med vattenverksbyggnader avses anordningar dels för vattnets dämning och ledande till och från kraftanläggning, såsom dammar, rännor, kanaler, tuber, tunnlar och turbinkammare, dels ock för fiskets och flottningens tillgodoseende, såsom laxtrappor, ålledare, flottning-utskov och timmerledare, så ock vad till dylika anordningar hör, luckor med manöveranordningar, isgrindar och dylikt.

## 12 §.

Skall till följd av företag eller åtgärd enligt denna lag egendom lösas eller ersättning givas för skada eller intrång därå och har, efter det kungörelse om företaget eller åtgärden blivit på sätt i 11 kap. stadgas offentliggjord, kostnad nedlagts å egendomen, må vid ersättnings bestämmande den kostnad tagas i beräkning allenast, såvitt den prövas hava varit nödig eller nyttig samt icke blivit gjord i uppenbar avsikt att höja ersättningen.

## Om ersättning medelst kraftöverföring.

## 13 §.

Där någon på grund av stadgandena i 2 kap. 5 eller 6 § berättigas att tillgodogöra sig annan tillhörig vattenkraft, skall ersättning för vattenkraften utgå genom tillhandahållande medelst elektrisk eller annan överföring av motsvarande kraftbelopp efter nedan angivna grunder, såframt och i den mån ej ersättningens utgörande i kraft prövas medföra olägenheter av betydighet för ena eller andra parten. Med avseende å ersättning för samfällt strömfall, som löses jämlikt 2 kap. 7 §, vare lag samma, såvitt angår andel i fallet, tillhörig annan än den lösande. Ersättning för vattenkraft på grund av bestämmelserna i 2 kap. 23 § skall under nyss angivna förutsättning likaledes lämnas genom överföring av kraft.

Kraft, som lämnas i ersättning efter ty nu sagts, skall, med det undantag allenast, vartill stadgandet i 33 § sista stycket föranleder, tillhandahållas från den för vattenkraftens utnyttjande avsedda anläggning.

## 14 §.

För vattenkraft, som för strömfallsägare går förlorad till följd av sådan enligt denna lag medgiven åtgärd, varmed ej åsyftas vattenkraftens tillgodogörande, må ock ersättningen bestämmas att utgå i kraft, därest sådan på fullt betryggande sätt står att erhålla från välbeläget strömfall och det med hänsyn till in-teckningshavares rätt, kostnader och andra omständigheter prövas lämpligt.

## 15 §.

Skyldigheten att jämlikt 13 § tillhandahålla kraft åvilar den fastighet, varmed rätten till tillgodogörandet av den vattenkraft, som ersättes, enligt vattendomstolens beslut skall vara förenad.

Lämnas ersättning i kraft på grund av stadgandet i 14 §, skall skyldigheten vara bunden vid den fastighet, vartill den anläggning hör, från vilken kraften skall tillhandahållas.

## 16 §.

Skyldighet, som i 15 § sagts, skall oberoende av avyttring eller exekutiv försäljning av den fastighet, varå skyldigheten vilar, äga bestånd, i vems hand fastigheten kommer.

## 17 §.

Rättighet till kraftbelopp, som utgår såsom ersättning för förlorad vattenkraft, skall vara förenad med den fastighet, till vilken vattenkraften hört eller ock rättigheten i laga ordning överflyttats.

Prövas rättigheten till hela eller en del av kraftbeloppet kunna utan förfång för in-teckningshavare eller andra rättsägare avhändas den fastighet, varmed den är förenad, må vattendomstolen på ansökan av fastighetens ägare besluta om rättighetens överflyttning, dock allenast till fastighe närheten av det strömfall, varifrån vattenkraften gått förlorad, eller av det, varifrån ersättningen lämnas.

Vid ägostyckning av fastighet, med vilken rättighet till ersättningskraft är förenad, må rättigheten i sin helhet tilläggas viss eller vissa lotter.

## 18 §.

Rättighet, som i 17 § sägs, må av ägaren till den fastighet, varmed den är förenad, på viss tid upplåtas; och gälle i fråga om tiden för upplåtelsens bestånd vad beträffande nyttjanderätt till fast egendom å landet är i allmänhet stadgat.

## 19 §.

Där ersättning för vattenkraft skall utgå medelst kraftöverföring, vare ersättningstagaren pliktig att för kraftens uttagande och överföring gälda vederlag antingen i penningar eller ock på sådant sätt, att det kraftbelopp, som skall lämnas i ersättning, varder i motsvarande mån minskat. Detta vederlag, som här nedan benämnes uttagningskostnaden, bestämmes av vattendomstolen efter de i 20 § angivna grunder.

## 20 §.

Är fråga om ersättning för vattenkraft, som ersättningsgivaren på grund av stadgandena i 2 kap. 5 eller 6 § berättigas att tillgodogöra sig, skall uttagningskostnaden bestämmas sålunda, att den gottgörelse för vattenkraften, som beredes ersättningstagaren genom det efter avdrag av sagda kostnad återstående värdet å den kraft han äger bekomma, kan anses skäligen med hänsyn jämväl till den nytta, som uppkommer för ersättningsgivaren. Ej må uttagningskostnaden sättas lägre än till den för ersättningsgivaren beräknade kostnaden för tillhandahållande av ersättningstagaren tillkommande kraft å den i 26 § angivna plats, utan så är att kraften kunnat uttagas med mindre kostnad genom självständigt bebyggande och utnyttjande av det strömfall, vars vattenkraft avstås, ej heller högre än till sistnämnda kostnad.

Där fråga är om ersättning för samfällt strömfall, som löses jämlikt 2 kap. 7 §, skall uttagningskostnaden bestämmas till den för ersättningsgivaren beräknade kostnaden för tillhandahållande å den i 26 § angivna plats av den kraft, vartill ersättningstagaren är berättigad.

Vad i första och andra styckena sägs gälle i tillämpliga delar beträffande ersättning för vattenkraft på grund av stadgandet i 2 kap. 23 §.

## 21 §.

Uttagningskostnaden skall bestämmas i anläggningskostnad samt underhålls- och driftkostnad. I sistnämnda kostnad skall inbegripas

skälig avsättning till förnyelsefond, men må ej inräknas ränta å anläggningskostnaden.

Är den vattenkraft, för vilken ersättning skall lämnas medelst överföring av kraft, tillgodogjord vid befintlig anläggning, skall såsom uttagningskostnad i den mening 20 § avser räknas allenast underhålls- och driftkostnaden.

#### 22 §.

Utom i fall, som i andra och tredje styckena sägs, äge ersättningstagaren avgöra, om uttagningskostnaden skall av honom gäldas helt eller delvis i penningar eller genom minskning av det honom tillkommande kraftbeloppet. Lämnar ej ersättningstagaren besked i frågan, skall han anses vilja vara fullständigt fri från uttagningskostnadens gäldande i penningar.

Är fråga om ersättning för vattenkraft på grund av bestämmelserna i 2 kap. 23 §, må ersättningstagaren icke mot ersättningsgivarens bestridande påfordra, att uttagningskostnaden bestämmes i penningar.

Hurusom ersättningsgivaren i visst fall äger fordra, att uttagningskostnaden delvis gäldas i penningar, därom stadgas i 28 §.

#### 23 §.

Där uttagningskostnaden skall av ersättningstagaren gäldas i penningar, varde den del därav, som utgör anläggningskostnad, erlagd till minst en tredjedel på en gång och till återstoden under en tidrymd av högst fyrtio år medelst årliga annuiteter, bestämda sålunda, att däri ingår jämväl ränta å oguldet kapitalbelopp efter den räntefot, som i varje fall finnes skälig.

Den del, som utgör underhålls- och driftkostnad, skall, där den utgår i penningar, erläggas genom ständig avgäld, som till årligt belopp bestämmes för viss tid, dock minst tio år, med rätt för vardera parten att vid utgången av sagda tid erhålla ny prövning av avgäldens belopp. Har ej talan om sådan prövning anhängiggjorts före utgången av den fastställda tiden, skall avgälden utgå med oförändrat belopp under lika tid, som förut bestämdes, med rätt för den, som därefter vill erhålla ny prövning av beloppet, att därom föra talan på sätt nyss är sagt.

#### 24 §.

I sammanhang med bestämmande av det belopp av uttagningskostnaden, som enligt 23 § skall på en gång erläggas, äge vattendom-

stolen på yrkande av ersättningsgivaren förelägga ersättningstagaren att hos Konungens befallningshavande antingen nedsätta beloppet eller ock ställa pant eller borgen för detsamma.

Har föreläggande, som nu sagts, blivit meddelat, äligge det ersättningstagaren att inom nittio dagar efter det vattendomstolens beslut vunnit laga kraft till vattenrättsdomaren ingiva bevis, att förelägandet fullgjorts. Försummas det, vare ersättningstagaren pliktig att mot befrielse från uttagningskostnadens gäldande i penningar vidkännas minskning i den honom tillkommande kraften till så stor del, som av vattendomstolen prövats i värde motsvara nämnda kostnad.

Där enligt stadgande i denna § medel nedsättas hos Konungens befallningshavande, varde de ofördröjligen insatta i bankinrättning för att där innestå mot ränta, som intill den i 35 § angivna förfallodagen skall komma ersättningstagaren till godo.

### 25 §.

Vill ersättningstagare, som åtagit sig att gälda uttagningskostnaden eller del därav i penningar, sedermera erhålla befrielse härifrån, vare han pliktig att för framtiden vidkännas minskning i kraften med det belopp, som prövas i värde motsvara sagda kostnad efter avdrag av vad av anläggningskostnaden må hava guldits. Intill dess ersättningstagaren hos vattendomstolen anhängiggjort talan om befrielse, som nu nämnts, skola fastställda annuiteter och avgälder till uttagningskostnadens gäldande av honom erläggas. Där till följd av de ändrade bestämmelserna ersättningsgivaren tillskyndas kostnad eller skada, skall gottgörelse därför givas av ersättningstagaren. Ej vare i något fall ersättningsgivaren pliktig att återbära redan gulden uttagningskostnad.

Har det kraftbelopp, som skall till ersättningstagaren överföras, bestämts sålunda, att avdrag skett för uttagningskostnaden, äge ej ersättningstagaren sedermera göra anspråk på erhållande av större kraftbelopp mot kostnadens gäldande i penningar.

### 26 §.

Kraft, som skall överföras såsom ersättning för förlorad vattenkraft, skall tillhandahållas ersättningstagaren å den fastighet, till vilken vattenkraften hört, på lämplig plats nära det strömfall, varifrån vattenkraften gått förlorad.

Ägaren av den kraftanläggning, varifrån kraften skall tillhandahållas, vare pliktig att anlägga och för framtiden underhålla samt i fall av behov ombygga för kraftens överförande till plats, som nyss sagts, erforderlig ledning med tillbehör. Transformatorer för elektrisk överföring samt lin- eller remskivor för mekanisk överföring räknas till ledning, som nu nämnts.

### 27 §.

Vid elektrisk överföring skall den elektriska kraften tillhandahållas med strömart, spänning och periodtal, som må finnas lämpliga.

Är den vattenkraft, som skall ersättas, icke av ersättningstagaren tillgodogjord, skall vid överföring, som nyss sagts, den vid omsättningen i elektrisk kraft uppkommande kraftförlusten vidkännas av ersättnings-tagaren. Lag samma vare, där vattenkraften är av ersättningstagaren tillgodogjord medelst omsättning i elektrisk kraft.

### 28 §.

För kraftöverföring såsom ersättning för förlorad vattenkraft skola sådana föreskrifter meddelas, att kraftersättningen utgår i växlande storlek vid olika vattenföring eller under skilda tidsperioder, allt i största möjliga överensstämmelse med de mera betydande växlingarna i krafttillgång i ersättningstagarens strömfall.

Vill i fall, som avses i 13 §, ersättningstagaren bekomma kraft motsvarande större vattenmängd än den, som utgör medeltalet av de i vattendraget framrinnande olika vattenmängder, och har han ej vid befintlig anläggning tillgodogjort sig jämnval sådan kraft, äge vattendomstolen på yrkande av ersättningsgivaren förelägga ersättningstagaren, vid påföljd att hans rätt till nämnda kraft eljest är förlorad, att inom viss tid hos Konungens befallningshavande antingen ned-ätta eller ställa pant eller borgen för det av vattendomstolen bestämda belopp, varmed uttagningsskostnaden ökas, ävensom därom till vattendomstolen ingiva bevis. I fråga om medel, som nedsättas enligt denna §, skall vad i 24 § sista stycket är stadgat äga tillämpning.

### 29 §.

Om föreskrifter, som meddelats jämlikt 28 §, sedermera befinnas i avseende å beräknad vattenmängd eller andra omständigheter vila på

oriktiga förutsättningar eller eljest vara otillfredsställande, äge vattendomstolen på därom förd talan föreskriva av förhållandena påkallade ändringar; dock må talan därom ej föras, innan fem år förflutit från det föreskrifterna meddelats eller ändrats. Vad nu sagts gälle ock i fråga om föreskrifter, som i övrigt givits rörande kraftöverföringens anordnande och kontrollen därå.

## 30 §.

Där strömfallsägare, som jämlikt 13 § skall medelst överföring av kraft ersätta annan tillhörig vattenkraft, på grund av stadgandena i 4 kap. förpliktas att åt kringliggande bygd tillhandahålla kraft, skall mot skälig jämkning av uttagningskostnaden det kraftbelopp, som ersättningstagaren äger bekomma, minskas med så stor andel av den enligt sistnämnda lagrum bestämda kraften, som vattenkraften i hans strömfall utgör i förhållande till den sammanlagda vattenkraften i de fall, vilka gemensamt tillgodogöras; dock vare ej på grund av vad nu sagts ersättningstagare pliktig att vidkännas minskning i den kraft, som tillkommer honom i ersättning för vattenkraft, vilken vid befintlig anläggning utnyttjas.

## 31 §.

Går ersättningsgivare, som jämlikt 13 § skall tillhandahålla ersättningstagare kraft medelst överföring, förlustig vattenkraft genom minskning i vattenmängd eller fallhöjd till följd av företag eller annan åtgärd, vartill medgivande i laga ordning lämnas, eller varder genom vattenreglering den vattenkraft, som av ersättningsgivaren tillgodogöres, ökad, skall vattendomstolen, ändå att tid, som i 29 § sägs, icke gått till ända, på därom av någondera parten förd talan föreskriva den jämkning med avseende å det i ersättning utgående kraftbeloppet så ock beträffande uttagningskostnaden, som av de förändrade förhållandena betingas. Har ersättningsgivaren uppburit gottgörelse för vattenkraft, som frångår honom, pröve vattendomstolen, om och i vilken mån andel däri må tillerkännas ersättningstagaren.

Ersättningstagare, som tillerkännes ökat kraftbelopp i anledning av vattenreglering, som i 3 kap. 1 § avses, vare pliktig att, på sätt om uttagning-kostnad finnes i 19 § stadgat, gottgöra ersättningsgivaren den på ersättningstagarens strömfall belöpande andel i regleringskostnaden.

Vad i denna § stadgas om jämkning av kraftbelopp, som utgår i ersättning, samt av uttagningskostnad, skall äga motsvarande tillämp-

ning, där till följd av nyprövning enligt 4 kap. ersättningsgivaren går förlustig vattenkraft; dock att föreskrift härutinnan skall meddelas i samband med nyprövningen.

## 32 §.

Skall vattenkraft, som är av ersättningstagaren tillgodogjord utan omsättning i elektrisk kraft, ersättas medelst elektrisk överföring av kraft, åligger det ersättningsgivaren att gottgöra ersättningstagaren kostnaden för anskaffande och uppsättande samt framtida underhåll av lämpligt mottagningsorgan (motor) med tillhörande installationsanordningar. Skall ersättningstagaren erlægga avgäld, som i 23 § andra stycket sägs, varde kostnaden för underhållet av mottagningsorganet gottgjord honom genom motsvarande minskning av avgälden.

## 33 §.

I sammanhang med beslut om ersättande av förlorad vattenkraft medelst kraftöverföring skall viss tid bestämmas, inom vilken överföringen senast skall börja.

Sådan tid skall, där fråga är om tillgodogjord vattenkraft, räknas från den genom uppsägning, efter ty i 58—61 §§ stadgas, bestämda tillträdesdag och må ej utan ersättningstagarens medgivande bestämmas längre än en månad eller, om särskilda förhållanden föranleda därtill, tre månader efter nämnda dag.

Är vattenkraften icke tillgodogjord, skall tiden räknas från det ersättningsfrågan slutligen avgjordes samt må ej sättas längre än för utförande av erforderliga arbeten skäligen må anses behöfligt.

Till undvikande av dröjsmål med kraftöverföringens början skola, där så prövas nödigt, provisoriska anordningar föreskrivas.

## 34 §.

Avstås på grund av stadgandena i 2 kap 5, 6 eller 7 § tillgodogjord vattenkraft, vare ersättningsgivaren pliktig att till säkerhet för den kostnad och skada, som må tillskyndas ersättningstagaren däri- genom, att kraftanläggningen och anordningarna för kraftöverföringen till äventyrs icke varda inom föreskriven tid fullbordade, hos Konungens befallningshavande ställa pant eller borgen till det belopp, som för varje fall i laga ordning bestämts.

Avser kraftöverföringen ersättning för icke tillgodogjord vattenkraft, må ock, om särskilda förhållanden föranleda därtill, föreskrivas ställande av säkerhet, som nu sagts.

## 35 §.

Den del av uttagningskostnaden, som ersättningstagare enligt 23 § förpliktats att erlägga på en gång, är förfallen till betalning fjorton dagar efter det kraftöverföringen i föreskriven ordning påbörjats.

Från tiden för kraftöverföringens början räknas ersättningstagarens skyldighet att erlägga annuitet och avgäld.

## 36 §.

Strömfallsägare, som skall i ersättning för förlorad vattenkraft tillhandahålla kraft åt annan medelst elektrisk överföring, vare pliktig att, då det kan ske utan väsentlig olägenhet, mot skälig gottgörelse tillhandagå kraftemottagaren med nödigt biträde vid verkställande av erforderliga reparationer å dennes motorer och övriga installationsanordningar.

## 37 §.

Brister ersättningsgivaren i fullgörande av honom åliggande kraftöverföring, gottgöre han ersättningstagaren all skada och förlust, som till följd därav uppstår för denne, utan så är att bristen i fullgörandet berott på omständighet, som i 40 eller 41 § sägs.

Ersättning för skada och förlust till följd av avbrott, som ej berott på dylik omständighet, må i samband med beslutet om kraftöverföringen eller ock eljest på talan av ersättningstagaren kunna på förhand uppskattas till visst vite för varje dag eller annan tidsperiod avbrottet varar, ersättningstagaren obetaget, då avbrott sker, att äska högre skadestånd än sålunda bestämts, om han därtill finner fog. Bestämt vite må på särskild talan kunna efter ändrade förhållanden för framtiden höjas eller sänkas; dock må talan därom ej föras, innan fem år förflutit från det vitesbestämmelse meddelats eller ändrats.

## 38 §.

Har avbrott, som i 37 § sägs, fortgått under fjorton dagar, eller finnes eljest anledning befara, att sådant avbrott ej är av blott tillfällig

natur, äge på ansökan av ersättningstagaren Konungens befallningshavande förordna syssloman att, intill dess betryggande förhållanden inträtt, omhändertaga och driva kraftanläggningen på ägarens bekostnad; dock vare i ty fall sökanden skyldig att förskjuta medel till nödiga kostnader.

## 39 §.

Visar ersättningsgivaren fortgående försumlighet i fullgörande av kraftöverföringen, vare ersättningstagaren fri från de skyldigheter, som må hava ålagts honom mot ersättningsgivaren, och äge på hans bekostnad åter komma i åtnjutande, såvitt möjligt, av den vattenkraft, som avståtts.

## 40 §.

Tillfälligt avbrott i kraftöverföringen för reparationer, undersökningar och dylikt medför ej skadeståndsskyldighet, med mindre avbrottet skett i strid mot särskilda rörande kraftöverföringen meddelade föreskrifter.

Det åligger dock ersättningsgivaren att tillse, att avbrottet icke blir av längre varaktighet än behovet oundgängligen kräver; underrätte ock, där det kan på förhand beräknas, i god tid ersättningstagaren.

## 41 §.

Beror brist i kraftens tillhandahållande av omständighet, som ersättningsgivaren ej kunnat med iakttagande av skälig försiktighet förekomma, såsom hinder för kraftanläggningens drivande till följd av flod, isgång, iskravning (sörpning), åskslag, vådeld, allmän arbetsinställelse, krig eller annan jämförlig händelse, vare ersättningsgivaren fri från skadeståndsskyldighet; och skall, där på grund av sådan omständighet kraftuttagningen vid anläggningen minskas, ersättningstagaren vidkännas en mot minskningen svarande nedsättning i den till honom utgående kraften.

Försummar ersättningsgivaren att inom skälig tid vidtaga erforderliga åtgärder för kraftöverföringens återställande, vare lag som i 37—39 §§ sägs.

Varder kraftöverföringens återställande omöjliggjort, gälle vad i 39 § stadgas.

## 42 §.

Brister ersättningstagare i betalning av uttagningskostnad, som skall gäldas i penningar, må kraftöverföringen avbrytas, intill dess betalningen fullgjorts; dock vare ny ägare till den fastighet, varmed rätten till kraften är förenad, ej pliktig att i annan mån än nedan sägs svara för kostnad, som förfallit till betalning innan han blev ägare, och må förty avbrott i kraftöverföringen icke ske på grund av föregående ägares betalningsförsummelse.

Dröjer ersättningstagare med erläggande av uttagningskostnad utöver sex månader efter förfalldagen, vare han, där ersättningsgivaren inom ett år efter samma dag hos vattendomstolen väcker talan därom, pliktig att mot befrielse från uttagningskostnadens gäldande i penningar för framtiden vidkännas minskning i det honom tillkommande kraftbeloppet till så stor del, som prövas i värde svara mot uttagningskostnaden efter avdrag av vad av anläggningskostnaden må hava guldits.

## 43 §.

För tid, varunder avbrott i kraftöverföring äger rum, vare ersättningstagaren ej pliktig att utgiva stadgad avgäld enligt 23 § andra stycket, såframt ej avbrottet är av sådan tillfällig art, som i 40 § sägs, eller ock föranledes av betalningsförsummelse från ersättningstagarens sida efter ty i 42 § första stycket skils.

## 44 §.

För vite och skadestånd, som i 37 § sägs, njute i den fastighet, å vilken skyldigheten att tillhandahålla kraften vilar, ersättningstagaren förmånsrätt, som i 17 kap. 6 § handelsbalken stadgas för avgäld av fast egendom, dock ej till högre belopp än som motsvarar hälften av värdet å det kraftbelopp, som skall tillhandahållas.

Nyssnämnda värde skall av vattendomstolen fastställas i sammanhang med bestämmande av skyldigheten att tillhandahålla kraften. Gives föreläggande enligt 24 §, skall särskilt värde äsättas det mindre kraftbelopp, varmed ersättningstagaren skall åtnöjas, för den händelse förelägandet icke fullgöres. Där förändrade föreskrifter meddelas beträffande storleken av den kraft, som skall tillhandahållas, varde i samband därmed det för framtiden utgående kraftbeloppets värde fastställt.

## 45 §.

Hava parterna träffat överenskommelse i fråga, som avses i 23 § första stycket, 26 § andra stycket eller 28 § första stycket, vare sådan överenskommelse gällande, såframt vattendomstolen finner den lämplig och därå grundar sitt beslut.

**Om ersättning i penningar.**

## 46 §.

I de fall, där ersättning för förlorad vattenkraft icke skall utgå medelst kraftöverföring, varde den bestämd i penningar. Till grund för ersättningens bestämmande skall läggas värdet å vattenkraften i tillgodogjort skick.

Ersättning för annat än förlorad vattenkraft skall utgå i penningar.

Hava parterna träffat överenskommelse, att ersättning skall utgå i annat än penningar, vare sådan överenskommelse gällande, såframt den av vattendomstolen finnes lämplig och varder genom dess beslut fastställd.

## 47 §.

Ersättning i penningar varde bestämd att utgå på en gång.

## 48 §.

Ersättning i penningar skall beräknas till fulla värdet och hälften därutöver, då fråga är om ersättning för:

1. tillgodogjord vattenkraft så ock icke tillgodogjord, som uppenbarligen är avsedd för befintlig eller under byggnad varande anläggning;

2. fiskeverk, bevattningsanstalt samt annan därmed eller med byggnad för uttagande av vattenkraft jämförlig anläggning för vattnets nyttjande så ock skada å sådan anläggning;

3. mark, vartill äganderätt avstås, ävensom skada å mark till följd av vattenuppdämning eller annan ändring i vattenståndsförhållan-

dena, dock med undantag av skada, som består däri, att framtida torr-  
läggning av mark genom vattenuppdämning hindras eller försvåras;

4. fiske eller skada däraf så ock sådant intrång i rätt till fiske,  
som föranledes av förbud, varom i 2 kap. 14 § andra stycket förmäles;

5. intrång, som avses i 2 kap. 14 och 16 §§, så ock intrång  
genom ledning för elektrisk kraftöverföring.

Om undantag för vissa fall från vad sålunda föreskrivits skils  
50 §.

#### 49 §.

Där ej efter ty i 48 § stadgas ersättning skall utgå med förhöj-  
ning, varde den bestämd till fulla värdet av den egendom, som avstås,  
eller, då fråga är om förlust, skada eller intrång till belopp, motsva-  
rande full gottgörelse för förlusten, skadan eller intrånget.

#### 50 §.

I fråga om ersättning till följd av byggande i vatten eller annan  
åtgärd enligt denna lag för allmänt ändamål skall, där ej tillika åsyftas  
vattens utnyttjande vid kraftanläggning eller eljest i industriellt eller  
privatekonomiskt syfte, vad i 48 § stadgas om förhöjning över värdet  
ej vinna tillämpning. Dylik förhöjning skall ej heller äga rum be-  
träffande ersättning, som utgår enligt 9 §.

#### 51 §.

Vid bestämmande av ersättning för jord enligt den i 48 § stad-  
gade beräkningsgrund varde i jordens värde inräknat värdet av till  
jorden hörande, för dess brukande erforderliga byggnader.

#### 52 §.

Är fast egendom, som skall lösas med penningar, besvärad av  
nyttjanderätt eller rätt till servitut eller till avkomst eller annan för-  
mån, skall ersättningen till egendomens ägare och den gottgörelse,  
som må tillkomma rättighetens innehavare, var för sig bestämmas.  
Medför rättighet, som nyss nämnts, förminskning av den fasta egen-  
domens värde, skall till grund för den ägaren tillkommande ersätt-

ningen läggas det värde egendomen med därå vilande besvär äger; dock att, i den mån jämlikt 48 § förhöjning över värdet ifrågakommer, denna skall bestämmas med hänsyn till det värde egendomen utan sådant besvär skulle äga. Erfordras för tillämpning av reglerna i 69 § andra stycket, att utöver vad nu sagts särskild värdering sker av den fasta egendomen med eller utan viss rättighet besvärande densamma, varde sådan i samband med ersättnings fastställande verkställd.

Vad sålunda föreskrivits äge motsvarande tillämpning, där till följd av åtgärd, som medför skada eller intrång å fast egendom, varför ersättning skall gäldas i penningar, sådan särskild rätt till egendomen, som i första stycket sägs, går förlorad eller lider intrång.

### 53 §.

Där i samband med medgivande till företag eller åtgärd enligt denna lag föreskrivits, att ersättning skall utgå för skada å jordbruksfastighet till följd av vattenuppdämning eller annan ändring i vattenståndsförhållandena eller att del av sådan fastighet skall lösas, skall, såframt den del av ersättningen, som utgör förhöjning över värdet, uppgår till minst tvåhundra kronor, denna del avsättas för fastighetens räkning och genom Konungens befallningshavandes försorg göras räntebärande. Sålunda avsätta medel skola, jämte därå upplupen ränta, efter de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas, utbetalas till fastighetens ägare för att användas till jordbrukets höjande å fastigheten.

Rätt till medel, som innestå för fastighets räkning, må ej skiljas från fastigheten; och kan sådan rätt förty ej för sig utmätas eller av fastighetens ägare överlåtas.

**Om sättet och tiden för erläggande av penningersättning så ock om tiden för tillträde av egendom, som lösas.**

### 54 §.

Ersättning för fast egendom, som skall lösas, samt, om endast en del av en fastighet lösas, ersättning för skada och intrång å den återstående delen så ock ersättning för förlust av eller intrång i sådan särskild rätt till egendomen, varom i 52 § förmäles, gäldas medelst er-

sättningsbeloppets nedsättande hos Konungens befallningshavande i det län, där egendomen är belägen. I fråga om ersättning, som bestämts jämlikt 9 §, vare lag samma.

Ersättning för vattenkraft samt för skada och intrång å fast egendom i andra fall än i första stycket avses skall ock nedsättas hos Konungens befallningshavande, såframt jämlikt stadgandena i 59 eller 60 § uppsägning skall ske eller den fastighet, till vilken vattenkraften hör eller som skadas, är besvärad av inteckning för fordran eller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskillning; och varde i fall, som nu sagts, jämväl ersättning, som må hava bestämts till innehavare av särskild rätt till fastigheten, nedsatt. Skall ej uppsägning ske, och prövas förlusten av vattenkraft eller skadan eller intrånget vara väsentligen utan betydelse för fordringsägarens säkerhet, erfordras dock ej nedsättning.

Där på grund av vad i 53 § finnes föreskrivet den del av ersättningen för skada å jordbruksfastighet, som utgör förhöjning över värdet, skall för fastighetens räkning avsättas, skall, ändå att enligt andra stycket nedsättning icke erfordras, sagda del hos Konungens befallningshavande nedsättas.

I samband därmed att ersättning enligt denna lag bestämmes, skall givas till känna, om och i vilken mån nedsättning efter ty ovan sagts skall ske.

### 55 §.

Har mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra tvist yppats om bättre rätt till vad såsom ersättning skall utgå, eller skall ersättning gäldas för egendom, som innehaves såsom fideikommiss, varde ersättningen nedsatt hos Konungens befallningshavande, ändå att enligt föreskrifterna i 54 § nedsättning ej erfordras; och stånde sedan i avbidan på tvistens slutliga avgörande eller Konungens föreskrift angående fideikommissmedlen ersättningsbeloppet i kvarstad, där ej enligt 69 § utdelning bör äga rum.

### 56 §.

Ersättning, som ej efter ty i 54 och 55 §§ stadgas skall hos Konungens befallningshavande nedsättas, varde erlagd till den, vilken ersättningen tillerkänts. Avser ersättning arbete till förebyggande av

skada å fast egendom, byggnads ändrande eller flyttande till annan plats eller dylikt, bör dock, om inteckningshavare äskar det eller det eljest anses erforderligt, i sammanhang med ersättningens fastställande bestämmelse meddelas till beredande av säkerhet att medlen varda använda på föreskrivet sätt.

## 57 §.

Då ersättning hos Konungens befallningshavande nedsättes, skall ersättningsgivaren till nämnda myndighet ingiva gravationsbevis rörande den fasta egendom, varom fråga är, det utslag, varigenom ersättnings-skyldigheten blivit bestämd, samt, där ej förordnande jämlikt 11 kap. 67 § givits, bevis att utslaget vunnit laga kraft.

Varda nämnda handlingar ej ingivna till Konungens befallningshavande vid nedsättning av ersättningen, åligge Konungens befallningshavande att ofördröjligen på ersättningsgivarens bekostnad anskaffa desamma.

## 58 §.

Fast egendom, som på grund av bestämmelse i denna lag skall lösas, så ock lös egendom, som det må åligga den lösande att därjämte övertaga, skall, om ej annorlunda överenskommes eller jämlikt stadgandet i 61 § annorlunda bestämmas, avträdas å den fardag för avträdande av förhyrd lägenhet eller, där fråga är om jordbruksfastighet, å den arrendefardag, som inträffar näst efter sex månader, sedan ersättningens belopp blivit fastställt genom utslag, som vunnit laga kraft, samt därefter uppsägning skett hos ägaren.

Uppsägning må ej med laga verkan ske, med mindre ersättningen för den fasta egendomen, såvitt den skall utgå i penningar, och, om endast en del av en fastighet skall lösas, ersättning för skada och intrång å den återstående delen så ock ersättning för förlust av eller intrång i särskild rätt till egendomen guldits i den ordning 54 § stadgar samt, där strömfall skall lösas mot ersättning för vattenkraften medelst kraftöverföring, säkerhet, som enligt 34 § föreskrivits, blivit ställd. Sker ej sådan uppsägning inom ett år, sedan ersättningen blivit fastställd genom utslag, som vunnit laga kraft, eller, där ersättningen skall utgå medelst kraftöverföring, inom den längre tid, som av vattendomstolen må hava bestämts, vare den då väckta frågan förfallen, såvitt fastighetsägarens rätt är beroende därav.

Har jämlikt 11 kap. 67 § förordnats, att vattendomstols utslag, på grund varav fast egendom skall lösas, må verkställas utan hinder därav, att det icke äger laga kraft, skall egendomen avträdas å fardag, som infaller näst efter sex månader sedan utslaget meddelats och där- efter uppsägning i den ordning ovan sägs ägt rum; dock skall i sådant fall vad i nyssnämnda lagrum stadgas om ställande av pant eller borgen vara fullgjort före uppsägningen.

Ersättning för lös egendom, som skall jämte den fasta egendomen övertagas, så ock annan ersättning, som till följd av den fasta egen- domens avträdande tillkommer ägaren eller annan och som icke efter ty ovan sägs skall före uppsägningen nedsättas, varde före tillträdes- dagen gulden. Ej må före den dag arbete eller annan åtgärd, varigenom den fasta egendomen kan lida men, av tillträdaren verkställas.

#### 59 §.

Har föreskrift meddelats, att boningshus, kvarn, såg eller annan byggnad, som användes till handels-, hantverks- eller fabriksrörelse eller annan yrkesutövning, skall till följd av skada därå genom företag enligt denna lag i dess helhet ersättas eller ock flyttas till annan plats, skall vad i 58 § stadgas för det fall, att fast egendom skall lösas, äga mot- svarande tillämpning. Lag samma vare, där strömfallsägare skall avstå vattenkraft, som är av honom tillgodogjord.

#### 60 §.

Prövas genom företag enligt denna lag sådant men tillskyndas jordbruksfastighet, att jordbruket därå för framtiden icke kan med fördel drivas, skola, ändå att ägaren icke påkallar fastighetens lösande, be- stämmelserna i 58 § om uppsägning och fardag äga motsvarande till- lämpning.

#### 61 §.

Utan hinder av föreskrifterna i 58—60 §§ må kunna bestämmas längre eller kortare uppsägningstid eller annan tillträdesdag än där stad- gas, såframt sådant finnes erforderligt till förebyggande av alltför skilda tillträdestider beträffande olika fastigheter eller lägenheter eller ock gagnet av ändring i tidsbestämmelserna med hänsyn till det ifrågasatta före- tagets snara genomförande eller annan omständighet prövas vara över-

vägande i förhållande till den olägenhet, som därav kan följa för den andra parten; tillskyndas genom dylika bestämmelser särskild olägenhet, skall gottgörelse därför givas.

## 62 §.

I sammanhang med beslut om ersättning i fall, som avses i 58—60 §§, skall besked meddelas om vad ersättningsgivaren åligger i avseende å uppsägning så ock om tiden för tillträde.

## 63 §.

Där i fall, som i 58—60 §§ förmälas, finnes i målet uppgiven arrendator eller hyresgäst, vars rätt är av företaget beroende, vare han ej pliktig att avflytta eller avstå från vad han innehar förrän efter åt-njuten uppsägningstid i enlighet med ovan givna föreskrifter; och må dessförinnan arbete, varigenom hans rätt kränkes, ej av tillträdaren vidtagas.

## 64 §.

Om sättet för verkställande av uppsägning enligt förestående §§ gälle vad om uppsägning av arrende- och hyresavtal finnes särskilt stadgat.

## 65 §.

Har, sedan värde sattes å egendom, som skall lösas, men innan ersättningsbeloppet guldits, ägaren gjort nödig eller nyttig kostnad därå, vare han berättigad att undfå ersättning härför, därest icke kostnaden blivit gjord i uppenbar avsikt att vinna högre ersättning. Tvist härom varde prövad av allmän domstol, och må emellertid egendomen tillträdas, där den, som skall utgiva ersättningen, hos Konungens befallningshavandé ställer pant eller borgen för det, varom tvistas.

## 66 §.

Skall i andra fall än i 58—60 §§ sägs ersättning gäldas med penningar för skada, förlust eller intrång, som tillskyndas någon genom företag eller åtgärd enligt denna lag; då må ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd eljest till förfång för annan vidtagas, innan föreskriven ersättning guldits. Varder ej ersättningen gulden inom tid, som genom avtal eller eljest i laga ordning blivit bestämd eller om sådan bestämmelse saknas, inom fem år efter det ersättningens

belopp blivit fastställt genom utslag, som vunnit laga kraft, vare den då väckta frågan förfallen, i vad sådan ersättningstagares rätt angår.

Vad i 65 § finnes stadgat i fråga om ersättning för nödig eller nyttig kostnad å egendom, som skall lösas, äge motsvarande tillämpning, där dylik kostnad göres å egendom, som skadas eller lider intrång.

### 67 §.

Har på grund av förordnande jämlikt 11 kap. 67 § vattendomsstols utslag gått i verkställighet, innan det vunnit laga kraft, och varder till följd av klagan över utslaget ersättning, som enligt ovan givna regler skall hos Konungens befallningshavande nedsättas, slutligen bestämd till högre belopp än det redan nedsatta, åligge ersättningsgivaren att inom trettio dagar från det utslag i målet vunnit laga kraft nedsätta det överskjutande beloppet, vid äventyr att detta eljest på ansökan av den till ersättningen berättigade eller, där flera må äga rätt därtill, någon av dem genom Konungens befallningshavandes försorg hos den försumlige uttages. Bestämmas ersättningen ej till högre belopp, göre ersättningsgivaren, sedan utslag i målet vunnit laga kraft, anmälan härom hos Konungens befallningshavande. Ej må, ändå att ersättningen varder till lägre belopp bestämd, vad redan nedsatts återkrävas, och gälle vad nu sagts jämväl, då ersättningen guldits i annan ordning än genom dess nedsättning.

Har eljest ersättning till följd av företag enligt denna lag fastställts först efter det företaget blivit utfört, och skall enligt stadgandena i 54 § ersättningen hos Konungens befallningshavande nedsättas, vare ersättningsgivaren pliktig att inom trettio dagar sedan det utslag, varigenom ersättningsbeloppet blivit bestämt, vunnit laga kraft, nedsätta beloppet vid äventyr, som i första stycket sägs.

## **Om Konungens befallningshavandes befattning med nedsatta ersättningsmedel.**

### 68 §.

Medel, som jämlikt 54 och 67 §§ blivit hos Konungens befallningshavande nedsatta, skola, i den mån ej utbetalning av dem kan omedelbart försiggå, ofördröjligen insättas i bankinrättning för att där innestå mot ränta. I fall, som avses i 58—60 §§, skall räntan intill tillträdesdagen komma ersättningsgivaren till godo.

## 69 §.

Nedsatta ersättningsmedel skola jämte därå upplupen ränta av Konungens befallningshavande utbetalas till den, som är till desamma berättigad. I fall, som avses i 58—60 §§, må dock utbetalning ej ske före tillträdesdagen.

Besväras fast egendom, som löses, av sökt eller beviljad in-teckning för fordran, eller kan egendomen jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskilling, varde den för egendomen bestämda ersättningen efter avdrag av medel, som avsatts jämlikt 53 §, så ock, om endast en del av fastighet löses, ersättning till ägaren för skada och intrång å den återstående delen av Konungens befallningshavande fördelad i den ordning, som för fördelning av köpeskilling för utmätningssvis såld fast egendom är stadgad. Är egendomen förutom av fordran besvärad av sådan nyttjanderätt, rätt till servitut eller rätt till avkomst eller annan förmån, varigenom egendomens värde minskas, och åtnjuter rättigheten sämre rätt än fordringen, vare fordringsägaren berättigad att, om och i den mån ersättningen för egendomen understiger det värde denna skulle äga, därest den ej varit av rättigheten besvärad, för den del av fordringen, som må överskjuta ersättningen för egendomen, erhålla betalning ur det till rättighetens innehavare bestämda ersättningsbeloppet, och varde gottgörelsen till denne i motsvarande mån förminskad.

I fråga om ersättning, som bestämts på grund av stadgandena i 9 §, eller som blivit jämlikt 54 § andra stycket nedsatt skall vad nyss sagts om fördelning äga motsvarande tillämpning; dock att utbetalning må ske till vederbörande fastighetsägare eller till den, vilken ersättningen eljest tillerkänts, där det visas, att fordringsägare, som i andra stycket omförmäles, lämnat medgivande därtill.

## 70 §.

Sammanträde för fördelning av ersättning efter ty i 69 § sägs varde hållet så snart ske kan, dock i fall, som avses i 58—60 §§, ej före tillträdesdagen. Kallelse till sammanträde skall genom Konungens befallningshavandes försorg med posten sändas till ägaren av den fastighet, varom fråga är, kända innehavare av fordran, som skall utgå ur ersättningen, samt rättighetshavare, åt vilka särskild ersättning blivit bestämd;

är innehavare av fordran okänd, föranstalte ock Konungens befallningshavande, att kungörelse om sammanträdet minst fjorton dagar förut uppläses i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen, samt införes i allmänna tidningarna och tidning inom orten.

De med fördelning, som nu nämnts, förenade kostnader skola gäldas av ersättningsgivaren.

### Om anmälan i vissa fall till vederbörande domstol.

#### 71 §.

Är fast egendom, som enligt denua lag löses med penningar, in-tecknad, åligge Konungens befallningshavande att, sedan den genom laga-kraftvunnet utslag bestämda ersättningen blivit nedsatt samt egendomen avträdd, därom ofördröjligen göra anmälan å landet hos domaren och i stad hos rätten. Har egendomen avträtts, innan ersättningen blivit slutligt fastställd, och varder ersättningen ej bestämd till högre belopp än det enligt stadgandet i 58 § redan nedsatta, skall anmälan, som nu sagts, göras så snart lagakraftägande utslag i målet till Konungens befallningshavande ingivits.

Utfaller, då en del av in-tecknad fastighet eller en eller flera av gemensamt in-tecknade fastigheter blivit avträdde, vid fördelning av ersättningen likvid å in-tecknings huvudstol, åligge ock Konungens befallningshavande att därom, sedan fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, ofördröjligen göra anmälan efter ty nyss sagts och tillika insända fördelningslängden. Lag samma vare, där vid fördelning av ersättning, som bestämts jämlikt 9 § eller som blivit på grund av stadgandet i 54 § andra stycket nedsatt, likvid utfallit å huvudstol av in-tecknad gäld.

Utän hinder därav, att fördelning av ersättning ägt rum och blivit godkänd eller vunnit laga kraft, äge in-teckningshavare, vars fordran icke blivit till fullo betäckt, den rätt, varom i 73 § förmäles.

#### 72 §.

Har för samfällt strömfall, som löses jämlikt 2 kap. 7 §, ersättningen, såvitt angår andel i fallet, tillhörig annan än den lösande, bestämts att utgå medelst kraftöverföring, och är sådan del av strömfallet

med inteckning besvärad, ankomme på den lösande att, sedan han tillträtt fallet och kraftöverföringen i föreskriven ordning påbörjats, därom göra anmälan å landet hos domaren och i stad hos rätten; skolande till styrkande av det förhållande, varom anmälan göres, företes intyg av vederbörande ersättningstagare eller ock av två stämmingsmän eller andra trovärdiga personer.

### **Om rätt för fordringsägare att påkalla prövning av ersättnings belopp.**

#### 73 §.

Förmenar innehavare av fordran, varför fast egendom på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häftar, att ersättning för denna eller för därifrån förlorad vattenkraft eller för skada och intrång å egendomen blivit för lågt beräknad, vare han, i den mån domstol till följd av överenskommelse mellan ersättningsgivaren och egendomens ägare rörande ersättningens belopp eller av annan anledning ej ingått i prövning av ersättningsbeloppet, berättigad att, där ej full betalning för hans fordran lämnas honom, äska att ersättningen, såvitt på hans eller annan sådan fordringsägarers rätt inverkar, varder av vattendomstolen bestämd. Talan härom skall anhängiggöras sist inom sex månader efter det fördelning av ersättningen vunnit laga kraft eller, där ersättningen bestämts att utgå i kraft, efter den för kraftöverföringens början bestämda tid; försittes tid, som nu sagts, vare rätt till talan förlorad.

### **Om återlösningsrätt.**

#### 74 §.

Har fast egendom blivit på grund av stadgande i denna lag mot ersättning i penningar avträdd, och varder ej inom den bestämda tiden för fullbordandet av det företag, för vars utförande egendomen blivit löst, egendomen för det medgivna ändamålet använd; då äge förre ägaren eller hans rättsinnehavare och, om en del av en fastighet avträts, ägaren av den återstående delen inom två år därefter hos vattendomstolen anhängiggöra talan om rätt att få återlösa egendomen. Prövas sådana omständigheter för handen, att företaget eller den del därav, för

vilken egendomen blivit löst, må anses såsom övergivet, varde talan bifallen; eljest äge domstolen förordna, att med prövningen bör på viss, av domstolen bestämd tid anstå.

Godkännes anspråket, och kunna parterna ej sänjas om ersättningsens belopp, varde detta av domstolen bestämt till egendomens fulla värde vid den tid återlösen sker; ej må dock värdet sättas högre än det belopp, för vilket egendomen blivit avträdd. Har efter det egendomen blivit avträdd å densamma uppförts byggnad eller eljest nedlagts kostnad, skall med avseende härå vad om lösningsrätt till exproprierad egendom är stadgat äga motsvarande tillämpning.

## 10 KAP.

### **Om syneförrättning.**

#### 1 §.

Angående syneförrättning, som avser dikning eller annat avledande av vatten för torrläggning av mark, gälle vad därom finnes eller kan varda särskilt stadgat.

## 11 KAP.

### **Om domstolar och rättegång i vattenmål.**

#### **Om de domstolar, som döma i vattenmål.**

#### 1 §.

Första domstol i vattenmål benämnes vattendomstol.

Överdomstol i vattenmål (vattenöverdomstol) är Svea hovrätt i den sammansättning nedan sägs.

I de mål, som dragas under Konungens prövning, dömer högsta domstolen.

#### **Om vattendomstol.**

#### 2 §.

Vattendomstol består av en vattenrättsdomare såsom ordförande samt såsom övriga ledamöter två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän.

Vattenrättsdomare skall vara lagkunnig, i domarevärv erfaren man. Vattenrättsingenjörerna skola vara i vattenfrågors tekniska behandling sakkunniga och erfarna män, den ene särskilt beträffande byggande i vatten och den andre särskilt i frågor om torrläggning av mark.

Vattenrättsnämndemännen, som böra vara allmänt betrodda, om sin ords förhållanden kunniga män, skola vara valbara till nämndemansbefattning vid häradsrätt inom orten och må ej hava uppnått sextiofem års ålder.

### 3 §.

Vattenrättsdomare förordnas av Konungen för viss tid.

Lag samma vare beträffande vattenrättsingenjör; dock att, om lämplig person, villig att åtaga sig förordnandet för viss tid, ej finnes att tillgå, Konungen äger uppdraga åt vattenrättsdomaren att, intill dess annorlunda kan varda bestämt, för varje mål till ledamot inkalla person, som av Konungen förklarats behörig att mottaga sådan kallelse.

### 4 §.

Vattenrättsnämndemän utses för sex år, i Norrland ävensom Värmlands och Kopparbergs län en för varje tingslag samt i övriga delar av riket en för varje domsaga, på det sätt som om utseende av ledamot i ägodelningsrätt finnes stadgat; dock skall vid val av de sockenfullmäktige, som skola utse vattenrättsnämndeman, en var, som i kommunens allmänna angelägenheter är röstberättigad, äga en röst. Består domsaga, för vilken allenast en vattenrättsnämndeman skall utses, av två eller flera tingslag, förrättas valet av vattenrättsnämndeman inför den av domsagans häradsrätter, som domhavanden bestämmer. Om valets utgång skall domhavanden så snart ske kan meddela vattenrättsdomaren underrättelse.

Finner domhavanden eller vattenrättsdomaren, att vattenrättsnämndeman upphört att vara valbar, eller har vattenrättsnämndeman hos domhavanden eller vattenrättsdomaren lagligen av sagt sig uppdraget, förordne domhavanden om nytt val.

Om skyldighet att åtaga sig uppdrag som vattenrättsnämndeman och att kvarstå i uppdraget så ock att efter avgång fortfarande bestrida befattningen, intill dess besked inkommit till vattenrättsdomaren att annan blivit utsedd, skall vad som finnes stadgat beträffande nämndeman i häradsrätt äga motsvarande tillämpning.

## 5 §.

Av de till vattenrättsnämndemän valda skola i vattendomstolen tjänstgöra de två, som av vattenrättsdomaren för varje mål kallas därtill. Till tjänstgöring böra kallas nämndemän från det län, som beröres av det ifrågavarande målet; avser målet företag, som berör mer än ett län, avgöra vattenrättsdomaren, om nämndemännen skola tagas från olika län eller från ett av dem.

Hålles vattendomstolens sammanträde vid syn på stället, böra företrädesvis de närmast boende nämndemännen kallas att tjänstgöra.

## 6 §.

Vid jäv eller annat förfall för vattenrättsdomare eller vatturättsingenjör, som för viss tid förordnats, varde ställföreträdare förordnad av vattenöverdomstolen; och skall vad i 2 § finnes stadgat beträffande vattenrättsdomare och vatturättsingenjör äga tillämpning jämväl i fråga om ställföreträdare för dem.

Där annan ledamot i vattendomstolen än vattenrättsdomaren eller vatturättsingenjör, som av Konungen för viss tid förordnats, är av jäv eller annat förfall hindrad att deltaga i visst måls handläggning eller i visst domstolens sammanträde, kalle vattenrättsdomaren annan behörig person i stället. Vid förfall för nämndeman må vattenrättsdomaren, där annan vald nämndemans tillkallande skulle medföra avsevärd tidsutdräkt, kalla annan ojävig, till befattning som vattenrättsnämndeman valbar man att tjänstgöra i domstolen.

## 7 §.

Har ledamot i vattendomstol ej förut avlagt domareed, skall han före inträde i tjänstgöring avlägga sådan ed inför vattenrättsdomaren eller ock inför allmän underrätt.

Förutom de i rättegångsbalken stadgade jäv mot domare i allmänhet gälle såsom jäv mot ledamot i vattendomstol: om han såsom sakkunnigt biträde åt vattendomstolen eller eljest tagit befattning med det företag eller den åtgärd, varom i målet är fråga.

## 8 §.

Hos vattendomstol skall vara anställd en lagkunnig sekreterare, förordnad av Konungen, som ock äger, när sådant finnes lämpligt, återkalla förordnandet.

## 9 §.

Antalet vattendomstolar i riket bestämmes av Konungen.

Gränserna för de till varje vattendomstol hörande områden skola följa vattendelare mellan olika vattensystem, efter ty Konungen närmare förordnar.

## 10 §.

Vattenmål prövas av den vattendomstol, inom vars område anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, verkställts eller skall verkställas. Skulle på grund av vad nu sagts prövningen av visst vattenmål tillkomma mer än en vattendomstol, vare den av domstolarna behörig, inom vars område anläggningen, företaget eller åtgärden huvudsakligen verkställts eller skall verkställas.

Fråga om vattendomstolarnas inbördes behörighet må ej upptagas av högre rätt.

## 11 §.

För sina sammanträden vare vattendomstol berättigad att disponera över nödiga lokaler i tings- eller rådhus, allmän skola eller annan allmän byggnad, som icke är för tillfället upptagen för sitt huvudsakliga ändamål eller utgöres av gudstjänstlokal.

Vållas särskilda utgifter för uppvärmning, belysning, städning eller dylikt, skola de ersättas.

## 12 §.

Yppas, då beslut skall av vattendomstol meddelas, skiljaktiga meningar, vare lag som i rättegångsbalken stadgas beträffande andra domstolar än häradsrätt. Vid omröstning säge vattenrättsdomaren sin mening först, därefter vattenrättsingenjörerna och sist nämndemännen.

## 13 §.

Åtal mot ledamot i vattendomstol för fel eller försummelse i ämbetet skall upptagas av Svea hovrätt.

## 14 §.

I allt, varom ej i denna lag eller i annan lag eller författning är särskilt stadgat, skall beträffande vattendomstolar och rättegången därstädes lända till efterrättelse vad i fråga om allmän underrätt finnes föreskrivet, där det tillämpligt är.

## 15 §.

Vattenrättsdomare vare pliktig att för tid, då han till följd av sammanträde med vattendomstolen ej kan träffas å sitt tjänsterum, skriftligen förordna någon att i vattenrättsdomarens ställe mottaga handlingar; och må, i den utsträckning vattenrättsdomaren finner lämpligt, förordnandet innehålla uppdrag för den förordnade att jämväl meddela beslut i frågor, vilka ankomma på vattenrättsdomarens avgörande å tjänsterummet. Ej må dock annan än vattenrättsdomaren pröva, huruvida gjord vadeanmälan rätteligen skett.

Har under vattenrättsdomarens frånvaro inkommit handling, i anledning varav skyndsamt beslut är av nöden, och tillkommer det ej den, som mottagit handlingen, att beslutet meddela, skall, där så lämpligen kan ske, handlingen ofördröjligen tillsändas vattenrättsdomaren.

**Om vattenöverdomstol.**

## 16 §.

Vid utövandet av sin verksamhet som vattenöverdomstol skall Svea hovrätt bestå av ordföranden å en av hovrättens divisioner såsom ordförande, tre andra ledamöter i hovrätten samt en ledamot i kammarkollegiet.

Är fråga allenast om förordnande av ställföreträdare för vattenrättsdomare eller vattenrättsingenjör eller om föreläggande att i vattenmål inkomma med handlingar eller om utsättande av ny tid eller beviljande av anstånd med avseende å ingivande av handling eller vidtagande av annan åtgärd i dylikt mål, må hovrätten vara sammansatt såsom vid handläggning av andra mål än vattenmål.

Har ledamot i vattenöverdomstol ej förut avlagt domareed, skall han före inträde i tjänstgöring avlägga sådan ed inför Svea hovrätt.

Angående jäv mot ledamot i vattenöverdomstol gälle vad i 7 § andra stycket finnes stadgat om jäv mot ledamot i vattendomstol.

## Om vad till vattenmål är att hänföra.

### 17 §.

Till vattenmål hänföras följande mål:

#### A. *ansökningsmål:*

1. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 20 §, huruvida och under vilka villkor byggande i vatten må ske;
2. ansökan om godkännande jämlikt tredje stycket i nyssnämnda lagrum av verkställt ändrings- eller reparationsarbete å byggnad i vatten;
3. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 25 § av befintlig vattenbyggnads laglighet;
4. ansökan jämlikt 2 kap. 31 § första stycket om meddelande av bestämmelser rörande hushållning med vatten;
5. ansökan jämlikt 2 kap. 34 § om rätt att utriva byggnad i vatten;
6. ansökan om prövning jämlikt 3 kap. 11 § rörande sättet och villkoren för verkställande av vattenreglering, som avses i 3 kap. 1 §, så ock angående delaktigheten i kostnaden för företaget;
7. ansökan om anstånd med fullbordande av företaget, vartill medgivande enligt denna lag lämnats;
8. ansökan om prövning jämlikt 4 kap. 1 §, huruvida och i vilken utsträckning skyldighet må åläggas ägare av strömfall att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd, så ock ansökan jämlikt 4 kap. 4 § att komma i åtnjutande av kraft, som på grund av dylikt åläggande skall tillhandahållas;
9. ansökan om nyprövning enligt 4 kap. 5 eller 16 §;
10. ansökan om bestämmande av avgift enligt 4 kap. 14 §;
11. ansökan jämlikt 9 kap. 17 § om överflyttning från en fastighet till en annan av rättighet till kraftbelopp, vilket utgår i ersättning för förlorad vattenkraft.

#### B. *stämmingsmål:*

12. talan om borttagande eller ändrande av annan tillhörig byggnad i vatten för uttagande av vattenkraft eller vattnets tillgodogörande annorledes i industriellt syfte, för vattenreglering, för fiske eller fiskens framkomst, för bevattning eller för ändamål, som avses i 2 kap. 40 § andra stycket, eller för järnvägsbro eller allmän vägbro, såframt talan

grundas därå, att byggnaden icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet;

13. talan om ersättning för skada eller intrång av sådan byggnad i vatten, som under 12 sägs;

14. talan om ansvar för det sådan byggnad utförts eller ändrats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som meddelats i sammanhang med arbetets medgivande, eller för det någon mot stadgandet i 2 kap. 20 § tredje stycket underlåtit att söka vattendomstolens godkännande av verkställd ändring å dylik byggnad;

15. talan jämlikt 2 kap. 24 § om ändrande av byggnad i vatten, vartill vattendomstolen meddelat tillstånd, eller om ändrade föreskrifter rörande hushållningen med vattnet vid sådan byggnad;

16. talan om ansvar eller skadestånd för hushållning med eller framsläppande av vattnet i strid mot lag eller givna föreskrifter så ock talan jämlikt 2 kap. 31 § andra stycket om meddelande av dylika föreskrifter eller ändrande av förut givna sådana i fråga om annan tillhörig byggnad i vatten;

17. talan, som grundas därå, att den, vilken är skyldig att underhålla sådan byggnad i vatten, som under 12 sägs, brister i fullgörande av denna skyldighet, eller därå, att någon utan erhållet medgivande, där sådant erfordras, utriver dylik byggnad;

18. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 23 § om gottgörelse för damm eller annan vattenbyggnad eller om fortsatt tillgodogörande av annan tillhörigt vatten och bestämmande av ersättning därför, jämlikt 2 kap. 10 § om bestämmande av fiskeavgift, jämlikt 2 kap. 14 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden, jämlikt 2 kap. 15 § om rätt att begagna annan tillhörig byggnad i vatten eller jämlikt 2 kap. 16 § om rätt till utmål å annans fastighet;

19. talan utan samband med ansökningsmål om tillämpning av stadgandena i 1 kap. 6—13 §§;

20. talan jämlikt 3 kap. 6 § om skyldighet för ägare av strömfall att deltaga i kostnad för vattenreglering och om beräkning av den kostnad, vari strömfallsägare har att taga del;

21. talan jämlikt 3 kap. 9 § om skyldighet för den, som av vattenreglering tillskyndats båtnad i annat hänseende än såsom ägare av strömfall, att lämna bidrag till företaget;

22. talan jämlikt 9 kap. 25, 29, 31 eller 42 § om ändrade föreskrifter rörande kraftbelopp, som utgår i ersättning för förlorad vattenkraft, samt om ändring i vad förut bestämts angående uttagningskost-

nadens storlek och dess gäldande, så ock talan om förnyad prövning av sådan ständig avgälds belopp, som omförmäles i 9 kap. 23 §;

23. talan om fördelning av uppburen penningersättning, varom i 9 kap. 31 § förmäles;

24. talan om fastställande av vite, som i 9 kap. 37 § sägs, eller om höjning eller sänkning av redan bestämt sådant vite;

25. talan jämlikt 9 kap. 39 § om rätt att åter komma i åtnjutande av vattenkraft, som strömfallsägare till följd av företag enligt denna lag gått förlustig;

26. talan jämlikt 9 kap. 73 § av innehavare av fordran, varför fast egendom häftar, om högre ersättning för egendomen eller för därifrån förlorad vattenkraft eller för skada eller intrång därå;

27. talan jämlikt 9 kap. 74 § om rätt att få återlösa fast egendom, som på grund av stadgande i denna lag blivit av annan löst.

Där i denna lag finnes föreskrivet, att vad i något av de här ovan åberopade lagrum stadgas skall äga tillämpning å annat fall än som avses i samma lagrum, skall ock talan, som rör sådan tillämpning, hänföras till vattenmål.

#### 18 §.

Där byggnad i vatten verkstälts eller skall verkställas, utom för annat ändamål, jämväl för allmän farleds eller allmän flottleds räkning eller för torrläggning av mark, må den omständigheten ej utgöra hinder för tillämpning av bestämmelserna i 17 §, utan så är att byggnaden verkstälts eller skall verkställas huvudsakligen för farledens eller flottledens räkning eller för marks torrläggning.

Har vattendomstol till prövning upptagit mål, som rör farled eller flottled eller marks torrläggning, må ej målet upptagas till behandling av annan myndighet, där ej högre rätt, dit frågan om vattendomstolens behörighet i laga ordning dragits, förklarar målet ej vara att hänföra till vattenmål.

#### 19 §.

Om gärning, som är belagd med straff enligt 13 kap. 11, 12 eller 13 §, är straffbar jämväl enligt stadgande i allmänna strafflagen, vilket innehåller strängare straffskala än vattenlagens, varde åtal för sådan gärning jämte vad med den talan hör samman icke räknad till vattenmål.

## 20 §.

Vid vattendomstol anhängiggjord talan, som ej enligt 17 § är att hänföra till vattenmål, men som rör i denna lag behandlat ämne, må av vattendomstolen upptagas, därest invändning mot domstolens behörighet icke i laga ordning göres eller den väckta frågan finnes hava avsevärd betydelse för vattenförhållandena. Upptages talan, som nu nämnts, varde målet räknat som vattenmål. Ej må dock på grund av vad nu sagts vid vattendomstol upptagas talan om ansvar för gärning, varå de i denna lag givna straffbestämmelser icke äro tillämpliga.

Där i denna lag stadgas särskild ordning för behandling av viss fråga, lände det till efterrättelse.

## 21 §.

Finnes vid allmän domstol anhängiggjord talan, som ej enligt 17 § är att hänföra till vattenmål, men som rör i denna lag behandlat ämne, angå fråga av avsevärd betydelse för vattenförhållandena, äge, på hemställan av den allmänna domstolen, vederbörande vattendomstol förordna om målets upptagande därstädes. Meddelas sådant förordnande, hänvisa den allmänna domstolen målet till fortsatt handläggning och avdömande vid vattendomstolen, och varde målet räknat som vattenmål. Har vattendomstol meddelat beslut i anledning av hemställan, som nu sagts, skall vid det beslut förbliva.

Där någon, mot vilken vid allmän domstol föres talan om borttagande eller ändrande av annan byggnad i vatten än som avses i 17 § 12, förrän målet blivit vid underrätten avgjort visar, att han hos vederbörande vattendomstol gjort ansökan om sådan prövning beträffande byggnaden, som i 17 § 3 sägs, skall, såframt ej frågan rör tvist om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde, den allmänna underrätten hänvisa det där anhängiga målet till handläggning och avdömande vid vattendomstolen i sammanhang med ansökningsmålet. Varder den hos vattendomstolen gjorda ansökningsavvisad eller återkallas densamma eller förklaras den hava förfallit, skall på anmälan av någondera parten den allmänna underrätten ånyo upptaga det där anhängiggjorda målet och detsamma slutligen avdöma.

## 22 §.

Vattendomstol äge, i den mån det finnes lämpligen kunna ske, pröva invändningar i vattenmål, ändå att de röra rättsförhållanden, som

ej skola bedömas efter denna lag, så ock yrkanden, vilka hava samband med den ansökan eller talan, varom i målet huvudsakligen är fråga; dock må vattendomstolen ej inlåta sig på fråga om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde.

### 23 §.

Är mål, som rör i denna lag behandlat ämne, prövat av vattendomstol, må fråga, huruvida målet är av beskaffenhet att hava bort upptagas av allmän domstol eller av annan myndighet än domstol, komma under bedömande i högre rätt allenast där frågan av part i laga ordning dragits under den högre rättens prövning eller ock vattendomstolen mot stadgande i 20 eller 22 § dömt i ansvarsfråga, som ej bort av vattendomstolen upptagas, eller inlåtit sig på fråga om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde, eller ock prövat fråga, för vars behandling särskild ordning finnes i denna lag föreskriven.

### 24 §.

Väcker någon i vattenmål anspråk, av vars bedömande vattenmålets utgång är beroende, men som finnes ej kunna i det mål avgöras, må vattendomstolen, om sådant äskas av part och domstolen prövar det lämpligt, med hänvisning till parterna att i särskild rättegång tvista om det väckta anspråket emellertid fortsätta vattenmålets handläggning och däri meddela beslut med giltighet allenast under förutsättning av viss utgång å den särskilda tvisten.

Brister denna förutsättning, är sådant beslut utan verkan; och skall i ty fall, sedan den särskilda tvisten blivit slutligen avgjord, på anmälan av part vattenmålet upptagas till förnyat bedömande.

### 25 §.

Har i vattenmål, förrän målet företagits till handläggning vid sammanträde med vattendomstolen, sökande eller kärande återkallat sin talan eller denna förklarats förfallen, och vill svarandepart yrka ersättning för sina kostnader å målet, skall sådant yrkande anhängiggöras vid allmän domstol.

**Om förfarandet vid vattendomstol i ansökningsmål.**

## 26 §.

Ansökan, som i 17 § 1—11 sägs, skall göras skriftligen och ingivas till vattenrättsdomaren i det antal exemplar, som finnes nedan för varje fall föreskrivet. .

## 27 §.

*1 mom.* Ansökan enligt 17 § 1 skall vara åtföljd av de ritningar jämte beskrivning och andra handlingar samt innehålla de upplysningar, vilka erfordras för bedömande av det tillämnade företagens beskaffenhet, omfattning och verkningar. Särskilt skola så fullständigt som möjligt uppgivas den eller de fastigheter, varå byggandet skall ske eller vilka företaget eljest efter ty i 14 kap. 4 § sägs angår, vederbörande ägares och nyttjanderättshavares namn och hemvist samt de ersättningsbelopp sökanden förmenar böra till följd av företaget utgå till dylik fastighetsägare eller andra. Är fråga om utförande av byggnad för vattens tillgodogörande, skall uppgift lämnas å det område, med vilket, enligt sökandens åsikt, rätten till vattnets tillgodogörande lämpligen bör vara för framtiden förenad. Beträffande anläggning för uttagande av vattenkraft varde därjämte storleken av den vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas genom anläggningen, uppgiven.

I fråga om ansökan enligt 17 § 2, 3, 4 och 6 skall vad i första stycket stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

*2 mom.* Ansökan, som i 17 § 5 sägs, skall vara åtföljd av den beskrivning å byggnadens läge och beskaffenhet samt innehålla de upplysningar i övrigt, som erfordras för bedömande av verkningarna utav byggnadens utrivande.

*3 mom.* Då ansökan göres enligt 17 § 11, skall sökanden förete bevis därom, huruvida den fastighet, varifrån rättigheten till överförd kraft skall överflyttas, är besvärad med inteckning, ävensom de överenskommelser, som i ärendet må hava träffats med inteckningshavare. Ansökningen skall därjämte innehålla uppgift å den plats, dit kraften önskas för framtiden överförd, samt vara åtföljd av plan för den erforderliga ledningens sträckning.

## 28 §.

Avser ansökan alternativa förslag, varde sådant särskilt utmärkt och de åtföljande handlingarna därefter lämpade.

Är sökanden oviss om något förhållande, varom i ansöknings- eller bilagorna därtill bör lämnas besked, bör sådant ock angivas.

## 29 §.

I mål, som i 27 § 1 och 2 mom. avses, skola samtliga ansökningshandlingar ingivas i fem samt, där fråga är om företag, som berör två eller flera län eller eljest ett vidsträckt område, ytterligare ett eller flera exemplar efter vattenrättsdomarens beprövande. I övriga ansökningsmål skola ansökningshandlingarna ingivas i tre exemplar.

Hava ansökningshandlingar ej ingivits i nödigt antal exemplar, eller finner vattenrättsdomaren handlingarna eljest i något avseende ofullständiga, förelägge han sökanden viss tid att ingiva vad ytterligare erfordras, vid äventyr, om det försummas, att ansöknings handlingarna förklaras förfallen.

## 30 §.

Avses med ansökan enligt 17 § 1 eller 2 ändring av befintlig byggnad i vatten, må, där ej enligt denna eller äldre lag medgivande erhållits till byggnaden i dess skick före vidtagande av den ändring, varom fråga är, eller jämlikt 12 kap. 11 § första stycket ägarens rätt att bibehålla byggnaden är fri från klander, ansöknings handlingarna icke upptagas, med mindre jämväl prövning av byggnadens laglighet påkallas.

## 31 §.

Finner vattenrättsdomaren, innan kungörelse utfärdas, som i 32 § sägs, ingiven ansökan vara av beskaffenhet, att det uppenbarligen icke tillkommer vattendomstolen att upptaga densamma, eller möter mot dess upptagande hinder, varom i 30 § förmäles, varde ansöknings handlingarna av vattenrättsdomaren avvisad.

Där ansöknings handlingarna, efter ty i 29 § eller i förevarande § sägs, av vattenrättsdomaren förklaras förfallen eller avvisas, skall bevis därom med de skäl, varå beslutet grundas, tecknas å ett exemplar av ansöknings handlingarna.

## 32 §.

Äro ansökningshandlingarna fullständiga, eller varder vad därtinnan brister inom förelagd tid fullgjort, skall vattenrättsdomaren skyndsamt inhämta nödiga upplysningar för bestämmande av det eller de ställen, där handlingarna efter ty nedan sägs skola hållas för parterna tillgängliga, samt därefter om ansökningen utfärda kungörelse.

I kungörelsen skola de fastigheter, som saken förmenas angå, namngivas eller, i den mån det kan ske på oförtydbart sätt, utmärkas medelst gemensam geografisk eller annan beteckning, varjämte, där sökanden vill med tillämnad byggnad tillgodogöra sig annan tillhörig vattenkraft, särskild uppgift därom skall lämnas.

Kungörelsen skall tillika innehålla

dels tillkännagivande:

att, intill dess frågan blivit slutligen prövad, ett exemplar av ansökningshandlingarna skall för dem, som önska taga del därav, finnas tillgängligt å viss för parterna välbelägen plats hos tjänsteman, kommunal befattningshavare eller pålitlig enskild person eller, där ansökningen angår företag, som berör två eller flera län eller eljest ett vidsträckt område, å flera dylika ställen:

att, därest i målet avgivas erinringar eller påminnelser, varom i 39 § förmäles, eller sådant utlåtande, som i 45 § sägs, jämväl dessa handlingar skola hållas tillgängliga på förut angivna ställe eller ställen;

att även vattendomstolens utslag i målet skall därstädes i avskrift vara för parterna att tillgå; samt

att kallelser och andra meddelanden till parterna, under det målet är anhängigt vid vattendomstolen, skola, där de icke röra allenast sökanden eller ock särskilt tillställas den eller dem, till vilka de äro riktade, ske på det sätt, att de genom vattenrättsdomarens försorg införas i viss eller vissa tidningar inom orten och hållas tillgängliga så som nyss är sagt;

dels ock erinran om innehållet i 38 och 53 §§ jämte besked om den tid, inom vilken erinringar enligt 38 § skola ingivas.

Innefattar ansökan om tillstånd till utnyttjande av samfällt strömfall så, som i 2 kap. 7 § sägs, tillika inbjudan till övriga delägare att deltaga i företaget, skall i kungörelsen, med omförmälan av sistnämnda förhållande, jämväl intagas föreläggande för delägare, som vill begagna sig av inbjudningen, att tillkännagiva detta i den ordning och inom den tid, som är förelagd för bestridande av ansökningen eller framställande av invändningar i fråga om företaget, vid äventyr att den,

som underlåter detta, skall hava försuttit sin rätt att bliva delaktig i företaget.

Är fråga om ansökan, varom i 17 § 7 förmäles, skall kungörelse enligt denna § utfärdas allenast, då vattenrättsdomaren prövar det nödigt. Utfärdas ej sådan kungörelse, skall dock tiden och stället för vattendomstolens sammanträde sist å tjuguförsta dagen förut kungöras på sätt i 33 § första stycket sägs.

Om kungörelsens innehåll i fall, som avses i 61 §, gälle vad där finnes stadgat.

### 33 §.

Kungörelse, som i 32 § sägs, skall genom vattenrättsdomarens försorg dels för uppläsande så snart ske kan i kyrkan genast avsändas till pastorsämbetet i den eller de församlingar, där fastigheter, som saken förmenas angå, äro belägna, dels ock inom tio dagar införas i en eller flera av ortens tidningar så ock i allmänna tidningarna. Ett exemplar av kungörelsen skall tillika med ett exemplar av ansökningshandlingarna ofördröjligen sändas till det eller de ställen, som i kungörelsen angivits.

Vattenrättsdomaren skall därjämte, såframt i målet är fråga om ansökan enligt 17 § 1, 2, 3, 4 eller 6, utan dröjsmål i betalt öppet brev eller brevkort å posten avlämna underrättelse om kungörelsens utfärdande, om det eller de ställen, varest handlingarna i målet hållas för parterna tillgängliga, samt om den för erinringars avgivande bestämda tiden till envar i ansökningshandlingarna uppgiven eller eljest för honom känd ägare av fastighet, som i kungörelsen förmäles, så ock till de kända nyttjanderättshavare, vilkas rätt beröres i saken. Underrättelsen skall adresseras till den fastighet, varom fråga är, såvitt ej säker kunskap vinnes om annan adress inom landet för mottagaren. Varder efter ty i 37 § sägs sökanden ålagt att delgiva viss sakägare kungörelsen, erfordras ej underrättelse, som nu sagts, till sådan sakägare.

Där sakägare, som i andra stycket sägs, varder för vattenrättsdomaren känd först efter underrättelsernas utsändande, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen på ovannämnda sätt meddela sådan sakägare underrättelse om målet så ock om vad han för sin rätts bevakande må hava att iakttaga. Befinnes underrättelse, som blivit å posten avlämnad, hava försetts med oriktig adress, och vinnes upplysning om mottagarens rätta adress, eller finnes sakägare, till vilken underrättelse efter ty ovan sägs bort sändas, hava förbigåtts, vare lag samma. Ej må dock målets handläggning och avgörande uppehållas av anledning, som nu sagts.

Är jord eller annan fast egendom, som saken angår, samfällad för helt skifteslag eller eljest för flera fastigheter, erfordras ej underrättelse, varom ovan förmåles, till de särskilda delägarna i den samfällda egendomen. Finnes för denna känd styrelse, varde styrelsen på nämnda sätt underrättad.

Ägare av fastighet, som saken angår, vare pliktig att till vattenrättsdomaren eller vattendomstolen uppgiva innehavare av nyttjanderätt till fastigheten, där dennes rätt beröres av saken. Underlåter han det, och uppstår skada för nyttjanderättshavare, som saknat kännedom därom, att företaget eller åtgärden angår fastigheten, skall ägaren, där han visas hava ägt dylik kännedom, hålla nyttjanderättshavaren skadeslös. Erinran härom varde införd i den kallelse, som enligt denna § tillsändes fastighetens ägare.

### 34 §.

Finnes fastighet, till vars ägare enligt 33 § underrättelse skall utsändas, tillhöra kronan eller allmän anstalt, eller av kronan eller dylik anstalt innehavas under nyttjanderätt, insände vattenrättsdomaren utan dröjsmål underrättelse om kungörelsens innebåll till Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen; och åligge Konungens befallningshavande att ofördröjligen förordna ombud till bevakande av kronans eller anstaltens rätt eller, där sådant bevakande tillkommer annan myndighet, överlämna underrättelsen till den myndighet.

### 35 §.

Där fråga är om ansökan, varom i 27 § 1 eller 2 mom. förmåles, skall vattenrättsdomaren utan dröjsmål insända ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen till kammarkollegiet, som har att, där det prövas nödigt, föra talan för tillgodoseende av de allmänna intressen, som kunna vara i fråga.

Föres efter ty nu sagts talan i målet av allmänt ombud, åligge ombudet att på begäran tillhandagå dem, vilkas rätt beröres i saken, med kostnadsfria råd angående bevakandet av deras rätt. Menar part, att på grund av företagens omfattning eller eljest åliggande av nu nämnd art bör uppdragas åt annan än allmänt ombud, göra anmälan därom hos Konungens befallningshavande i det län, inom vilket det företag eller den åtgärd, ansökningsingen avser, huvudsakligen skall verkställas; och må Konungens befallningshavande, där så prövas erforderligt

för tillvaratagande av sakägarnas rätt, förordna särskild person att, på sätt nyss nämnts, biträda dem.

Om allmänt ombuds eller sålunda förordnat biträdes namn och hemvist skall så snart ske kan underrättelse meddelas vattenrättsdomaren, som har att i den för kallelser till parterna stadgade ordning bringa underrättelsen till parternas kännedom.

### 36 §.

I mål, som avses i 27 § 1 och 2 mom., skall ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål av vattenrättsdomaren översändas till lantbruksstyrelsen. Finner denna uppenbart, att fiskens upp- och nedgång eller eljest fiskeriintresse icke kan röna inverkan av det företag, varom fråga är, skall meddelande härom skyndsamt lämnas vattenrättsdomaren; i annat fall förordne styrelsen fiskeritjänsteman att inom den för erinringars framställande bestämda tid till vattenrättsdomaren avgiva yttrande, huruvida fiskerinäring av betydelse kan genom företaget lida väsentligt förfång, så ock vilka särskilda åtgärder utöver vad sökanden må hava föreslagit kunna erfordras till skydd för fisket. Då meddelande av lantbruksstyrelsen, som nyss nämnts, eller yttrande av fiskeritjänstemannen avgives, skola ansökningshandlingarna återställas till vattenrättsdomaren.

Kan yttrande, som ovan nämnts, icke avgivas utan att undersökning å platsen äger rum, ankomme på vattenrättsdomaren att efter inkommen anmälan därom uppdraga åt den av lantbruksstyrelsen förordnade eller ock annan av styrelsen föreslagen fiskeritjänsteman att åt vattendomstolen verkställa undersökning och avgiva utlåtande, som i 45 § sägs.

### 37 §.

Kan inverkan ske på kanal- eller slussanläggning, förelägge vattenrättsdomaren sökanden att inom tid, som i varje fall föreskrives, och vid äventyr, som nedan sägs, till vattenrättsdomaren ingiva bevis, att kungörelsen delgivits anläggningens ägare eller styrelsen för densamma på sätt, som för delgivande av stämning är stadgat. Lag samma vare beträffande känd förvaltning för annan allmän farled så ock syssloman för allmän flottled, där led, som nu nämnts, beröres av företaget.

Är fråga att genom tillärd byggnad taga i anspråk av annan tillgodogjord vattenkraft, förelägges sökanden enahanda delgivnings-

skyldighet med ägaren av den anläggning, där kraften tillgodogöres. Varder denne vid delgivningsförsök å särskilda dagar ej anträffad i sitt hemvist, må kungörelsen med samma verkan delgivas föreståndaren för kraftanläggningen eller, där föreståndare ej finnes eller ej vid särskilda delgivningsförsök anträffas, fästas å lämplig plats vid anläggningen.

Där fråga är om ansökan, som i 17 § 11 avses, förelägge vattenrättsdomaren sökanden att inom tid, som vattenrättsdomaren bestämmer, och vid nedan stadgat äventyr ingiva bevis om kungörelsens delgivning med ägaren av det strömfall, från vilket kraftbelopp, varom fråga är, tillhandahålles. Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning beträffande ansökan enligt 17 § 8, 9 eller 10.

Försummar sökanden vad enligt denna § förelägges honom, skall ansökningen av vattenrättsdomaren förklaras förfallen; och varde bevis därom med de skäl, varå beslutet grundas, tecknat å ett exemplar av ansökningen. Tillkännagivande om beslutet skall lämnas parterna i den för kallelser till dem stadgade ordning.

### 38 §.

Om någon, vars rätt kan vara beroende av ansökningen eller därmed avsett företag, vill bestrida ansökningen eller göra invändning mot ifrågasatt företags omfattning eller mot tillärd vattenbyggnads konstruktion eller mot eljest föreslagen anordning, skola hans erinringar i berörda hänseenden, vid äventyr att vattendomstolen eljest icke är pliktig att fästa avseende vid deras innehåll, i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren inom viss av vattenrättsdomaren bestämd tid, minst trettio dagar, efter kungörelsens dag.

### 39 §.

Sedan den för avgivande av erinringar bestämda tiden tilländagått, låte vattenrättsdomaren, om erinringar inkommit, på sökandens bekostnad verkställa avskrift av desamma i det antal exemplar, som erfordras för erinringarnas tillhandahållande å det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställe eller ställen, dit avskrifterna så fort ske kan översändas.

Av inkomna erinringsskrifter äge sökanden utbekomma ena exemplaret; och åligge honom, där han vill bemöta vad i dem anförts, att inom viss av vattenrättsdomaren förelagd tid, minst fjorton dagar, efter utgången av den tid, som bestämts för erinringars avgivande, ingiva påminnelser i det antal exemplar, som av vattenrättsdomaren bestämmes.

Vid påminnelser, som ingivas senare än nu nämnts, vare vattendomsstolen ej pliktig att fästa avseende; och varde tillkännagivande härom lämnat i föreläggandet.

Inkomma påminnelser, skola de exemplar därav, som äro avsedda för det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställen, ofördröjligen av vattenrättsdomaren dit översändas.

40 §.

Prövar vattenrättsdomaren tillfälle böra lämnas parterna att växla flera skrifter än ovan sagts, äge han förordna därom och i den för kallelser till parterna stadgade ordning meddela dem de för ändamålet nödiga föreskrifter.

41 §.

Innehåller ansökan i vattenmål tillika plan till elektrisk ledning för överföring av kraft såsom gottgörelse för förlorad vattenkraft, äge till befrämjande av ärendets fortgång vattenrättsdomaren i sammanhang med utredningen i vattenmålet eller ock i annan ordning införskaffa den utredning inom orten, som må erfordras för bedömande av ärendet rörande den elektriska anläggningen.

Vid avgörande vare sig av sistberörda ärende eller av vattenmålet gälle den i 24 § stadgade regel.

42 §.

Vittnesstämning till vattendomsstolens sammanträden utfärdas av vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreteraren eller ock av häradshövdingen i orten, där vittnet bor eller vistas, eller beträffande person, som bor eller vistas i stad, av den, som är satt till stämningars utfärdande i den stad, eller, där sådan ej finnes, av rådstuvurättens ordförande. Rörande stämning, som utfärdats av annan än vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreteraren, skall den, som utfärdat stämningen, genast avsända underrättelse till vattenrättsdomaren.

43 §.

Vattenrättsdomaren eller vattendomsstolen äge, där sådant finnes lämpligt, förordna, att till viunande av upplysning, som i målet finnes

erforderlig, förhör med vittnen eller parter skall äga rum vid allmän underrätt. Sker det, översände vattenrättsdomaren till den underrätts ordförande uppgift å de omständigheter, varom förhöret skall äga rum, jämte de för förhörets ledande nödiga upplysningar angående målet eller ock i fall av behov de i detta ingivna handlingar. Om tiden och stället för förhörets hållande meddele allmänna underrättens ordförande i god tid besked till vattenrättsdomaren, som därom sist å åttonde dagen före förhöret underrättar parterna i den för kallelser till dem bestämda ordning.

I samband med förordnande om förhör med part äge vattendomstolen förelägga parten vite eller annat äventyr; dock skall, där sådant föreläggande i partens frånvaro gives, detta sist å åttonde dagen före förhöret delgivas parten på sätt om stämning är stadgat.

#### 44 §.

Angår målet fråga, för vars bedömande tarvas särskilda fackkunskaper, som icke annorledes äro för vattendomstolen tillgängliga, må vattenrättsdomaren eller vattendomstolen till biträde åt domstolen tillkalla i sådant ämne sakkunnig person.

#### 45 §.

*1 mom.* Erfordras för bedömande av målet särskild teknisk utredning eller vidlyftigare värdering, uppdrage vattenrättsdomaren, där sådant finnes lämpligt, åt biträde, som i 44 § sägs, eller ock åt annan sakkunnig person att efter förberedande undersökning avgiva utlåtande i målet. Tarvas utredning av mer än en person, varde uppdraget lämpat därefter.

Undersökning, som nu nämnts, skall hållas så snart ske kan. Om tiden för dess företagande skall meddelande lämnas vattenrättsdomaren, som i den för kallelser till parterna bestämda ordning underrättar dem därom. Sedan undersökningen bragts till slut, skall utlåtandet utan dröjsmål översändas till vattenrättsdomaren och av honom hållas för parterna tillgängligt å förut kungjorda ställe eller ställen. Förordas i något hänseende andra tekniska anordningar eller andra regler för hushållningen med vattnet än sökanden må hava föreslagit, skall utlåtandet hållas tillgängligt under minst fjorton dagar före vattendomstolens sammanträde.

2 mom. Vattenrättsdomaren må ock, där så finnes lämpligt, uppdraga åt vattenrättsingenjörerna eller en av dem att, med eller utan biträde av vattenrättsnämndemännen eller en av dem, verkställa undersökning å stället.

Om tiden för sådan undersökning skall vattenrättsdomaren meddela parterna underrättelse i den för kallelser till dem bestämda ordning. Protokoll över undersökningen skall föras av den vattenrättsdomaren därtill förordnat och sedermera tillställas vattenrättsdomaren. Där undersökning sker allenast såsom förberedelse för domstolens sammanträde till syn på stället, vare dock underrättelse och protokoll, som nu nämnts, ej av nöden.

3 mom. Där vid undersökning enligt denna § i mål rörande vattenreglering, som avses i 3 kap. 1 §, en eller flera strömfallsägare vilja förena sig med sökanden om företaget eller yrka, att till vinnande av ökad båtnad däråt gives större omfattning än sökanden äskat, göre det skriftligen; och varde handlingen vitsordad medelst undersökningsförrättarens påskrift samt översänd till vattenrättsdomaren.

#### 46 §.

Mot sakkunnigt biträde, som i 44 § sägs, gälle de jäv, som efter ty förut stadgats gälla mot ledamot i vattendomstolen; dock må den omständigheten, att fiskeritjänsteman i målet avgivit yttrande enligt 36 §, icke utgöra hinder för honom att vara sakkunnigt biträde i samma mål.

I fråga om tiden för framställande av jäv mot sakkunnigt biträde skall vad i 52 § finnes stadgat äga motsvarande tillämpning.

#### 47 §.

Framgår av utlåtande, som i 45 § sägs, eller eljest, att företag eller åtgärd, varom i målet är fråga, angår fastighet, som icke blivit i kungörelse enligt 32 § på där omförmält sätt angiven, åligge vattenrättsdomaren att därom utfärda kungörelse med tillkännagivande vad ägare till sådan fastighet så ock nyttjanderättshavare, där dennes rätt är i fråga, har att iakttaga för bevakande av sin rätt i målet ävensom att i fall, som i 33 § sägs, och på sätt, där finnes stadgat, meddela sakägare, som nu nämnts, underrättelse om kungörelsens utfärdande. Kungörelsen skall genom vattenrättsdomarens försorg sist å fjortonde dagen före vattendomstolens sammanträde införas i en eller flera av ortens tidningar så ock i allmänna tidningarna samt för uppläsande i

kyrkan avsändas till pastorsämbetet i den eller de församlingar, där de i kungörelsen angivna fastigheter äro belägna. Ett exemplar av kungörelsen skall ofördröjligen sändas till det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställe eller ställen.

Där så finnes lämpligare och hänsyn till okända rättsägares rätt ej utgör hinder däremot, förelägge vattenrättsdomaren sökanden ej mindre att i den för delgivande av stämning stadgade ordning sist å åttonde dagen före vattendomstolens sammanträde låta kalla sakägare, som ovan sägs, att inställa sig vid sammanträdet för sin rätts bevakande än även att sist vid nämnda sammanträde inkomma med bevis att delgivning skett inom föreskriven tid. I fråga om föreläggande, som nu sagts, skall i tillämpliga delar gälla vad i 37 § finnes stadgat.

## 48 §.

För att lämna vederbörande kommuner, trafikanter och andra tillfälle att yttra sig angående den inverkan företag eller åtgärd, varom i målet är fråga, kan medföra å allmän samfärdsel eller flottning eller eljest å allmänna intressen samt om vidtagande av åtgärder för tillgodoseende av dylika intressen eller angående ärende, som i 41 § sägs, förordne vattenrättsdomaren, där sådant prövas lämpligt, att särskilda sammanträden skola hållas i sammanhang med undersökning, som i 45 § sägs, eller ock i annan ordning.

För anordnandet av sådana sammanträden äge vattenrättsdomaren, där det finnes lämpligt, påkalla Konungens befallningshavandes biträde.

## 49 §.

Vattendomstolen äge, där så finnes nödigt för målets avgörande, från förvaltande myndighet begära utlåtande i fråga, som faller inom myndighetens verksamhetsområde.

Är fråga om byggnad i eller vid allmän farled, skall vattendomstolen eller vattenrättsdomaren, förrän målet avgöres, från lotsstyrelsen inhämta yttrande, huruvida från dess sida något finnes att erinra i avseende å företaget.

## 50 §.

För målets prövning sammanträder vattendomstolen till syn på stället eller, där målet kan prövas utan syn, å annan plats, som är för parterna välbelägen.

Tiden och stället för vattendomstolens sammanträde bestämmes av vattenrättsdomaren och skall sist å fjortonde dagen före sammanträdet tillkännagivas parterna i den för kallelser till dem bestämda ordning.

Har sökanden begärt syn på stället, må målets avdömande ej ske utan syn. Äskas i mål om byggnad för vattnets tillgodogörande syn av någon, som förmenar sig lida skada av sådan byggnad, vare lag samma, såframt ej syn finnes uppenbarligen icke vara erforderlig för tillgodoseende av parternas rätt.

## 51 §.

Vattenrättsingenjörerna och de vattenrättsnämndemän, vilka böra tjänstgöra vid domstolens sammanträde, skola av vattenrättsdomaren särskilt kallas.

## 52 §.

Menar part, att ledamot i vattendomstolen är jävig, framställe invändningen vid första domstolssammanträde, då den, som jävet angår, har säte i domstolen, eller, där parten då var av laga förfall hindrad att inställa sig eller den omständighet, varå jävet grundas, då ej var för handen eller parten kunnig, vid nästa sammanträde efter det förfallet upphörde eller han om jävet erhöll kännedom. Hålles vattendomstolens sammanträde, som nu nämnts, vid syn på stället, skall jävet framställas före syngångens början. Försummas vad sålunda stadgats, vare parts rätt att framställa invändningen försutten.

Jäv mot ledamot i vattendomstol må ock i högre rätt göras, där den part, som vill frågan väcka, av annan orsak än förfallolös utevaro ej förrän i den högre rätten haft tillfälle att framställa jävet. Beträffande rätt till talan mot vattendomstols beslut rörande jäv mot ledamot i domstolen gälle vad i rättegångsbalken finnes stadgat angående beslut om jäv mot härads hövding.

Beslut, varigenom jävsinvändning mot vattenrättsnämndeman varder gillad, skall ej medföra någon verkan till rubbning eller upphävande av åtgärd eller beslut, som tillkommit innan invändningen gjordes, där övriga ledamöter varit om åtgärden eller beslutet ense.

## 53 §.

Yrkanden beträffande ersättning till följd av det företag eller den åtgärd, varom fråga är, så ock påståenden i anledning av utlåtande,

som i 45 § sägs, skola göras medelst skriftlig inlaga i två exemplar före vattendomstolens första sammanträde i målet eller ock framställas a nämnda sammanträde och, där syn hålles, före synegångens början eller i den ordning, som domstolen bestämmer. Vid yrkanden och påståenden, som framställas senare än nu nämnts, vare vattendomstolen icke pliktig att fästa avseende, utan så är att de föranledas av iakttagelser under synegången eller av eljest under domstolens sammanträden förekomma omständigheter.

Av inlaga, som nu nämnts, äge sökanden utbekomma ena exemplaret.

#### 54 §.

Tvistas om fastighet, som i målet avsett företag eller åtgärd angår, vare den av de tvistande, som med äganderättsanspråk innehar fastigheten, berättigad att med laga verkan tala och svara för densamma, till dess den lagligen vinnes från honom.

Ny ägare må ej rubba överenskommelse, som förre ägaren i målet ingått, eller annan i målet vidtagen, för denne bindande åtgärd. Har i förut angiven ordning underrättelse om målet blivit förre ägaren till-sänd eller denne kallats till inställelse eller eljest kommit tillstådes i målet, vare underrättelse till nye ägaren eller kallelse å honom ej erforderlig.

#### 55 §.

Parts utevaro från vattendomstolens sammanträde utgöre ej hinder för målets handläggning och avdömande.

#### 56 §.

Vill sökanden före vattendomstolens sammanträde återkalla ansökningsen, göre det skriftligen hos vattenrättsdomaren, och avskrive denne målet från vidare behandling. Efter det målet företagits till handläggning vid sammanträde med vattendomstolen, må återkallelse av sökandens talan ske allenast hos domstolen.

Är fråga om utförande av vattenreglering, som avses i 3 kap. 1 §, må, där sökandena äro två eller flera, en av dem ej utan de andras medgivande återkalla sin talan.

Har återkallelse av talan skett, skall genom vattenrättsdomarens försorg meddelande därom lämnas parterna i den för kallelser till dem bestämda ordning.

## 57 §.

Där ej särskilda omständigheter nödvändiggör uppskov med förhandlingarna, skall, innan vattendomstolen efter syn eller annan förhandling åtskiljes, utslag i målet avkunnas eller ock besked lämnas om tid och plats för dess meddelande. Ej må utan synnerliga skäl, som i protokollet angivas, tiden sättas senare än två månader efter det beskedet lämnas.

Finnes uppskov med förhandlingarna av nöden, skall besked om tiden och stället för nytt sammanträde meddelas, innan domstolen åtskiljes, eller ock sedermera tillkännagivas i den ordning, som för kallelser till parterna blivit bestämd.

I sammanhang med beslut om uppskov äge vattendomstolen, där det för målets behöriga utredning prövas erforderligt, förordna om ny skriftväxling mellan parterna och meddela de därför nödiga föreskrifter så ock giva föreläggande angående viss parts hörande.

## 58 §.

Å tid och plats, som för utslaget meddelande enligt 57 § blivit särskilt bestämd, skall utslaget vara för parterna tillgängligt.

Då utslag sålunda gives, erfordras ej att vattendomstolen är samlad.

## 59 §.

Av vattendomstolens utslag skall avskrift ofördröjligen och sist å åttonde dagen, sedan det avkunnats eller eljest meddelats, av vattensdomaren sändas till det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställen.

## 60 §.

Finner vattendomstolen anledning antaga, att företag eller åtgärd, som i målet avses, har vidsträcktare verkningar än i ansökningsuppgivits, skall tillfälle lämnas tillstädesvarande parter att yttra sig däröver. Finnes antagandet grundat, ålägga domstolen, ändå att särskilt yrkande ej framställes, sökanden att gälta den ökade ersättning, som därav må föranledas.

Där på yrkande av någon part uppskattningen av honom tillkommande ersättning finnes böra sättas högre än sökanden föreslagit, må domstolen jämväl beträffande andra parter vidtaga sådan jämkning i

ersättningsbelopp, som må erfordras för vinnande av likformighet i uppskattningen.

Ej må i något fall ersättning sättas lägre än sökanden i ansökningen föreslagit.

Har särskild uppgörelse träffats, må ersättning ej på grund av föreskrifterna i denna § bestämmas annorlunda än sålunda blivit avtalat.

### 61 §.

Där mål finnes behörigen kunna utredas utan skriftväxling mellan parterna, äge vattenrättsdomaren i kungörelse genast utsätta viss tid, minst tre veckor efter kungörelsens utfärdande, och viss ort för målets handläggning inför vattendomstolen; och skall beträffande sådant mål i tillämpliga delar gälla vad i 32 § andra stycket, 33—37 och 41—58 §§ samt 60 § föreskrivits.

### 62 §.

*1 mom.* Där genom vattendomstols utslag lämnas medgivande att bygga i vatten, skall utslaget innehålla noggranna bestämmelser om byggnadens läge och konstruktion, om den ersättning, som skall till följd av företaget utgå, i den mån ej bestämmelser därom skola träffas i den för expropriation stadgade ordning, samt om de villkor i övrigt, som må vara behöfliga för tillgodoseende av allmän och enskild rätt, så ock, i den mån det provas erforderligt, innefatta bestämmelse om vattenmärke eller andra föreskrifter om hushållningen med och framsläppandet av vattnet såväl efter byggnadens fullbordan som under byggnadstiden.

*2 mom.* Är fråga om byggnad för vattnets tillgodogörande, skall utslaget angiva, med vilken fastighet rätten till tillgodogörandet skall för framtiden vara förenad. Denna fastighet (strömfallsfastigheten) bör, där så lämpligen kan ske, omfatta allenast den sökanden tillhöriga mark, som upptages av byggnaden och därmed förenade anläggningar, jämte den del av vattenområdet, som sökanden äger. Vattenrättsdomaren bör förty, när omständigheterna därtill föranleda, tillse att, såvitt möjligt, en till strömfallsfastighet lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad.

Utslaget skall jämväl angiva, i vad mån tillgodogörandet medgivits på grund av äganderätt eller av annan grund, samt, där med byggnaden avses tillgodogörande allenast av en del av det framrinnande vattnet,

huruvida utslaget vilar på antagande att jämväl vattnet i övrigt i strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd tages i anspråk, tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare fört talan i målet.

I utslag, varigenom medgivande lämnas till byggnad för utnyttjande av vattenkraft, varde vidare angivet, huruvida byggnaden är av beskaffenhet, att de i 4 kap. meddelade bestämmelserna om skyldighet för byggnadens ägare att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd ävensom angående nyprövning och lösningsrätt för kronan därå äga tillämpning.

3 mom. Vad i 1 mom. stadgats skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande vattendomstols utslag i andra ansökningsmål. I utslag, varigenom lämnas medgivande till utförande av vattenreglering, varde angivet, om regleringsföretaget är av beskaffenhet, att stadgandena i 4 kap. om nyprövning och om avgifter därå äga tillämpning, och skall, då fråga är om företag, som avses i 3 kap. 1 §, utslaget tillika innehålla uppgift å det belopp, vartill kostnaden för regleringens utförande blivit av vattendomstolen beräknad, samt föreskrift om den anpart i kostnaden för företaget, som belöper å varje till regleringssamfälligheten hörande strömfall.

#### 63 §.

I sammanhang med beslut, varigenom ifrågasatt byggande i vatten eller utförande av vattenreglering medgives, bestämme vattendomstolen viss tid, i regel ej överstigande tio år, inom vilken företaget skall vara fullbordat.

#### 64 §.

Meddelas av vattendomstolen bestämmelse om vattenmärke, som ej finnes utsatt, föreskrive ock domstolen, när och av vem vattenmärket skall på sökandens bekostnad utsättas. Vattenmärke skall på ett för dess orubbade bestånd betryggande sätt anbringas å ett för envar lätt skönjbart ställe invid det vatten, varom fråga är, samt i noggrant bestämt höjdförhållande till en eller flera i berg, jordfast sten eller annat fast föremål inhuggna fixpunkter.

#### 65 §.

Ändå att sökandens talan bifalles, varde honom ålagt att gottgöra motpart sådana kostnader å målet, som provas hava varit nödiga för tillvaratagande av hans rätt.

Har svarandepart framställt invändning eller påstående i målet, ändå att han insett eller skäligen bort inse, att fog därför saknas, och vållas därav uppskov i målet eller eljest ökade kostnader, gottgöre han sökanden de utgifter, som därigenom åsamkats denne.

## 66 §.

I mål rörande byggande i vatten eller utförande av vattenreglering må vattendomstolen, när synnerliga skäl därtill provas föreligga, meddela slutligt utslag rörande viss del av företaget, innan målet i övrigt avgöres.

## 67 §.

Vattendomstolen äge, när skäl därtill äro, förordna, att dess beslut må verkställas utan hinder därav, att det icke äger laga kraft; dock allenast såframt sökanden, innan medgivet arbete påbörjas eller, där fråga är om ändrade hushållsbestämmelser, dessa tillämpas, hos Konungens befälningshavande ställer pant eller borgen för den ersättning i penningar, som högre rätt kan ålägga honom att utgiva utöver vad vattendomstolen i sådant avseende bestämt, så ock för det skadestånd, vartill han kan kännas skyldig, om vattendomstolens beslut eljest ändras.

Är sådant förordnande meddelat, och fullföljes mot beslutet talan i högre rätt, äge denna, när skäl därtill förekomma, att, innan ändringsökandet slutligen provas, förordna, att verkställighet icke må äga rum.

## 68 §.

Anmälan om ersättningsanspråk, varom i 2 kap. 24 § förmäles, skall göras skriftligen och i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren. Ena exemplaret varde genom vattenrättsdomarens försorg i rekommenderat brev tillsänt ägaren av den vattenbyggnad, varom fråga är.

Efter utgången av den tid, inom vilken ersättningsanspråk, som nu sagts, må anmälas, skall vattendomstolen för provning av anspråk, som inom behörig tid anmäls, sammanträda till syn på stället. Äro flera anspråk anmälda, varde de såvitt möjligt provade i ett sammanhang. Om tiden och stället för vattendomstolens sammanträde skall sist å fjortonde dagen förut till parterna avsändas underrättelse i rekommenderat brev så ock kungörelse införas i en eller flera av ortens tidningar.

Angående skyldighet för byggnadens ägare att ersätta motpart kostnad, som föranledes av provning enligt denna §, gälle vad i 65 §

är om sökande stadgat. Finnes den, som anmält ersättningsanspråk, hava saknat skälig anledning därtill, varde honom ålagt att gottgöra byggnadens ägare de utgifter, som denne till följd därav fått vidkännas.

## 69 §.

För ingivande av erinringar eller påminnelser eller skrifter i anledning av förordnande om ytterligare eller ny skriftväxling eller ock bevis om delgivning äge vattenrättsdomaren bevilja anstånd på viss tid, när skäl därtill äro.

Varder före utgången av tid, inom vilken det åligger part att något fullgöra, laga förfall visat, utsätte vattenrättsdomaren ny tid.

## 70 §.

Beträffande fråga, vari det enligt förestående stadganden tillkommer vattenrättsdomaren att besluta, bör han, där frågans beskaffenhet det påkallar, rådgöra med vattenrättsingenjörerna.

Av vattenrättsdomarens beslut är vattendomstolen ej förhindrad att annorlunda förordna.

## 71 §.

Där enligt stadgande i denna lag handling skall ingivas till vattendomstol eller vattenrättsdomaren, må den i stället på vederbörande parts eget ansvar i betalt brev insändas med posten.

## 72 §.

Vattenrättssekreteraren åligger att över alla vid vattendomstolen anhängiggjorda ansökningsmål föra förteckning, utvisande tiden, då varje mål inkommit, därmed vidtagna åtgärder samt tiden för målets avgörande.

## 73 §.

Vattenrättsdomaren före med biträde av vattenrättssekreteraren protokoll vid vattendomstolens sammanträden och underskrive detsamma å domstolens vägnar. I målet ingiven handling må ej i protokollet intagas, utan där allenast anmärkas.

För varje ansökningsmål skall av vattenrättssekreteraren upprättas en akt, omfattande ett exemplar av samtliga de handlingar, som i målet

ingivits, så ock avskrift av de utav vattenrättsdomaren i målet utfärdade kungörelser och meddelade beslut ävensom av vattendomstolens protokoll och utslag i målet jämte förteckning å de kartor, ritningar och andra handlingar, som akten omfattar.

Vid akten skall jämväl fogas en av vattenrättsdomaren underskriven förteckning över de underrättelser, vilka på grund av bestämmelserna i 33 och 47 §§ blivit av honom å posten avlämnade; och skall förteckningen ange den dag, då avlämnandet skett. Där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, utgöre förteckning, som nu nämnts, bevis att den uppgivna dagen underrättelser avsänts under de i förteckningen upptagna adresser.

Beträffande skyldighet att till Svea hovrätt insända ett exemplar av akten i målet skall vad rörande insändande till hovrätt av underrättsdombok är stadgat äga motsvarande tillämpning.

#### 74 §.

Expedition i ansökningsmål skall mot postförskott sändas till part, som är skyldig att lösa densamma, eller, om flera parter äro gemensamt lösenskyldiga, till den av dem, som de i sådant avseende må hava uppgivit. Varder postförskott ej utlöst, må postavgiften uttagas i den för expeditionslösen stadgade ordning.

Vad sålunda stadgats om expedition gälle ock om andra handlingar, vilka part är berättigad att utfå från vattendomstol.

Har part av sagt sig rätten att på sådant sätt få handling sig tillsänd eller begärt, att handling skall på sätt nu är nämnt tillställas i stället för honom själv hans rättegångsombud eller annan, vare det gällande.

### Om förfarandet vid vattendomstol i stämmingsmål.

#### 75 §.

Vill någon mot annan föra talan, som i 17 § 12—27 avses, ingive till vattneurättsdomaren skriftlig inlaga, innehållande uppgift å svarandens namn och hemvist så ock å kärandens påståenden jämte skälen därtill; bifoge ock de handlingar käranden vill åberopa till stöd för sin talan.

Inlaga, som nu sagts, skall jämte därtill hörande handlingar ingivas i två exemplar; dock äge i fråga om kartor och ritningar samt handlingar av vidlyftigare beskaffenhet vattneurättsdomaren medgiva befrielse från denna skyldighet.

Beträffande mål rörande häktad gälle vad i 84 § finnes stadgat.

## 76 §.

Har inlaga, som i 75 § sägs, med tillhörande handlingar ej ingivits i nödigt antal exemplar, eller finner vattenrättsdomaren den i inlagan väckta talan vara av beskaffenhet, att den uppenbarligen icke kan av vattendomstolen upptagas, skall vad i 29 och 31 §§ stadgats beträffande ansökningsmål äga motsvarande tillämpning.

## 77 §.

Möter ej mot talans upptagande hinder, som i 76 § avses, teckne vattenrättsdomaren å stämningssinlagan föreläggande för svaranden vid äventyr, som i 82 § förmäles, att inom viss tid efter det stämningsshandlingarna delgivits honom, till vattenrättsdomaren ingiva skriftligt svaromål å stämningsspåståendena med bifogande av de handlingar han vill åberopa till stöd för svaromålet så ock att inställa sig inför vattendomstolen å tid och ort, som sedermera varder bestämd och i den ordning 80 § föreskriver offentliggjord. Har käranden erhållit befrielse från ingivandet av vissa handlingar i två exemplar, skall i förelägandet tillkännagivas, att dessa handlingar hållas tillgängliga å vattenrättsdomarens tjänsterum.

Vad i 75 § andra stycket stadgas gälle ock med avseende å svaromål med tillhörande handlingar.

## 78 §.

Sedan resolution åtecknats stämningssinlagan, skall ena exemplaret därav ävensom av övriga i två exemplar ingivna handlingar utlämnas till käranden. Vattenrättsdomaren förelägge därvid käranden att inom tid, som av vattenrättsdomaren bestämmes, och vid äventyr, som nedan sägs, delgiva svaranden de sålunda bekomna handlingarna på sätt, som för delgivande av stämning är stadgat. Har den för svaromålsavgivande bestämda tiden, räknat från utgången av tiden för delgivningens verkställande, gått till ända och har icke till vattenrättsdomaren inkommit bevis, att delgivning skett inom föreskriven tid, ej heller svaromål avgivits, varde kärandens i målet väckta talan av vattenrättsdomaren förklarad förfallen.

Där ansökningsmålet efter ty nu sagts av vattenrättsdomaren förklarad förfallen, skall bevis därom med de skäl, varå beslutet grundas, tecknas å ett exemplar av stämningssinlagan.

## 79 §.

Av svaromål med tillhörande handlingar äge käranden utbekomma ena exemplaret. Till bemötande av svaromålet må käranden inom tid, som av vattenrättsdomaren förelägges, ingiva påminnelser i två exemplar; och äge vattenrättsdomaren, där så finnes nödigt, föreskriva, i vilket avseende käranden därvid skall yttra sig eller förebringa utredning vid äventyr, som i 82 § förmäles.

Finner vattenrättsdomaren tillfälle böra lämnas svaranden att före målets behandling vid vattendomstolen yttra sig över avgivna påminnelser, förelägge vattenrättsdomaren käranden vid äventyr, som nyss sagts, att inom viss tid inkomma med bevis, att han delgivit svaranden ena exemplaret av påminnelserna.

Prövas ytterligare skriftväxling mellan parterna nödig, äge vattenrättsdomaren förordna därom och meddela de för ändamålet erforderliga föreskrifter.

## 80 §.

Efter skriftväxlingstidens utgång bestämme vattenrättsdomaren, när och var vattendomstolen skall sammanträda för målets handläggning; och skall tillkännagivande om tiden och stället för sammanträdet sist å fjortonde dagen förut ej mindre anslås i vattenrättsdomarens tjänsterum än även tillsändas parterna i rekommenderat brev.

## 81 §.

Vad i 42—46 §§, 49 § första stycket, 50 § första stycket, 51, 52, 55 §§, 56 § första stycket, 57, 58, 64, 67, 69—72 §§, 73 § första, andra och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall, där annat ej framgår av vad nedan i denna § sägs, äga motsvarande tillämpning i fråga om stämningssmål.

Utlåtande, som i 45 § sägs, skall hållas för parterna tillgängligt å vattenrättsdomarens tjänsterum.

I de fall, då, enligt vad för ansökningsmål finnes föreskrivet, parterna skola erhålla besked i den för kallelser till dem i 32 § bestämda ordning, skall i stämningssmål med avseende å sättet för meddelande av sådant besked i stället lända till efterrättelse föreskriften i 80 §.

I avseende å stämningssmål, däri talan om ansvar föres, skall vad i 55 § finnes stadgat beträffande ansökningsmål icke äga tillämpning,

så vitt angår svarande, vilken ej under skriftväxlingen erkänt den förseelse, som lägges honom till last. Förordnande, som i 67 § sägs, må ej meddelas angående verkställighet av straff eller annan påföljd av brottslig gärning.

## 82 §.

Underlåter svaranden att inom förelagd tid avgiva svaromål, eller brister eljest part i fullgörande av honom meddelat föreläggande, och vållas därigenom uppskov i målet, vare den försumlige, ändå att hans talan bifalles, pliktig att gottgöra motparten de utgifter, som därigenom åsamkats denne.

## 83 §.

Där någon, mot vilken talan föres i stämningssmål, till bemötande därav hos vattenrättsdomaren gör ansökan, som i 17 § 2, 3 eller 4 avses, varde målet i dess helhet handlagt i den för ansökningsmål stadgade ordning.

Har i stämningssmål vattendomstolen eller har allmän domstol eller överexekutor förordnat om borttagande eller ändrande av byggnad eller annan anläggning i vatten, och göres därefter ansökan, som nyss nämnts, äge vattenrättsdomaren, om skäl därtill äro och sökanden ställer pant eller borgen för kostnad och skada, förordna, att utslaget ej må verkställas, innan ansökningsmålet blivit slutligen avgjort eller ock vattendomstolen annorlunda förordnar.

## 84 §.

Vad i 75—83 §§ föreskrives om förfarandet i stämningssmål skall ej äga tillämpning å brottmål rörande häktad, utan skall i fråga om sådant mål lända till efterrättelse vad härom finnes stadgat för häradsrätt.

**Om bidrag till kostnaden för vattendomstolornas organisation  
och verksamhet.**

## 85 §.

Lämnas jämlikt denna lag medgivande till byggande i vatten för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft eller till vattenreglering, eller

meddelas i syfte att vinna ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft ändrade bestämmelser rörande hushållningen med vattnet, åligge sökanden att, innan medgivet arbete må påbörjas, eller, där fråga är om ändrade hushållningsbestämmelser, dessa må tillämpas, erlagga viss avgift såsom bidrag till kostnaden för vattendomstolarnas organisation och verksamhet.

Avgift, som nu nämnts, skall beträffande byggnad för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden, dock med avdrag för den vattenkraft, för vilken i samband med regleringsföretag avgift förut erlagts. Där med vattenreglering eller med ändrade hushållningsbestämmelser åsyftas ökning i uttagbar vattenkraft, skall avgiften bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller, då fråga är om vattenreglering enligt 3 kap. 1 §, samtliga till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Avses att möjliggöra utnyttjande av förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt, varde avgiften bestämd i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som genom företaget eller genom de ändrade hushållningsbestämmelserna beredes. Där till grund för avgiften skall läggas storleken av viss vattenkraft, skall den utgå med en krona för varje hästkraft till och med 5,000, femtio öre för varje hästkraft över 5,000 till och med 10,000 samt tjugufem öre för varje hästkraft utöver 10,000, men må ej, utom då fråga är om vattenreglering, överstiga tjugutusen kronor. Skall avgiften beräknas efter ökningen i värde å vattenkraft, varde den erlagd med en för tusen av värdeökningen.

Avgift, som efter ovan nämnd beräkning skulle uppgå till mindre belopp än tio kronor, skall icke erläggas.

#### 86 §.

Storleken av avgift, varom i 85 § förmäles, skall enligt där meddelade grunder bestämmas av vattendomstolen.

Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivnas och för det därmed avsedda ändamålet användas, därom förordnar Konungen.

#### 87 §.

Sökande i ansökningsmål vare pliktig att förskjuta:

kostnaden för sådana kungörelser och underrättelser i målet, vilka det åligger vattenrättsdomaren att offentliggöra eller avsända, så ock för

handlingarnas tillhandahållande, såsom i 32 § sägs, där särskild utgift härför ifrågakommer;

ersättning för sådana utgifter för vattendomstolens sammanträde, varom i 11 § andra stycket förmäles;

gottgörelse åt person, som jämlikt 35 § särskilt förordnats att biträda sakägarna i målet;

gottgörelse åt sakkunnig person, som jämlikt 44 § tillkallas i målet såsom sakkunnigt biträde åt domstolen;

ersättning för undersökning enligt 45 §; samt

gottgörelse åt vattendomstolens ledamöter och sekreterare för inställelse vid domstolens sammanträde, där detta hålles vid syn å stället, dock ej ersättning för längre resa än från järnvägs- eller ångbåtsstation, som ligger närmast sammanträdesplatsen.

Huruvida kostnad, som sökanden sålunda förpliktas att gälda, skall helt eller delvis gottgöras honom av annan part, varde avgjort enligt de rörande rättegångskostnader i vattenmål gällande regler.

Vad nu sagts beträffande sökande i ansökningsmål äge motsvarande tillämpning i avseende å kärande i stämningmål.

#### **Om fullföljd av talan mot vattendomstols och vattenrättsdomares beslut.**

##### 88 §.

I fråga om fullföljd av talan mot vattendomstols beslut skola, såvitt ej här nedan eller eljest i lag eller författning särskilda stadganden därom meddelas, i tillämpliga delar lända till efterrättelse rättegångsbalkens föreskrifter beträffande fullföljd av talan mot allmän underrätts beslut, med iakttagande därav att talan mot vattendomstols beslut skall fullföljas hos vattenöverdomstolen och att vad i 25 kap. 8 § och 26 kap. 1 § rättegångsbalken sägs om härads hövding skall i vattenmål gälla om vattenrättsdomaren.

##### 89 §.

Talan mot vattendomstols slutliga utslag i mål, som ej är av brottmåls natur, skall fullföljas efter vad.

Har vattendomstol förklarats sig obehörig eller i stämningmål förklarats stämningen ogill, skall, över det utslag klagan föras genom besvär, ändå att målet är sådant, att talan mot slutligt utslag däri eljest skolats efter vad fullföljas.

Vad i 25 kap. 5 § rättegångsbalken finnes stadgat rörande sättet för fullföljd av talan mot där avsedda beslut skall äga motsvarande tillämpning i vattenmål.

## 90 §.

Vad mot vattendomstols utslag skall anmälas sist å fjortonde dagen eller, där anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, angår fastighet inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark, sist å tjuguförsta dagen från den dag, då utslaget gavs. Hos vattenrättssekreteraren må ock vädjas; pröve dock vattenrättsdomaren, huruvida sålunda gjord vadeanmälan rätteligen skett. Vadepenning tillfälle vattenrättsdomaren.

Meddelar jämlikt 66 § vattendomstol skilda utslag rörande olika delar av det företag, varom fråga är, och har part erlagt vadepenning rörande ett utslag, tarvas ej ny vadepenning, där han vill fullfölja talan jämväl mot beslut, som senare meddelas.

## 91 §.

Part, som vädjat mot vattendomstols utslag, skall i vattenöverdomstolen sig inställa före klockan tolv å trettionde dagen eller, där anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, angår fastighet inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark, före klockan tolv å fyrtiofemte dagen från den dag, då utslaget gavs.

## 92 §.

Där i ansökningsmål, vari kungörelse enligt 32 § utfärdats, talan mot vattendomstols utslag efter vad fullföljes av sökanden, skola de av honom vid vattenöverdomstolen företedda inlagor och andra handlingar, därav enligt 26 kap. 13 § rättegångsbalken avskrifter skola bifogas, hållas parterna tillhanda å det eller de i kungörelsen angivna ställe eller ställen. För sådant ändamål skall avskrift av handlingarna så fort ske kan dit översändas, och varde på sökandens bekostnad tillkännagivande därom, att sådan avskrift finnes att tillgå därstädes, införd i den eller de i samma kungörelse angivna ortstidningar. Har sökanden ej ingivit avskrifter till det antal, som erfordras för handlingarnas tillhandahållande på sätt nu nämnts, skall på sökandens bekostnad verkställas utskrift av handlingarna i det ytterligare antal exemplar, som för ändamålet är behöfligt.

## 93 §.

Besvär över vattendomstols utslag eller beslut skola till vattenöverdomstolen ingivas före klockan tolv å trettionde dagen eller, där

anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, angår fastighet inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark, före klockan tolv å fyrtiofemte dagen från den dag, då utslaget eller beslutet meddelades.

Avse besvär beslut, som, där det meddelats av allmän domstol, må utan inskränkning till viss tid överklagas, vare då ej heller klagan över vattendomstolens beslut till viss tid begränsad.

Vad i 27 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken finnes stadgat skall äga tillämpning jämväl å part, som hålles häktad i vattenmål.

#### 94 §.

Skall över besvär motpart höras, skola i de fall, som avses i 27 kap. 6 och 10 §§ rättegångsbalken, i stället för de i 1 § i samma kap. stadgade tider komma till tillämpning de tider, som finnas angivna i 93 §.

#### 95 §.

Skola, där mot beslut i ansökningsmål, vari kungörelse enligt 32 § utfärdats, besvär anförts av sökanden, motparterna höras däröver, varde genom klagandens försorg besvärshandlingarna tillställda i stället för motparterna den eller de personer, hos vilka enligt nämnda kungörelse de till vattenrättsdomaren i målet ingivna handlingarna hållas tillgängliga, samt tillkännagivande därom, att besvärshandlingarna finnas att tillgå därstädes, före utgången av den för ingivande av delgivningsbevis bestämda tid infört i den eller de uti samma kungörelse angivna ortstidningar; och åligge det klaganden, vid den för underlåtenhet att inkomma med delgivningsbevis stadgade påföljd, att inom nämnda tid jämväl styrka, att sådant tillkännagivande ägt rum.

I fall, som i denna § avses, varde den tid, inom vilken förklaring skall avgivas, räknad från den sista dag, då handlingarna delgivits någon av nyssnämnda personer eller tillkännagivande, som nyss sagts, blivit i tidning infört.

#### 96 §.

Har part rätteligen vädjat mot vattendomstols utslag, åligge vattenrättsdomaren att före utgången av den tid, inom vilken talan skall fullföljas, till vattenöverdomstolen insända akten i målet. Har i vattendomstols slutliga utslag eller beslut ändring sökts genom besvär, skall akten i målet infordras från vattenrättsdomaren. Lag samma vare, där besvären avse ett av vattendomstolen under rättegången meddelat beslut samt

besvären prövas vara av beskaffenhet att icke kunna avgöras utan att andra till akten i målet hörande handlingar än vattendomstolens protokoll äro för vattenöverdomstolen tillgängliga.

Vad i rättegångsbalken stadgas om skyldighet för part att vid fullföljd av talan mot underrätts utslag eller beslut ingiva underrättens protokoll i målet, skall, utom såvitt angår överklagade utslaget eller beslutet, icke äga tillämpning, då talan fullföljes mot vattendomstols utslag eller beslut, utan så är att talan genom besvär fullföljes mot ett av vattendomstolen under rättegången meddelat beslut.

### 97 §.

Angår målet fråga, för vars bedömande fordras särskilda fack-kunskaper, må vattenöverdomstolen till biträde åt sig tillkalla i sådant ämne sakkunnig person.

Tillkallad sakkunnig bör, sedan tillfälle lämnats honom att taga del av handlingarna i målet, övervara målets föredragning i vattenöverdomstolen och må där deltaga i överläggning rörande detsamma. Han skall, efter det målet föredragits, men innan detsamma företages till avgörande, till vattenöverdomstolen avgiva skriftligt yttrande rörande de delar av målet, i vilka hans sakkunskap av vattenöverdomstolen tagits i anspråk.

Kan yttrande, som nyss nämnts, icke avgivas utan att undersökning å platsen äger rum, ankomme på vattenöverdomstolen att uppdraga åt det sakkunniga biträdet eller ock annan i ämnet sakkunnig person att företaga dylik undersökning och däröver avgiva utlåtande.

Huru ersättning åt sakkunnig, varom i denna § förmäles, må bestämmas, därom förordnar Konungen.

### 98 §.

Har talan i vattenmål av vattenrättsdomaren avvisats eller förklarats hava förfallit eller har vattenrättsdomaren förklarat vadeanmälan ej kunna upptagas, må klagan däröver föras hos vattenöverdomstolen i enahanda ordning, som ovan finnes stadgad med avseende å besvär mot vattendomstolens utslag eller beslut. Lag samma vare beträffande vattenrättsdomares beslut om inskrivning i vattenbok, som i 12 kap. sägs, angående besiktning, varom i 13 kap. förmäles, samt i fråga, som i 14 kap. 7 § avses.

Över annat av vattenrättsdomare meddelat beslut än nu nämnts må klagan föras allenast i sammanhang med klagan över slutligt besked.

**Om fullföljd av talan mot vattenöverdomstolens beslut.**

## 99 §.

I fråga om fullföljd av talan mot vattenöverdomstolens beslut skall i allt, varom ej nedan i 100—102 §§ eller eljest i lag eller författning är särskilt stadgat, lända till efterrättelse vad rörande fullföljd av talan mot hovrätts beslut finnes föreskrivet, där det tillämpligt är.

## 100 §.

Har i mål rörande byggnad i vatten eller utförande av vattenreglering vattenöverdomstolen meddelat skilda utslag rörande olika delar av företaget, och har part erlagt fullföljdsavgift rörande ett utslag, då må sådan nedsättning av parten åberopas jämväl för fullföljd av talan mot senare utslag i målet; dock åligge parten att härom göra anmälan hos Konungens befallningshavande ävensom att, då han hos vattenöverdomstolen anmäler missnöje mot dess utslag, därvid tillika ingiva Konungens befallningshavandes bevis såväl angående nämnda anmälan som ock därom att den nedsatta fullföljdsavgiften icke återbekommits.

## 101 §.

Föreskriften i rättegångsbalken om skyldighet för part att vid fullföljd av talan mot hovrätts utslag eller beslut ingiva underrättens protokoll i målet skall icke äga tillämpning, då talan fullföljes mot vattenöverdomstols utslag eller beslut, utan så är att talan fullföljes mot vattenöverdomstolens beslut i fråga, som genom besvär över ett av vattenöverdomstolen under rättegången meddelat beslut dragits under vattenöverdomstolens prövning.

## 102 §.

Vad i 92 och 95 §§ är stadgat angående mål, som vid vattenöverdomstol anhängiggjorts medelst ansökning och däri talan till vattenöverdomstolen fullföljts av sökanden, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om mål, som sökanden dragit under Konungens prövning.

## 12 KAP.

### Om vattenbok och inskrivning däri.

#### 1 §.

För varje vattendomstols område skall föras bok för inskrivning av faktiska och rättsliga förhållanden rörande anläggningar för tillgodogörande av rinnande vatten såsom drivkraft eller annorledes så ock rörande dammbyggnader, ändå att de ej avse vattnets tillgodogörande; dock att vad nu stadgats ej äger tillämpning å anläggningar för allmän farled eller allmän flottled. Denna bok kallas vattenbok.

I vattenboken böra ock anmärkas hydrografiska och topografiska beskrivningar över de inom vattendomstolens område belägna vattendrag med tillhörande vattensamlingsområden, i den mån sådana beskrivningar äro eller varda av vederbörande myndighet utarbetade.

#### 2 §.

Vattenboken föres av vattenrättsdomaren.

Beträffande anteckningar i vattenboken av tekniskt innehåll äge vattenrättsdomaren påkalla förslag till anteckningarnas lydelse av vederbörande vattenrättsingenjör, som, där anteckningarna göras i enlighet med hans förslag, är ensam ansvarig för deras tillförlitlighet och fullständighet.

#### 3 §.

När, efter det denna lag trätt i kraft, beslut av domstol eller annan myndighet meddelats och vunnit laga kraft rörande verkställande, ändrande eller borttagande av anläggning, som i 1 § första stycket avses, eller beträffande hushållningen med vattnet vid sådan anläggning eller ock jämlikt 2 kap. 34 § angående skyldighet för annan än anläggningens ägare att underhålla densamma, åligge det vattenrättsdomaren utan särskild ansökan att med ledning av beslutet i vattenboken verkställa inskrivning av de huvudsakliga förhållanden, som äro av vikt för kännedomen om anläggningens beskaffenhet samt om de rättigheter och skyldigheter för framtiden, vilka äro förenade med densamma. Vad nu sagts gälle ock i fråga om beslut, som innefattar prövning jämlikt 2

kap. 25 § av redan verkställd anläggnings laglighet, så ock beträffande beslut, varigenom ändring göres i förhållande, som förut inskrivits. Meddelas jämlikt stadgande i 4 kap. föreskrift om skyldighet för ägare av strömfall att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd, skall beträffande sagda skyldighet inskrivning göras i vattenboken.

Har beslut, varom inskrivning bör ske i vattenboken, blivit av annan domstol eller myndighet än vattendomstolen meddelat, skall under rättelse om beslutet jämte erforderliga handlingar och upplysningar genom den beslutande myndighetens försorg så snart sig göra låter tillsändas vattenrättsdomaren.

#### 4 §.

Där anläggning, som i 1 § första stycket avses, tillkommit innan denna lag trätt i kraft eller ock därefter i enlighet med domstols eller annan myndighets beslut, vilket dessförinnan meddelats, vare ägaren berättigad att rörande anläggningen söka inskrivning i vattenboken.

#### 5 §.

Ansökan om inskrivning i vattenboken skall ingivas till vattenrättsdomaren samt vara åtföljd av ritningar över anläggningen, sådan denna befinnes, jämte erforderlig beskrivning därå så ock av tillgängliga domar och andra handlingar, som må angå anläggningens rättsliga förhållanden.

Ansökningen skall innehålla uppgift, med angivande av socken, härad och län, å den eller de fastigheter, varå anläggningen är belägen, samt å det vattendrag, som därav beröres, så ock å de regler för hushållningen med vattnet, vilka tillämpas vid anläggningen, varjämte böra meddelas de andra upplysningar, vilka kunna vara av vikt för kännedom om de med anläggningen förenade rättigheter och skyldigheter.

Avser ansökningen inskrivning rörande byggnad för tillgodogörande av strömfall, skall särskilt uppgivas, huruvida strömfalllet eller den del därav, som genom byggnaden tillgodogöres, helt eller delvis tillhör annan fastighet än byggnaden samt, om så är förhållandet, vilken rätt byggnadens ägare har att tillgodogöra sig vattnet.

Uppgift, som nu nämnts, må lämnas medelst hänvisning till förededd dom eller annan handling, där densamma innehåller tillfyllestgörande besked i ämnet. Är sökanden oviss om något förhållande, varom ansökning bör innehålla uppgift, varde sådant i ansökningen angivet.

## 6 §.

Då ansökan om inskrivning inkommit, låte vattenrättsdomaren, där han ej finner sådant fall vara för handen, att ansökningen bör genast avslås, utfärda kungörelse om ansökningen med föreläggande för dem, som kunna hava något att erinra mot inskrivningen, att till vattenrättsdomaren ingiva skriftliga erinringar inom viss tid, minst sextio och högst etthundratjugu dagar, från den dag kungörelsen är dagtecknad. Kungörelsen skall innehålla uppgift om tiden för hållande av undersökning, varom i 7 § förmäles.

Sådan kungörelse skall genom vattenrättsdomarens försorg inom tio dagar från nämnda dag införas såväl i allmänna tidningarna som ock i en eller, om förhållandena påkalla det, flera tidningar inom orten. Om kungörelsens innehåll varde särskild underrättelse meddelad kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen.

## 7 §.

Rörande tillförlitligheten av de ingivna ritningarna och beskrivningen skall i god tid före utgången av den för erinringars avgivande bestämda tid efter vattenrättsdomarens förordnande på sökandens bekostnad hållas undersökning av sakkunnig person. Över vad vid undersökning förekommer skall föras protokoll, som insändes till vattenrättsdomaren.

## 8 §.

Finnas de företedda ritningarna och beskrivningen eller ock ansökningshandlingen vara så oriktiga eller ofullständiga, att de ej kunna, med mindre de fullständigt omarbetas, läggas till grund för inskrivningen, varde ansökningen avslagen.

## 9 §.

Är sökandens rätt med avseende å anläggningen beroende av tvist, förklare vattenrättsdomaren, där ej ansökningen är av beskaffenhet att böra genast avslås, densamma vilande i avbidan på tvistens utgång.

Möter eljest hinder mot inskrivningen, förelägge vattenrättsdomaren sökanden viss tid, inom vilken han har att fullfölja ansökningen

och visa, att hindret blivit undanröjt. Fullgör sökanden ej inom utsatt tid vad honom ålagts, varde ansökningen avslagen, där han ej visar, att han ej kunnat fullgöra det inom samma tid; visas det, må ny tid utsättas.

## 10 §.

Varder i ärendet utrett, att med ansökningen avsedd anläggning tillkommit eller väsentligt ändrats efter den 30 april 1881, och visas ej domstols eller annan behörig myndighets beslut till stöd för vad sålunda åtgjorts, må ansökningen ej beviljas.

## 11 §.

Har på grund av ansökan, som ovan sägs, skett inskrivning i vattenboken, och hava därefter fem år förflutit utan att talan väckts mot lagligheten av de med inskrivningen avsedda förhållanden, vare, ändå att till stöd för desamma ej kunnat påvisas domstols eller annan myndighets beslut, sökandens rätt att bibehålla anläggningen och, där fråga är om anläggning för vattnets tillgodogörande, att i den omfattning inskrivningen angiver tillgodogöra vattnet, fri från klander; dock gälle vad nu sagts rörande rätten att tillgodogöra vattnet allenast, såframt den, som uppfört anläggningen, varit i god tro rörande rätten till vattnet vid tiden för uppförandet eller vid erhållandet av domstols eller annan myndighets medgivande därtill eller ock någon, till vilken anläggningen sedermera övergått, i god tro rörande sagda rätt förvärvat densamma. Tillgodogöres genom anläggning, rörande vilken skett inskrivning i vattenboken, allenast en del av det framrinnande vattnet, och innehåller inskrivningen, att strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd utnyttjas vid anläggningen, tillhör sökanden, gälle vad ovan sagts jämväl i fråga om sökandens rätt att tillgodogöra vattnet i övrigt i strömfallet eller falldelen, motliggande fastighets rätt dock oförkränt.

Vad i första stycket stadgats gälle dock ej med avseende å förhållande, som står i strid mot domstols efter den 30 april 1881 meddelade beslut, ej heller beträffande reglerna för hushållning med vattnet.

Där jämlikt 3 § på grund av beslut i ett vid den tid, då denna lag träder i kraft, redan anhängigt mål inskrivning skett i vattenboken rörande anläggning, vartill medgivande lämnats av annan myndighet än vattendomstol, skall vad i första stycket finnes stadgat äga motsvarande tillämpning; dock att där omförmälda tid af fem år skall räknas från det anläggningen fullbordades.

## 12 §.

Om inskrivning i vattenboken enligt 3 § eller på grund av ansökan, som ovan sägs, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen utfärda kungörelse; och varde den offentliggjord på sätt i 6 § andra stycket finnes stadgat.

## 13 §.

Har enligt förordnande efter ty i 13 kap. 1 § sägs besiktning hållits å anläggning, som i 1 § första stycket avses, eller av vattenmärke, om vars utsättande vattendomstolen meddelat föreskrift enligt 11 kap. 64 §, skall besiktningsprotokollet ingivas till vattenrättsdomaren och anteckning om dess huvudsakliga innehåll göras i vattenboken.

## 14 §.

Närmare föreskrifter om vattenbokens inrättande och förande meddelas av Konungen.

## 13 KAP.

**Om besiktning och handräckning så ock om ansvar för överträdelse av denna lag.**

## 1 §.

I sammanhang med beslut, varigenom byggande i vatten eller utförande av vattenreglering medgives, äge vattendomstolen, när skäl därtill äro, föreskriva att, sedan arbetet fullbordats eller den för fullbordandet bestämda tid gått till ända, besiktning å arbetet skall verkställas av sakkunnig person. Innehåller vattendomstolens beslut, att vattenmärke jämlikt 11 kap. 64 § skall utsättas, skall samtidigt meddelas föreskrift om besiktning av märket.

Har föreskrift om besiktning, som nu sagts, av vattendomstolen lämnats, men viss besiktningsman icke samtidigt förordnats, tillkomme vattenrättsdomaren att förordna sådan vid tiden, då besiktningen skall ske.

Kostnad för besiktning enligt denna § skall gäldas av byggnadens ägare.

## 2 §.

Finnas vid besiktning, som i 1 § sägs, sådana avvikelser från vattendomstolens beslut vara gjorda, att allmän eller enskild rätt däri genom kränkes, meddele besiktningsmannen, att rättelse bör ske inom viss tid vid äventyr att förhållandet eljest anmäles för allmänne åklagaren i orten.

## 3 §.

Menar någon, vars rätt är beroende av anuan tillhörig, helt eller delvis uppförd byggnad i vatten, att denna icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet, äge på ansökan av honom vattensrättsdomaren förordna sakkunnig person att hålla besiktning å byggnaden.

Kostnad för besiktning, som i denna § sägs, skall gäldas av sökanden; och vare han, där besiktningsmannen påfordrar det, pliktig att förskjuta kostnaden eller ställa borgen eller annan säkerhet därför, innan besiktningen verkställes.

Där sökanden sedermera för talan om byggnadens borttagande eller ändrande eller om ersättning för skada genom byggnaden, varde i det mål på sökandens begäran prövat, huruvida den förskjutna besiktningskostnaden skall av ägaren gottgöras sökanden.

Vad i denna § sagts om besiktning å byggnad i vatten äge motsvarande tillämpning beträffande vattenmärke eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller rörande hushållning med vatten hänför sig.

## 4 §.

Har byggnad i vatten tillkommit efter prövning i laga ordning, stånde ägaren fritt att hos vattensrättsdomaren påkalla besiktning genom sakkunnig person till bevisning därom, att byggnaden utförts i överensstämmelse med de därför givna föreskrifter eller att de avvikelser däri från, som må hava skett, icke äro av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt. Ägare av byggnad i vatten må ock eljest på sätt nu nämnts begära besiktning för erhållande av intyg angående byggnadens beskaffenhet eller om lagligheten av vattenmärke eller särskild anbragt fixpunkt, som avses i 3 § sista stycket.

Om kostnad för besiktning, som i denna § sägs, gälle vad i 3 § andra stycket finnes stadgat.

## 5 §.

Över vad vid besiktning förekommer och utrönes skall föras protokoll; och varde, där besiktningen hålles på grund av ansökan, som i 3 eller 4 § sägs, avskrift av protokollet så snart ske kan sökanden tillhandahållen.

Om besiktningsmans skyldighet att i vissa fall ingiva protokollet till vattenrättsdomaren finnes i 12 kap. 13 § stadgat.

## 6 §.

Av vattendomstol eller vattenrättsdomare förordnad besiktningsman åtnjute det skydd och vare underkastad det ansvar, som i lag stadgas beträffande tjänsteman.

## 7 §.

Ej vare någon förmenat att mot riktigheten av besiktning, varom ovan skils, åberopa den bevisning, vartill han kan äga tillgång.

## 8 §.

Bygger någon i vatten utan föregången prövning i laga ordning, varigenom medgivande till arbetet erhållits, och finnas förhållandena uppenbarligen vara sådana, att dylik prövning skolat enligt stadgande i denna lag föregå, äge överexekutor förbjuda arbetets fortsättande, intill dess sådan prövning ägt rum, så ock, när skäl därtill äro, förordna om handräckning till rättelse i vad olagligen skett.

Där byggande i vatten eller annat i denna lag avsett arbete, vartill i laga ordning medgivande erhållits, verkställs i strid mot de beträffande arbetets utförande givna föreskrifter, må ock förbud och förordnande, varom nu är sagt, meddelas, såframt det ej är uppenbart, att genom de avvikelser, som skett, varken allmän eller enskild rätt kränkes.

I fråga om handräckning enligt denna § gälle enahanda bestämmelser, som äro stadgade för det i 191 § utsökningslagen avsedda fall.

## 9 §.

Varda de rörande hushållning med och framsläppande av vatten i denna lag stadgade föreskrifter eller av domstol eller annan myndighet

i laga ordning meddelade bestämmelser ej iakttagna, och följer ej rättelse genast efter det tillsägelse skett; då äge på ansökau av den, som av försummelsen kan lida men, utmätningsmannen i orten att, sedan han med ojävigt vittne hållit besiktning å stället, meddela nödig handräckning och uttaga kostnaden därför av den försumlige.

Tillstänger någon allmän farled eller allmän flottled eller fiskväg, må ock till borttagande av stängsel, som uppenbarligen finnes stridande mot lag, handräckning givas såsom nyss är sagt.

#### 10 §.

Ansökan om besiktning och handräckning, varom ovan finnes stadgat, må, där allmänna intressen äro i fråga, göras av allmän åklagare eller annan myndighet, som av Konungen bestämts; och skall kostnaden i ty fall förskjutas av allmänna medel.

#### 11 §.

Den, som mot bestämmelserna i 2 kap. 20 § första eller andra stycket bygger i vatten utan därtill av vattendomstolen lämnat medgivande eller mot nämnda bestämmelser eller stadgandet i 3 kap. 11 § verkställer vattenreglering utan vattendomstolens medgivande eller mot föreskriften i 2 kap. 20 § tredje stycket underlåter att söka vattendomstolens godkännande av verkställd ändring å byggnad i vatten

eller mot stadgandet i 2 kap. 34 § första stycket utan vattendomstolens medgivande utriver byggnad i vatten

eller mot vad i 2 kap. 37 § finnes stadgat vidtager åtgärd för vattendrags återställande utan medgivande av vattendomstolen,

skall, där han insett eller skäligen bort inse att jämlikt åberopade lagrum medgivande eller godkännande, som nu nämnts, varit erforderligt, straffas med böter från och med fem till och med fem tusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

#### 12 §.

Den, som efter erhållet medgivande till byggande i vatten eller till verkställande av vattenreglering från vattendomstolens beslut gör avvikelse av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt, straffes

med böter från och med fem till och med fem tusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

13 §.

Bryter någon mot de rörande hushållning med eller framsläppande av vatten i denna lag stadgade föreskrifter eller av domstol eller annan myndighet i laga ordning meddelade bestämmelser, straffes med böter från och med fem till och med fem tusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

14 §.

Borttager eller fördärvar någon uppsåtligen vattenmärke eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller vattenreglering eller rörande hushållning med vatten hänför sig, straffes med böter från och med fem till och med fem tusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

15 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmänna strafflagen.

14 KAP.

**Slutbestämmelser.**

1 §.

Med lågvatten (lågvattnemängd) i ett vattendrag avses i denna lag medeltalet för ett så stort antal år som möjligt av de vattenmängder, vilka var för sig utgöra den minsta vattenmängden under året.

2 §.

I avseende å rättigheter och skyldigheter, som enligt denna lag äro förenade med äganderätt till fast egendom, vare med ägare likställd

den, som med stadgad åborätt besitter hemman eller lägenhet, tillhörande kronan eller allmän inrättning, så ock den, som under fideikommissrätt innehar fast egendom.

## 3 §.

I allt, varom denna lag innehåller bestämmelse, vare kronan likställd med enskild person, där ej för särskilt fall finnes annorlunda stadgat.

Kronan vare fri från skyldighet att ställa säkerhet, där sådan eljest är föreskriven.

## 4 §.

Företag eller åtgärd enligt denna lag anses angå viss fastighet: när påstående göres om förpliktande för fastighetens ägare att deltaga i företaget;

när fastigheten eller dess vatten tages i anspråk för företaget eller för anläggning i samband med detta;

när företaget kan menligt inverka på mark eller vattenområde, som tillhör fastigheten, eller någon å fastigheten belägen byggnad eller annan fast anläggning eller på fastighetens användningssätt.

## 5 §.

Vill någon för uppgörande av plan eller eljest såsom förberedelse till företag enligt denna lag verkställa mätningar, avvägningar eller andra undersökningsarbeten å fastighet, som äges eller innehaves av annan, äge Konungens befallningshavande, när skäl därtill äro, föreskriva, att erforderligt tillträde till fastigheten under viss tid skall lämnas.

Vid undersökningsarbetets utförande skall så förfaras, att skada därav ej eller allenast såvitt den är oundviklig orsakas annan; växande träd må ej fallas utan särskilt medgivande av Konungens befallningshavande. För skada och intrång, som vållas av arbetet, skall ersättning gäldas med fulla värdet; och vare den, som verkställer eller låter verkställa arbetet, pliktig att, om Konungens befallningshavande prövar det nödigt, före arbetets påbörjande ställa säkerhet för ersättningens gäldande.

## 6 §.

Ej må den, vars rätt är beroende av hushållning med vattnet vid annan tillhörig byggnad, förvägras tillträde till ställe, där vattenmärke

(vattenståndsmätare, pegel) är utsatt, eller att taga del av anteckningar, som det ålagts byggnadens ägare att hålla över gjorda iakttagelser rörande vattenstånd eller vattnets avrinning.

Vad nu sagts om den, vars rätt är beroende av vattenhushållningen, gälle ock beträffande allmän åklagare samt tjänsteman i hydrografiska byrån.

### 7 §.

Har enligt stadgandet i 11 kap. 32 § vattenrättsdomare förordnat, att handlingar i vattenmål skola hållas för granskning tillgängliga hos ordförande i kommunalnämnd eller kommunalstämma, municipalnämnd eller municipalstämma eller hos domhavande, landsfiskal eller ordförande i magistrat, må sådan befattningshavare icke utan giltigt skäl undandraga sig uppdraget, såframt företaget i fråga berör den kommun eller det municipalsamhälle, han tillhör, eller den domsaga, det distrikt eller eljest det område, som av hans tjänst omfattas. Ej heller må annan person, sedan han efter eget åtagande mottagit uppdrag, som nu nämnts, utan giltigt skäl avsäga sig detsamma. Prövar vattenrättsdomaren det anförda skälet giltigt, förordne han annan person att omhändertaga handlingarna; och skall kungörelse härom utfärdas i den för meddelanden till parterna bestämda ordning. Sedan målet slutligen avgjorts, äge sökanden utbekomma handlingarna.

I sammanhang med förordnande, som i denna § avses, må av vattenrättsdomaren bestämmas viss ersättning till den, hos vilken handlingarna skola hållas tillgängliga, att gäldas av sökanden i vattenmålet. Utgift, som nu nämnts, räknas till kostnad i målet.

### 8 §.

Skall någon enligt denna lag ställa pant eller borgen, och är ej sådan säkerhet godkänd av den, till vars förmån den ställes, varde säkerheten prövad av Konungens befallningshavande; dock gälle vad nu sagts ej i fråga om säkerhet, som avses i 13 kap. 3 §.

Borgen må ej godkännas av Konungens befallningshavande, utan att löftesmännen förbundet sig en för alla och alla för en såsom för egen skuld.

**Förslag**  
till  
**Lag**  
**om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen.**

Härigenom förordnas, som följer:

1 §.

Den nu antagna vattenlagen skall jämte vad här nedan stadgas lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1919.

2 §.

De vid vattenlagens ikraftträdande anhängiga mål, vilka röra ämne, varom i vattenlagen bestämmelse givits, skola handläggas och bedömas enligt äldre lag; dock att, där mål, som avses i 10 och 17 §§ samt 24 § andra stycket i förordningen den 30 december 1880 om jordägares rätt över vattnet å hans grund, blivit anhängiggjort efter den 15 mars 1918 och sådant mål, då vattenlagen träder i kraft, ännu icke är av underrätten avdömt, den nya lagen skall tillämpas.

3 §.

Sökande i mål, som enligt vad i 2 § sägs skall handläggas och bedömas enligt vattenlagen, skall, där han vill fullfölja ansökningsen, inom nittio dagar efter det vattenlagen trätt i kraft därom hos vattenrättsdomaren göra skriftlig anmälan.

Har inom föreskriven tid anmälan skett, åligge vattenrättsdomaren att från den allmänna underrättens ordförande infordra de hos rätten förvarade ritningar och andra handlingar, som angå målet, ävensom

avskrift av rättens däri förda protokoll. I den mån sökandens anmälan eller de till vattenrättsdomaren översända handlingar och protokoll icke i de hänseenden, som omförmälas i 11 kap. 27 § 1 mom. vattenlagen, innehålla erforderliga upplysningar, förelägge vattenrättsdomaren sökanden viss tid att fullständiga vad sålunda brister, vid äventyr om det försummas, att anmälan förklaras förfallen.

Möter ej hinder, som nu sagts, skall vattenrättsdomaren, så snart ske kan, utfärda kungörelse om målet med angivande på sätt i 32 § av nyssnämnda kap. sägs av de fastigheter, som företaget förmenas angå, samt av tid och ställe för vattendomstolens handläggning av målet. Kungörelsen skall offentliggöras i den uti 11 kap. 33 § föreskrivna ordning; och varde på sätt i andra stycket av sistnämnda § stadgas underrättelse om kungörelsens utfärdande lämnad envar sakägare, som förut tillstädeskommit i målet, samt eljest för vattenrättsdomaren känd ägare av fastighet, som i kungörelsen omförmäles, ävensom nyttjanderättshavare, vars rätt beröres i saken.

I den mån ej vattenrättsdomaren med hänsyn till förebragt utredning eller andra omständigheter finner skäl annorledes bestämma skall jämväl vad i övrigt finnes i 11 kap. 27—40 §§ föreskrivet om ansökningsmåls anhängiggörande samt förberedande åtgärder i dylikt mål åga motsvarande tillämpning.

#### 4 §.

Då kungörelse enligt vad i 3 § sägs blivit av vattenrättsdomaren utfärdad, skall han därom ofördröjligen underrätta den allmänna underrättens ordförande; och varde därefter målet ur dess dombok avskrivet.

Har sökanden underlåtit att i föreskriven ordning göra anmälan om målets fullföljd, skall den allmänna underrätten däri meddela utslag samt därvid förklara sökandens talan i målet hava förfallit.

#### 5 §.

Har anläggning eller företag, som i vattenlagen avses, tillkommit innan lagen trätt i kraft eller ock därefter i enlighet med domstols eller annan myndighets på grund av äldre lag meddelade beslut, skola vid bedömande av sådan anläggnings eller sådant företags laglighet samt av därmed förenade rättigheter och skyldigheter äldre lags bestämmelser lända till efterrättelse. Beträffande hushållning med och framsläppande av vatten vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, skola de där-

utinnan i vattenlagen givna stadganden tillämpas, med iakttagande att till skada, som av hushållningen eller vattnets framsläppande förorsakas ej hänföres hinder eller försvårande, varom i 2 kap. 4 § sägs.

Där för särskilda fall i vattenlagen meddelas stadganden, som oförtydligt angå äldre anläggningar eller företag, lände de till efterrättelse.

### 6 §.

Har strömfall, där jämlikt vattenlagen finnes kungsådra, bebyggt enligt Konungens på grund av äldre lag meddelade tillstånd till byggande i kungsådra, skall, såframt vid tillståndet gjorts sådant förbehåll, som omförmåles i 1 kap. 8 § vattenlagen, för utrönande om bestämmelserna i 4 kap. 3 § och 8 § andra stycket skola äga tillämpning i avseende å anläggningen, senast under femte året efter det vattenlagen trätt i kraft av myndighet, vilken Konungen bestämmer, i den ordning, som är i 11 kap. vattenlagen om stämningssmål stadgad, påkallas prövning, huruvida vattenkraften i kungsådran uppgår till den i 4 kap. 3 § angivna myckenhet. Varder icke inom nu föreskriven tid dylik prövning påkallad, skall frågan om tillämpning beträffande anläggningen av bestämmelserna i sistnämnda lagrum samt i 4 kap. 8 § andra stycket anses förfallen.

Vad i 12 kap. 3 § vattenlagen är stadgat om anteckning i vattenboken av beslut, som i nämnda lagrum omförmålas, äge motsvarande tillämpning å beslut, varom i denna § är fråga.

### 7 §.

Har domstol eller annan myndighet, förrän vattenlagen trätt i kraft, eller ock därefter med tillämpning av äldre lag lämnat tillstånd till byggande i vatten, och har ej arbetet blivit fullbordat inom tio år från det lagen trätt i tillämpning eller från det därefter meddelat beslut vunnit laga kraft eller ock inom den senare tid, högst tio år därefter, som i anledning av ansökan om anstånd med arbetets fullbordande må hava av vattendomstolen bestämts, skall vad i 2 kap. 22 § sista stycket samt 11 kap. 17 § 7 av nämnda lag finnes stadgat äga motsvarande tillämpning beträffande tillstånd, som nu nämnts.

### 8 §.

Genom vattenlagen upphävas:

förordningen den 30 december 1880 om jordägares rätt över vattnet å hans grund; dock med undantag av stadgandet i 12 §, i vad detta innefattar bestämmelse, som ej upptagits i 2 kap. 35 § i vattenlagen;

förordningen den 30 december 1880 om ansvar för underlåtenhet att öppna dammlucka;

kungörelsen den 20 oktober 1899 angående vad iakttagas skall, då någon vill förvärva tillstånd av Konungen till byggande i kungsådra; samt

lagen den 29 juni 1900 om rätt domstol i vissa mål angående jordägares rätt över vattnet å hans grund;

tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring eller förklaring av vad sålunda upphävda lagrum innehålla eller tillägg därtill;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot bestämmelserna i vattenlagen.

### 9 §.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i vattenlagen, skall denna i stället tillämpas.

### 10 §.

Vad i konvention med utländsk makt är överenskommet vare gällande.

## Förslag

till

## Lag

### om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes.

Häri genom förordnas, som följer:

#### 1 §.

Innan vattenlagen träder i kraft eller så snart sig göra låter där-  
efter utfärdar Konungen provisorisk förteckning, däri jämlikt 1 kap. 5 §  
andra stycket nämnda lag upptagas de vattendrag, i vilka kungsådra  
skall anses finnas.

Förteckning, som nu nämnts, skall införas i svensk författnings-  
samling samt i länskungörelserna för rikets län så ock tre gånger med  
fyra veckors mellantid i allmänna tidningarna.

#### 2 §.

Förmenar någon, att visst vattenområde med orätt vare sig upp-  
tagits å den provisoriska förteckningen eller uteslutits därifrån, äge han,  
vid förlust av vidare talan, inom två år efter den dag, då förteckningen,  
enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i svensk författ-  
ningssamling, hos vattendomstolen i den ort, där vattenområdet är be-  
läget, anhängiggöra klander mot förteckningen medelst ansökan, som i  
två exemplar skall ingivas till vattenrättsdomaren och i lika antal  
exemplar åtföljas av de handlingar, vilka till stöd för klandret åberopas.

I fråga om behandlingen av sådan talan skall vad i 11 kap.  
vattenlagen finnes stadgat beträffande ansökningsmål i tillämpliga delar  
lända till efterrättelse. I sammanhang med utfärdande av sådan kun-  
görelse angående klandret, som i 11 kap. 32 § vattenlagen omförmäles,

åligge vattenrättsdomaren att till kammarkollegiet insända underrättelse om kungörelsens innehåll.

### 3 §.

Sedan den i 2 § stadgade tid för anhängiggörande av klander-talan mot den provisoriska förteckningen gått till ända, skola vatten-domstolarna, var för sitt område, ofördröjligen till Konungen insända uppgift, i vilka delar förteckningen såsom oklandrad vunnit laga kraft och i vilka delar klander väckts. Efter det anhängiggjord klander-talan blivit genom lagakraftätagande beslut avgjord, skall uppgift jämväl därom insändas, och skall, om beslutet innefattar tillägg till eller annan rättelse i den provisoriska förteckningen, sådan rättelse anses omedelbart införd i densamma. Uppgifter, som nu nämnts, skola offentliggöras i enahanda ordning, som i 1 § stadgas med avseende å den provisoriska förteckningen.

Sedan samtliga påståenden om klander mot den provisoriska förteckningen slutligen avgjorts och fullständig lagakraftätagande förteckning sålunda föreligger, låter Konungen införa densamma i svensk författningssamling.

Förändringar i vattenmängd, som inträffa efter det frågan om visst vattenområdes upptagande å förteckningen blivit slutligen avgjord, föranleda ej ändring i förteckningens innehåll.

### 4 §.

Uppstår i vattenmål tvist om rättsförhållande, som är beroende därav, huruvida i visst vattenområde finnes kungsådra eller ej, och är ej frågan om vattenområdets upptagande å förteckningen slutligen avgjord, skall med tvistens prövning anstå, till dess sådant avgörande skett. Dylikt anstånd vare ej hinder mot prövningen av vattenmålet i övrigt, där sådan prövning ändock kan äga rum.

## Förslag

till

## Lag

### om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning.

Häriigenom förordnas, som följer:

#### 1 §.

Tarvas för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, att ledning för vattnet framdrages över annan fastighets område, vare ägaren till den fastighet pliktig att mot ersättning tåla intrånget därav.

Ledning, som nu nämnts, skall läggas så, att ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för markens ägare.

#### 2 §.

Ersättning för intrång genom ledning, som i 1 § sägs, skall, där ej annorledes överenskommes, bestämmas i penningar att utgå på en gång.

#### 3 §.

Kan ej överenskommelse träffas om rätt att framdraga ledning, varom ovan förmäles, varde frågan instämmd till allmän underrätt i orten.

#### 4 §.

Finnes syn å stället nödig, äge rätten uppdraga åt två ojäviga för uppdraget lämpliga män att förrätta sådan syn å tid, som av rätten bestämmes, och att på grund av vad vid synen iakttagits avgiva utlåtande, huruvida ledningens framdragande över svarandens mark må anses behöfligt samt i sådant fall varest och huru ledningen bör göras så ock med

vilket belopp ersättning för intrång genom ledningen bör utgå; och varde emellertid målet hos rätten vilande. Är fråga om fastighet på landet, varde uppdrag, som nu nämnts, företrädesvis lämnat åt dem, som äro ledamöter i nämnden.

Synemännens utlåtande skall skriftligen avfattas och före synens avslutande för närvarande parter uppläsas; och varde därvid tillkännagivet vad den med utlåtandet missnöjde enligt 5 § har att iakttaga. Utlåtandet skall av synemännen ofördröjligen insändas till rättens ordförande.

För syneförrättning njute synemännen ersättning i likhet med vad för ledamot i ägodelningsrätt är stadgat, där ej syneman på grund av tjänstebefattning äger rätt till högre ersättning. Sagda ersättning skall gäldas av käranden.

#### 5 §.

Är part missnöjd med synemännens utlåtande, äge han på landet sist å det lagtima ting, som infaller näst efter trettio dagar, och i stad inom trettio dagar, sedan utlåtandet meddelades, till rätten ingiva påminnelser. Varda ej inom nämnda tid påminnelser ingivna, skall utlåtandet genom rättens dom fastställas.

#### 6 §.

I mål, som anhängiggöres jämlikt 3 §, skall käranden ersätta sin motpart dennes nödiga kostnader å målet vid första domstolen.

#### 7 §.

Där genom arbete för vidmakthållande av ledning, som i denna lag avses, skada tillskyndas markens ägare eller annan, vare denne berättigad till särskild ersättning därför.

#### 8 §.

Vad i 5 och 7 §§ i lagen den 14 juni 1907 om servitut finnes för där avsedda fall stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande ledning, som tillkommit enligt denna lag.

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1919.

---

## Förslag

till

## Lag

### om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 25 kap. 1 § rättegångsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Talan mot underrätts slutliga utslag i tvistemål av beskaffenhet att böra genom stämning anhängiggöras skall, där ej här nedan i 3 eller 5 § annorlunda stadgas, fullföljas efter vad.

Lag samma vare, där någon vill föra talan mot underrätts slutliga utslag: i konkursmål, rörande betalnings- eller förmånsrätt eller undanskiftande av egendom eller ackord eller klander av utdelningsförslag; så ock i boskillnadsmål, över ansökningen om boskillnad.

---

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919; dock att beträffande mål, som anhängiggjorts vid domstol före nämnda dag och icke på grund av stadgande i 2 § i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen skall bedömas enligt sistnämnda lag, äldre lag skall tillämpas.

---

**Förslag**  
till  
**Lag**  
**om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen.**

Härigenom förordnas, att 37 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Utmättningsman äge, utan särskilt bemyndigande, verkställa domstols laga kraft ägande dom i tvistemål:

- 1) då skyldighet att gälda penningar eller varor blivit den tappande ålagd;
- 2) då någon blivit förpliktad att viss lös egendom till annan utgiva;
- 3) då domstolen förordnat angående kvarstad eller skingringsförbud;
- 4) då dömt är i fråga om tjänstehjons flyttning i eller ur tjänst;
- 5) då någon blivit förpliktad att avträda fast egendom eller dömt är om flyttning i eller ur hus; och
- 6) då domen eljest innehåller förpliktande för den tappande att något fullgöra, vid äventyr att det, om han tredskas, må genom vederpartens föranstaltande utföras.

Om vattenrättsdomares behörighet att i vissa fall förordna, att dom icke må verkställas, skils i vattenlagen.

---

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

---

## Förslag

till

## Lag

### om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske.

Härigenom förordnas, att 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske skall erhålla följande ändrade lydelse:

I älv, ström, å eller sund, där fisken har sitt drev, skall en sjättedel av bredden vid vanligast förekommande lågt vattenstånd i djupaste vattnet lämnas fri från fast eller rörlig fiskredskap, som kan hindra fisken att framgå, där ej Konungens befallningshavande efter rättägandes och sakkunnigs hörande giver lov till redskapens användande.

Sund, tillflöde eller avlopp, varigenom vatten, däri fisket är gemensamhetsfiske, har gemenskap med annat vatten, må Konungens befallningshavande, på ansökan av delägarna i gemensamhetsfisket, efter rättägandes och sakkunnigs hörande giva delägarna lov att avstänga medelst anordning, som hindrar fisken att framgå.

Där fråga är om fiskebyggnad eller anordning, vars tillåtlighet enligt vattenlagen skall prövas av vattendomstol, skall vad därom är stadgat jämväl lända till efterrättelse.

---

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

---

## Förslag

till

## Lag

### om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.

Härigenom förordnas, att 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom skall erhålla följande ändrade lydelse:

Sökes lagfart å egendom, som till ny ägare övergått innan föregående ägare, vilken varit skyldig att med sitt fång lagfara, sådant fullgjort, må lagfart å sista fång ej beviljas, förrän med förre ägarens fång blivit lagfaret.

Har det fång, varmed lagfaras skall, skett i enlighet med gällande författningar om jords eller lägenhets avstående för allmänt behov eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen, vare för lagfarts beviljande ej av nöden att med föregående fång lagfares, eller att åtkomst styrkes, på sätt i 7 § är föreskrivet.

---

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

---

## Förslag

till

## Lag

### om ändrad lydelse av 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

Härigenom förordnas, att 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skola erhålla följande ändrade lydelse:

#### 24 §.

*1 mom.* Har i enlighet med gällande bestämmelser om expropriation eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen fast egendom blivit avträdd samt ersättningen å behörig ort nedsatts eller, där fråga är om strömfall, för vilket enligt sistnämnda lag ersättningen bestämts att utgå medelst kraftöverföring, denna i föreskriven ordning påbörjats, skall vad sålunda avträts ej vidare häfta för inteckning, som meddelats i egendomen; skolande därom, sedan till rätten eller domaren inkommit anmälan om förhållandet, göras anteckning i inteckningsprotokollet så som i 23 § sägs.

*2 mom.* Kommer vid fördelning av ersättning enligt vattenlagen för förlorad vattenkraft eller av ersättning, som enligt nämnda lag eller lagen om dikning och annan avledning av vatten tillkommer jord- eller vattenverksägare för skada eller intrång, eller av lösen för mark, som jämlikt bestämmelserna i gruvestadgan avträts till gruvägare, betalning att utfalla å huvudstolen av inteckning i egendomen, eller utfaller vid fördelning av medel, som jämlikt föreskrifterna i utsökningslagen skola fördelas mellan rättsägare i fast egendom ändå att försäljning av egendomen ej skett, betalning å huvudstolen av intecknad fordran, för vars gäldande försäljningen skolat ske, vare inteckningen till mot-

svarande belopp utan verkan; och varde därom, sedan fördelningen visats vara godkänd eller hava vunnit laga kraft, anteckning gjord i inteckningsprotokollet som nyss sagts.

Vad sålunda stadgats skall jämväl tillämpas, där enligt gällande bestämmelser om expropriation intecknad egendom tages i besittning av den exproprierande före expropriationens fullbordande eller allenast till en del varder till honom avträdd eller ock nyttjanderätt eller servitutsrätt till intecknad egendom upplåtes, samt i något av de fall nu sagda äro vid ersättnings fördelning betalning utfaller å huvudstol av inteckning, så ock där enligt vattenlagen intecknad egendom varder avträdd, innan ersättningen blivit slutligen bestämd, eller enligt sagda lag eller gällande bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk allenast en del av intecknad egendom avträdes och vid fördelning av ersättningen betalning utfaller å intecknings huvudstol.

### 36 §.

*1 mom.* Har egendom, som gemensamt med annan häftar för inteckning, blivit såld i den ordning utsökningslagen bestämmer, skall egendomen, sedan auktionen vunnit laga kraft och köpeskillingen erlagts, icke vidare häfta för större del av intecknade beloppet än köparen enligt 131 § utsökningslagen kan hava fått avräkna å köpeskillingen eller som enligt 117 § 1 mom. samma lag skall innestå i egendomen; och varde därom, efter ty i 23 § sägs, anteckning gjord i inteckningsprotokollet.

Varda av gemensamt intecknade egendomar en eller flera utmättningsvis sålda, skola de övriga ej vidare häfta för vad av inteckningen kunnat utgå ur köpeskillingen för de egendomar, som sålts; skolande därom, när det visas, huru köpeskillingen fördelats och att fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, göras anteckning i inteckningsprotokollet.

*2 mom.* Ej heller skola i det fall, att enligt gällande bestämmelser om expropriation en eller flera av gemensamt intecknade egendomar helt eller delvis avträdas till den exproprierande eller av honom före expropriationens fullbordande tagas i besittning eller ock nyttjanderätt eller servitutsrätt till en eller flera av gemensamt intecknade egendomar upplåtes, eller att enligt vattenlagen eller gällande bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk en eller flera av gemensamt intecknade egendomar varda helt eller delvis avträdda eller åtgärd vidtages, som medför skada eller intrång å en eller flera av gemensamt intecknade

egendomar, eller att frälseränta, som gemensamt med annan fast egendom häftar för inteckning, varder inlöst för statsverkets räkning eller avlöst, de övriga egendomarna häfta för intecknat belopp, varför betalning utfallit vid ersättnings fördelning; skolande jämväl därom göras anteckning i inteckningsprotokollet enligt vad i 1 mom. andra stycket sägs.

---

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,  
Statsråden: HASSELROT,  
VON SYDOW,  
friherre BECK-FRIIS,  
STENBERG,  
LINNÉR,  
MÖRCKE,  
VENNERSTEN,  
WESTMAN,  
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde det betänkande med förslag till vattenlag m. m., som den 14 mars 1917 avgivits av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga för överarbetning av vissa delar i det av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna den 17 december 1910 avgivna förslaget till vattenlag.

De lagförslag, som innefattades i betänkandet, voro förslag till

- 1) vattenlag;
- 2) lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes;
- 3) lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning;
- 4) lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken;
- 5) lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen;
- 6) lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske;

7) lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom; samt

8) lag om ändrad lydelse av 24 och 45 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

Föredraganden hemställde, att för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler lagrådets utlåtande över lagförslagen måtte genom utdrag av protokollet inhämtas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

*Nils Berlin.*

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd måndagen  
den 21 januari 1918.*

Närvarande:

Justitieråden	GULLSTRAND, VON SETH, WEDBERG,
Regeringsrådet	PLANTING-GYLLENBÅGA, Överstelöjtnanten EKDAHL.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 mars 1917, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det i § 87 regeringsförmen omförmälda ändamål, inhämtas över de av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga den 14 mars 1917 avgivna förslag till

- 1:o) vattenlag,
- 2:o) lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes,
- 3:o) lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning,
- 4:o) lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken,
- 5:o) lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen,
- 6:o) lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske,
- 7:o) lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, samt
- 8:o) lag om ändrad lydelse av 24 och 45 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom.

Enligt beslut den 27 april 1917 hade Kungl. Maj:t förordnat överstelöjtnanten i väg- och yattenbyggnadskåren Ossian Zacharias

Ekdahl att vara ledamot av lagrådet under dess behandling av ovanberörda lagförslag.

Sedermera hade till lagrådet överlämnats *dels*, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 maj 1917, ett av numera hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Joh. Hellner, såsom förordnad att verkställa en förberedande utredning rörande en rättegångsreform, avgivet utlåtande, huruvida från synpunkten av den tillämnade rättegångsreformen något vore att erinra mot grunderna för de förslag rörande vattendomstolars inrättande samt processförfarandets anordning i vattenmål, vilka innefattades i det till lagrådet remitterade förslaget till vattenlag m. m., *dels ock*, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 oktober 1917, av justitiekanslersämbetet och kammarkollegium avgivna utlåtanden över 11 kap. 35 § av berörda förslag till vattenlag.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits:

samtliga lagförslag med undantag av 1 och 11 kap. i förslaget till vattenlag samt förslaget till lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes, av hovrättsrådet Natanael Gärde, 1 kap. i förslaget till vattenlag samt förslaget till lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes, av häradshövdingen K. H. Högstedt och 11 kap. i förslaget till vattenlag av expeditionschefen numera statssekreteraren i justitiedepartementet Sven Hagströmer.

Förslagen föranledde följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter:

### Förslag till vattenlag.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Det förslag till ny lagstiftning om den lukrativa vattenrätten, som nu utgör föremål för lagrådets granskning, är resultatet av mer än tioåriga förarbeten. I stort sett torde det ock kunna betecknas såsom synnerligen gott. Utan att bryta med de grunder, på vilka den svenska vattenrätten av gammalt vilar, är förslaget avpassat efter de krav, som den nutida vattenkraftsindustrien måste ställa å lagstiftningen. På samma gång lär det ock skänka de samhällseliga intressena och den jordbrukande befolkningens önskemål allt det beaktande, som dem med rätta tillkommer. Förslaget synes sålunda i allt huvudsakligt väl ägnat att upphöjas till lag.

Justitierådet *con Seth*:

Det föreliggande förslaget är avsett att utgöra grundval för en fullständig omarbetning av den svenska vattenrättslagstiftningen. Att, då omständigheterna icke medgivit framläggandet av ett alla dithörande rättsförhållanden omfattande förslag, början gjorts med den s. k. lukrativa vattenrätten, torde väl försvaras såväl av den särskilda betydelsen av denna del av vattenrätten som därav, att särskilt på detta område genom teknikens framsteg och den alltmer fortgående övergången till stordrift de nu gällande lagbestämmelserna kommit att föråldras ojämförligt snabbare än bestämmelserna ifråga om övriga vattenrättsliga förhållanden. Mot denna anordning läser således icke något vara att invända.

Om det följaktligen icke nu bör ifrågasättas att som villkor för förslagets framläggande till antagande uppställa krav på dess utvidgande med bestämmelser rörande även andra delar av vattenrätten än den ovan nämnda, läser det emellertid icke böra underlåtas att redan nu såväl göra klart för sig, huru omfattande i stort sett revisionen av vattenrättslagstiftningen bör göras eller, vilket i sak är detsamma, vilka vattenförhållandena berörande ämnen böra behandlas i den nya vattenlagen, som ock att tillse, huruvida den bearbetning av den lukrativa vattenrätten förslaget innebär erhållit den fullständighet, som kan anses önskvärd.

Härtill finnes så mycket större skäl, som förslaget ju självt genom sin uppställning antyder, huru vidsträckt dess upphovsmän tänkt sig, att den allmänna revisionen av vattenrättslagstiftningen skulle komma att sträcka sig.

Vad då först angår den första frågan eller den, vilka ämnen som rätteligen böra behandlas i en ny vattenlag, anser jag mig böra uttala den uppfattningen, att förslaget på ett synnerligen lämpligt sätt avgränsar revisionsarbetets omfattning. Att sålunda såväl de bestämmelser, som kunna erfordras till skydd mot vattnets förorening, som fiskerätten avskilts och överlämnats till särskild lagstiftning, läser på de skäl, som legat till grund för nämnda utbrytning, få anses synnerligen välgrundat, även om man, vad nu särskilt angår fiskerätten, med mig är böjd att anse denna rätt enligt svensk rättsuppfattning ingå såsom ett moment i äganderätten till vattenområdet och icke såsom en från äganderätten till arten fristående, om än med densamma vad angår subjektet i regel förbunden befogenhet, såsom nog uppfattningen är på vissa håll särskilt inom den utländska doktrinen.

Mera tveksam ställer jag mig till den andra frågan, den huruvida bearbetningen av den lukrativa vattenrätten i förslaget erhållit den fullständighet, som varit önskelig.

De grundläggande bestämmelserna i detta ämne innefattas i förslaget första kapitel, som också i anslutning därtill erhållit den generella rubriken »om rätt till vatten». Granskar man nu de särskilda bestämmelserna i kapitlet, finner man emellertid, att dessa ingalunda beröra hela det ämne, som angives av rubriken. En antydning härom lämnas redan av innehållet i 1 §, som uttalar sig endast om rätten till det vatten, som finnes å grunden, och de följande paragraferna behandla även uteslutande rättsfrågor, som hänföra sig till det vatten, som finnes å grunden. Hela den redan så viktiga och säkerligen i framtiden ännu betydelsefullare frågan om rätten att tillgodogöra sig det vatten, som finnes *under grunden*, lämnas av förslaget alldeles å sido. Skälet härför har, såsom av motiven framgår, varit, att grundvattensförhållandena ännu äro så outredda, att en uttömmande och i övrigt tillfredsställande lagstiftning på detta område näppeligen skulle kunna åstadkommas. Det kan ju ej förnekas, att detta skäl i viss mån äger sin riktighet. Tvister berörande grundvattensförhållandena uppstå emellertid, såsom erfarenheten visat, allt som oftast; och, även om tiden ej kan anses vara inne för en uttömmande lagstiftning på detta område, måste ju dylika tvister lösas på ett sätt, som tillfredsställer rättsmedvetandet. Det synes vid detta förhållande hava varit önskligt, om åtminstone några allmänna grundsatser för en sådan lösning kunnat angivas i den nya vattenlagen. I varje fall bör väl emellertid i densamma plats på något sätt beredas för en blivande lagstiftning i ämnet. Man kunde ju t. ex. tänka sig, att rubriken till första kapitlet ändrades därhän, att densamma mera exakt angäve dess nuvarande innehåll, t. ex. sålunda, att densamma i närmaste överensstämmelse med rubriken till 1880 års förordning kom att beteckna kapitlets innehåll såsom avseende jordägares rätt till vattnet å hans grund, och att längre fram ett särskilt kapitel reserverades för behandling av frågan om rätten till grundvattnet. Med den stora betydelse de på sina ställen synnerligen avsevärda vattenmassor, som framflyta under jorden, redan hava särskilt för städernas och andra samhällens med större sammanträngd befolkning förseende med vatten kan det nämligen enligt mitt förmenande icke dröja synnerligen länge, förr än en lagstiftning i ämnet kommer att tvinga sig fram.

Även i ett annat hänseende äro bestämmelserna i förevarande kapitel icke uttömmande, nämligen ifråga om vad man kallat »alle mäns» rätt till vatten för hushållsbehov, bad, vattning av kreatur och dylikt. Att en sådan rätt finnes, lär icke av någon bestridas. Förhållandet tangeras visserligen i någon mån i 3 §, men därutöver iakttaget förslaget

tystnad. Skälet härtill angives vara, att lagstiftning i ämnet icke bör försökas, förr än den kan stödja sig på en mera utpräglad rättsuppfattning rörande gränserna för allmänhetens ifrågavarande rättigheter, och att denna förutsättning ännu saknas. Det kan ifrågasättas, om detta skäl är tillräckligt bärande. Den rätt, varom här är fråga, utövas allmänt; och vid detta förhållande bör också allmänheten hava rätt att fordra att åtminstone i grova drag få några antydningar om gränserna för densamma. Att rättsuppfattningen i förevarande hänseende hos allmänheten icke hunnit stadga sig, synes snarare vara ett skäl för lagstiftaren att på ett ledande sätt ingripa än en anledning att lämna frågan å sido. Särskilt såvitt angår vattnet å *grunden* torde de erforderliga bestämmelserna icke behöva bliva så omfattande eller invecklade, att större svårigheter skulle möta för deras utformande och inpassande i förevarande kapitel. Det nära samband, vari nu berörda rättsförhållanden stå till de förhållanden, som beröras i den föreslagna lagen om rätt att över anuans mark framdraga ledning för vatten till husbehövsförbrukning, borde, synes det mig, hava manat till att icke lämna de förstnämnda alldeles å sido i lagen. De flesta nyare lagstiftningsverk på vattenrättens område i utlandet innehålla ju också sådana bestämmelser.

De bestämmelser, som i detta hänseende för närvarande skulle kunna ifrågasättas, synas icke vara flera, än att de mycket väl skulle kunna inpassas i 1 kap. 3 § av förslaget. För min del anser jag dem tillsvidare kunna inskränkas till *dels* ett allmänt stadgande, att vattnet i de mera betydande vattensamlingarna, sjöar, tjärnar, älvar, strömmar, åar och större bäckar, må användas av vem som helst till bad, tvätt, vattenhämtning, vattnande av kreatur, rodd och segling med mindre båtar och dylikt, i den mån det kan ske utan förnärmande av den rätt att i första hand tillgodogöra sig vattnet, som tillkommer dettas ägare, och utan skada i övrigt eller nämnvärt obehag för honom eller annan, som innehar stranden, *dels* ett medgivande att under samma villkor till förmån för vattnets ägare från vatten av ifrågavarande slag lägga ledning för tillgodoseende av hushållsförbrukningen vid annan fastighet än den, vartill vattenområdet hör, eller annat därmed jämförligt husbehov, samt *dels* det stadgande, som redan finnes intaget uti nämnda paragraf.

Vad angår de allmänna grunder, efter vilka det remitterade förslaget söker lösa de frågor det upptagit till behandling, torde i stort sett icke mycket vara att anmärka mot desamma.

För all lagstiftning är det en huvudregel, att densamma bör, så långt det låter sig göra utan att åsidosätta de krav på utveckling, som

följa av förändrade tidsförhållanden, ansluta sig till den bestående rättsuppfattningen. Härförutan vinner icke rättsutvecklingen den stadga och ingiver icke lagstiftningen den känsla av trygghet och fasthet, som äro oeftergivliga villkor för att samhällsmedlemmarna skola kunna inom de gränser för individens verksamhet den uppdrager var i sin stad nå den fulla utveckling av sina anlag och inlägga den energi i sitt arbete, som äro oeftergivliga villkor för varje högre kulturutveckling.

Särskilt i dessa hänseenden synes mig förslaget väl avvägt. Utan att åsidosätta de krav nya förhållanden måste uppställa på en lagstiftning på ifrågavarande område ansluter det sig organiskt till den hittills försiggångna rättsutvecklingen.

Jag har ansett mig hava så mycket större skäl att framhålla dessa synpunkter, som i en reservation framkommit krav på införande av bestämmelser, som innebära ett avgjort brytande i visst hänseende med allt vad som hittills varit svensk rättsuppfattning, nämligen bestämmelser om rätt för krouan att viss tid efter större kraftanläggningars fullbordande inlösa desamma. Det synes mig klart, att redan den moraliska inverkan av en sådan bestämmelse i och för sig skulle bliva ödesdiger för utnyttjandet av våra vattenkraftstillgångar, även om villkoren för inlösen göras synnerligen gynnsamma för den förutvarande ägaren. Den, som företager en dylik anläggning, går i regel ej till ett dukat bord, särskilt om anläggningen avses att användas till distribution åt andra. Han måste i regel räkna med att en viss tid åtgår, innan all den tillgängliga kraften blir placerad. Behov, som icke finnas eller åtminstone ännu ej kännas, måste väckas till liv etc. Anläggaren kan därför i regel ej beräkna, när den tid kommer att inträffa, då anläggningen fullt bär sig, men, oavsett när denna tid infaller, är han skyldig underkasta sig det allmännas inlösningsrätt vid samma på förhand givna tid. Stort bättre lærer saken ej ställa sig för den, som verkställer anläggningen i avsikt att därmed driva ett eller annat industriellt företag. Även uti detta fall lära i allmänhet praktiska skäl tala för att anläggningen göres större, än det omedelbara behovet kräver, eller med andra ord att anläggningen verkställs under beräkning, att den eller de industrier den skall driva skola kunna utvecklas, men den tidpunkt, vid vilken denna utveckling kunnat drivas så långt, att anläggningen fullt utnyttjas, undandraget sig vid tiden för dess utförande varje beräkning. Det invändes nu visserligen, att det allmänna ej gärna kan tänkas skola vilja rent av strypa en blomstrande industri. Det må väl vara, men man drager sig nog i det längsta för ett företag, där man har att räkna med en så pass obestämd faktor som det allmännas välvilja.

Härtill kommer, att enligt reservanternas förslag villkoren för lösningsrätten gjorts sådana, att dess avskräckande verkningar ytterligare skärpts. Genom att lösesumman för de väsentligaste beståndsdelarna av anläggningen, strömfall, utmål och vattenverksbyggnader, fastställts till det vid tiden för anläggningens verkställande bestämda anläggningsskapitalet, kommer hänsyn ej att kunna tagas till en sådan faktor som penningvärdets fall. Härigenom uppmuntras dessutom till dröjsmål så länge som möjligt med kraftanläggningars företagande. Den, som äger ett vattenfall, har all anledning antaga, att detta skall stiga i värde, allt eftersom genom befintliga kraftkällors tillgodogörande tillgången på ledig vattenkraft minskas. Skyndar han sig nu att bebygga sitt fall, avklipper han för sig utsikten att kunna tillgodogöra sig denna, värdestegring, medan han, om han dröjer därmed, har skäl att förvänta, att han skall göra en god affär på sitt dröjsmål. Därigenom, att lösnings-skyldigheten skulle komma att inskränkas till själva vattenverksanläggningen och ej skulle omfatta även respektive distributionsnätet eller den eller de industrier, som drivas genom anläggningen, skulle svårigheterna att vinna avsättning för kraften, såsom från olika sidor framhållits, avsevärt ökas o. s. v. Läger man härtill de tekniska svårigheter, som, på sätt från sakkunnigt håll närmare utvecklats, ofta skulle möta vid en inlösen enbart av själva vattenverksanläggningen, kan man, synes det mig, icke undgå att känna sig ytterligt betänksam gent emot en dylik nyskapelse i vår vattenrätt.

Endast om det kunde visas, att synnerligen viktiga samhällsintressen för sitt tillgodoseende ovillkorligen fordrade lösningsrättens införande, skulle dessa betänkligheter kunna hävas. Något avgörande bevis härför synas mig reservanterna ej hava lämnat. Visserligen är jag fullt ense med dem därom, att sådana tider kunna komma, att det skulle vara oförsvarligt, om det allmänna alldeles släppt kontrollen över de enskilda vattenkraftsanläggningarna ur sina händer. Men det synes mig, som om denna makt till kontroll kunde vinnas på ett betydligt enklare sätt, än det reservanterna föreslagit, nämligen därigenom, att det allmänna förbehölle sig rätt att pröva de villkor, på vilka kraftanläggningar, som vore beräknade på upplåtelse av kraft åt allmänheten, verkställde sådan upplåtelse.

De sakkunniga hava ej heller varit främmande för tanken på en dylik åtgärd, och det synes, som om de enda skälen för dem att icke i förslaget intaga bestämmelser i sådan riktning varit, att något omedelbart behov av dylik kontrollrätt icke synes föreligga och att något hinder

för statsmakterna att när som helst meddela bestämmelser om införande av en sådan befogenhet icke finnes.

Även om man måste medgiva riktigheten av dessa synpunkter, synes det mig emellertid kunna ifrågasättas, om ej det vore både klo- kare och ärligare att redan nu i lagen fastslå en sådan befogenhet för det allmänna som den ovan nämnda. Därigenom skulle å ena sidan vidare strid om saken avklippas för framtiden och å andra sidan veder- börande företagare få bestämd anledning att räkna med att deras rätt att handhava krafttillgångarna ej vore alldeles obegränsad.

Gåves åt en eventuell bestämmelse i ämnet den formuleringen, att Konungen, i den mån det funnes erforderligt, skulle äga förordna, för riket i dess helhet eller viss del därav, att vattenverksägare, som upp- låte eller avsåge att upplåta kraft åt allmänheten, skulle vara pliktiga att i den omfattning, som kunde finnas erforderlig, underställa sina upp- låtelsevillkor det allmännas prövning, behövde ju ifrågavarande kontroll- befogenhet ej komma till utövning förr, än omständigheterna gjorde det önskvärt.

En sådan bestämmelse vore till sin innebörd icke någon nyhet i vårt rättssystem. Mångfaldiga av enskilda drivna kommunikations- anstalter, järnvägar och andra, äro redan nu underkastade ett dylikt övervakande, och för vattenverksanläggarna vore ju ett dylikt kontroll- system såtillvida betydligt att föredraga framför skyldigheten att vara underkastade inlösningstvång, som de ju alltid skulle hava utsikt att en gång nå fram till en skälig inkomst av sina företag.

Med de undantag, som följa av vad jag här ovan anfört, anser jag mig alltså böra på det livligaste tillstyrka, att en blivande lagstift- ning på den lukrativa vattenrättens område bygges på de huvudgrunder det remitterade förslaget innebär.

## 1 KAP.

### 1 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting- Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Förslaget innehåller lika litet som gällande lag några bestämmelser om den rätt att nyttja annans enskilda vatten, vilken, på sätt i kommitté- motiven framhålles, otvivelaktigt tillkommer en var — för badning, kreaturs vattning m. m. Intet synes heller vara att erinra mot att ifrågavarande befogenheter fortfarande lämnas av lagstiftningen oreg-

lerade. Men då sålunda grundägarens rådighet över vattnet alltjämt kommer att vara underkastad även andra inskränkningar än sådana, som uttryckligen stadgas i vattenlagen eller eljest i lag, torde till utmärkande härav någon jämkning böra vidtagas i förevarande paragrafs avfattning.

Justitierådet *von Seth*:

Även vid iakttagande av vad jag förut hemställt ifråga om fullständigande av bestämmelserna i detta kapitel läser grundägarens rätt till vattnet å hans grund komma att bli underkastad inskränkningar grundade å sakens natur och i övrigt icke uttryckligen omnämnda i förslaget eller eljest i lag. Jag instämmer alltså i vad lagrådets övriga ledamöter hemställt.

### 5 §.

Justitierådet *Wedberg* och överstelöjtnanten *Ekdahl*:

De sakkunniga hava funnit det innebära en oegentlig och onödig förändring att, såsom kommittéerna föreslagit, borttaga den sedan århundraden hävdvunna beteckningen kungsådra och ersätta densamma med begreppet större vattendrag. Häri torde man knappast kunna giva de sakkunniga rätt. Vål är det sant att, såsom de i sin motivering framhålla, genom kommittéförslaget icke åsyftats att avskaffa de inskränkningar i grundägarens rådighet över vattnet, som av ålder anknutits till kungsådrebegreppet. Men det kan dock icke förbises, att den nya reglering av dessa inskränkningar, som nu ifrågasättes, är av genomgripande art. Enligt de sakkunnigas förslag, där beteckningen kungsådra återupptagits, kommer rättslivet att få röra sig med två kungsådrebegrepp, det gamla och det nya, av väsentligen olika innebörd. Olägenheterna härav synas påtagliga; och särskilt betänkligt måste det anses vara, att bibehållandet av kungsådrebenämningen kan giva ett skenbart stöd för anspråk, vilka enligt den nya lagstiftningen sakna berättigande. Efter vår mening bör därför den av kommittéerna föreslagna beteckningen större vattendrag inarbetas i det föreliggande förslaget liksom även i det särskilda lagförslaget rörande förteckning å vissa vattendrag.

### 6 §.

Justitierådet *von Seth*:

Av paragrafens lydelse framgår, att avsikten är att mellan de olika s. k. kungsådreintressena prioriteten skall bli avgörande sålunda

att, om för tillgodoseende av ett av dessa intressen redan tagits i anspråk större eller mindre del av den anpart av vattenkraften, som skall avstås utan ersättning, det eller de intressen, som sedermera komma i fråga att tillgodoses, få nöja sig med att fritt få använda endast vad som återstår av nämnda anpart. Att till följd av stadgandet i andra stycket avvikelser från prioritetsprincipen tillfälligtvis kunna uppstå till men särskilt för torrlägningsintresset, är ett förhållande, till vilket jag längre fram skall återkomma, men innebär i stort sett icke någon avvikelse från själva den grund, på vilken förslaget i förevarande hänseende bygger.

Vad angår de fyra först i paragrafen omnämnda kungsådreintressena, farledsintresset, flottledsintresset, fiskeintresset och torrlägningsintresset, läser icke något vara att erinra mot den ståndpunkt förslaget i berörda hänseende intager. Samtliga dessa intressen hava i större eller mindre grad karaktären av allmännyttighet. Detta gäller obetingat om de tre förstnämnda, farledsintresset, flottledsintresset samt fiskeintresset, och i regel torde även ett torrlägningsföretag av den omfattning, att det kan komma ifråga att för dess genomförande använda kungsådrevattnet, vara att anse såsom allmännyttigt. Det låter ej gärna tänka sig, att icke ett dylikt företag bör bliva till nytta för en större krets av jordägare. Mot att något försök icke gjorts att sinsemellan från allmännyttighetssynpunkt gradera nu nämnda intressen, torde således berättigade anmärkningar icke kunna göras.

Annorlunda är förhållandet med det femte slag av företag, som i det remitterade förslaget tillagts bland dem, som skulle vara berättigade till kungsådrevattnet, bevattningsföretagen. Dylika företag, förbrukande avsevärda mängder vatten, kunna mycket väl igångsättas av enskilda strandägare, utan att någon annan än företagaren har nytta av företaget, och låt vara, att det är ett allmänt intresse, att en var jordägare uppdriver avkastningen av sin egendom till största möjliga höjd, synes det mig bjuda ganska mycket emot att ifråga om allmännyttighet ställa dessa företag i samma klass som en farledsanläggning, flottledsanläggning, fiskväg eller fiskodlingsanstalt eller ett torrlägningsföretag. Skall överbuvdtaget bevattningsintresset upptagas bland kungsådreintressena, något som synes mig synnerligen tvivelaktigt, bör väl i varje fall tillses, att detta endast kommer att gälla bevattningsföretag, som efter verkställd prövning finnas hava en utpräglat allmännyttig karaktär.

Även andra stycket i förevarande paragraf synes i viss mån giva anledning till erinringar.

Därest ett strömfall i sin helhet tillhör samme ägare, torde giltig anledning saknas att, på sätt förslaget gör, behandla den del av detsamma, som borttages, såsom en enhet för sig. I regel åtminstone lär ägarens förlust bliva ungefär densamma, vare sig vattenkraft frångår honom genom att vatten tages i anspråk eller detta sker genom att fallhöjden minskas eller genom en kombination av båda dessa vägar att tillgodose kungsådrentressena; och det synes vid sådant förhållande mindre rationellt att göra det beroende på vilken utväg som anlitas, huru stor del av vattenkraften han skall avstå utan ersättning. Lagförslagets ståndpunkt i denna del lider föröfrigt av den svagheten, att detsamma kan komma att medföra vissa särskilt för torrlägningsintresset oförmånliga konsekvenser. Såsom ovan erinrats, gäller som regel prioritetsprincipen mellan de olika kungsådrentressena, så att det intresse, som först kommer i fråga att tillgodoses, får, så långt det för ändamålet erfordras, tillgodogöra sig allt vad som skall avstås utan ersättning. Om t. ex. ett vattenavledningsföretag kan genomföras utslutande medelst avledande från ett strömfall av en tredjedel av den däri framrinnande vattenmängden, får detta ske utan särskild ersättning till strömfallsägaren för den förlust av vattenkraft han lider därigenom. Nu är det emellertid så, att för dylika företag oftast i första hand erfordras minskande av fallhöjden. Är detta förhållandet, kan emellertid till följd av stadgandet i förevarande stycke, om ej hela fallet borttages, för företaget icke tillgodogöras allt vad strömfallsägaren är pliktig ersättningsfritt avstå för tillgodoseende av kungsådrentressena, utan det blir alltid något kvar, som kan tagas i anspråk för ett senare företag av beskaffenhet, att för detsamma kungsådrevatten kan tagas i anspråk. En sådan skillnad synes föga berättigad, om man i allmänhet vill, att de intressen, som erkänts som kungsådrentressen, skola vara lika berättigade. Enligt mitt förmenande bör strömfallsägaren i vilket fall som helst vara pliktig att utan gottgörelse avstå intill en tredjedel av den ursprungliga vattenkraften, och detta vinnes, om man i varje händelse räknar med strömfall i dess helhet såsom en enhet. Vad kommittéerna anfört därom, att ofta svårighet skulle kunna föreligga att avgöra, var ett strömfall börjar eller var det slutar, må i viss mån äga sin giltighet, men svårigheten lär i allmänhet icke vara större, än att den bör kunna övervinnas av en med erforderlig kompetens utrustad vattendomstol, och denna omständighet lär i varje fall icke innebära skäl nog att frångå den riktiga ståndpunkten även i alla de händelser, då nämnda svårighet icke föreligger. Det må i öfrigt erinras, att man

icke ryggat tillbaka för nämnda svårighet, t. ex. då det i 2 kap. 7 § gällt att ordna förhållandena i fråga om samfällda strömfall.

Å andra sidan torde däremot i den av kommittéerna jämväl berörda händelsen, att fallet tillhör ett flertal delägare, som äga var sin avskilda del av detsamma, varje delägaras andel till undvikande av likvidsfrågor dem emellan böra behandlas som ett strömfall för sig.

*Lagrådet:*

Då här talas om »vatten, som förut må hava tagits i anspråk», avses otvivelaktigt ej annan vattenmängd än sådan, för vars avstående ersättning icke utgått. Det synes emellertid önskligt, att denna mening kommer till tydligt uttryck i lagtexten.

7 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Om en strömfallsägare, som till förmån för ett kungsådrentesse fått avstå vattenmängd mot en jämlikt slutet av första stycket i denna paragraf minskad ersättning, sedermera nödgas för liknande ändamål vidkännas förlust av ytterligare vattenmängd, uppstår fråga i vad mån förstnämnda vattenmängd bör vid tillämpning av regeln i 6 § första stycket sammanräknas med den senare. Svaret härpå synes rättvisligen ej kunna bliva annat än att den först avstådda vattenmängden bör medräknas utom till så stor del, som, därest hela den minskade ersättningen antoges belöpa å samma del, kunde anses vara enligt eljest gällande bestämmelser till fullo ersatt. Eller med andra ord stadgandet om ersättningens successiva minskning med en tjugondel bör läsas, som innehölle det, att för varje förflutet år utöver tjugu skall utan ersättning avstås en tjugondel av sådan anpart i vattenmängd eller fallhöjd, som eljest skolat jämlikt 6 § i sin helhet avstås utan ersättning. Säkerligen överensstämmer också en sådan tolkning av lagtexten med förslagets syfte. Till undanröjande av varje tvivel härom torde emellertid en omredigering av lagtexten i enlighet med det antydda vara lämplig.

*Justitierådet von Seth:*

Stadgandet i denna paragraf innebär enligt sin andemening icke ett upphävande utan endast en suspension av de skyldigheter 6 § ålägger ägare av strömfall i vattendrag, där kungsådra finnes. Det

sätt, varpå enligt första stycket ersättningsfrågan ordnats, synes vid sådant förhållande innebära en inkonsekvens. Riktigast vore väl, att i detta hänseende meddelades sådana bestämmelser att, om, då efter erhållet byggnadslov fråga uppstår om tillgodoseende av ett kungsådresintresse, fyrtio år ännu icke förflutit från den för byggnadens fullbordande jämlikt 11 kap. 63 § bestämde tiden, strömfallets ägare icke skall vara pliktig att för ändamålet underkasta sig minskning i vattenmängd eller fallhöjd, som han enligt vattendomstolens beslut äger tillgodogöra sig, med mindre ersättning gives honom för värdet av nyttjanderätten intill fyrtioårstidens utgång till den andpart av vatten eller fallhöjd, som han eljest skulle varit skyldig avstå utan ersättning.

Vidtages en dylik ändring i lydelsen av första stycket, medför detta även nödvändigheten av mindre jämkningar i avfattningen av övriga två stycken i paragrafen.

*Lagrådet:*

Rörande bestämmelsen i andra stycket av förevarande paragraf yttras i motiven, att åt densamma givits sådan avfattning, att domstolen äger förfara så, som i varje fall finnes lämpligast. Enligt bestämmelsens ordalydelse är emellertid domstolen befogad att meddela andra föreskrifter, än i första stycket sägs, allenast såvitt angår tidpunkten för inträde av strömfallsägarens skyldighet enligt 6 §. Härmed lär icke låta förena sig ett beslut av exempelvis den innebörd motiven särskilt angiva eller att en strömfallsägare skall under en första kortare tid av fyrtioårsperioden vara utan inskränkning underkastad förpliktelsen enligt 6 § men efter sagda tids förlopp komma i åtnjutande av den honom i första stycket av nu ifrågavarande paragraf tillerkända förmån. Då det likväl synes ganska lämpligt, att domstolen erhåller den större frihet, som enligt motiven varit avsedd, torde någon redaktionell jämkning av förevarande stadgande böra vidtagas.

8 §.

*Lagrådet:*

De beslut, varigenom Konungen meddelat tillstånd att överbygga kungsådra, hava till förmån för framtida företag ålagt den byggande vissa förpliktelser utöver vad som innefattas i den uti tredje stycket av förevarande paragraf omförmälda skyldighet att utan ersättning underkasta sig minskning i vattenmängd eller fallhöjd. Dessa ytterligare förpliktelser komma enligt sagda styckes avfattning att, såvitt

rörer strömfall, där enligt den nya lagen kungsådra icke finnes, fortfarande gälla, även med avseende å företag, om vars utförande fråga väckes först efter nya lagens ikraftträdande. I detta hänseende blir således ägaren av dylikt strömfall strängare förbunden än ägaren av strömfall, där jämlikt nya lagen kungsådra finnes. Enligt paragrafens första stycke är nämligen sistnämnde ägare med avseende å framtida företag i allo frigjord från de i sammanhang med tillståndet givna bestämmelser, så framt ej, i visst fall, han förklarar sig vilja fortfarande vara underkastad dem. Då anledning lärer saknas att i fråga om strömfall utan kungsådra upprätthålla de vid byggnadstillståndet meddelade bestämmelserna i vidare mån, än som sker beträffande strömfall med kungsådra, synes ifrågavarande tredje stycke böra jämkas därhän, att sagda bestämmelser icke i något avseende komma att gälla beträffande företag, om vars utförande fråga väckes efter det nya lagen trätt i kraft.

## 9 §.

*Lagrådet:*

De formella ändringar i förhållande till kommittéernas förslag, som vidtagits i förevarande paragraf, lära hava sträckts längre, än som varit påkallat av omständigheterna. Bäst synes den tanke, som ligger till grund för ifrågavarande stadgande, komma till uttryck, om åt paragrafen gives den med kommittéernas avfattning närmare överensstämmande lydelsen att, om, då den nya lagen träder i kraft, strömfall, där jämlikt denna lag kungsådra finnes, är bebyggt i annan ordning än efter tillstånd, som i 8 § sägs, eller sådant strömfall därefter varder utan dylikt tillstånd bebyggt i enlighet med beslut, som meddelats på grund av äldre lag, fallets ägare icke på grund av stadgandena i 6 § skall vara pliktig att utan ersättning underkasta sig minskning i den vattenmängd eller fallhöjd, som han lagligen äger tillgodogöra sig medelst byggnaden.

## 10 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Tillämpningsområdet för den regel, som i andra stycket av denna paragraf gives beträffande ett å skilda tider bebyggt strömfall, synes icke vara tillfredsställande angivet. Om nämligen strömfallsägaren jämlikt slutet av första stycket i 8 § är beträffande den tidigare tillgodo-

gjorda vattenmängden underkastad icke stadgandena i 6 § utan de bestämmelser Konungen meddelat vid beviljande av tillstånd att överbygga kungsådra, torde ändock ifrågavarande regel böra lända till efterrättelse. Förutsättning för dess tillämpning bör sålunda vara, icke att stadgandena i 6 § gälla beträffande den först tillgodogjorda delen av vattnet, utan att stadgandet i 9 § ej gäller i fråga om densamma. Vid den omarbetning, som förevarande stycke i enlighet med vad nu anmärkts lärer böra undergå, synes tillika böra bringas till tydligt uttryck, att å vattenmängd, beträffande vilken stadgandet i 9 § är tillämpligt, ej må beräknas större del av det för ett kungsådrentesse i anspråk tagna vattnet, än som överskjuter den övriga av nyssnämnda stadgande ej berörda vattenmängden.

*Justitierådet von Seth:*

Leder vad jag erinrat ifråga om 6 § andra stycket till en ändring av nämnda lagrum i den av mig angivna riktningen, lärer konsekvensen fordra en förändring jämväl av förevarande paragraf, nämligen därhän, att i det hänseende, varom här är fråga, detsamma kommer, så långt omständigheterna medgiva, att gälla såväl beträffande förlust av fallhöjd som ifråga om förlust av vattenmängd. Full likställighet kan ju aldrig vinnas av det skälet, att en obegagnad del av fallhöjden icke kan användas till kompensation mot en bebyggd. Om t. ex. översta tredjedelen av fallhöjden måste bortsprängas för ett vattenavledningsföretag, kan naturligtvis aldrig strömfallsägaren påfordra att få full ersättning för den bortsprängda delen mot en förklaring, att han är villig att för framdeles uppstående intressen, till vilkas tillgodoseende kungsådrevattnet kunde ifrågasättas att tagas i anspråk, avstå från den nedre tredjedelen, som är obegagnad. Men å andra sidan bör, synes det mig, en strömfallsägare, om t. ex. den del av fallhöjden, som måste bortsprängas för ett dylikt företag, delvis är obegagnad, rimligtvis vara berättigad att påfordra, att vad han är pliktig avstå utan ersättning i första hand beräknas på den obegagnade delen.

Beträffande stadgandet i andra stycket är jag ense med lagrådets övriga ledamöter.

Att något motsvarande stadgande icke behövs för det fall, att ett strömfall bebyggs å olika tider för tillgodogörande av skilda delar av fallhöjden, är uppenbart. Det möter i sådan händelse icke någon svårighet att avgöra, om den fallhöjd, som borttages, ingår i den genom den ena eller den andra byggnaden tillgodogjorda delen.

## 14 §.

Justitieråden *von Seth* och *Wedberg* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Avfattningen av paragrafen är så tillvida oklar, som av densamma icke tydligt framgår, vad som lämpligen borde gälla, nämligen att, om under en löpande trettioårsperiod den uttagbara kraften till följd av reglering eller eljest ökas, motsvarande ökning skall äga rum i skyldigheten att lämna bygdekraft och att, där fråga uppstår om åläggande att på grund därav lämna mera bygdekraft, bestämmandet härom skall första gången ske endast för den tid, som återstår av löpande trettioårsperioden.

## 2 KAP.

## 3 §.

*Lagrådet:*

Enligt kommittéförslagets avfattning utgöra »skada» och »intrång» sidoordnade begrepp. Det remitterade förslaget har ej vidtagit någon förändring härutinnan, såvitt rör 9 och 11 kap., med undantag dock för 9 kap. 49 §, varemot i nu förevarande paragraf och med densamma jämställda lagrum, t. ex. 7 kap. 2 §, ordet »skada» användes såsom omfattande även intrång. Då emellertid överensstämmelse bör råda mellan lagens olika delar, och den i 9 och 11 kap. i allmänhet brukade terminologien närmare ansluter sig till uttryckssättet inom andra områden av lagstiftningen, torde densamma böra undantagslöst iakttagas.

Justitieråden *von Seth* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Stadgandet i första punkten av första stycket, att ej någon må så bygga i vatten, att genom uppdämning, sänkning av vattenståndet eller annorledes intrång göres å eller eljest skada tillfogas annan tillhörig egendom, utan så är, att nyttan står i viss gynsam relation till skadan, torde så tillvida vara missledande, som ordet »annorledes» skulle kunna tolkas såsom innefattande även sådana åtgärder, som icke hava inverkan på vattenförhållandena. Detta lär emellertid icke vara förslaget mening, såsom framgår av en del följande stadganden i förevarande kapitel, vilka avse att närmare reglera rätten till dylika åtgärder. Gemensamt för alla dessa stadganden är, att där avsedda

åtgärders tillåtlighet icke är beroende av, huru en jämförelse utfaller mellan värdet av åtgärdens nytta och värdet av den skada, som åstadkommes. Till undvikande av missförstånd i antydda avseende, synes ordet »annorledes» i förevarande lagrum böra utbytas mot något annat uttryck, t. ex. annan inverkan på vattenförhållandena.

*Justitierådet von Seth:*

Av motiven framgår, att det icke varit de sakkunnigas avsikt, att vid den jämförelse mellan nyttan av en byggnadsåtgärd, å ena sidan, samt skadan av densamma, å andra sidan, som enligt första stycket skall läggas till grund för prövningen av åtgärdens tillåtlighet, hänsyn skall få tagas till annan nytta än den, som uppkommer för den byggande. Mot den ståndpunkt förslaget sålunda intager har emellertid av svenska vattenkraftföreningen erinrats, att hänsyn borde få tagas även till den nytta, som tillskyndades andra. Det kan ifrågasättas, om ej denna ståndpunkt är den riktiga. Vad av de sakkunniga anförts därom, att de synpunkter, föreningen framhållit och som särskilt skulle äga giltighet ifråga om företag med syfte att reglera vattnets framrinning, skulle vara tillgodosedda genom de i 7 kap. meddelade föreskrifterna om tvångsrätt till deltagande i vattenregleringar och att det näppeligen kunde anses följdriktigt, att vid ett regleringsföretag företagaren skulle äga att till stöd för företagets tillåtlighet åberopa sig å dess nytta för annan under andra villkor, än som angåves i nämnda bestämmelser, synes knappast vara övertygande. Genom den prövning, som avses i förevarande paragraf, skall avgöras, om företagets socialekonomiska betydelse är sådan, att det bör tillåtas, trots det intrång det gör i annans rätt, och från socialekonomisk synpunkt läser det härvidlag icke göra någon skillnad, om nyttan av detsamma kommer den ene eller den andre till godo. Den tvångsrätt, som medgives i 1 § av 7 kap., är väl också grundad på den socialekonomiska betydelsen av företaget, men där avses ett mycket kraftigare ingripande i tredje mans rättsområde, och det är därför ingalunda givet, att villkoren för sistnämnda rätt böra vara desamma som för rätten att på egen bekostnad utföra ett vattenbyggnadsföretag i allmänhet. Även det andra av de sakkunniga anförda skälet, att man icke borde i allt för hög grad underlätta möjligheten för en enskild att, hur ringa och obetydlig den på hans egendom belöpande nyttan av företaget i förhållande till den därav förorsakade skadan än vore, sätta i gång ett företag av den ekonomiska omfattning och med de vittgående verkningar för andra, som ofta känneteckna en vattenreglering, torde icke vara bärande. Det finnes näm-

ligen mycket ringa anledning till antagande, att någon skulle vilja på sin bekostnad genomföra ett dylikt företag, om icke den väsentligaste nyttan av detsamma komme honom själv till godo, då han ju alltid får ensam vidkännas alla kostnaderna för detsamma. Snarare skulle man väl hava att befara ett lättsinnigt igångsättande av företag, i vilka den, som tager initiativet, har utsikt att intvinga andra till deltagande. Det må ock erinras, att frågan om, till vilken nytta hänsyn bör tagas, då det gäller att avgöra spörsmålet om ett företags tillåtlighet enligt förevarande paragraf, har föga samband med den i motiven i sammanhang därmed behandlade frågan, om och i vad mån vid bestämmandet av ersättning för skada genom ett företag av ifrågavarande slag kvittning må äga rum mot den nytta, som vinnes av företaget i annat avseende. Sistnämnda fråga blir nämligen ytterst ett spörsmål, huruvida tredje man i någon mån kan förpliktas deltaga i kostnaderna för företaget.

Till följd av det sätt, på vilket första stycket är avfattat, föranleder ett godtagande av vad vattenkraftföreningen i denna del hemställt icke någon förändring i dess lydelse.

Ett spörsmål av synnerlig vikt vid tillämpningen av stadgandena i förevarande paragraf kommer otvivelaktigt att bliva, vilken hänsyn vid jämförelsen mellan nyttan och skadan av en ifrågasatt byggnadsåtgärd skall tagas till tredje man tillkommande s. k. begränsade saktätter till egendom, som beröres av åtgärden. Paragrafens avfattning lärer väl närmast giva anledning till det antagandet, att överhuvudtaget särskild hänsyn till dylika särrättigheter icke skall tagas vid beräkningen, utan att man därvid — frågan har sin största betydelse vid uppskattningen av den skada, som förorsakas av åtgärden, — skall utgå från de särskilda av företaget berörda egendomsobjekten såsom vart för sig utgörande en helhet, innefattande jämväl de särrättigheter till detsamma, som kunna förefinnas. Till nämnda särrättigheter skulle då hänsyn komma att tagas först vid ersättningsfrågornas avgörande. Under förutsättning, att denna tolkning av förslaget, som väl överensstämmer med att det vid prövningen av frågan om byggnadsåtgärdens tillåtlighet är de socialekonomiska synpunkterna, som skola träda i förgrunden, är den av förslagets upphovsmän avsedda, har jag icke någon erinran att göra mot detsamma i denna del.

#### 4 §.

Justitierådet *von Seth*:

Stadgandet i förevarande paragraf står i bestämd strid mot den rättsuppfattning, som hittills gjort sig gällande i domstolspraxis, i det

att man, såvitt jag vet, undantagslöst, låtit prioriteten bliva avgörande mellan intresset av vattnets tillgodogörande och torrläggningensintresset. Då de sakkunniga nu föreslagit ett häremot stridande stadgande, utgör detta givetvis ett led i deras strävande att i största möjliga mån tillgodose jordbrukets intressen. Det kan emellertid ifrågasättas, om ej förslaget, sådant det i denna del blivit avfattat, går längre, än som med denna utgångspunkt är erforderligt. I regel torde jordbrukets intressen vara fullt tillgodosedda genom en torrläggning till det djup, från vilket gällande bestämmelser om dikning och vattenavledning utgå såsom det högsta erforderliga. I de fall, då djupare torrläggning ifrågasättes, åsyftas därmed i allmänhet att göra förefintliga sankmarker användbara för industriellt tillgodogörande, för torvfabrikation och dylikt. Det kan ifrågasättas, om tillräckliga skäl finnas att, på sätt förslaget med sin nuvarande avfattning gör, ställa dylika intressen i samma gynnade ställning gent emot vattenkraftsintresset som jordbruksintresset. För min del kan jag ej finna annat, än att ett dylikt gynnande av vissa industriella intressen på vattenkraftsintressets bekostnad innebär en obillighet mot det senare. Jag hemställer förty om sådan jämkning i paragrafens avfattning, att vad där stadgas om uppdämning, som hindrar eller försvårar framtida torrläggning av mark, endast kommer att avse torrläggning för jordbruksändamål.

## 5 §.

*Lagrådet:*

Upplåtelse är icke det enda sätt, varpå ett servitut kan uppkomma; och det är ju icke alldeles uteslutet, att även ett på annat sätt uppkommet servitut skulle kunna hava sådan innebörd, att det kunde åberopas i fall, som avses i förevarande paragraf. Avfattningen av första stycket lärer fördenskull böra underkastas sådan jämkning, att vad där stadgas avseende servitutsrätt kommer att gälla oberoende av hur servitutet tillkommit.

## 6 §.

Justitierådet *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* och överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Därest ingendera av ägarne å ömse sidor om ett strömfall vill ens i någon mån deltaga med den andre i fallets tillgodogörande, bör det ej ifrågakomma, att vattendomstolen ändock föreskriver, att ett gemensamt utnyttjande skall i större eller mindre utsträckning äga rum. Så-

vitt stadgandet i andra stycket av denna paragraf, att domstolen i berörda händelse skall pröva, åt vilkendera företräde bör givas, utesluter meddelandet av en föreskrift om gemensamt utnyttjande, lärer alltså det samma vara välgrundat. Däremot skulle beträffande stadgandets avfattning kunna erinras, att den synes giva vid handen, det ovillkorligen åt endra sidans ägare skulle tillerkännas rätt till nyttjande även av andra sidans lott i vattnet. Läses stadgandet i sitt sammanhang med paragrafens första stycke, torde emellertid klart framgå att, om och i den mån ett ensidigt tillgodogörande av hela fallet ej å någondera sidan kan ske utan synnerlig skada för andra sidans ägare, vattendomstolen bör avslå båda ägarernas framställningar. Under förutsättning, att denna tolkning överensstämmer med förslaget syfte, lämnas nu ifrågavarande stadgande utan anmärkning.

*Justitierådet von Seth:*

Andra stycket av förevarande paragraf skulle vid en bokstavlig tolkning kunna giva anledning till den uppfattningen, att det skulle finnas en primär rätt för endera sidans ägare att tillgodogöra sig även motsidans andel i fallet, blott båda var för sig göra anspråk på att få utnyttja det hela, medan, om endast den ena framställer dylikt anspråk, han skulle mötas av det beskedet, att han först måste inbjuda motsidans ägare att utnyttja fallet gemensamt, och att, endast för den händelse denna inbjudan icke antages, hans begäran kan villfaras. Detta kan emellertid ej hava varit, vad förslaget upphovsmän avsett. Det förhållande, som här åsyftas, är uppenbarligen det, att båda sidornas ägare inbjudit motsidans ägare att deltaga i gemensamt utnyttjande var efter sin plan, men å ömse sidor mötts av ett avslag. Då båda sidorna således måtte anses i första hand önska gemensamt utbyggande fastän på olika sätt, föreligger alltså i realiteten just den situation, som regleras i sista punkten av första stycket. Det synes därför, som om andra stycket borde få utgå.

Iakttages detta, behöves icke någon sådan bestämmelse som den, varom vattenkraftsföreningen i sitt yttrande av den 16 oktober 1917 hemställt, eller att åt vattendomstolen borde inrymmas rättighet att föreskriva, det fallägarna skola utnyttja var sin lott i vattnet vid var sin anläggning, men med användande av gemensam damm. Befogenhet härtill har vattendomstolen nämligen redan på grund av förenämnda stadgande i sista punkten av första stycket.

## 7 §.

*Lagrådet:*

Till grund för stadgandet i denna paragraf, att den, vilken såsom delägare eller på grund av servitutsrätt, som upplåtits för all framtid, råder över mer än hälften av ett samfällt strömfall, under vissa villkor äger rätt att lösa detsamma, ligger givetvis den uppfattningen, att överlåtelse av en ideell andel i en dylik samfällighet äger rättslig giltighet. Detta utsäges visserligen icke uttryckligen, men, då förslaget utgår från att en upplåtelse av servitut till en dylik andel skulle vara giltig, lär man något tvivel icke kunna råda om förslagets ståndpunkt i nämnda hänseende. I domstolspraxis har emellertid hittills en motsatt uppfattning gjort sig gällande, i det dylika överlåtelser plägar fränkännas giltighet, åtminstone om de ej fullständigats genom enahanda överlåtelser av samtliga övriga andelar i samfälligheten. Det lär ej heller kunna betvivlas, att domstolarna skulle komma att underkänna jämväl avtal, varigenom servitut uti enskilda sådana andelar upplättes, därest frågor om dylika avtals giltighet gjordes till föremål för deras prövning.

Goda grunder för en sådan ståndpunkt kunna också anföras. Överlåtelser och upplåtelser av ifrågavarande slag äro icke ägnade att bidraga till reda och ordning i fastighetsväsendet.

Den uppfattning, på vilken förslaget i förevarande hänseende bygger, lär alltså icke vara ägnad att tjäna till utgångspunkt för lagstiftningen.

Å andra sidan torde ett ofrånkomligt praktiskt behov föreligga, att saken ordnas så, att icke allt för stora hinder läggas i vägen för ett ändamålsenligt utnyttjande av sådana strömfall som de, om vilka det här är fråga, och ett villkor härför lär vara, att det på något sätt möjliggöres för den, som själv icke äger så stor andel i samfälligheten, att han på grund därav kan göra anspråk på lösningsrätt, att genom godvilliga överenskommelser med andra delägare undanröja nämnda brist.

En utväg att sålunda ordna saken skulle vara, om lösningsrätt tillerkändes såväl den, vilken själv äger mer än hälften i samfälligheten, som den, vilken väl själv äger endast en mindre andel däri men kan styrka sig hava medgivande till företaget av delägare, som tillsammans med honom äga mer än hälften. Att en överlåtelse eller upplåtelse av ovanstående slag bör gälla såsom ett dylikt medgivande, lär vara självklart.

Justitierådet *von Seth*:

Bestämmelserna i andra stycket synas sakna erforderlig tydlighet och fullständighet. Sålunda framgår ej med bestämdhet av ordalagen, huruvida avsikten är att, endast då samtliga delägare utom sökanden förklara sig vilja ingå i företaget, sökanden skall vara pliktig upptaga annan såsom deltagare i detsamma, eller om meningen är, att även enstaka meddelägare skola kunna tilltvinga sig delaktighet däri. En sträng bokstavstolkning skulle väl närmast leda till ett antagande av förstnämnda alternativ såsom det av lagstiftaren åsyftade. Föga rimligt skulle det väl emellertid vara att förhindra ett deltagande av även enstaka delägare blott därför, att de ej kunde få övriga meddelägare att förena sig om företaget. Jag hemställer därför om ett förtydligande av paragrafen i sådan riktning, att det uttryckligen framgår, att en var delägare, som förklarar sig villig därtill, må få ingå i företaget.

Vidare finnes icke någon bestämmelse, efter vilken grund de, som vilja förena sig med sökanden, må vinna delaktighet i företaget och således å andra sidan skola vara pliktiga att bidra till kostnaderna för detsamma. Möjligen beror detta på att man vid förslaget avfattande endast haft det fall för ögonen, att samtliga meddelägare förklara sig vilja deltaga, och att det för denna händelse syntes själfallet, att delaktigheten skall stå i förhållande till andelskapet i strömfallet. Övergives nu, såsom härförut ifrågasatts, denna ståndpunkt och medgives det även enstaka meddelägare att vinna delaktighet i företaget, synes det emellertid i varje fall böra genom en uttrycklig lagbestämmelse klargöras, efter vilken grund dessa meddelägare skola få andelar i detsamma. Två alternativ kunna härvid tänkas, nämligen antingen det, att den inträdande meddelägaren vinner delaktighet allenast efter det förhållande, vari hans andel i strömfallet står till samtliga övriga andelar däri tillsammansantagna, eller det, att delaktigheten bestämmes efter förhållandet mellan den inträdande meddelägarens andel i fallet, å ena sidan, och sökandens andel däri, å den andra. Övervägande skäl synas emellertid tala för förstnämnda alternativ. Den meddelägare, som vill förena sig med sökanden, bör nämligen icke få draga fördel av att en del andra meddelägare önska stå utanför, utan bör fördelen härav uteslutande komma initiativtagaren till godo. Å andra sidan kan det ju även göra det lättare för den, som önskar ingå i företaget, att verkställa sin avsikt, om hans bidragsplikt blir oberoende av, huru många andra meddelägare stanna utanför detsamma.

Det må slutligen anmärkas, att det är tvivelaktigt, huru förslaget

avser, att det bjudande att deltaga, som i paragrafen omtalas, skall försiggå, och att, om fråga är om ett strömfall med ett flertal delägare och särskilt om vissa av dem äro avlägset boende, det kunde komma att bereda en sökande oskäligen svårigheter, därest han skulle vara nödsakad att tillstålla en var av övriga delägare en särskild inbjudan till deltagande. Svårigheterna i sistnämnda hänseende äro i det fall, som avses i förevarande paragraf, helt andra, än då det gäller att, på sätt i 6 § föreskrives, bjuda ägaren av motsatta sidan att deltaga i en gemensam utbyggnad. Det får ej heller förbises att, såsom i motiven framhålles, det i förevarande fall är fråga allenast om ett mera provisoriskt tillgodogörande och att vid sådant förhållande också formerna böra göras så enkla som möjligt. Bäst vore nog, då den, som vill med tillämpning av förevarande lagrum bebygga ett strömfall, ändå är pliktig att hos vattendomstolen söka tillstånd till byggnaden, om det uttryckligen kunde lämnas honom öppet att göra inbjudan till deltagande i ansökningen därom. Nämnda inbjudan skulle då delgivas meddelägarna genom den kungörelse, som enligt 11 kap. 32 § skall utfärdas i anledning av ansökningen. Det borde därvid tillika i kungörelsen föreläggas den, som ville ingå i företaget, att tillkännagiva detta på sätt och inom tid, som skall föreskrivas för bestridande av ansökningen eller framställande av invändningar mot företagets omfattning etc.

Tillgodoseendet av nu angivna synpunkter lär emellertid icke föranleda någon ändring i förevarande paragraf. Däremot synes böra göras ett tillägg till bestämmelserna i 11 kap.

*Lagrådets* övriga ledamöter instämde med justitierådet von Seth i vad han yttrat angående bjudande att deltaga i anläggning, som i andra stycket av förevarande paragraf avses.

## 8 §.

*Justitierådet von Seth:*

Den i sista punkten av denna paragraf använda beteckningen, statens fiskeritjänsteman, lär kunna giva anledning till den missuppfattningen, att den tillstyrkan, som där avses, skulle kunna lämnas av vilken som helst av statens fiskeritjänstemän. Detta är emellertid ingalunda fallet. Sålunda äro fiskeriingenjörens tjänsteuppgifter av den speciella art, att innehavaren av nämnda befattning icke behöver besitta sakkunskap i fråga om själva fisket. I övrigt är fiskeritjänstemännens tjänstgöring sålunda reglerad, att landet är uppdelat i vissa distrikt, som förestås vart och ett av en där anställd fiskeriintendent, vilken

icke får lämna distriktet annat än efter uppdrag eller särskild tillåtelse av lantbruksstyrelsen, samt att fiskeriassistent och fiskeristipendiat, som tjänstgör som extra fiskeriassistent, endast efter särskilt förordnande av lantbruksstyrelsen vinner behörighet att fullgöra åliggande, som tillkommer fiskeriintendent. Behörig att avgiva utlåtande, som här avses, är således för varje fall endast viss fiskeritjänsteman.

Anmärkta uttryck är i förevarande sammanhang så mycket olämpligare, som detsamma vid en bokstavlig tolkning skulle kunna föranleda en vattendomstol att anse sig hava fria händer, även om en fiskeritjänsteman avstyrkt den befrielse, varom här är fråga, blott sökanden därefter kunde skaffa sig tillstyrkan från någon annan bland ifrågavarande tjänstemän, något som givetvis icke är meningen.

Uttrycket statens fiskeritjänsteman lär förden skull böra till undvikande av missförstånd utbytas mot uttrycket vederbörande fiskeritjänsteman.

Motsvarande ändring bör göras även i andra paragrafer av förslaget, där uttrycket statens fiskeritjänsteman förekommer i sådant sammanhang, att endast viss tjänsteman kan ifrågakomma.

#### 11 §.

##### *Lagrådet:*

Enligt förevarande paragraf må olägenhet av någon betydelse icke genom vattenbyggnad förorsakas vid användningen av farled eller flottled för det med leden avsedda ändamål. Då de sakkunniga i sina motiv uttalat, att farleds- eller flottledsföretag, därest det kommit att till tiden föregå en vattenbyggnad för annat ändamål, icke kan komma att underkastas utgifter föranledda av jämkning med det intresse, som med vattenbyggnaden avses, lär emellertid detta icke böra föranleda en sådan tolkning av förevarande lagrum, att i begreppet olägenhet jämväl inrymmes kostnad. Understundom torde det nämligen inträffa, att vid fråga om utförande av vattenbyggnad i farled eller flottled av vederbörande myndighet föreskrivas med avseende å leden och dess användning vissa anordningar eller åtgärder, som äro av beskaffenhet, att kostnaderna för dem icke böra drabba vattenbyggnadsföretaget.

#### 12 §.

##### *Lagrådet:*

Stadgandet i andra stycket av förevarande paragraf bör, såsom jämväl i de sakkunnigas motiv uttalas, gälla blott sådana naturminnes-

märken, som icke äro fridlysta. Denna begränsning i stadgandets räckvidd framgår dock ej av dess avfattning.

## 15 §.

*Justitierådet von Seth:*

På sätt vattenkraftsföreningen i sitt yttrande av den 16 oktober 1917 hemställt, läser i förevarande paragraf böra intagas stadgande, att den, som berättigas begagna annans vattenbyggnad, skall deltaga jämväl i kostnaden för byggnadens framtida skötsel.

## 16 §.

*Lagrådet:*

Medan de tvångsrättigheter, vilka i förslaget tillerkännas den, som vill bygga i vatten, i allmänhet blott avse förvärv av servitutsrätt, har rätten att taga i anspråk utmål för kraftstation anordnats såsom en lösningsrätt, d. v. s. såsom ledande till överflyttning av själva äganderätten till området. I kommittéförslaget säges detta undantag vara betingat särskilt ur fastighetskreditens synpunkt. Ohållbarheten av detta uttalande är dock av de sakkunniga uppvisad. Och såsom de sakkunniga jämväl anfört, måste det för strömfallsägaren vara en avgjord fördel, att alla de rättigheter med avseende på annans egendom, vilka i samband med strömfallets bebyggande medgivas honom, bliva förenade med en och samma fastighet såsom ett tillbehör till denna — vilket med gällande lagstiftning ej skulle bliva förhållandet, därest något område förvärvades med äganderätt och därigenom komme att utgöra en fastighet för sig. När de sakkunniga likväl hålla före, att med hänsyn till ändamålet med utmålsförvärvet berättigat fog torde finnas att låta det avse äganderätten till området, läser härmed åsyftas detsamma, som av flottningssakkunniga uttryckts så, att det för allmänna rättsmedvetandet torde te sig mest naturligt, att äganderätten till en byggnad av i allmänhet så bestående natur som en kraftstation och till den mark, varå byggnaden är uppförd, ligger i samma hand. Detta må vara sant. Olägenheterna av att utmålet bildar en fristående fastighet, som särskilt kan in-tecknas och föryttras, synas dock vara så betydande, att ej heller i detta fall bör finnas rätt att tvångsvis förvärva äganderätten.

Iakttages vad sålunda blivit anmärkt, erfordras jämkning även i vissa följande delar av förslaget.

## § 17.

*Lagrådet:*

Det i förevarande paragraf använda uttrycket »utan oskäligen kostnader» är ganska tänjbart samt lider föröfrigt av den svagheden att uteslutande taga sikte på den byggandes intressen och att hänvisa till ekonomiska synpunkter som de huvudsakligen avgörande, medan det i förevarande hänseende för den skadelidande framför allt gäller ideella intressen, låt vara att frågan medelbart jämväl för honom kan hava en ekonomisk sida. Det kan ifrågasättas, om icke ett starkare uttryck vore att föredraga och då i första hand uttrycket utan synnerlig olägenhet. Denna formulering användes i motsvarande stadgande uti 1 § av lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och skulle bättre än ordställningen »utan oskäligen kostnader» framhäva, att det endast är i sällsynta undantagsfall, som tomtplats, trädgård och park få tagas i anspråk. Det synes så mycket lämpligare, att i detta hänseende överensstämmelse åstadkommes mellan vattenlagen och nyssnämnda lag, som enligt stadgandet i 18 § första stycket av förevarande kapitel ifrågavarande lagar skola tillämpas vid sidan av varandra, då det gäller överföring på elektrisk väg av ersättningskraft.

## 18 §.

*Lagrådet:*

Att vattendomstolens beslut om ersättning för förlorad vattenkraft medelst elektrisk kraftöverföring skall jämväl för kronan — ej blott för enskild man, menighet eller inrättning — medföra skyldighet att avstå eller upplåta mark för lednings framdragande, är säkerligen i denna paragraf avsett, men framgår ej oförtydligt av densamma ordalydelse eller av den allmänna bestämmelsen i 14 kap. om kronans likställighet med enskild person. Även så till vida synes paragrafens avfattning mindre tillfredsställande, som den ej klart utmärker, att Konungen vid bestämmande av ledningens sträckning har att tillämpa de grunder, vilka äro stadgade i 1902 års lagstiftning rörande starkströmsledningar.

## 20 §.

*Lagrådet:*

Enligt bestämmelserna i förevarande paragraf skall fråga om fiskebyggnad vara underkastad vattendomstolens prövning ej blott i de fall,

som avhandlas i första stycket, utan även eljest, så snart sannolika skäl finnas, att allmän eller enskild rätt förnärmas genom byggnaden. Från sistnämnda stadgande göres undantag endast för byggnad i vatten, där varje svensk undersåte äger rätt att fiska. Såvitt första stycket är tillämpligt, läser häremot icke något vara att erinra. Detsamma gäller jämväl i övrigt, där fråga är om allmän rätt. Vad däremot angår fiskebyggnad, genom vilken blott enskild rätt kan förnärmas, är förslaget i förevarande hänseende strängare än motsvarande stadgande i 14 § av lagen den 29 juni 1896 om rätt till fiske även med den lydelse de sakkunniga föreslagit för detsamma. I sistnämnda lagrum förutsättes nämligen, om anledning icke finnes till antagande, att annan rätt än enskild beröres av byggnaden, icke prövning av byggnadens tillåtlighet från vattenrättsmyndigheternas sida i andra fall, än då den kan vålla uppdämning.

Mest i enlighet med sakens natur torde vara att i huvudsak ansluta till lagen om rätt till fiske och med en av terminologien i övrigt i vattenlagsförslaget föranledd jämkning i ordalagen från tillämpningen av stadgandet i andra stycket av förevarande paragraf undantaga, förutom fiskebyggnad i vatten, där varje svensk undersåte äger rätt att fiska, även fiskebyggnad, beträffande vilken icke kan antagas, att den kan inverka vare sig på allmän rätt eller på vattenståndet eller vattnets lopp.

I varje fall bör naturligtvis lydelsen av 14 § i lagen om rätt till fiske ansluta sig till vattenlagen. Bäst torde detta ske genom att i stället för vad nämnda lagrum innehåller om fiskebyggnad eller anordning, som kan vålla uppdämning, i slutet av detsamma införa en allmän erinran att, där fråga är om fiskebyggnad eller anordning, vars tillåtlighet skall enligt vattenlagen prövas av vattendomstol, vad därom är stadgat jämväl skall lända till efterrättelse.

## 22 §.

### *Lagrådet:*

De preklusiva verkningarna av vattendomstolens byggnadsmedgivande torde böra sträcka sig till rätten att verkställa och för framtiden bibehålla även sådana anläggningar, vilka ej ingå i den egentliga vattenbyggnaden, men enligt tidigare stadganden i 2 kap. äga samband med denna, såsom vall eller väg (14 §) eller kraftstation (16 §). Första stycket av förevarande paragraf synes alltså böra i detta avseende förtydligas.

Enligt sista punkten i första stycket av 23 § kan det rättsskydd,

som byggnadsbeslutet förlänar, komma att gälla även rätten till annat vatten än det, vars tillgodogörande avses med byggnaden. Det är således i nyssnämnda punkt fråga ej om inskränkning, utan om ytterligare utvidgning av rättsskyddet enligt 22 §. Av redaktionella skäl torde det väl vara lämpligt, att denna utvidgning får sin närmare bestämning först i 23 §, men till vinnande av nödig reda och klarhet läser dock redan i 22 § böra utsägas, att dess bestämmelser även i denna riktning fullständigas av stadgandena i 23 §. Med förslaget avfattning av 22 § väntar man att i nästföljande paragraf finna blott inskränkningar i det förut angivna rättsskyddet.

*Justitierådet von Seth:*

Det är otvivelaktigt en brist i förevarande förslag, att icke någonstädes i detsamma givits några regler för det fall, att delägare i strömfall, som avses i 5 § av detta kapitel, eller i samfällt strömfall skulle vilja gemensamt utnyttja detsamma. Ett dylikt gemensamt utnyttjande läser kanske icke så ofta komma ifråga beträffande de mycket stora vattenfallen. Deras tillgodogörande sker nog i regel bäst i storföretagets form, och för igångsättandet och drivandet av dylika företag lämpa sig nog icke sådana enkla sammanslutningar av delägare som de, vilka jag här åsyftar. Annorlunda ställer sig däremot saken, då det gäller att tillgodogöra sig medelstora eller mindre strömfall. Härtill erfordras i allmänhet varken så stora kapitalbildningar eller så vidlyftiga anläggningar som för utnyttjande av större fall. Även själva driften läser merendels, då fråga är om en dylik på en mer eller mindre sluten kundkrets beräknad anläggning, kunna ordnas efter enklare linjer än driften av ett storföretag. För delägarna, i vilka man har att se de väsentligaste avnämarna av kraften, kan det ju innebära ett visst intresse att icke behöva helt och hållet avstå från medbestämmanderätt över det sätt, varpå tillgodogörandet sker. Särskilt som ett led i de pågående strävandena för landsbygdens elektrifiering torde dylika sammanslutningar vara ägnade att spela en viktig roll.

Nu lägger visserligen förslaget icke några direkta hinder i vägen för bildandet av sådana sammanslutningar, men utan uttryckliga lagbestämmelser kunna avtal därom överhuvudtaget icke vinna omedelbar giltighet gent emot nya ägare av de fastigheter, med vilkas ägande delägarskapet i ström-fallet är förbundet; och därigenom torde praktiskt sett ett avgörande hinder vara rest mot ett allmännare bildande av de sammanslutningar, om vilka det här är fråga.

Det synes, som om starka skäl förefunnes att söka undanröja denna svårighet.

Detta läser kunna ske genom ett tillägg till förevarande paragraf av innebörd att, om delägare i strömfall, som avses i 5 §, eller i ett samfällt strömfall förenat sig om gemensamt utnyttjande av strömfallet eller strömfallen och för sådant ändamål antagit stadgar, som vattendomstolen prövar tillfredsställande med hänsyn till såväl deltagarnas i företaget som andra av detsamma berörda rättsägares intressen, den giltighet, som i första stycket tillerkännes vattendomstolens beslut, skall omfatta även de sålunda godkända stadgarna. Givetvis borde vattendomstolens prövning av stadgarna innefatta jämväl ett tillseende, att bidragspliktens fördelning i desamma ordnats så, att icke inteckningshavares rätt förnärmas.

Möjligen borde det tilläggas, att den omständigheten, att kommun, landsting eller kronan för lämnande av anslag till företaget må hava förbehållit sig rätt till delaktighet i detsamma och att bestämmelser i enlighet härmed fått inflyta i stadgarna, icke finge i och för sig utgöra hinder för dessas godkännande.

Sedan stadgarna blivit godkända, böra de givetvis ej få ändras utan vattendomstolens godkännande.

### 23 §.

#### *Lagrådet:*

I kommittémotiven framhålles, att den preklusion, som inträder enligt förevarande paragraf, gäller blott frågan om rätten till vattnets tillgodogörande, ej själva äganderettsfrågan. Övervägande skäl torde ock tala för en dylik begränsning av det med byggnadsbeslutet förenade rättskyddet. Ordalagen i paragrafen låta emellertid ej begränsningen med önskvärd tydlighet komma till synes. När det sålunda heter bland annat, att påstående, det vattnet eller del därav utgör allmän egendom, bör väckas inom viss tid vid äventyr, att rätt till talan är förlorad, läser detta knappast kunna tolkas annorlunda än så, att det allmännas äganderättsanspråk blir prekluderat, medan förslaget i själva verket ej avsett annan påföljd, om den stadgade tiden försittes, än att den för sent väckta talan ej må lända till inskränkning i den på grund av byggnadsbeslutet med byggnaden förenade rätten till vattnets tillgodogörande. En omredigering i nu antydd riktning läser fördens skull böra vidtagas.

De bestämmelser paragrafens andra stycke innehåller om ersättning till byggnadens ägare för dennas värde avvika i mer än ett hänseende från eljest antagna regler beträffande vindikation. Det vill synas, som

om dessa avvikelser innebure ett gynnande av byggnadens ägare i högre grad, än omständigheterna betinga. Vål förefaller det rimligt, att en ägare, som vid byggnadsbeslutets meddelande var i god tro, får njuta ersättning för vad han byggt intill tiden för stämningens delgivning, även om han redan dessförinnan erhållit kunskap om den andres bättre rätt. Men för vad han åtgjort efter instämningen lär han ej äga befogade anspråk på gottgörelse i vidare mån, än som motsvarar nödiga kostnader — ett begrepp, som emellertid i fråga om vattenbyggnader kan få ett tämligen vidsträckt omfång, i det att stundom kostsamma och omfattande åtgärder kunna vara erforderliga till vidmakthållande av redan påbörjade anläggningar eller till förekommande av att dessa orsaka skada för annan. Mot de föreslagna bestämmelserna kan vidare anmärkas, att de ej lämpa sig för det likvisst i paragrafens första stycke berörda fall, att den i klanderprocessen väckta talan rörer blott en del av det vatten, som vid byggnaden tillgodogöres. Bifalles en sådan talan, bör naturligtvis den vinnande icke vara pliktig ersätta byggnadens ägare mera av dennas värde, än som belöper å den del av byggnaden, vilken genom vattnets avstående blir för ägaren onyttig.

Även med de lättnader i skyldigheten att ersätta byggnadsvärdet, som en omarbetning av förslaget i enlighet med det nu sagda skulle innebära, torde denna skyldighet kunna bliva så betungande, att vindikanten ej har annat val än att låta byggnadens ägare fortfara med vattnets tillgodogörande. Det synes därför kunna ifrågasättas, om ej, när utgivande av gottgörelse för byggnadsvärdet är villkor för vindikantens rätt att komma i besittning av vattnet, denne borde kunna av vattendomstolen berättigas att erhålla ersättning för vattenkraften efter reglerna i 9 kap. Förutsättning härför skulle dock vara, ej blott att vindikanten därom framställt yrkande, på sätt i förslaget är stadgat beträffande motsvarande talan av byggnadens ägare, utan ock att vattendomstolen prövade sådan ersättning kunna utgå utan väsentlig olägenhet för denne.

Justitieråden *von Seth* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Vid 22 § har anmärkts, hurusom bestämmelsen i tredje punkten av förevarande paragraf innebär en utsträckning av det rättsskydd, som byggnadsbeslutet medför: skyddet skall omfatta även rätten till annat vatten än det, som tillgodogöres vid byggnaden. Givet är, att en förutsättning för preklusionen även beträffande rätten till detta ej tillgodogjorda vatten måste vara, att byggnadsbeslutet vilar på sådant antagande om sökan-

dens rätt till vattnet, som förut i paragrafen omförmälts. Till förebyggande av missförstånd synes emellertid denna förutsättning böra uttryckligen angivas. I sammanhang med den redaktionella jämkning, som härav föranledes, lärer den ifrågavarande bestämmelsen lämpligen böra utbrytas såsom ett särskilt, sista moment i paragrafen. Därigenom skulle bland annat avlägsnas den oegentlighet, som med förslagets avfattning vidlåder detsamma, att godtroende ägare ej är pliktig avstå vattnet utan ersättning för byggnadens värde ens i den händelse, att vattnet icke tillgodogöres vid byggnaden.

## 24 §.

*Lagrådet:*

Då här talas om skada, som vid beslutets meddelande icke förutsetts, är detta otvivelaktigt så att förstå, att exempelvis även ett ersättningsanspråk, som väckts redan i byggnadsålet men där blivit ogillat, skall kunna oförändrat framställas ånyo inom den i paragrafen angivna tid. Rätt att efter målets avgörande begära skadeersättning föreligger med andra ord i varje fall, då skadan, såsom det heter i resolutionen den 15 oktober 1915 angående överbyggande av kungsådran vid Gullspång, vid ersättningsfrågans prövning icke förutsetts av domstolen. Det synes emellertid önskligt, att vad sålunda är åsyftat varder genom någon redaktionell jämkning tydligare uttryckt.

I andra stycket av förevarande paragraf är utsagt, att de åtgärder till förebyggande eller minskande av skada, om vilka där är fråga, icke må kränka annans rätt. Härutinnan råder alltså överensstämmelse mellan förevarande lagrum och andra stycket i 31 §. I de sakkunnigas motiv till 24 § säges nu, att den, som äger åberopa sig å det byggnadsbeslut, vari ändring ifrågasättes, icke kan anses såsom »annan», även om han ej är ägare till den byggnad, som utgjort föremål för beslutet. Detta uttalande torde närmast avse den händelse, att en strömfallsägare jämlikt 31 § första stycket utverkat vattendomstolens beslut om ändrade hushållningsföreskrifter beträffande annans vattenverk, således ett beslut, vilket väl äger samma giltighet, som enligt 22 § tillkommer byggnadsbeslut, men dock är av väsentligen annan innebörd. Då emellertid uttalandet i det sammanhang, vari det förekommer, synes i viss mån vilseledande, må här erinras att, ehuru förevarande paragraf icke såsom 31 § andra stycket uttryckligen innehåller, att vattendomstolens beslut länder till efterrättelse blott mellan parterna i målet, så dock uppenbarligen

är fallet. Den giltighet mot en var, varmed det ursprungliga byggnadsbeslutet är utrustat, tillkommer sålunda ej de vattendomstolens senare efter stämning givna beslut, vilka modifiera detsamma.

## 34 §.

Justitierådet *von Seth*:

Bestämmelserna i förevarande paragraf lämna icke någon uttrycklig ledning för avgörandet av vissa betydelsefulla rättsfrågor, som kunna uppstå genom utrivningen av en vattenbyggnad eller dess övertagande till underhåll av annan än ägaren.

Har byggnaden tillkommit med anlåtande av den i 7 § medgivna rätten för delägare i samfällt strömfallet att lösa detta, och har lösen bestämts att utgå i ersättningskraft, kunna de delägare, som fått avstå sina andelar i strömfallet, komma i en synnerligen vanskligen ställning. Anmäler sig icke någon annan till övertagande av underhållet, har ägaren, såsom paragrafen är avfattad, rätt att få utriva byggnaden. Härigenom komma emellertid de utlösta delägarna att gå miste om den vidare ersättningen genom kraftöverföring för sina andelar i strömfallet utan att återfå dessa. Att övertaga underhållet, på sätt i paragrafen medges vissa sakägare, hjälper dem icke, då de icke därigenom vinna rätt att driva anläggningen, och bestämmelserna i 9 kap. 37 och följande §§ lära näppeligen vara tillämpliga i ett fall som det ifrågasvarande, där det är fråga om ett fullt lojalt inställande av driften. Övertages byggnaden till underhåll av annan än ägaren, medför detta icke någon förbättring uti nämnda ersättningstagares ställning. Övertagandet medför nämligen, på sätt redan erinrats, icke någon rätt att driva anläggningen, långt mindre någon skyldighet därtill, och även ägaren är fri från vidare förpliktelser i den vägen.

Vad nu anförts gäller i viss mån även i de fall, då byggnaden tillkommit med tillämpning av bestämmelserna i kapitlets 5 och 6 §§. Utrives byggnaden, lära visserligen sådana föreskrifter beträffande utrivningens verkställande komma att meddelas, att de till ersättningskraft berättigade komma att, i den mån det är möjligt, återförsättas i samma ställning, som de intogo vid tiden för byggnadens tillkomst. Detta gäller emellertid i varje fall icke för den händelse den dem tillhöriga vattenkraften då var tillgodogjord genom särskild anläggning, och försåvitt byggnaden övertages till underhåll av annan än ägaren, kan det ju icke bli fråga om något dylikt återställande.

Givetvis kunna icke sådana ändringar i paragrafen ifrågasättas,

att vare sig ägaren skulle förpliktas att i ersättningstagarnas intresse fortsätta driften av en anläggning, av vilken han själv ej vidare har något intresse och som kanske är förlustbringande för honom, eller ersättningstagarna berättigas att övertaga driften.

Det återstår då ej annat än att låta ägaren hålla ersättningstagarna skadeslösa genom penningersättning.

En sådan skadeståndsskyldighet skulle väl också kunna anses följa av allmänna rättsgrundsatser. Det kan emellertid ifrågasättas, om ej berörda ersättningsskyldighet borde komma till något uttryck i paragrafens avfattning, i synnerhet som den på visst sätt utgör ett undantag från de grunder, på vilka paragrafen i övrigt är byggd.

Även i ett annat hänseende synes ett fullständigande av paragrafens bestämmelser synnerligen önskligt. Det finnes givetvis intet hinder för att en vattenbyggnad, vars utrivande ifrågasättes, kan komma att övertagas till gemensamt underhåll av ett flertal intresserade fastighetsägare. Bortsett ifrån att paragrafen lämnar alldeles å sido, efter vilka grunder de med övertagandet förbundna skyldigheterna skola åvila den ene och den andre av dem — en sak, som väl skulle kunna ordnas genom vattendomstolens beslut, — kunna de övertagande genom den förpliktelse de åtagit sig komma i en mångfald rättsförhållanden till tredje man. Givetvis skulle det för denne vara av synnerlig vikt, om han i alla sina förhållanden till dem hade någon viss att hålla sig till. Särskilt gäller detta för sådana fall, då gällande bestämmelser rörande hushållningen med och framsläppandet av vattnet icke iakttagas, och den, som kan lida men därav, för vinnande av skyndsamt rättelse vill begagna sig av den befogenhet 13 kap. 9 § tillerkänner honom att anlita exekutiv myndighet om hjälp. Även för de övertagande själva skulle det vara till fördel, om de finge utse någon bland sig att i första hand bära ansvaret för nämnda bestämmelsers efterlevnad. Lämpliga förebilder till. ordnandet av nu berörda förhållande torde kunna sökas i bestämmelserna i lagen angående vägghållningsbesvärets utgörande på landet om vägfogde och snöplogfogde samt i lagen om enskilda vägar på landet angående särskild tillsyningsman, vilka bestämmelser ju ordna ganska analoga förhållanden.

### 35 §.

#### *Lagrådet:*

Att bestämmelserna i denna paragraf icke gälla utläggande i vatten av virke för flottning och således ej heller frågan, huruvida sådant virke

bör hava undergått avbarkning eller ej, lärer vara uppenbart. De rättsförhållanden, som röra flottningen, hava hos oss sedan länge utgjort föremål för särskild lagstiftning, vari några jämkningar nu ej avses. Det av särskilda flottningssakkunniga avgivna betänkande är ock otvetydigt därutinnan, att dessa sakkunniga ansett paragrafen icke hava avseende å virkesflottningen. Då emellertid av motiveringen till det nu remitterade förslaget framgår, att vattenrättsakkunniga varit av motsatt uppfattning, och då paragrafens stadganden, därest de vore tillämpliga även beträffande flottningssvirke, icke torde, såsom de sakkunniga förutsett, lämna Konungens befallningshavande samma frihet som hittills att bestämma rörande barkning av virket, har sagda uppfattning icke bort få förbliva oemotsagd.

## 36 §.

*Lagrådet:*

Liksom 15 § vattenrättsförordningen angår förevarande paragraf rensning, som för vattendrags bibehållande är av nöden. Att märka är emellertid, att i det remitterade förslaget uttrycket vattendrag avser allenast rinnande vatten, medan det i förordningen utmärker vattenområden i allmänhet. Förslagets bestämmelser skulle således komma att få en inskränktare omfattning än vattenrättsförordningens. Då detta torde vara varken avsett eller lämpligt, hemställes, att ordalagen i paragrafen något jämkas, så att densamma kommer att gälla varje rensning, som för bibehållande av vattens djup eller läge är av nöden.

## 37 §.

*Lagrådet:*

En åtgärd för vattendrags återställande i dess förra skick lärer, åtminstone i de allra flesta fall, vara av den beskaffenhet, att den jämlikt det allmänna stadgandet i 2 kap. 1 § andra stycket borde bliva att bedöma enligt bestämmelserna om byggande i vatten. Emellertid visar avfattningen av nu förevarande paragraf, att förslaget icke anser nyssnämnda allmänna stadgande tillämpligt beträffande åtgärd, varom här är fråga, utan betraktar den såsom fallande utanför reglerna om byggande i vatten, såframt ej särskild föreskrift i annan riktning här meddelas. Vid sådant förhållande kan åtgärden, när den vidtages utan vattendomstolens tillstånd ehuru detta bort sökas, icke anses hemfalla under bestämmelserna i 13 kap. 11 §, utan blir att bestraffa jämlikt

10 kap. 20 § allmänna strafflagen. Skulle förslagets mening vara att ifrågavarande förfarande skall bedömas enligt 13 kap. 11 §, något var-  
emot befogade invändningar knappast kunde göras, bör ett tillägg härom  
ske till nämnda paragraf eller ock avfattningen av den nu förevarande  
jämkas.

## 41 §.

*Lagrådet:*

I denna paragraf uppräknas vissa lagrum, vilkas tillämpning ej  
skall hindras genom befintligheten av sådana särskilda rättigheter, varom  
i paragrafen är fråga. Denna uppräknings kan dock ej anses uttöm-  
mande. Liksom ett privilegierat verk otvivelaktigt är underkastat reglerna  
i dikningslagen om ändring eller utrivning av vattenverk och före-  
skrifterna om expropriation, läser stadgandet om de ifrågavarande rättig-  
heternas orubbade bestånd icke böra få hindra utövningen av någon  
bland de tvångsrätter, vilka avhandlas i 2 kap. Till förekommande av  
missuppfattning härutinnan synes fördenskull det i slutet av paragrafen  
gjorda förbehåll böra angiva, att den, vilken åtnjuter sådan rättighet,  
som här är i fråga, ej därför är befriad från skyldighet att, efter ty-  
tidigare är i 2 kap. stadgat, tåla förlust, skada eller intrång till förmån  
för den, som äger eller vill verkställa byggnad i vatten, eller till fiskets  
främjande.

## 7 KAP.

## 1 §.

*Lagrådet:*

Till andra stycket av denna paragraf synes lämpligen böra upp-  
flyttas vad 12 § sista punkten innehåller.

*Justitierådet von Seth:*

Såsom denna paragraf är avfattad, skulle, därest alla de strömfalls-  
ägare, om vilkas ingående i företaget det är fråga, äro ense såväl om  
att det skall komma till stånd som om kostnadernas fördelning sig  
emellan, företaget i alla avseenden vara att anse och behandla såsom  
byggande i vatten enligt 2 kap.; dock likvisst med det undantag, som  
följer av stadgandet i sista punkten av andra stycket i 12 §. Det kan

emellertid ifrågasättas, om ej denna anordning i tillämpningen skulle kunna medföra vissa olägenheter. Sålunda synes intet skäl förefinnas, varför deltagarna i företaget, blott därför att de lyckats bliva ense i omförmälda hänseenden, skulle vara berövade förmånen att kunna utkräva sådana bidrag till kostnaderna, som avses i 9 §. Vidare kan det ju tänkas, att förhållandena kunna bliva sådana, att det för tredje man skulle vara av synnerlig betydelse, åtminstone i fall av större antal deltagare, att kunna med sina anspråk mot dem vända sig mot någon gemensam representant för företaget i stället för att nödgas söka dem alla, en fördel, som, om förslaget bibehålles oförändrat, skulle bliva honom förmenad. Å andra sidan skulle det även för deltagarna själva i många fall vara till stor fördel, om de genom lämpliga bestämmelser tvingades att sammansluta sig i en fastare organisation.

Jag skulle därför vilja hemställa om ett tillägg till paragrafens andra stycke av innebörd, att även för det fall, att företaget skall behandlas som byggande i vatten enligt 2 kap., 9 §:s bestämmelser skola äga motsvarande tillämpning i avseende å detsamma samt att tillika, om delägarna äro flera än två, bestämmelserna i 13 och följande §§ skola i tillämpliga delar gälla beträffande företaget.

Givetvis skulle det från vissa synpunkter vara önskligt, om jämväl 7 §:s bestämmelser kunde göras tillämpliga å dylika företag. Häremot lär emellertid hinder möta därutinnan, att deltagarna skulle kunna överenskomma om sådana grunder för bidragsskyldighetens fördelning, att inteckningshavare och andra sakägare skulle kunna komma att fördelas genom dess bindande vid fastigheterna på sätt nämnda paragraf avser.

## 2 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Till förtydligande av syftet med förevarande paragraf torde detsamma böra utsäga, att i det avseende, varom paragrafen handlar, bestämmelserna i 2 kap. 3 § angående byggande i vatten skola äga motsvarande tillämpning med iakttagande, att skada å egendom, tillhörig deltagare i företaget, ej må inräknas i byggnadskostnaden utan är att likställa med skada å annans egendom.

Justitierådet *von Seth*:

Enligt stadgandet i första stycket skola vid prövningen av frågan om tillåtligheten av ett vattenregleringsföretag visserligen i allmänhet

bestämmelserna i 2 kap. 3 § äga motsvarande tillämpning. Härifrån har emellertid gjorts ett viktigt undantag i ett hänseende, nämligen såtillvida, att skada å egen egendom alltid skall räknas lika med skada å annans egendom. Grunden härtill är, såsom framgår av motiven, att, medan vid byggande i vatten i allmänhet, enligt vad de sakkunniga avsett, endast nyttan för företagaren skall komma i betraktande vid ifrågakomna provning, vidkommande vattenregleringsföretag nyttan av företaget för samtliga intvingbara intressenter enligt sakens natur kommer att ingå i beräkningen. På sätt framgår av vad jag anfört i fråga om 2 kap. 3 §, har jag kommit till den uppfattningen, att all nytta av företaget borde komma i beräkning beträffande varje byggande i vatten; och har jag funnit det sätt, varpå nyss nämnda paragraf avfattats, icke lägga hinder i vägen för en sådan tillämpning.

Att jag det oaktat icke i nämnda sammanhang hemställt om någon ändring i vad 2 kap. 3 § stadgar vidkommande den grund, efter vilken skada å företagarens egen egendom skall ingå i beräkningen, beror på att jag ansett en väsentlig åtskillnad förefinnas mellan skada å sådan egendom och skada å annans egendom. För denne senare gäller det ju, huruvida han skall vara skyldig att med eller mot sin vilja underkasta sig skadan i en annans intresse, och då kan det vara i högsta grad berättigat, att han skyddas genom de skärpta garantier för företagets övervägande nyttighet, som innefattas i förslaget bestämmelser. För företagaren själv gäller det däremot endast valet mellan olika sätt att använda honom tillhörig egendom, och i ett sådant val synes det böra lämnas honom fritt att själv träffa avgörandet, så snart icke den socialekonomiska nyttan av den skadegörande åtgärden understiger skadan av densamma och således de olika användningssätten från det allmännas synpunkt äro att anse såsom åtminstone likvärdiga.

Vad nu anförts beträffande byggande i vatten i allmänhet äger sin giltighet jämväl ifråga om de i förevarande kapitel behandlade företagen.

Jag hemställer alltså, att vad i första stycket föreskrives beträffande det sätt, varpå värdet av skadan å deltagarnas egen egendom skall ingå i beräkningen, måtte få utgå ur förslaget.

Däriigenom skulle också undvikas en oegentlighet, som vidlåder förslaget enligt dess nuvarande avfattning. Enligt denna skall nämligen, endast om initiativtagaren eller initiativtagarna framgå efter första stycket i 1 § av kapitlet, den i 2 § första stycket stadgade beräkningsgrunden i avseende å skada å deras egendom tillämpas, medan om ett företag av alldeles samma art iverksättes under de förutsättningar, som

angivas i andra stycket av 1 §, skada å företagarnas egendom kommer att ingå i beräkningen endast en gång, och detta jämväl om samtliga de strömfallsägare, mot vilka tvångsrätt skulle kunnat göras gällande, ingått i företaget och således i det väsentliga hela nyttan av åtgärden även med tillämpning av den uppfattning de sakkunniga vilja inlägga i sitt förslag till lydelse av 2 kap. 3 § skulle komma att gå i beräkning å andra sidan.

## 6 §.

Justitierådet *von Seth*:

Enligt förevarande paragraf är ägare av strömfall, som ingår i en reglerings-ansvarighet, såframt han ej är sökande eller efter ty i 5 § sägs likställd med sökande, icke skyldig deltaga i kostnaden för företaget, förrän han begagnar den genom regleringen vunna förbättringen. Det kan ifrågasättas, om ej förslaget i denna del går längre, än som betingas av förhållandena. Det ligger givetvis en viss billighet uti att en sådan delägare icke ålägges att genast erlægga hela den på hans fall belöpande andelen i kostnaden, men å andra sidan torde det vara uppenbart, att genomförandet av ett regleringsföretag, även om nyttan därav icke direkt tillgodogöres av strömfallsägaren, icke är utan betydelse för honom. Den möjlighet företaget bereder till bättre utnyttjande av fallet måste ovillkorligen bidra till att höja dettas värde, och denna värdestegring kan ägaren tillgodogöra sig genom försäljning av fallet. Det synes med hänsyn härtill ej vara mer än billigt, om en sådan strömfallsägare ålades att genast erlægga någon del av den på hans fall belöpande kostnadsanparten. För att så mycket som möjligt underlätta uträkningen av det belopp strömfallsägaren sålunda hade att erlægga kunde nämnda belopp bestämmas till viss kvotdel, t. ex. en tiondel, av vad enligt förut meddelade bestämmelser belöper på hans fall utav den totalsumma, vartill kostnaden för företaget beräknats av vattendomstolen. En sådan beräkning måste vattendomstolen av vissa skäl i varje fall verkställa. Kostnaden för företaget skall nämligen enligt 2 kap. 3 § i förslaget vid den jämförelse mellan nyttan av detsamma och skadan därav, som nämnda paragraf föreskriver, avdragas från den uppskattade nyttan; och även i 4 § av förevarande kapitel förutsättes att en dylik uppskattning av kostnaden skall verkställas.

Återstoden av vad på fallet belöper av den verkliga kostnaden för företaget skulle därefter ägaren hava att erlægga, då han började tekniskt utnyttja den genom regleringen vunna förbättringen.

Även för strömfallsägaren själv skulle det medföra vissa fördelar att på detta sätt redan från början bliva aktiv deltagare i företaget. Med den rent passiva ställning till detsamma en dylik fallägare enligt förslaget skulle komma att tillsvidare intaga har det icke låtit sig förena att under den tid detta förhållande fortfar medgiva honom någon beslutanderätt i regleringssamfällighetens angelägenheter. Han kommer således att sakna varje inflytande på det sätt, varpå företaget kommer att utföras, ehuru hans blivande betalningsskyldighet kan komma att i högsta grad påverkas därav. Bliir han däremot redan från början åtminstone i någon mån aktiv deltagare, fordrar konsekvensen även, att han i förhållande därtill får deltaga i de beslut, som fattas, och sålunda sättes i stånd att redan från början bevaka sina intressen i detsamma.

Jag hemställer alltså, att paragrafen underkastas sådan omarbetning, att även icke sökande eller med sökande likställda fallägare förpliktas att redan från början bidra till kostnaderna för företaget med belopp, som för en var av dem motsvarar en tiondel av vad som enligt stadgade grunder belöper på hans fall av den av vattendomstolen beräknade kostnaden för företaget.

Att kostnaderna för drift och underhåll i varje fall böra bestridas av dem, som tekniskt tillgodogöra sig båtnaden av företaget, lärer vara självfallet.

## 8 §.

### *Lagrådet:*

Enligt motiven till kommittéförslaget skall ordet »kommun» i denna paragraf anses omfatta även landsting. Då emellertid en så vidsträckt betydelse av ordet eljest icke är i lagstiftningen vedertagen, men det särskilt med hänsyn till de pågående strävandena för landsbygdens elektrifiering låter väl tänka sig, att landsting vill lämna ett regleringsföretag sitt understöd i den form paragrafen angiver, torde landsting böra i lagtexten uttryckligen nämnas såsom likställd med kommun.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

För tydlighetens skull bör måhända utmärkas, vad dock uppenbarligen är i förslaget åsyftat, eller att med »hela kostnaden för företaget» här förstås den av vattendomstolen beräknade kostnaden för regleringens utförande.

Justitierådet *von Seth*:

Mot stadgandet i förevarande paragraf läser i stort sett icke något vara att erinra. Däremot torde densamma i vissa enskildheter kunna giva anledning till anmärkningar.

Av ordalagen synes framgå, att meningen är, att man vid bestämmandet av delaktigheten skall utgå ifrån en jämförelse mellan å ena sidan det lämnade anslaget storlek och å den andra slutsumman av den verkliga kostnaden för företaget. Denna kan emellertid icke fastställas förr, än företaget blivit slutfört.

Även om, såsom givetvis ofta skulle vara önskligt, anslaget lämnades på ett tidigare stadium, skulle således bidragsgivaren komma att under hela byggnadstiden ställas utanför varje inflytande på det sätt, varpå företaget utfördes. Olämpligheten av en sådan anordning är uppenbar, och det kan ifrågasättas, om icke härav kan komma att förändras, att månget företag kommer att få sättas igång utan det stöd, som skulle ligga uti att redan från början initiativtagarna kunde förskaffa sig visshet om att dylikt bidrag vore att påräkna.

Berörda olägenhet är emellertid icke den enda, som skulle komma att följa av det sätt, varpå förslaget ordnat frågan om bidragsgivarens delaktighet i företaget. Genom att i detta hänseende röra sig med den verkliga kostnaden föranleder förslaget också, att en bidragsgivare aldrig kan förr än efter företagets slutförande beräkna, vare sig vilken andel han får i beslutanderätten över deltagarnas gemensamma angelägenheter eller i vilken proportion han för framtiden kommer att få deltaga i de löpande utgifterna för företaget. Den t. ex., som utfäster ett fixt bidrag av 25,000 kronor, får, om totalkostnaden stannar vid 125,000 kronor, rösta för en femtedel av samtliga röster men får också bidra med en femtedel till de löpande utgifterna, medan han, om kostnaden uppdrives till 150,000 kronor, kommer att få rösta för allenast en sjättedel av samtliga röster men också slipper bidra med mer än en sjättedel till utgifterna för underhåll och drift. Eller för att taga ett annat exempel. Det kunde ju tänkas, att ett antal kommuner vore gemensamt intresserade av ett regleringsföretag och förty vore villiga lämna avsevärda bidrag till detsamma, om de kunde förvissa sig om ett övervägande inflytande över företaget. För att vinna detta mål söka de anpassa sina bidrag så, att de tillsammans skulle komma att bli delaktiga till mer än hälften i företaget. Genom dålig skötsel eller på annat sätt bringas emellertid kostnaden för utförandet upp till vida högre belopp, än som kunnat förutses, och till följd därav gå

nämnda kommuner miste om den röstövertikt de beräknat. Att en dylik osäkerhet icke skall öka benägenheten att på förhand utfästa bidrag, är uppenbart.

Vill man genom lagstiftningen söka påskynda det fulla utnyttjandet av den tillgängliga vattenkraften, lär det vara av vikt att tillse, att dylika olägenheter undvikas, och detta kan näppeligen ske på annat sätt, än att saken ordnas så, att delaktigheten för den, som önskar lämna anslag av den i paragrafen avsedda arten, kan bestämmas, på vilket stadium av företagens fortgång bidragsutfästelsen än göres.

En utväg härtill torde ock finnas, utan att större rubbningar behöva göras i de huvudgrunder, på vilka förslaget synes vara byggt. Det kommer som nämnt alltid att bliva nödvändigt för vattendomstolen att för prövningen av ett regleringsföretags tillåtlighet på förhand söka beräkna kostnaderna för detsamma.

Lägges det sålunda beräknade kostnadsbeloppet i stället för den verkliga kostnaden till grund för bestämmandet av bidragsgivarens delaktighet, skulle denna alltid kunna utan menligt tidsutdräkt slutgiltigt bestämmas, närhålst, efter det frågan börjat göras till föremål för vattendomstolens prövning, bidragsgivaren inträdde i företaget.

Fördelen härav skulle givetvis mer än väl uppväga den inadvartens, som stundom skulle kunna uppstå därigenom, att till följd av den verkliga kostnadens avvikande från den beräknade bidragsgivarens delaktighet icke komme att stå i fullt matematiskt riktigt förhållande jämväl till förstnämnda kostnad.

Vid tal om förevarande paragraf torde även böra beröras en annan fråga, som visserligen icke direkt avser bestämmelserna i densamma, men som har ett visst samband med dem.

Genomgår man de olika paragraferna i förevarande kapitel, faller det genast i ögonen, huru litet det i 8 § för första gången berörda begreppet delaktighet i företaget kommit till användning, då det gällt att utforma de stadganden, som beröra förhållandena mellan deltagarna i företaget inbördes. En följd härav har blivit, att särskilt bestämmelserna om fördelningen av kostnaden för underhåll och skötsel av företaget m. m. i 11 § och om rösträtt i 23 § erhållit en avfattning, som lämnar läsaren i oklarhet, huruvida bidragsgivare, som lämnat anslag, varom förmäles i förevarande paragraf, är pliktig deltaga i nämnda kostnad eller äger rösträtt. Att avsikten är, att sådan bidragsgivare skall vara pliktig att deltaga i berörda kostnader, framgår emellertid av 9 § och av 21 §:s bestämmelser om uttaxering, och att bidragsgivaren bör äga rösträtt i regleringssamfällighetens angelägenheter, är uppenbart. An-

märkningsvärt är även, att förslaget icke på något ställe giver allmänna regler om strömfallsägarnas delaktighet, ehuru förslaget sedan i de bestämmelser, som röra samfällighetens organisation, rör sig med detta begrepp. Logiskt borde väl strömfallsägarnas delaktighet först hava klargjorts, innan man inlät sig på bestämmelser om bidragsgivarnas delaktighet.

Mig synes, som om det skulle i mångt och mycket bidra till klarhet och reda, om före nuvarande 8 § insköttes en ny paragraf, avseende att reglera strömfallsägarnas delaktighet sins emellan. Beträffande dennas innehåll är följande att erinra. Med iakttagande av vad jag anfört beträffande 6 § komme givetvis samtliga strömfallsägare att genast från början vinna delaktighet i företaget. Såsom framgår av 23 § och väl även av 11 §, är det förslagets mening, att strömfallsägarna skola vara delaktiga i företaget efter vars och ens anpart i de verkliga kostnaderna för företaget. Sedan företaget blivit slutfört och nämnda kostnader kunna beräknas, möter ej heller något hinder att efter nämnda grund fördela delaktigheten strömfallsägarna emellan. Dessförinnan skulle däremot en sådan grund för delaktigheten, därest vad jag hemställt ifråga om § 6 iakttages, kunna vålla vissa oegentligheter, och torde därför en annan grund böra tagas till utgångspunkt. Enklarest vore väl att stadga, att intill dess företaget hunnit slutföras och den verkliga kostnaden för detsamma kunnat utrönas, delaktigheten skall bestämmas efter den andel i den beräknade kostnaden, som enligt de i 3, 4 och 6 §§ angivna grunderna belöper på en var strömfallsägare. Har delaktighet i företaget vunnits av annan deltagare än strömfallsägare, måste givetvis en slutgiltig jämkning i dessas delaktighet ske, så att de tillsammans icke komma att vara delaktiga för mer, än vad som efter avdrag från den beräknade kostnaden av det lämnade anslagets belopp återstår av nämnda kostnad. Bestämmelse härom torde böra införas i den paragraf, som kommer att upptaga nuvarande 8 §:s bestämmelser.

Iakttages vad jag sålunda hemställt, böra sedan bestämmelserna i 11 och 23 §§ ändras därhän, att såväl fördelningen av kostnader för underhåll m. m. med den jämkning, som föranledes av bestämmelserna i 6 §, förklaras skola ske efter delaktigheten, som rösträtten utmättes efter samma grund.

Varder, såsom kommer att ifrågasättas, förslagets 10 § utsluten ur detsamma, vållar vad jag härförut hemställt icke större rubbningar i paragrafföljden.

## 10 §.

*Lagrådet:*

Enligt andra stycket i 2 § skola, i den mån ej särskilda stadganden givas, bestämmelserna i 2 kap. i tillämpliga delar lända till efterrättelse jämväl beträffande vattenregleringar. Uteslutes nu förevarande paragraf, kommer alltså även i fråga om dessa företag att gälla bestämmelsen i 2 kap. 2 §, att byggnad i vatten skall så göras att ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan. Och såvitt ifrågavarande 10 § icke kan enligt det nu sagda anses överflödig, synes den innebära en av förhållandena knappast rättfärdigad jämkning till förmån för regleringsintresset av vad eljest gäller beträffande byggnad i vatten. Det hemställes förty, att paragrafen måtte utgå.

## 11 §.

*Lagrådet:*

Då underhållsskyldighet här ålägges deltagarna i företaget med hänsyn till annans rätt, avses med »annan» utan tvivel även enskild deltagare i denna hans egenskap eller sådan delägare, för vilken jämlikt 6 § betalningsskyldighet ännu ej inträtt. Denna mening skulle dock tydligare framgå, om »annans» utbyttes mot »någons». Däremot lär förevarande paragraf lika litet som dess motsvarighet i 2 kap. (33 §) beröra villkoren för nedläggande av företaget. I detta avseende komma på grund av den allmänna hänvisningen i 2 § andra stycket bland annat bestämmelserna i 34 § av nyssnämnda kapitel att gälla; och huruvida ansökan om tillstånd till utrivning skall göras eller ej, blir beroende av de villkor för fattande av beslut därom, som må vara i stadgarna föreskrivna. Den enskilde deltagarens eller delägarens protest utgör alltså ej i och för sig hinder mot företagets nedläggande. Önekliken är detta ägnat att ingiva vissa betänkligheter. Då förslaget likväl lämnas utan anmärkning härutinnan, sker det under den förutsättning, att 23 §, jämförd med 14 §, möjliggör, att stadgarna för giltigheten av beslut med ifrågavarande innebörd kräva ej blott kvalificerad pluralitet utan även exempelvis godkännande av Konungens befallningshavande.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Andra punkten i förevarande paragraf synes böra utgå. Att de i 3, 4 och 6 §§ stadgade grunder för kostnadsfördelning gälla även andra utgifter än anläggningskostnaden, varemot, såsom naturligt är, bestämmelsen i 5 § avser blott sistnämnda kostnad, frångår redan av dessa paragrafers avfattning; och en jämförelse mellan 8 och 9 §§ giver oförtydligt vid handen, att anslagsgivare jämlikt 8 § har att i mån av sin delaktighet i företaget bidraga till dess underhåll m. m. Skulle emellertid ett särskilt stadgande om fördelningen av andra utgifter än anläggningskostnaden befinnas lämpligt, torde det för tydligare angivande av vad som måste anses vara förslaget mening böra innehålla, att därom skall i tillämpliga delar gälla vad i 3, 4, 6 och 8 §§ är stadgat.

Justitierådet *von Seth*:

Förutom den jämkning i förevarande paragraf, som följer av vad jag anfört vid tal om 8 § i förevarande kapitel, bör, om vad jag hemställt ifråga om 6 § iakttages och således samtliga delägare i regleringssamfälligheten också redan från början bliva deltagare i företaget, ehuru, vad vissa av dem angår, tillsvidare utan skyldighet att delta i utgifterna för underhåll och drift, åt hänvisningen till sistnämnda paragraf givas en något förändrad form.

#### 14 §.

Justitierådet *von Seth*:

Iakttages vad jag hemställt ifråga om 6 §, komma visserligen även sådana delägare i regleringssamfälligheten, som avses i sistå punkten av fjärde stycket i förevarande paragraf, att redan från början bliva deltagare i företaget och såsom sådana erhålla rätt att delta i överläggningar och beslut rörande detsamma. Det kunde därför ifrågasättas, om icke ifrågavarande punkt kunde helt och hållet utgå och det kunde överlämnas åt även nämnda sakägare att själva bevaka sina intressen. Emellertid skulle ju dessa sakägare, såsom jag tänkt mig saken, erhålla allenast en mycket begränsad rösträtt. De skulle därför lätt kunna komma till korta gent emot en kompakt sammanslutning av initiativtagare, om de ställdes utan varje hjälp av myndigheterna. Det torde

med hänsyn härtill vara klokast att jämväl under ovan angivna förutsättning bibehålla stadgandet i fråga med allenast den jämkning i avfattningen, som betingas av de ändrade förhållandena.

## 16 §.

*Lagrådet:*

Deltagarnas i denna paragraf åsyftade rätt att skilja styrelseledamot från hans uppdrag bleve kortare och dock fullständigare uttryckt, därest den angåves vara för handen ändå att tid, för vilken ledamoten blivit utsedd, ej gått till ända.

## 17 och 18 §§.

*Lagrådet:*

I sista punkten av 17 § stadgas, att av Konungen utsedd styrelseledamot skall åtnjuta arvode — givetvis av deltagarna — vilket i brist av åsämjande skall bestämmas av Konungen, och i sista punkten av 18 §:s andra stycke föreskrives, att av Konungens befallningshavande förordnad syssloman skall av deltagarna åtnjuta arvode, som i brist av åsämjande bestämmas av Konungens befallningshavande. Att på sätt, som sålunda föreslagits, öppna möjlighet till privata överenskommelser om arvodet lär icke vara lämpligt. Med hänsyn till vikten av att den förordnade ställes fullt självständig gent emot deltagarna torde ur båda ifrågavarande lagrum orden »i brist av åsämjande» böra utgå.

## 21 §.

*Justitierådet von Seth:*

Iakttages vad jag hemställt ifråga om 6 §, lär i första stycket av förevarande paragraf böra intagas en erinran, att uttaxering endast skall ske å de med hänsyn till den ifrågavarande utgiften bidragspliktiga deltagarna.

## 22 §.

*Lagrådet:*

Stadgandet i första stycket, att styrelseledamöter, som genom att överskrida dem tillkommande befogenhet eller eljest uppsåtligen eller av

*Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 113 häft. (Nr 128.)* 23

vårdslöshet tillskynda deltagarna i företaget skada, skola svara för skadan en för alla och alla för en, lärar, såvitt angår sådana styrelseledamöter, som utsetts av deltagarna, icke innehålla något utöver vad som i varje fall skulle följa av de allmänna reglerna ifråga om förhållandet mellan sysslomän och deras huvudmän. Det torde emellertid böra kvarstå med hänsyn därtill, att enligt 17 och 18 §§ även andra personer än av deltagarna utsedda styrelseledamöter kunna komma att utöva styrelseledamöts befogenheter.

Att, såsom i förslaget skett, beträffande styrelseledamöternas ansvarighet emot tredje man, d. v. s. enskild deltagare eller annan, göra samma regler tillämpliga, som skola gälla rörande ansvarigheten mot deltagarna samfällt, synes däremot icke kunna tillstyrkas. Det härom föreslagna stadgandet innebär en längre gående avvikelse, än förhållandena påkalla, från den eljest vedertagna rättsgrundsatsen, att ansvaret för sysslomannens åtgöranden i allmänhet åvilar huvudmannen och endast undantagsvis sysslomannen. I överensstämmelse med den åskådning, som ligger till grund för stadgandet i 135 § andra stycket av 1910 års aktiebolagslag och sedermera följts vid lagstiftningen på föreningsrättens område, torde även beträffande de sammanslutningar, om vilka nu är fråga, styrelseledamöternas ansvarighet gent emot tredje man böra begränsas till att avse allenast sådana fall, då överträdelse skett av bestämmelse i 14 och följande §§ av förevarande kapitel eller i gällande stadgar.

### 23 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Vid avfattningen av denna paragraf har hänsyn ej tagits därtill, att även anslagsgivare, som nämnes i 8 §, bör äga rätt att deltaga i handhavandet av de med regleringsföretaget förenade angelägenheter. Enligt förslagets terminologi är sådan anslagsgivare väl deltagare i företaget men ej delägare i regleringssamfälligheten, medan åter motsatsen gäller beträffande strömfallsägare, för vilken jämlikt 6 § skyldighet att taga del i kostnaderna ännu ej inträtt. I överensstämmelse härmed, och då det jämväl synes lämpligen böra komma till uttryck, att bestämmelsen i 5 § är utan inflytande på röstgrunden, torde i stället för de båda första punkterna i förevarande paragraf kunna träda ett stadgande av innehåll, att rätten att handhåva de med regleringsföretag förenade angelägenheter utövas å sammanträde, därvid en var deltagare i företaget

äger rösträtt efter det andelstal, som jämlikt 3, 6 och 8 §§ är bestämmande för hans skyldighet att taga del i kostnaden för företaget.

Det sålunda åsyftade andelstalet kommer tydligen att för strömfallsägarna jämkas varje gång en delägare, vilken varken är sökande eller med honom likställd och ej från början begagnat den genom regleringen vunna förbättringen, inträder såsom deltagare i företaget. Huruvida en sådan tillträdande delägare får åtnjuta den förmånligare beräkning av anläggningskostnaden, varom talas i 6 § fjärde stycket, blir åter för hans rösttal utan betydelse. Likaså inverkar det ej å rösttalens storlek, att av någon anledning anslagsgivares bidrag ej fullt motsvarar, vad efter hans delaktighet i företaget skulle å honom belöpa av den verkliga kostnaden för regleringens utförande, eller att någon delägare ej gittat fullgöra viss honom jämlikt 21 § ålagd betalningsskyldighet och övriga delägare förty, såsom uppenbarligen måste anses vara för sådant fall överensstämmande med förslaget mening, nödgats utgiva beloppet i fråga. Den obillighet mot de verkligen betalande, vartill reglerna om röstgrunden onekligen i sist berörda händelse leda, torde lämpligen kunna avhjälpas genom ett stadgande, att deltagare, som icke guldit förfallet bidrag, är förlustig sin rösträtt, intill dess betalningen fullgöres. En motsvarighet härtill finnes i 55 § av det upprättade förslaget till lag om flottning i allmän flottled.

Justitierådet *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* och överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Oaktat strömfallsägare, för vilka jämlikt 6 § betalningsskyldighet ännu ej inträtt, icke skola äga rösträtt i de frågor, som röra företaget, lär det böra stå dem öppet att å sammanträdena bevaka sina intressen genom deltagande i överläggningarna. Bestämmelserna i 23 §, ehuru av tvingande natur, torde ej heller utgöra hinder för att en dylik rätt genom stadgarna tillförsäkras dem. Och det synes antagligt, att Konungens befallningshavande vid sin granskning jämlikt 14 § ej skulle underlåta tillse, att en föreskrift i sådan riktning komme att finnas i stadgarna. Lämpligen torde dock omförmälda rätt böra i själva lagen fastslås.

Justitierådet *von Seth*:

Iakttages vad jag hemställt ifråga om 6 § i detta kapitel, lär förevarande paragraf, förutom de ändringar i första stycket, som betingas av vad jag anfört vid tal om 8 §, även böra göras ett tillägg till andra stycket av innebörd, att vid avgörande av fråga, som rör utgift, till vilken blott vissa deltagare äro skyldiga att bidraga, rösträtt skall tillkomma endast dessa deltagare.

## 9 KAP.

## 3 §.

Justitierådet *von Seth*:

Av skäl, som flottningssakkunniga i sitt den 14 december 1916 avgivna betänkande anført, torde paragrafens avfattning böra underkastas någon jämkning, så att det blir otvetydigt, att den lösningsskyldighet i avseende å del av fastighet, som i densamma föreskrives, endast skall äga rum i avseende å sådan del, som är särskilt avgränsad.

## 5 §.

Justitierådet *von Seth*:

Stadgandet i första stycket läser vara avsett att gälla, såväl då strömfallet och utmålet eller marken tillsammans utgöra en fastighetsenhet, något som är fallet med en hel mängd under tidernas lopp genom beslut vid skiften eller eljest uppkomna strömfallslägenheter, som även då samhörigheten mellan strömfallet och utmålet eller marken uteslutande beror på att de, ehuru var för sig särskilda lägenheter, hava gemensam ägare.

För de fall, då sistnämnda förhållande äger rum, läser den särskilda lösningsskyldigheten av utmålet eller marken icke föranleda några betänkligheter.

Annorlunda ställer sig däremot saken i de fall, då utmålet eller marken förut tillsammans med strömfallet utgjort en egendomsenhet. Saken belyses klarast genom ett exempel. Antag, att för en ny anläggning vattenkraften till en gammal kvarn- eller såglägenhet behöver tagas i anspråk och att 2 kap. 5 § lämnar stöd för ett dylikt anspråk. Befogenheten att tillgodogöra sig vattenkraften i strömfallet kommer då att under servitutsrätt tillhöra ägaren av den nya anläggningen, så länge denna finnes kvar. Skulle nu dessutom det utmål eller den mark, som ingår i strömfallslägenheten, särskilt lösas med stöd av förevarande paragraf, skulle följden bliva den, att efter den därav föranledda upplösningen av lägenheten, den ursprunglige ägaren skulle komma att få kvar en lägenhet, bestående egentligen endast av själva botten till strömfallet, låt vara med tillhörande ersättningskraft, därest sådan skall utgå, och en synnerligen prekär utsikt att någon gång i en avlägsen framtid ånyo komma i åtnjutande av rätten till vattnet i detsamma.

Att det icke kan vara sund lagstiftningspolitik att befördra uppkomsten av dylika överhuvudtaget alldeles imaginära fastigheter, lär vara uppenbart. För nu ifrågavarande fall bör, även om sådana omständigheter icke föreligga, att 3 § är tillämplig, rätten att påfordra lösen icke få omfatta annat än hela lägenheten.

Paragrafens avfattning lär alltså böra underkastas någon jämkning till vinnande av uttryck för nu angivna synpunkter.

### 11 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Då det i förevarande paragraf uttalas, att ersättning för tillgodogjord vattenkraft skall anses innefatta gottgörelse för vattenverksbyggnaderna, lär härmed vara angivet allenast vad som obetingat skall gälla för normalfallet eller att vattenkraften är av ägaren tillgodogjord med honom tillhöriga vattenverksbyggnader. Sålunda är det uppenbarligen ej menat, att äganderätten till vattenverksbyggnader kan övergå från en nyttjanderättshavare till ersättningsgivaren mot allenast rätt för nyttjanderättshavaren att taga del i strömfallsägarens gottgörelse. Av vissa bestämmelser såväl i detta som i 11 kap. framgår, att nyttjanderättshavare och särskild ägare till vattenverksbyggnad skola av ersättningsgivaren direkt erhålla sin gottgörelse. Fasthåller man detta, torde tillämpningen av ifrågavarande bestämmelse endast i undantagsfall erbjuda svårigheter; och även om stadgandet jämkas till närmare överensstämmelse med vad som lär vara avsett, äro svårigheterna, vilka huvudsakligen bero därpå, att i hög grad skiftande fall kunna väntas förekomma, ingalunda undanröjda.

Justitierådet *von Seth*:

Stadgandet i första punkten är givetvis tillkommet med allenast det fall för ögonen, att äganderätten till vattenverksbyggnaderna och den till strömfallet tillkomma samma person. Det är emellertid icke givet, att så alltid blir fallet. Ett samfällt strömfall kan t. ex. tänkas med tillämpning av 5 § i 1880 års vattenrättsförordning eller däremot svarande äldre bestämmelser eller 2 kap. 7 § sista stycket i förevarande förslag vara bebyggt av en delägare med rätt att hava byggnaden kvar allenast viss tid. Om ersättning skall utgå medelst kraftöverföring, skall emellertid enligt 17 § rätten till det kraftbelopp, som utgår såsom ersättning, med allenast en möjlighet till undantag, som i detta sam-

manhang saknar intresse, vara förenad med den fastighet, till vilken vattenkraften hört, och ersättningskraften skall utgå under hela den tid den nya anläggningen består. Denna tid blir givetvis i regel längre än den tid, varunder ägaren av den för det samfälliga strömfallets utnyttjande uppförda anläggningen är berättigad att hava denna kvarstående. Skulle första punktens stadgande tillämpas även under sådana förhållanden, kunde alltså därav bliva en följd, att de övriga ägarna till strömfallet skulle komma att uppbära större eller mindre del av den ersättning, som egentligen borde tillkomma ägaren av vattenverksbyggnaderna. Något liknande bleve i regel fallet, om strömfallet vore upplåtet under nyttjanderätt, t. ex. vattenfallsrätt, och byggnaderna tillhörde nyttjanderättshavaren. Endast om i sistnämnda fall nyttjanderättsavtalet innehölle sådana bestämmelser, att vid tiden för nyttjanderättens upphörande vattenverksbyggnaderna skulle utan lösen eller ersättning tillfalla strömfallsägaren, skulle förhållandet bliva detsamma, som om även byggnaderna från början tillhört den sistnämnde. Ej heller då ersättningen skall utgå i penningar, lär det finnas fog för att, om äganderätten till vattenverksbyggnaderna tillkommer annan än strömfallsägaren, låta ersättningen under alla förhållanden innefatta jämväl gottgörelse för dem och överlämna åt en annan uppgörelse mellan dessas ägare och strömfallsägaren att avgöra, huru stor del av ersättningsbeloppet skall tillfalla den förre. Stadgandena i 52 § av detta kapitel och i 11 kap. 54 § giva ju också en antydning om att en motsatt anordning icke varit främmande för förslaget upphovsmän.

Jag hemställer alltså om en jämkning i paragrafens avfattning därhän, att densammans bestämmelser uttryckligen bliva tillämpliga allenast i sådana fall, då den vattenkraft, som skall ersättas, är tillgodogjord genom strömfallsägaren tillhöriga vattenverksbyggnader eller genom byggnader, som, ehuru tillhöriga nyttjanderättshavare till strömfallet, enligt avtal skola vid tiden för nyttjanderättens upphörande utan lösen eller ersättning tillfalla strömfallsägaren.

13 och 14 §§.

*Justitierådet von Seth:*

Såsom synes framgå av en jämförelse mellan 13 och 45 §§, skulle ersättning för annan tillhörig vattenkraft, som någon enligt stadgande i 2 kap. berättigas tillgodogöra sig, icke få bestämmas att utgå medelst kraftöverföring i andra fall än de i 13 § omförmälda. Något hinder att tillåta nämnda ersättningsform även i andra fall, t. ex. då

ersättning skall utgå för vattenkraft, som går förlorad därigenom, att någon berättigats tillgodogöra sig densamma jämlikt 2 kap. 7 § andra stycket, läser emellertid icke föreligga, därest parterna kunna enas därom.

En bestämmelse av sådan innebörd synes böra få inflyta i 13 §.

*Lagrådet:*

Enligt andra stycket i 13 § är stadgandet, att kraft, som lämnas i ersättning för annans i anspråk tagna vattenkraft, skall tillhandahållas från den för vattenkraftens utnyttjande avsedda anläggning, icke ovillkorligt. Ersättningsgivare och ersättningstagare äga nämligen överenskomma annorledes. Såsom de sakkunniga i fråga om 14 § yttrat, vila bestämmelserna i 13 § på den förutsättningen, att ersättningskraften kan tillhandahållas från en naturlig kraftkälla av samma slag som den ersättningstagaren förlorar. Denna förutsättning måste ock upprätthållas, såsom de sakkunniga jämväl påvisat. Med hänsyn härtill borde ifrågavarande bestämmelse om avtal angående ersättningskraften hava innehållit tydligare begränsning i anmärkta hänseende än den, som kan anses ligga i stadgandet i första stycket av 13 §, att ersättning för kraft skall utgå genom tillhandahållande av motsvarande kraftbelopp efter grunder, som nedan i förslaget angivas.

Emellertid synas knappast tillräckliga skäl föreligga att i trots av de svårigheter och olägenheter, som därav uppstå, bibehålla den i 13 och 14 §§ stadgade möjligheten att bestämma om lämnande av ersättningskraft från annat strömfall än sådant, till vars förmån avståendet äger rum. Enligt 15 § skall skyldigheten att lämna ersättningskraft från strömfall vara en ständig tunga å den fastighet, vartill strömfallet hör. Om nu denna fastighet är en annan än den, som erhållit förmån genom avstående av vattenkraft, kan ifrågavarande onus, vilket är förenat med en utomordentlig förmånsrätt, bliva av sådan betydelse, att det inverkar menligt på övriga rättigheter till fastigheten. Visserligen innehåller förslaget bestämmelser till skydd för in-teckningshavare i detta hänseende, men av dessa bestämmelser äro de i 14 och 15 §§ upptagna icke att anse såsom fullt effektiva och den i 16 § in-tagna, såsom framdeles skall nämnas, av beskaffenhet att böra utgå. Vidare är att märka, hurusom förslagets bestämmelser om ersättnings-givares och ersättningstagares rättsliga ställning till varandra icke i allo lämpa sig för förhållandet mellan den, som i ersättningsgivarens ställe tillhandahåller kraften, och ersättningstagaren. Så läser knappast bestämmelsen i 39 § kunna tillämpas mot annan ersättningsgivare än den, till vilkens strömfallsfastighet vattenkraften avståtts.

## 15 §.

*Lagrådet :*

Jämlikt 11 kap. 62 § skall vattendomstolen, vid meddelande av tillstånd till byggnad för vattnets tillgodogörande, angiva, med vilken fastighet rätten till tillgodogörandet skall vara förenad. Det är möjligt att denna fastighet, i det följande benämnd strömfallsfastigheten, icke inom sina gränser sluter ens någon del av det vattenområde, varifrån vattnet tages i anspråk vid byggnaden. Men då strömfallsfastigheten blir bärare av rättigheten till vattnets tillgodogörande, bör, därest ersättning för den förlorade vattenkraften skall utgå medelst kraftöverföring, strömfallsfastigheten enligt sakens natur även bliva den, som betungas med skyldigheten att tillhandahålla ersättningskraften. Enligt bestämmelsen i nu förevarande paragraf blir detta dock ej alltid händelsen, ity att den ifrågavarande skyldigheten här förknippas med den fastighet, »vartill strömfallet hör», d. v. s. av vars ägovälde strömfallet utgör en del. Denna förslagets ståndpunkt lärer emellertid väsentligen bero däray, att jämlikt 14 § ersättningskraft kan komma att utgå även när fråga ej är om vattens tillgodogörande och någon strömfallsfastighet ej finnes. Vidtages ändring härutinnan, på sätt lagrådet hemställt, torde icke något skäl givas att binda skyldigheten vid annan fastighet än strömfallsfastighet.

Anser man sig tvungen räkna med möjligheten av strömfallsfastighetens framtida styckning, är det ock nödigt att giva bestämmelser om, huru vid delningen skall förfaras ej blott med den nu ifrågavaranda skyldigheten, därest densamma förknippas med strömfallsfastigheten, utan ock med de rättigheter, som enligt vattendomstolens beslut tillhöra denna. Att med gällande skifteslagstiftning införliva sådana bestämmelser torde emellertid stöta på hart när olösliga svårigheter. I betraktande härav är det tydligen i hög grad önskligt, att åt strömfallsfastigheten redan från början gives en med hänsyn till dess ändamål lämplig begränsning. Kunde man bringa det därhän, att strömfallsfastigheten ej komme att omfatta annat än den sökanden i byggnadsmålet tillhöriga mark, som upptages av byggnaden och därmed förenade anläggningar, jämte möjligen den del av vattenområdet i fråga, som sökanden äger, behövde man förvisso ej taga hänsyn till möjligheten av strömfallsfastighetens delning. Att utrusta vattendomstolen med behörighet att städse framtvinga en sådan fastighetsbildning genom utbrytning eller sammanläggning kan nu ej ifrågakomma. Till

strömfallsfastighet måste nog i allmänhet utses redan bestående egen-  
domsenhet. Men å andra sidan kan det ej vara tillrädligt att, såsom  
enligt förslaget 11 kap. 26 och 62 §§ skett, åt sökanden överlämna  
att fritt bestämma, vilken av flera honom tillhöriga fastigheter skall  
bliva strömfallsfastighet. På sådant sätt vinnes ingen som hälst säker-  
het, att strömfallsfastigheten blir ändamålsenligt avgränsad. En lämplig  
medelväg synes vara att låta vattendomstolen i varje särskilt fall  
avgöra, vilken sökanden tillhörig fastighet skall bliva bärare av rättig-  
heterna och skyldigheten. Säkerligen skall det, om vattendomstolen  
finner allenast en del av viss fastighet böra bliva strömfallsfastighet, i  
de allra flesta fall vara möjligt att redan under målets handläggning  
ombesörja delens avskiljande genom laga styckning. Även med denna  
ordning lär man alltså, intill dess skifteslagstiftningen blir reviderad,  
vara försvarad, om man utgår från antagandet, att det i utslaget be-  
stämda området icke sedermera skall bliva föremål för laga delning,  
som åstadkommer oreda i rättsförhållandena.

Den tunga, som genom beslut, varom i denna paragraf handlas,  
lägges å fastighet, blir ett servitut av väsentligen samma slag som de,  
vilka uppkomma vid laga skiften och ägostyckningar. Om servitut av  
sistnämnda slag förekomma icke några anteckningar i intecknings-  
protokollen. Ej heller skulle de servitut, som i olika avseenden kunna  
tillskapas genom byggnadstillstånd jämlikt 22 § av förslaget 2 kap.,  
komma till synes i nämnda protokoll. Den olikhet i behandlingen  
uti inteckningsavseende, vilken sålunda vid godtagande av de sak-  
kunnigas förslag komme de båda i förslaget omtalade kategorierna av  
vattenrättsliga servitut till del, skulle säkerligen ej kunna undgå att  
för allmänheten verka vilseledande. En köpare, som genom gravations-  
bevis vunnit visshet, att den fastighet han ämnar köpa icke besväras  
av sådan tunga, som avses i förevarande paragraf, skulle lätt kunna  
tro, att därigenom allt vore klart, vad vattenrättsliga gravationer an-  
ginge. Det hemställes alltså, att förenämnda stycke av paragrafen  
måtte få utgå. Att anteckning om samtliga vattenrättsliga servitut  
bör finnas i vattenboken, lär vara uppenbart.

#### Justitierådet von Seth:

Enligt min mening vore det, därest vad lagrådet här ovan  
hemställt vinner bifall, synnerligen lämpligt, om i 58 § av gällande  
inteckningsförordning gjordes en sådan ändring, att även servitut,  
som uppkommit genom beslut i vattenmål, upptoges såsom icke  
avsedda med förordningens bestämmelser om inteckning för servitut.

Därigenom skulle nämligen uppmärksamheten väckas på angelägenheten av att vid fastighetsköp och andra rättsärenden rörande fast egendom undersöka, huruvida icke vederbörande fastighet besväras av servitut, uppkomna till följd av stadganden i förevarande lag.

I samband härmed synes böra tagas i övervägande, huruvida icke en motsvarande erinran bör göras i fråga om en del andra servitut, som kunna tillskapas genom särskilda förrättningar, t. ex. sådana, som föranledas av den föreslagna rätten att framdraga vattenledning för husbehovs förbrukning, med flera.

## 16 §.

### *Lagrådet:*

Bestämmelsen i förevarande paragraf om rätt för inteckningshavare och viss annan fordringsägare att uppsäga fordran, som besväras fastighet, varå lagts den i 15 § omnämnda tunga, har sannolikt tillkommit huvudsakligen med avseende å sådan fastighet, som jämlikt 13 eller 14 § kan komma att belastas, utan att fastigheten erhållit däremot svarande valuta. Därest, i överensstämmelse med vad lagrådet i fråga om sistnämnda paragrafer yttrat, ersättningskraft finnes böra lämnas allenast från strömfall, till vars förmån avstått kraft, synes alltså den förnämsta grunden för nu ifrågavarande stadgande, vilket är av beskaffenhet att djupt ingripa i strömfallsägarens rättigheter, hava bortfallit. Värdeökningen i strömfallsfastigheten motsvarar nämligen skyldigheten att lämna kraft. I varje fall måste dock ifrågavarande stadgande bestämt avstyrkas. Det lämnar möjlighet för vederbörande långivare att under en obetydlig förevändning å tid, då gällande ränta är jämförelsevis hög, uppsäga ett lån, som löper med lägre ränta, och skulle få sin förnämsta betydelse med avseende å från långivarens sida ouppsägbara obligationslån, som inlösas efter given amorteringsplan. Till säkerhet för sådana lån ligga ofta inteckningar i ett större antal fastigheter, och därest en kraftersättningsskyldighet om än aldrig så obetydlig skulle komma att åläggas en av dessa fastigheter, kunde låntagaren genom hela lånets uppsägning komma att lida betydande förlust.

Skulle vad lagrådet sålunda hemställt icke vinna bifall men däremot, jämlikt lagrådets yttrande i fråga om 15 §, andra stycket i nämnda paragraf utgå, torde knappast bestämmelsen, att uppsägning skall äga rum sist inom ett år, efter det beslutet om kraftöverföringen vunnit laga kraft, kunna kvarstå. Fordringsägaren kan i sådant fall komma att sakna kännedom om nämnda beslut.

## 17 §.

*Lagrådet:*

Ägare av rätt i den fastighet, som avstår vattenkraft enligt lagförslaget, bör icke därigenom göra förlust. Ersättningskraften förenas med fastigheten, och om ersättning utgår i penningar, fördelas beloppet emellan vederbörande rättsägare. Överflyttas däremot ersättningskraft enligt förevarande paragraf, lämnas ej något motvärde. Visserligen får så ej ske, med mindre det prövas kunna äga rum utan förfång för in-teckningshavare eller andra rättsägare, men detta rättsskydd är av vida mindre värde än det, som lämnas, då vattenkraften avstås. Som emellertid sådana förhållanden lätteligen kunna tänkas inträffa, att ersättningskraften i en framtid blir till föga eller ingen nytta, om den ej kan skiljas från den fastighet, dit den lagts, saknas ingalunda skäl för med-givande av möjlighet till förändring, men den fastighet, som berövas kraften, torde då böra erhålla ersättning i penningar att fördelas så, som stadgas om sådan ersättning för kraft, vilken avstås. Måhända torde jämväl möjlighet till kraftens avlösning böra medgivas.

Vid ägostyckning av fastighet, med vilken rättighet till ersättningskraft är förenad, skulle, om de i 1896 års lag härom givna regler utan jämkning tillämpades, varje lott ovillkorligen bekomma sin andel i rättigheten. Säkerligen vore detta ej sällan mindre lämpligt. En bestämmelse, som medgiver, att vid ägostyckning rättigheten i sin helhet tillägges viss eller vissa lotter, synes vara välgrundad. Däremot torde skäl saknas att, såsom måhända är avsett med stadgandet i sista stycket av nu förevarande paragraf, för varje fall förbjuda en uppdelning av rättigheten. Och såvitt angår annan jorddelning än ägostyckning, läser nämnda stadgande icke stå i god överensstämmelse med de grunder, å vilka nu gällande lagstiftning vilar. Behovet av att för dessa styckningssätt kunna tillämpa det föreslagna stadgandet synes ej heller vara så trängande, att ej med åtgärd härutinnan kan anstå, tills den på dagordningen stående frågan om revision av skifteslagstiftningen erhåller sin lösning.

Det hemställes alltså, att åt sista stycket i paragrafen gives det innehåll allenast, att vid ägostyckning av fastighet, med vilken rättighet till ersättningskraft är förenad, rättigheten må i sin helhet tilläggas viss eller vissa lotter.

Måhända har stadgandet med det sålunda begränsade innehållet sin rätta plats i förenämnda lag av år 1896.

## 19 §.

*Lagrådet:*

Med det innehåll, som de sakkunniga givit reglerna i 20 § om uttagningskostnadens bestämmande, kommer denna säkerligen blott i undantagsfall att utgöras av den beräknade kostnaden för kraftens tillhandahållande. Uttagningskostnaden, vilken benämning kvarstår från kommittéförslaget, betecknar i det remitterade förslaget det av vattendomstolen efter skäligen grunder uppskattade vederlag, som ersättnings-tagaren bör gälda för kraftöverföringen. Att sålunda med det ifrågasvarande uttrycket i själva verket avses något annat, än ordet närmast giver vid handen, synes till förebyggande av missförstånd böra genom någon redaktionell jämkning redan i nu förevarande paragraf antydvas.

## 20 §.

*Justitierådet von Seth:*

Iakttages vad jag hemställt i fråga om tillägg till 13 §, medför detta även jämkning i denna paragraf.

## 21 §.

*Lagrådet:*

Liksom »uttagningskostnaden» är, på sätt vid 19 § anmärkts, en något oegentlig benämning å vad därmed åsyftas, så äro ej heller uttrycken anläggningskostnad samt underhålls- och driftkostnad att förstå efter orden. Någon redaktionell jämkning, som låter detta komma till synes, torde böra vidtagas.

I andra punkten av första stycket läser böra till undvikande av missuppfattning uttryckligen utsägas, att i underhålls- och driftkostnaden icke må inräknas ränta å anläggningskostnaden.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Då andra stycket av förevarande paragraf lämnas utan anmärkning, sker det under erinran, att bestämmelsen läser vara att efter ordalagen ovillkorligen tillämpa allenast i fall den avsedda anläggningen tillhör ägaren till strömfallet och särskilda på upplåten nyttjanderätt beroende förhållanden ej inverka, men att eljest anläggningskostnad med föranledande av förslagets grunder kan tänkas skola helt eller delvis ingå i uttagningskostnad även om strömfallet är tillgodogjort.

Justitierådet *von Seth*:

Beträffande regeln i andra stycket gäller detsamma, som jag förut erinrat beträffande stadgandet i första punkten av 11 §. Den är uppenbarligen tillkommen med uteslutande det fall för ögonen, att anläggningen och strömfallet tillhöra samma person. Den läser ej heller kunna med fördel tillämpas i andra fall, än då så är förhållandet eller ock anläggningen väl tillhör någon, som allenast har nyttjanderätt till strömfallet, men enligt avtal skall vid tiden för nyttjanderättens upphörande utan lösen eller ersättning tillfalla strömfallsägaren.

I övrigt skulle den merendels leda till orimligheter. Det antydes visserligen i motiven, att man, då anläggningen ej är i fullgott skick, skulle kunna ordna saken utan att behöva ålägga ersättningstagaren att utgiva någon anläggningskostnad endast genom en jämkning uppåt av den beräknade underhålls- och driftkostnaden. Denna utväg läser emellertid i stort sett icke kunna anlitas, då anläggningen tillhör nyttjanderättshavare eller annan icke ägare av strömfallet, som är pliktig att vid viss tidpunkt borttaga densamma. Den del av uttagningskostnaden, som utgör underhålls- och driftkostnad, skall ju, om den skall utgå i penningar, enligt 23 § fastställas för tio år i sänder till visst årligt belopp; och som det ju icke är givet, att tiden för nyttjanderättens upphörande sammanfaller med utgången av en sådan tioårsperiod, skulle det endast vara en ren lyckträff, om någon gång jämkningen i den beräknade underhålls- och driftkostnaden kunde bestämmas till sådant belopp, att icke endera, strömfallsägaren eller ägaren av anläggningen, bleve lidande.

Ej ens för det fall, att ägaren till anläggningen vid tiden för nyttjanderättens upphörande vore berättigad till lösen för densamma, skulle det i paragrafen föreslagna sättet att ordna förhållandena bliva tillfredsställande, så till vida som ju den en gång nödvändiga slutuppgörelsen mellan honom och strömfallsägaren skulle väsentligen tillkränglas.

Ändras, på sätt jag hemställt, 11 §, läses för övrigt med hänsyn till det nära samband, som finnes mellan nämnda paragraf och den förevarande, falla av sig självt, att även den sistnämnda måste undergå en motsvarande jämkning.

Denna synes mig, i anslutning till vad jag hemställt i fråga om 11 §, böra göras så, att regeln i nuvarande andra stycket blir tillämplig allenast, då vattenkraften är tillgodogjord vid anläggning, som tillhör strömfallsägaren eller, ehuru tillhörig nyttjanderättshavare, enligt avtal skall vid tiden för nyttjanderättens upphörande utan lösen eller ersätt-

ning tillfalla strömfallsägaren, men att eljest, då vattenkraften är tillgodogjord vid anläggning, som tillhör annan än strömfallsägaren, vattendomstolen har att efter omständigheterna pröva, om och i vad mån anläggningskostnaden skall inräknas i den uttagningskostnad strömfallsägaren har att erlägga eller den skall avräknas å den särskilda ersättning för den befintliga anläggningen, som må tillkomma dennas ägare.

Genom en sådan bestämmelse som den sistnämnda synes mig utväg böra vara öppnad att taga tillbörlig hänsyn till alla de olika kombinationer, som kunna uppstå i förhållandet mellan ägaren av anläggningen och strömfallsägaren.

## 22 §.

### *Lagrådet:*

Av 28 § andra punkten framgår, att uttagningskostnaden för det högre kraftbelopp, varom där är fråga, måste, för så vitt ej ersättningstagaren förut själv tillgodogjort sig samma kraftbelopp, gäldas i penningar. Även om sagda paragraf jämkas så, som vid densamma skall antydas, blir frågan om sättet för uttagningskostnadens gäldande i där avsett fall undandragen ersättningstagarens valrätt. En erinran om det ytterligare undantag från regeln i första stycket av nu förevarande paragraf, som alltså äger rum, torde böra införas i paragrafen.

Det undantag från huvudregeln om rätt för ersättningstagaren att avgöra angående formen för uttagningskostnadens gäldande, som stadgas i andra stycket, synes gå längre, än som överensstämmer med skälig hänsyn till ersättningstagarens intressen. Det skulle ju kunna hända, att hans ekonomiska ställning är sådan, att han ej kan anskaffa det belopp, som erfordras för uttagningskostnadens gäldande i penningar, och att vid sådant förhållande ett yrkande av ersättningsgivaren att utbetomma uttagningskostnaden i dylik ordning kunde komma att leda antingen till exekution i ersättningstagarens, vindikantens, egendom eller till att denne ej komme i åtnjutande av någon ersättningskraft. Den obillighet mot vindikanten, som sålunda skulle kunna bli en följd av ersättningsgivarens obegränsade valrätt, skulle utan åsidosättande av ersättningsgivarens berättigade intressen undvikas, därest åt berörda undantag gäves den formen att, om fråga är om ersättning för vattenkraft på grund av stadgandet i 2 kap. 23 § sista punkten, ersättningstagaren icke må mot ersättningsgivarens bestridande påfordra uttagningskostnadens bestämmande i penningar.

## 24 §.

*Lagrådet:*

Enligt avfattningen av paragrafens första stycke skall det, vid bifall till ersättningsgivarens där omförmälta yrkande, ankomma på vattendomstolen att avgöra, huruvida nedsättning av det ifrågavarande beloppet skall ske eller säkerhet därför ställas. I det uti 28 § andra punkten avsedda fall äger däremot ersättningstagaren rätt att välja mellan beloppets omedelbara gäldande och ställande av säkerhet för det samma, och ersättningsgivarens skyldighet jämlikt 34 § gäller allenast ställande av pant eller borgen. Att i nu ifrågavarande händelse ersättningstagaren skulle kunna åläggas ovillkorlig nedsättningsskyldighet, synes dock vara desto obilligare, som — fränsett möjligheten, att ersättningsgivaren ej begagnar sig av byggnadsmedgivandet, — avsevärd tid kan komma att förflyta, innan beloppet jämlikt 35 § förfaller till betalning, och förslaget icke, såsom för liknande fall skett i 68 §, stadgar, att beloppet skall göras räntebärande och räntan komma nedsättaren till godo. Det hemställes alltså om sådan jämkning i förevarande paragraf, att ersättningstagaren städse kan fullgöra vad honom åligger genom ställande av pant eller borgen. Därjämte borde i fråga om nedsatt belopp meddelas bestämmelser, motsvarande de i 68 § införda.

Det torde vara förslagets mening, att pant eller borgen enligt denna paragraf skall ställas hos Konungens befallningshavande, såsom i 9 kap. 28, 34 och 64 §§ samt 11 kap. 67 § är för där avsedda fall uttryckligen stadgat. Denna mening framgår dock ej av förslagets avfattning.

Förslaget innehåller intet om prövning av pant eller borgen i den händelse, att säkerheten icke är godkänd av den, till vars förmån den ställes. Ett stadgande härom lärer dock ej böra saknas och synes lämpligen kunnas införas i 14 kap. Bland de flera likartade bestämmelser, som förekomma i gällande lagstiftning, torde 73 § expropriationslagen vara mest ägnad att tagas till förebild. Att göra det ifrågasatta stadgandet tillämpligt även beträffande den i 13 kap. 3 § omförmälta säkerhet synes knappast erforderligt.

## 25 §.

*Lagrådet:*

Såsom förevarande paragraf är avfattad, skulle t. ex. en ersättningstagare, som redan guldit större eller mindre del av uttagningskostnaden,

likväl, om han gör sådan ansökan om befrielse, som i paragrafen avses, vara pliktig att vidkännas avdrag i kraft för hela den uttagningskostnad, han haft att erlægga. Detta kan icke vara riktigt. Förslaget har ej heller, då det gällt att ordna förhållandena vid fall av försummelse från ersättningstagarens sida att gälda uttagningskostnaden, vågat tillämpa en liknande princip. Enligt 42 § är nämligen en försumlig ersättningstagare icke pliktig avstå mera kraft, än som motsvarar uttagningskostnaden efter avdrag av vad därav må hava guldits. Givetvis bör en ersättningstagare, som gör ansökan efter förevarande paragraf, åtnjuta liknande avdrag för vad han guldit.

Det nu anförda gäller emellertid uppenbarligen endast den del av uttagningskostnaden, som utgör anläggningskostnad. Underhålls- och driftkostnaden avser ju i princip täckande av löpande utgifter, och man har således att utgå ifrån, att den konsumeras i mån som den erlagges.

## 26 §.

*Lagrådet:*

Enligt kommittéförslaget skulle ersättningstagaren under vissa villkor äga att få den överförda kraften sig tillhandahållen annorstädes, än i första stycket av nu förevarande paragraf angives. De sakkunniga hava uteslutit bestämmelserna härom under uttalande bland annat, att frågan syntes vara mest ägnad att erhålla sin lösning å överenskommelsens väg. Med anledning härav må erinras, att enligt paragrafens lydelse avtalsfrihet råder allenast beträffande de förhållanden, som avses i senare stycket av densamma.

## 28 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Föreskrifterna i 9 kap. äro av tvingande natur och medgiva ej parterna avtalsfrihet, med mindre sådant uttryckligen angives. I allmänhet sker detta genom förbehållet »där ej annorlunda överenskommes» eller motsvarande uttryck, men i förevarande paragraf nyttjas ordalagen »där ej på grund av parternas överenskommelse annorledes bestämes». Sistnämnda uttryck läser ej kunna tolkas annorlunda än så, att parternas överenskommelse är utan verkan, för så vitt ej dess innehåll upptagits i vattendomstolens utslag, och att vattendomstolen äger pröva, om och i vad mån så bör ske. Att sålunda för avvikelser från de av lagen uppställda reglerna kräves, ej blott att parterna äro ense om andra

bestämmelser utan ock att dessa av vattendomstolen finnas vara lämpliga, lärer i betraktande av hithörande frågors invecklade och grannliga beskaffenhet vara fullt i sin ordning. Det synes i själva verket önskligt, att detta strängare krav får gälla över hela det ifrågavarande lagstiftningsområdet. Vid den omarbetning av förslaget, som i sådant hänseende skulle erfordras, kunde det måhända visa sig lämpligt att i ett lagrum sammanföra, vad nu i de särskilda paragraferna innehålles om parternas rätt att träffa överenskommelser.

Bestämmelserna i första punkten av förevarande paragraf äga sin giltighet, oavsett huruvida ersättningskraften skall tillhandahållas enligt 13 eller enligt 14 §. Att ersättningstagaren själv tillgodogör sig vattenkraft, motsvarande större vattenmängd än den, som utgör medeltalet av de i vattendraget framrinnande olika vattenmängder, och av denna anledning är berättigad att i ersättning bekomma jämväl sådan kraft, utgör tydligen ej heller hinder för tillämpning av 14 §. Vad i förevarande paragraf stadgas om rätt för ersättningstagaren att bekomma det högre kraftbeloppet, allenast om han förskjuter eller ställer säkerhet för viss kostnad, kan däremot ej rimligen vinna tillämpning i annan händelse, än att ersättningstagaren avstår vattenkraft på grund av stadgandena i 2 kap. 5, 6 eller 7 § och fråga alltså är om gemensamt utbyggande av hans och ersättningsgivarens strömfall. Den inskränkta räckvidd berörda stadgande sålunda äger torde lämpligen böra komma till synes i lagtexten.

Huruvida den gemensamma utbyggnaden skall inrättas för större eller mindre vattenföring, tillkommer tydligen ersättningsgivaren att ensam avgöra. Om denne för att kunna tillhandahålla ersättningstagaren ett mot högvattenföringen svarande kraftbelopp verkligen vid byggnaden tillgodogör sig denna vattenföring eller han föredrager att utnyttja allenast en mindre vattenmängd och följaktligen avstå åt ersättningstagaren en proportionsvis större andel av den vid byggnaden uttagna vattenkraften, är en fråga, som ej kommer ersättningstagaren vid. Detta gäller, oavsett huruvida ersättningstagaren, såsom den där redan själv tillgodogjort sig högvattenföringen, är ovillkorligen berättigad att erhålla det högre kraftbeloppet eller denna rätt är betingad av att han kontant gäldar eller ställer säkerhet för den ökade uttagningskostnaden. Å andra sidan är klart, att beräkningen av uttagningskostnaden för den del av ersättningskraften, som motsvarar högvattenföringen, icke får röna inflytande av vilkendera utvägen ersättningsgivaren väljer. Uttagningskostnaden bör i varje fall fastställas med hänsyn till den större utbyggnaden.

Andra punkten i förevarande paragraf avser ej att giva regler om uttagningskostnadens beräkning. Den utsäger blott, att en ersättnings-tagare, som ej själv tillgodogjort sig vattenkraft vid högvattenföring, icke äger påfordra att bekomma det ökade kraftbelopp, som svarar mot denna vattenföring, utan så är att han förskjuter eller ställer säkerhet för motsvarande del av uttagningskostnaden. En jämförelse med bestämmelserna i 24 § ligger alltså nära tills hands. I sådant hänseende må, utöver vad vid sistnämnda paragraf redan erinrats, följande anmärkas. Enligt 24 § kan säkerhet ej komma att ställas för annat än viss del av anläggningskostnaden. Säkerhet ifrågakommer ej, med mindre ersättningsgivaren därom framställt yrkande och vattendomstolen finner yrkandet äga fog; föreskrift om säkerhetens ställande lämnas först i slutliga utslaget; och såsom påföljd för underlåtenhet att efterkomma föreskriften stadgas allenast, att ersättningstagaren blir skyldig att för den ifrågavarande delen av anläggningskostnaden vidkännas minskning i det honom tillkommande kraftbeloppet eller med andra ord förlorar rätten att gälda samma del i penningar. Jämlikt 28 § åter gäller, att säkerhet skall ställas för viss del även av underhålls- och driftkostnaden; huruvida vattendomstolens föreskrift om säkerhets ställande fullgjorts eller ej måste vara klart, redan då domstolen meddelar sitt slutliga utslag; och underlåtet fullgörande ej blott inverkar på sättet för uttagningskostnadens gäldande utan medför förlust av rätten att bekomma det mot högvattenföringen svarande kraftbeloppet. Att ersättningstagarens förpliktelse jämlikt 28 § är beroende av ersättningsgivarens yrkande, säges väl ej uttryckligen men lärers få antagas vara meningen. Härutinnan torde alltså råda överensstämmelse med 24 §; och i den mån skiljaktigheter föreligga mellan de båda lagrummen, låta de sig utan tvivel i stort sett väl försvaras. Huruvida giltiga skäl föreligga att i det fall 28 § avser ålägga en ersättningstagare, som ej förmår ställa pant eller borgen, att omedelbart utbetala det ifrågavarande beloppet till ersättningsgivaren, medan ersättningsgivaren enligt 24 § kan få nöja sig med att beloppet nedsättes hos Konungens befallningshavande, synes likväl tveksamt. Och att vattendomstolen enligt 28 § skall vara ovillkorligen pliktig efterkomma ersättningsgivarens yrkande om förskotts-betalning eller säkerhet, är knappast välgrundat. Visar utredningen exempelvis, att ersättningsgivaren även utan sådan betalning eller säkerhet är sinnad att i eget intresse utbygga för den större vattenföringen, kan det vara obilligt mot ersättningstagaren att göra avvikelser från de vanliga reglerna om uttagningskostnadens gäldande.

Med vad nu yttrats överensstämmer, att på ersättningstagarens

framtida ställning, sådan den i byggnadsbeslutet blivit bestämd, ej bör inverka, om den större utbyggnaden kommer till stånd eller ej. Har enligt byggnadsbeslutet ej åt ersättningstagaren tillerkänts rätt att be-  
komma kraft, motsvarande större vattenmängd än medelvattnet, bör det icke stå honom fritt att sedermera tilltvinga sig sådant kraftbelopp genom att erlægga häremot svarande uttagningskostnad. En dylik be-  
fogenhet skulle icke stå väl tillsammans med ersättningsgivarens berättigade intresse att icke behöva vidkännas minskning i det kraftbelopp, varöver han för egen del disponerar, ett intresse som även i förslaget kommit till uttryck i 25 § andra stycket.

*Justitierådet von Seth:*

Jag är i det väsentligaste ense med lagrådets övriga ledamöter. Dock anser jag det böra i paragrafen tydligt utsägas att, om ersättnings-  
givaren avser att i eget intresse verkställa utbyggnaden för tillgodogörande av större vattenmängd än den, som utgör medeltalet av de i vattendraget framrinnande olika vattenmängderna, eller ersättningsgivaren vill vara berättigad att även för egen räkning utnyttja den större byggnad, som må föranledas av ersättningstagarens yrkande att be-  
komma kraft, motsvarande större vattenmängd än nämnda medeltal, ersättningstagaren äger utan uppfyllande av det i slutet av paragrafen stadgade villkoret bekomma kraft motsvarande den större vattenmängd, som sålunda avses skola tillgodogöras.

31 §.

*Justitierådet von Seth:*

Vad i paragrafen stadgas om jämkning för det fall, att genom reglering av vattnets avrinning den vattenkraft, som av ersättnings-  
givaren tillgodogöres, ökas, torde böra gälla även för den händelse, att ersättningsgivaren vill begagna sig av sådan i ersättningstagarens intresse verkställd större utbyggnad, för vilken jämlikt stadgandet i slutet av 28 § ersättningstagaren bestritt kostnaderna; dock att i sistnämnda fall jämkningen endast bör avse uttagningskostnaden.

32 §.

*Lagrådet:*

Stadgandet i slutet av paragrafen är begränsat att gälla endast, då ersättningen för underhålls- och driftkostnaden bestämts att utgå i

årlig avgäld. En motsvarande jämkning lärer emellertid böra äga rum, även om ersättningen bestämts skola utgå genom minskning i den ersättningskraft, vartill ersättningstagaren eljest skulle varit berättigad.

## 33 §.

*Lagrådet:*

Den i andra stycket föreskrivna tiden av tre månader får ej utan ersättningstagarens medgivande överskridas ens i den händelse, att kraft uppenbarligen ej kan inom sagda tid tillhandahållas från det strömfall, som enligt 13 eller 14 § därtill av vattendomstolen bestämts. I sådan händelse måste, såsom i kommittémotiven framhålles, ersättningsgivaren tillgripa provisoriska anordningar, exempelvis hyrande av kraft från annat håll.

Vad sålunda skall gälla framgår emellertid ej rätt väl av stadgandet i sista stycket, vars avfattning närmast ansluter sig till bestämmelsen i tredje stycket. Någon redaktionell jämkning synes alltså önskelig.

## 42 §.

*Lagrådet:*

Den avgäld, som enligt 23 § sista stycket skall utgå såsom ersättning för underhålls- och driftkostnaden, avses, på sätt redan framhållits, i princip till täckande av löpande utgifter. Det avdrag, varom säges i slutet av förevarande paragraf, bör således endast omfatta vad som kan vara guldets av anläggningskostnaden.

## 46 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Vid 28 § har erinrats, att parternas överenskommelse om andra bestämmelser än de i förevarande kapitel givna ej bör få gälla, med mindre vattendomstolen finner de av parterna ifrågasatta bestämmelserna vara lämpliga. Vad sålunda i allmänhet anmärkts synes äga särskild giltighet beträffande överenskommelse angående det ämne, varom talas i nu ifrågavarande paragraf. Om exempelvis här omförmälta ersättning avser gottgörelse för uppdämning, skulle avtal om annan ersättning än i penningar kunna föranleda, att gottgörelsen ej tillgodokomme sådana rättsägare, vilka skolat få del i penningersättningen.

*Justitierådet von Seth:*

Givetvis böra i de fall, som här avses, ersättningsgivare och ersättningstagare i viss mån vara oförhindrade att överenskomma, att ersättningen skall utgå i annat än i penningar, t. ex. i varor av motsvarande värde eller dylikt. Försåvitt en dylik överenskommelse icke avses att skola sträcka sina verkningar utöver förhållandet mellan parterna, finnes nämligen varken från synpunkten av det allmännas intresse eller med hänsyn till tredje mans rätt någon anledning till betänkligheter mot densamma. Den blir en ren privatsak emellan parterna. Att en sådan övenskommelse blir giltig dem emellan, är självfallet och hade uppenbarligen icke behövt framhållas i lagtexten.

Såsom framgår av motiven, är det ej heller på dylika överenskommelser man närmast haft sikte, då i förevarande paragraf införts orden »där ej annorledes överenskommes», utan på överenskommelser av mera vittgående karaktär och därvid i första hand på sådana, som avse att i stället för ersättning i penningar sätta ersättning medelst kraftöverföring i ungefärligen samma ordning som den, vilken gäller beträffande ersättning för förlorad vattenkraft. Särskilt möjligheten att ingå överenskommelser av sistnämnda innebörd kan nämligen tänkas hava sin stora betydelse för såväl ersättningsgivare som ersättningstagare.

För företagaren, ersättningsgivaren, som kanske utbyggt ett strömfall för uttagande av större kraftmängd, än han har utsikt att kunna omedelbart vinna användning för på annat håll, eller som måhända icke genast har full användning för den ökade kraftmängd, som efter en planerad reglering kan uttagas vid hans anläggning, skulle det i många fall väsentligen underlätta finansieringen av hans företag, om han kunde få lämna kraft i ersättning i stället för penningar. Ersättningstagaren å sin sida skulle också ofta kunna finna det för sig fördelaktigt att ingå på en sådan överenskommelse och därigenom på de jämförelsevis fördelaktiga villkor, som antagligen på denna väg skulle kunna uppnås, bereda sig tillgång till erforderlig belysning och drivkraft.

Det torde således i varje fall få anses vila på en riktig grundtanke, då förslaget genom inskjutande av förenämnda ord sökt giva rättslig giltighet åt överenskommelser av nu ifrågasatt art.

Å andra sidan kan det ifrågasättas, om man icke gått för långt, då man åt legaliseringsbestämmelsen givit det generella innehåll den fått.

Det är här i första hand fråga om tillskapandet av en med prak-

tiskt sett till tiden obegränsad giltighet utrustad sakrätt till fast egendom med särskilt gynnad ställning i förhållande till andra dylika sakrätter, och mot dylika nyskapelser resa sig många betänkligheter icke minst från fastighetskreditens synpunkt. Dessa betänkligheter bliva särdeles starka, om överenskommelsen avser inrymmande av en rättighet, som icke står i någon sådan direkt relation till den förmån man avser i gengäld skola vinnas som den, vari lämnandet av kraft står till intresset av bättre tillgodogörande av vattenkraft, som utgör tillbehör till fastigheten. Sådana överenskommelser t. ex. som att ersättning för skada å mark skall gottgöras genom inrymmandet av ett betes-servitut eller dylikt, synas sålunda icke böra tillåtas. Legaliserandet av överenskommelser av nu ifrågavarande slag lärers alltså böra inskränkas till sådana, som äsyfta penningersättningens utbytande mot ersättning medelst kraftöverföring.

Är detta riktigt, har emellertid det stadgande, varigenom åt dylika överenskommelser tillerkännes rättslig giltighet, icke sin plats i nu ifrågavarande avdelning av kapitlet utan i den närmast föregående.

På grund av vad sålunda anförts, synas orden »där ej annorledes överenskomes» böra utgå ur förevarande paragraf och i stället i den avdelning av kapitlet, som handlar om ersättning medelst kraftöverföring, böra införas ett stadgande, som för andra fall, än då det gäller ersättning för förlorad vattenkraft, tillerkänner giltighet åt överenskommelser, vilka avse ett utbytande av penningersättning mot ersättning medelst kraftöverföring.

Icke ens åt alla dylika överenskommelser kan emellertid tillerkännas den vidsträckta giltighet gent emot efterföljande rättsinnehavare och andra sakägare, varom här är fråga. Hänsynen till den stora betydelsen i rättsligt hänseende av väl ordnade fastighetsförhållanden har medfört, att den svenska rätten icke velat tillerkänna permanent giltighet åt andra begränsade sakrätter till fast egendom än sådana, som i form av servitut gälla mellan fastigheter inbördes. Att i nu ifrågavarande hänseende göra undantag från denna regel lärers icke kunna ifrågakomma. Endast om sådana överenskommelser, som avse att genom tillskapande av servitut binda rättigheten att erhålla kraft vid en viss fastighet, kan det sålunda i detta sammanhang bliva fråga. Det måste med andra ord först och främst finnas en fastighet, som kan bliva vad man plägar kalla härskande fastighet. Detta villkor kan emellertid icke uppfyllas i andra fall, än då ersättningstagarens fastighet icke i sin helhet skall avstås. Med hänsyn härtill lärers giltighet icke böra tillerkännas åt andra överenskommelser av ifrågavarande slag än sådana, med vilka avses er-

sättning, som skall erläggas för en del av en fastighet, vilken icke i sin helhet skall avstås, eller för skada å en sådan fastighet.

Hänsynen till att det här gäller tillskapandet av ett servitutsförhållande synes vidare kräva, att det hos den fastighet, som avses att skola bli den tjäande, finnes någon egenskap, som garanterar, att den alltjämt kan tjäna som objekt för servitutet. Endast om skyldigheten att tillhandahålla ersättningskraften kan bindas vid en strömfallsfastighet, torde detta villkor vara uppfyllt. Även för nu ifrågavarande fall äger för övrigt vad av lagrådet anförts ifråga om 14 och 15 §§ sin giltighet. Det läser alltså böra föreskrivas, att kraft, som lämnas i ersättning efter ty nu sagts, skall tillhandahållas från den strömfallsfastighet, till förmån för vilken avståendet skall äga rum eller den skadegörande åtgärden skall vidtagas.

Att icke genom en överenskommelse av ifrågavarande slag tredje mans rätt får förnärmas, är självfallet. Någon synnerlig fara härför läser för övrigt näppeligen förefinnas med hänsyn till de stränga villkor, som skulle komma att uppställas för erhållande av tillstånd till de företag, om vilka här är fråga. Emellertid synes tillbörlig hänsyn till möjligheten av ett sådant förnärmande böra föranleda till ett uttryckligt förståndigande för vederbörande vattendomstol att även från denna synpunkt underkasta överenskommelsen en närmare granskning, innan den fastställes till efterrättelse.

Jämväl i övrigt synas de förhållanden, som kunna uppstå genom överenskommelser av ifrågavarande art, böra i viss mån regleras genom bestämmelser i lagen. Detta kan ske sålunda, att åt vissa av de stadganden, som äro avsedda att meddelas beträffande kraftöverföring som ersättning för förlorad vattenkraft, gives motsvarande giltighet i tillämpliga delar även i nu förevarande fall.

De bestämmelser, som härvid kunna komma i fråga, synas närmast vara de i 15, 17 och 18 §§, 27 § första stycket, 29 § andra punkten, 33 § första, tredje och fjärde styckena, 34 § andra stycket, 36—38 §§, 40 §, 41 § första och andra styckena samt 44 § ävensom, där ej annat överenskommits, föreskrifterna i 26 §.

I 39 § lämnas bestämmelser för det fall, att ersättningsgivaren visar fortfarande försumlighet i fullgörande av kraftöverföringen. Dessa bestämmelser passa visserligen icke fullt i de fall, som nu avses, men något liknande synes i varje händelse böra gälla jämväl vid fortfarande försumlighet att tillhandahålla ersättningskraft, varom i detta sammanhang är fråga. Det kunde t. ex. stadgas att, om ersättningsgivaren visar fortfarande försumlighet i fullgörande av kraftöverföringen, ersätt-

ningstagaren skall vara berättigad att i stället utfå ersättning i penningar, efter ty vattendomstolen med hänsyn till omständigheterna och med iakttagande i tillämpliga delar av de föreskrifter, som gälla beträffande dylik ersättning, bestämmer.

De föreskrifter, som enligt det förut anförda skulle bliva erforderliga, kunna utan svårighet sammanföras i en paragraf närmast efter nuvarande 44 §.

Dessutom lärer till 11 kap. 17 § böra göras ett tillägg, varigenom bland vattenmål, som skola vara stämningssmål, upptages jämväl talan, som enligt den ifrågasatta nya paragrafen föres av ersättnings-tagare mot försumlig ersättningsgivare om erhållande av ersättning i penningar i stället för den överenskomna ersättningen medelst kraftöverföring.

Iakttages vad jag här ovan hemställt, bör den av de sakkunniga föreslagna lydelsen av 1 mom. i 24 § av förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom jämkas därhän, att den frihet från häftande för inteckningar, som där under visst villkor stadgas beträffande strömfäll, för vilket enligt vattenlagen ersättningen bestämts att utgå medelst kraftöverföring, kommer att äga rum jämväl beträffande del av fast egendom, för vilken lösen enligt vattenlagen bestämts att utgå i enahanda ordning.

#### 47 §.

##### *Lagrådet:*

Av skäl, för vilka vederbörande departementschef redogjort i yttrande till statsrådsprotokollet för den 7 september 1912, har i 7 § av gällande lag om expropriation stadgats, att expropriationsersättning, vilken alltid skall bestämmas i penningar, skall utgå på en gång. Någon ersättning i form av årlig avgäld får således icke vidare fastställas i expropriationsmål.

Det synes, som om samma grundsats borde vinna tillämpning jämväl i förevarande lag.

#### 48 §.

##### *Justitierådet von Seth:*

Iakttages vad jag hemställt ifråga om 11 § samt 21 § andra stycket i detta kapitel, lärer därav böra följa även en ändring i förevarande paragraf därhän, att under 2 upptagas jämväl vattenverksbyggnader tillhöriga annan än strömfällsägaren, i den mån lösen för

desamma icke ingår i den ersättning, som skall givas för den genom dem tillgodogjorda vattenkraften, samt skada å sådana byggnader, i den mån ersättning för densamma icke ingår i ersättningen för den genom byggnaderna tillgodogjorda vattenkraften.

Det kunde synas, som om en motsvarande jämkning borde företagas även under 1 sålunda, att den förhöjda ersättningen skulle utgå endast för vattenkraft, tillgodogjord genom vattenverksbyggnader, vilka tillhöra strömfallsägaren eller, ehuru tillhöriga någon, som endast har nyttjanderätt till strömfallet, enligt avtal skola vid tiden för nyttjanderättens upphörande utau lösen eller ersättning tillfalla strömfallsägaren. Emellertid läser den omständigheten, att kraften i strömfallet är tillgodogjord, redan i och för sig, oavsett vem byggnaderna tillhöra, tyda på en sådan belägenhet och beskaffenhet i övrigt av strömfallet, att de grunder, som föranlett stadgandet om förhöjning i ersättningen, äga sin tillämplighet i avseende å detsamma. Jag anser mig därför ej böra hemställa om en dylik jämkning.

## 50 §.

*Lagrådet:*

Denna paragraf, till vilken hänvisas i 48 §, bör givetvis fullständigt upptaga de fall, då undantag äger rum från sistnämnda paragrafs bestämmelser om förhöjning av ersättningen över värdet. Detta lär emellertid med den lydelse paragrafen har enligt förslaget näppe- ligen vara fallet. Det kan nämligen ej gärna hava varit avsikten, att sådan förhöjning skall äga rum ifråga om den ersättning, som allenast i in-teckningshavares och med dem jämförliga fordringsägares intresse skall utgå jämlikt 9 § i detta kapitel. Paragrafen synes därför böra fullständigas med ett tillägg av innebörd, att dylik förhöjning ej skall äga rum i fråga om ersättning, som skall utgå enligt sistnämnda paragraf.

## 51 §.

*Lagrådet:*

Förevarande paragraf synes böra undergå någon jämkning till vinnande av tydligare uttryck för vad med densamma läser avses, eller att vid bestämmande av ersättning för jord enligt den i 48 § stadgade beräkningsgrunden skäligen hänsyn bör tagas till huruvida och i vad mån den egendom, till vilken jorden hör, är försedd med för dess brukande erforderliga byggnader. Att härvid endast får räknas med sådana

åbyggnader, som verkligen bidraga till förhöjning av egendomens värde, och således t. ex. icke med byggnader, som tillhöra arrendator, vilken vid sin avflyttning äger bortföra desamma, är självfallet.

## 52 §.

*Lagrådet:*

Såsom redan vid tal om 2 kap. 5 § framhållits, kan i vissa fall sådan särskild rätt, som här avses, uppkomma även på annat sätt än genom upplåtelse. Detta förhållande torde föranleda en mindre jämkning i lydelsen av paragrafens första punkt.

Här givna föreskrift, att ersättning till ägare och gottgörelse till innehavare av viss begränsad sakrätt skola bestämmas var för sig, avser blott den händelse, att lösen eller annan ersättning skall utgå i penningar. Samma princip bör dock lämpligen gälla även i andra fall. Att exempelvis, när ägaren får ersättning medelst kraftöverföring, innehavaren av den begränsade sakrätten skulle för erhållande av sin ersättning vara hänvisad till särskild uppgörelse med ägaren, kan icke vara en god ordning. Bestämmelserna i nu förevarande paragraf lära ock böra förstås så, att de innefatta tillämpning å visst, särskilt praktiskt fall av en grundsats, som även eljest bör lända till efterrättelse. Under förutsättning, att det nu sagda överensstämmer med förslaget mening, lämnas paragrafen utan anmärkning.

## 53 §.

*Justitierådet von Seth:*

Mot den grundtanke, som föranlett stadgandet i förevarande paragraf, eller att det vore synnerligen önskligt, att de ersättningsbelopp, om vilka här är fråga, kunde vinna användning till förbättringsarbeten å den fastighet, som avses med ersättningen, läser icke något kunna invändas. Det kan emellertid med skäl ifrågasättas, om icke förslaget, då det stadgar ett förmynderskap över den enskilde av den ingripande art, varom här är fråga, går längre, än som överensstämmer med den självbestämmningsrätt, på vilken individen har rätt att göra anspråk; och detta så mycket hellre, som föga garantier finnas för att kommunalnämnderna överhuvudtaget skola vara vuxna den uppgift, som här avses åt dem. Ju mer landsbygdens befolkning uppblandas med icke jordbrukande befolkningsskasser, desto mindre blir sannolikheten för att erforderlig sakkunskap skall komma att finnas hos kommunalnämnderna, för att de skola kunna övervaka, att medlen komma till användning för verkligt produktiva

ändamål. Annu mindre lärer sådan sakkunskap vara att förvänta hos en drätselkammare i stad.

Det bör ej heller förbises, att stadgandet i fråga kan komma att föranleda en icke önskvärd utsträckning av tillämpningen av stadgandet i 3 §. Genom att genomdriva lösen av hela fastigheten öppnar nämligen ägaren utsikt för sig att omedelbart utfå även förhöjningsbeloppet.

I varje fall synes bestämmelsen, att ifrågavarande ersättningsbelopp skola fonderas och endast räntan utbetalas till vederbörande fastighetsägare, vara mindre väl funnen. Det ersättningsbelopp, som kommer att falla på varje brukningsdel, lärer i regel icke bliva så stort att, även om räntan uppsamlas för några år i sänder, de utbetalda beloppen kunna bliva tillräckliga för några verkliga förbättringsarbetens genomförande. Antagligast är att, om nämnda bestämmelse bibehålles, det hela kommer att leda till ett bortplottrande av medel utan någon väsentlig nytta. Skall det allmänna tillmäta sig någon befogenhet att övervaka, huru de enskilda använda ifrågakomna ersättningsbelopp, bör väl saken ordnas på sådant sätt, att ett effektivt stöd beredes dem i arbetet på att genom förbättringsåtgärder bereda sina egendomar ersättning för den värdeminskning dessa eljest komme att undergå till följd av företaget. Något verkligt i detta hänseende lärer icke kunna vinnas på annat sätt, än att även själva kapitalet får komma jordbruket till godo. Huru annorlunda skulle icke t. ex. en småbrukare bliva hjälpt, om han finge för inrättandet av en gödselstad eller för täckdikning på en gång uppbära ett eller annat hundratal kronor, än om han endast får vart tredje eller femte år uppbära den samlade räntan därå.

Bäst synes vara, om nu någonting skall göras i den riktning förslaget avser, att medlen finge genom Konungens befallningshavandes försorg insättas mot högsta möjliga ränta i någon bank, och att vederbörande sedan finge lyfta såväl kapitalet som räntan, i den mån han genom intyg av vederbörande hushållningssällskaps avdelning för orten, jordbrukskonsulent eller annan sakkunnig styrkte, att han å egendomen utfört förbättringsåtgärder, för vilka kostnaden, oberäknat det egna personliga arbetet, skäligen kunde uppskattas till det belopp, som i varje fall önska-des utbetalt.

Skulle det någon gång visa sig, att kapitalet vore så stort, att det ej inom viss bestämd tid kunde vinna användning till rena förbättringsåtgärder å egendomen, borde åtminstone räntan kunna få efter vederbörandes beprövande användas till andra åtgärder för jordbrukets höjande å densamma, t. ex. för inköp av avelsdjur och dylikt.

På detta sätt vunnnes utsikt, att medlen verkligen komme till en

för jordbruket gagnelig användning, på samma gång som även den fördelen skulle ernås, att de kommunala myndigheterna befriades från bestyret med medlens förvaltning och placering, ett bestyr, som säkerligen ofta nog skulle komma att för dem falla sig ganska besvärligt.

Även om med den sålunda ifrågasatta anordningen stundom icke skulle uppnås fullt så hög ränta som den, vilken skulle kunnat vinnas genom medlens förvaltning av de kommunala myndigheterna, skulle denna olägenhet säkerligen mer än väl uppvägas genom den större säkerhet, som skulle vinnas.

Givetvis borde det överlämnas åt Konungen att i administrativ väg meddela de närmare föreskrifter i ämnet, som kunde finnas erforderliga, och i lagen endast stadgas, att förhöjningsbeloppen skulle av sättas och göras räntebärande för att enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelade användas, varje särskilt belopp med ränta, till jordbrukets höjande å den fastighet, för vars räkning det blivit avsatt.

Bibehållas förslagens bestämmelser i huvudsak oförändrade, läres i varje fall minimigränsen för vad som skall avsättas böra bestämmas åtskilligt högre än till etthundra kronor.

Det bör erinras, att ändringar i avseende å denna paragraf kunna nödvändiggöra jämkningar även i vissa följande delar av förslaget.

*Lagrådets övriga ledamöter* instämde i huvudsak i vad justitierådet von Seth sålunda anförde.

#### 54 §.

##### *Justitierådet von Seth:*

Den ersättning, som tillkommer innehavare av särskild rätt till fastighet, kan komma att avse såväl gottgörelse för förlust av eller intrång i själva rätten som lösen för byggnader eller andra anläggningar, vilka tillhöra rättens innehavare, eller gottgörelse för skada å sådana anläggningar. Med värdet av dessa anläggningar hava innehavare av penninginteckningar och med dem likställda fordringsägare icke haft att räkna för sina fordrings äckande och böra således ej heller äga rätt till någon andel i den å desamma belöpande ersättningen. Då stadgandet i förevarande paragraf om nedsättning av ersättning, som må hava bestämts till innehavare av särskild rätt till fastighet, tillkommit uteslutande i nämnda fordringsägares intresse, bör nedsättningen givetvis omfatta allenast sådan del av ersättningen, som avser förlust av

eller intrång i själva rätten. Detta synes böra få komma till tydligt uttryck i paragrafens avfattning, något som icke är fallet beträffande stadgandet i andra stycket, sådant det i förslaget är avfattat.

## 57 §.

*Lagrådet:*

I likhet med vad som stadgas i 50 § tredje stycket av gällande lag om expropriation torde här böra föreskrivas att, om ej de i paragrafen angivna handlingarna ingivas till Konungens befallningshavande vid nedsättningen, det skall åligga Konungens befallningshavande att ofördröjligen på ersättningsgivarens bekostnad anskaffa nämnda handlingar.

## 58 §.

*Justitierådet von Seth:*

Gives, såsom jag hemställt vid tal om 46 §, åt andra stycket i 34 § motsvarande tillämpning för den händelse på grund av överenskommelse del av fast egendom skall lösas eller ersättning för skada och intrång å sådan egendom skall utgå medelst kraftöverföring, torde detta böra medföra en jämkning i avfattningen av senare delen av andra styckets första punkt.

## 66 §.

*Lagrådet:*

Andras 47 §, på sätt förut hemställts, bör stadgandet i denna paragraf utgå.

## 69 §.

*Lagrådet:*

Stadgandet i sista stycket av denna paragraf innebär, att ersättning, bestämd jämlikt 9 §, skall fördelas i den ordning, som för fördelning av köpeskilling för utmättningsvis såld fast egendom är stadgad, men gör icke de i tredje eller fjärde stycket innefattade särskilda betalningsreglerna tillämpliga beträffande sådan ersättning. Det synes dock lämpligt och är måhända även i förslaget åsyftat, att ersättning jämlikt 9 § underkastas samma bestämmelser som ersättning, den där blivit nedsatt enligt 54 § andra stycket. Så är fallet i fråga om det förhållande, varom stadgas i andra stycket av 71 §.

## 71 §.

*Lagrådet:*

Jämlikt 58 § expropriationslagen skall anmälan, motsvarande den, varom stadgas i andra stycket av nu förevarande paragraf, göras ej blott när en del av intecknad fastighet exproprierats utan även då expropriation omfattat en eller flera av gemensamt intecknade fastigheter. I överensstämmelse härmed torde nyssnämnda stycke böra ändras så, att det kommer att gälla även det fall, att en eller flera gemensamt intecknade fastigheter avträtts. Iakttages vad sålunda blivit anmärkt, bör ett mot ändringen svarande tillägg göras i 36 § inteckningsförordningen.

## 72 §.

*Justitierådet von Seth:*

Därest för andra fall än det i paragrafen nämnda det, på sätt skulle bliva följd, om vad jag hemställt vid tal om 46 § iakttages, medgives parterna att genom överenskommelse bestämma, att lösen skall utgå medelst kraftöverföring, fordrar konsekvensen, att paragrafens bestämmelser bliva tillämpliga jämväl dylika fall.

## 73 §.

*Justitierådet von Seth:*

I gällande lag om expropriation 38 § andra stycket och 59 § stadgas en annan ordning för tillgodoseende av de i förevarande paragraf avsedda fordringsägarnas intressen gent emot överenskommelser mellan parterna om ersättningsbelopp. Det vore önskligt, om även i detta hänseende överensstämmelse kunde åvägbringas mellan nämnda lag och vattenlagen genom införande i denna i tillämpliga delar av de bestämmelser i lagen om expropriation, som hava avseende å nämnda ordning.

Iakttages detta, bör sista stycket i 11 kap. 61 § utgå.

## 74 §.

*Lagrådet:*

I expropriationslagen äro om lösningsrätt till exproprierad egendom meddelade vissa närmare bestämmelser, av vilka några lämpligen torde böra gälla även i fråga om den återlösningsrätt, som i förevarande paragraf regleras. Sålunda lärer böra här utsägas att, om en del av

fastighet blivit avträdd, återlösningsrätten tillkommer ägaren av den återstående delen. Och vidare synes böra föreskrivas att, om efter egen-  
domens avträdande å densamma uppförts byggnad eller eljest nedlagts  
kostnad, expropriationslagens för liknande fall givna stadganden skola  
äga motsvarande tillämpning. .

## 11 KAP.

### Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*:

Den domstolsorganisation, som föreslås för processen i vattenmål, karaktäriseras väsentligen därav, att underrätten utgöres av en special-  
domstol, vattendomstolen, och att mellaninstans icke skall finnas.

Onekligen hade det ur flera synpunkter varit fördelaktigt, om vattenmålen kunnat bibehållas vid de allmänna underrätterna, förstärkta kanske med en eller flera sakkunniga ledamöter. De skäl, som av kommit-  
téerna och de sakkunniga åberopats för nödvändigheten av att inrätta  
en specialdomstol såsom första instans i vattenmål, verka dock överty-  
gande. Även den sammansättning, vattendomstolen enligt förslaget  
skulle erhålla, synes böra i huvudsak godkännas. Väl kunde det anses  
lyckligt, om plats bereddes i vattendomstolen för ytterligare en jurist.  
Men frånsatt, att detta svårligen låte sig göra utan en i och för sig  
ingalunda önskelig ökning av ledamotsantalet, skulle det enda sätt för  
förstärkning av det juridiska elementet, som synes erbjuda verkligt be-  
aktansvärda fördelar, eller medverkan i vattendomstolens arbete av häradshövdingen i orten tvivelsutan bliva så för vattenrättsdomaren som för häradshövdingen alltför hinderligt vid ett planmässigt skötande av hans övriga värv.

Att vattenmålen skulle med överhoppande av mellaninstans full-  
följas från vattendomstol omedelbart till högsta domstolen, måste där-  
emot avstyrkas. I avgivet utlåtande, huruvida från synpunkten av den  
tillämnade rättegångsreformen något vore att erinra mot förslaget, har  
sagts, att detsamma i denna del stode i bestämd strid med de principer,  
som syntes böra tillämpas i fråga om en framtida instansordning. Bland  
annat har i utlåtandet betonats, att vattenmålen otvivelaktigt skulle  
komma att taga högsta domstolens tid i anspråk på ett för den övriga  
rättsskipningen menligt sätt, och framhållits faran för att, om de vatten-  
rättsliga specialintressena på nu föreslaget sätt gynnas på andra måls  
bekostnad, även för andra specialintressen snart nog skall göras anspråk

på enahanda förmån. Vad i dessa båda avseenden anmärkts torde ensamt för sig, oberoende av varje hänsyn till vårt rättegångsväsens ifrågasatta ombildning, utgöra fullgiltig anledning att för vattenmålen vidbliva ordningen med tre instanser. Det kan tilläggas, hurusom med förslaget ståndpunkt icke varit möjligt att avskära vissa mindre betydande vattenmål från fullföljd till högsta domstolen och att förslaget sålunda avviker från de grundsatser, vilka införts i vår rätt genom 1915 års processreform.

Till åsikten, att hovrätternas befattning med vattenmålen borde upphöra, har enligt kommittémotiven mycket medverkat det trängande behovet för industrien att vinna snabbare avgörande av vattenbyggnadsmålen. Det skall icke förnekas, att sådant behov föreligger. Men genom de föreslagna bestämmelserna om rätt för vattendomstol att villkorligt avgöra mål (11 kap. 23 §) och att förordna om verkställighet av dess icke lagakraftvunna beslut (11 kap. 67 §) kommer detsamma, oavsett huru fullföljden ordnas, att bliva i avsevärd mån tillgodosett. Vattenbyggnadsmålen åtnjuta ju ock redan nu förtursrätt i överinstanserna.

I det förut åberopade utlåtandet påpekas, att intresset av en stark specialisering och av den tekniska sakkunskapens utnyttjande även i överrätten syntes lämpligen kunna tillgodoses på det sätt, att vattenmålen från samtliga vattendomstolar fullföljdes till Svea hovrätt och där upptoges å en viss avdelning, förstärkt med sakkunniga lekmän såsom bisittare.

Vill man, att vattenmålens prövning även i mellaninstansen skall tillkomma en med teknisk sakkunskap utrustad domstol, lärers annan utväg än den sålunda anvisade icke gärna kunna ifrågakomma.

Tydligt är emellertid, att jämväl införlivandet av tekniskt skolade bisittare med allenast en hovrätt är en tyngande anordning, som, även om de säkerligen betydande svårigheterna att finna villiga och fullt skickliga lekmän läte sig övervinnas, icke utan tvingande skäl bör tillgripas. Sådana skäl kunna icke anses föreligga. Vad kanske starkast talar för specialdomstol i underinstansen torde vara dels behovet att för beredande åt de dömande myndigheterna av nödig erfarenhet om vattenmålen samla dessa från landets hundratals allmänna underrätter till några få domstolar och dels önskvärdheten av att det sakkunniga biträde, som redan nu anlitas av underrätten i vattenbyggnadsmål, erhåller plats i rätten. Ingendera av dessa grunder har någon motsvarighet i fråga om mellaninstansen. Och att inrättandet av en särskild sakkunnig specialdomstol i första instans icke i och för sig kräver en liknande sammansättning även av överrätterna, är hos oss erkänt genom

den domstolsorganisation, som skapats för sjörätts- och handelsmål i vissa fall. Vidkommande särskilt vattenmålen, torde det sakkunniga elementets upptagande i själva domstolen hava sitt egentliga värde såsom en garanti mindre för det riktiga bedömandet än för den tillfredsställande utredningen av målet, vilken ju bör vara fullgjord redan i underinstansen. Med all rätt, synes det, uttalas ock i förslaget motiv, att det med den sakkunskap, som står vattendomstolen till buds, kan förväntas, att de tekniska spörsmålen redan inför vattendomstolen göras till föremål för en allsidig och fullt uttömmande behandling, och att fullföljdsrätten härutinnan, om ej på grund av uttryckligt stadgande så dock genom förhållandenas egen natur, huvudsakligen blir av formell beskaffenhet.

Vissa ej oväsentliga fördelar torde ock stå att vinna genom vattenmålen förläggande till flera hovrätter. Målen bliva snabbare avgjorda, än om de alla skola prövas av en enda överdomstol. Ehuru väl vattenmålen måhända böra inom varje hovrätt förbehållas en och samma division, kommer förtrogenhet med denna del av rättsskipningen att finnas hos ett ej alltför ringa fåtal hovrättsjurister, något som vid förordnande av vattenrättsdomare eller vikarier för dem utan tvivel skall visa sig lyckligt.

Det naturligtvis stundom i överinstansen förefintliga behovet, att målets tekniska sidor ånyo belysas även från annat håll än parternas, torde sålunda böra liksom hittills tillgodoses genom infordrande av sakkunnig myndighets utlåtande. Mot detta tillvägagångssätt har invänts, att de centrala myndigheterna därigenom bleve belastade med en oskäligt stor arbetsbörda, alltför mycket inkräktande på deras egentliga uppgift. Det må därför framhållas, att efter vattendomstolarnas inrättande det kanske i flertalet fall, där det ifrågavarande behovet yppas, skall finnas lämpligt att om parternas kritik av det överklagade utslaget förutsättningar och innehåll och om de nya tekniska förslag, vilka väckas hos överrätten, höra den vattendomstol, som dömt i målet, eller måhända vattenrättsdomaren jämte den ena eller båda vattenrättsingenjörerna.

Med nu uttalade åsikter och under förutsättning alltså, att mellaninstans bibehålles, kan tydligen särskild åtgärd för att den tekniska sakkunskapen må inom högsta domstolen göra sig hörd icke anses behöflig.

På grund av vad nu anförts hemställes alltså, att förslaget måtte underkastas sådan omarbetning, som betingas av att talan mot vattendomstols eller vattenrättsdomares beslut fullföljes till hovrätt och vidare till högsta domstolen, allt i enlighet med de vanliga reglerna om full-

följd av talan mot allmän underrätts beslut. Omarbetningen måste naturligtvis förnämligast beröra sista avdelningen av kapitlet, vilken torde kunna väsentligen förenklas och förkortas. Men även till vissa av kapitlets tidigare delar böra ändringarna sträcka sig. Sålunda bör i 9 § stadgas att, där vattendomstols område faller inom flera hovrätters domvärjo, Konungen bestämmer, under vilken av hovrätterna vattendomstolen skall höra. Förordnande jämlikt 6 § bör givas ej av Konungen utan av hovrätten. Slutet av 12 § jämkas något, och 14 § utgår.

Skulle emellertid förslaget principer om fullföljd av talan finnas böra läggas till grund för lagstiftning i ämnet, torde de härom föreslagna närmare bestämmelserna tarva någon överarbetning. De detaljanmärkingar, vartill i detta avseende gives anledning, skola framställas vid de särskilda paragraferna.

Justitierådet *von Seth* och regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga*:

Vi äro i huvudsak ense med justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg* i vad de anført i anledning av förevarande kapitel.

Emellertid kunna vi ej finna annat, än att, om hovrätt göres till andra instans i vattenmål, det bör sörjas för att vid prövningen av sådana mål, i vilka tekniska frågor förekomma, åt hovrätten kan beredas en sådan sammansättning, att den tekniska sakkunskapen blir lika starkt företrädd där som i vattendomstolen. Därförutom synes oss fara föreligga, såväl att hovrättens prövning kommer att tendera till att inskränkas till huvudsakligen en granskning från formella synpunkter, som att dess beslut, i den mån desamma beröra de tekniska frågorna, i allmänhetens ögon komma att sakna den auktoritet, som är önskvärd. Visserligen skulle ju hovrätten kunna genom infordrande av yttranden från sakkunniga myndigheter i viss mån ersätta sin egen brist på teknisk sakkunskap, men dels kan det ifrågasättas, om icke därigenom nämnda myndigheter skulle få sin redan nu stora arbetsbörda ökad på ett sätt, som kunde vålla svårigheter, och dels torde det ofta kunna inträffa, att även de tekniska myndigheternas uttalanden utsattes för en kritik av parterna av beskaffenhet, att hovrätten i allt fall komme att tvingas att taga ställning mellan olika uppfattningar från tekniskt sakkunnigt håll. Att det i sådana fall som de sistnämnda är en oskattbar fördel för en domstol, att den tekniska sakkunskapen är företrädd i själva domstolen, synes oss otvivelaktigt. Å andra sidan kunna mål förekomma, i vilka alla föreliggande spørsmål äro av rent juridisk karaktär; och i avseende å dylika mål gäller naturligtvis icke det nu anförda.

Vi anse alltså att, om, såsom vi finna böra bliva fallet, hovrätt

blir andra instans även i vattenmål, hovrätten vid handläggningen av dylika mål bör, om det påkallas av part eller hovrätten anser det önskligt, förstärkas med två av Kungl. Maj:tt därtill förordnade i vattenfrågors tekniska behandling sakkunniga och erfarna män, representerande, den ene särskilt sakkunskapen beträffande byggande i vatten och den andre särskilt sakkunskapen i fråga om jords torrläggning.

För att icke hovrättens sammansättning efter nämnda förstärkning skall bliva allt för tyngande för arbetet, lärer i mål, i vilka tekniskt utbildade bisittare deltaga, antalet juridiskt bildade ledamöter böra begränsas till tre.

Då det lärer stöta på oöverbanneliga svårigheter att bereda de hovrätter, som äro förlagda utanför huvudstaden, den ifrågasatta förstärkningen med tekniskt sakkunniga, lärer en följd av det anförda bliva, att prövningen av samtliga vattenmål måste förläggas till Svea hovrätt.

Iakttages vad ovan hemställts, finna även vi det i 97 § omfördälda tekniska biträdet kunna undvaras.

#### Överstelöjtnanten *Ekdahl*:

I samma mån som strävandena att tillgodogöra vattenkraften i våra strömfall tagit sådan omfattning, att tillgodogörandet numera måste anses såsom ett allmänt intresse av största betydelse för vårt lands industriella utveckling och ekonomi, har jämväl behovet gjort sig allt starkare kännbart att dels vinna ett snabbare avgörande av de s. k. vattenmålen, dels erhålla större garantier för dessa ärendens tekniskt sakkunniga avgörande i domstolsväg, än vad handläggningen enligt de av nu gällande lag givna formerna kan tillförsäkra. Med den mångfald av nya och synnerligen invecklade uppgifter, som enligt det nya vattenlagsförslaget måste komma att åligga vederbörande domstolar, är behovet i förberörda båda avseenden otvivelaktigt trängande. Skall för framtiden ernås ett snabbt avgörande av vattenmålen och vid avgörandet ett i allo sakkunnigt bedömande, så synes det mig nödvändigt att, såsom kommittéerna och de sakkunniga föreslagit, dels begränsa rättsinstanserna till endast tvenne, dels inrätta specialdomstolar för handläggning av vattenmålen.

Ehuru jag finner de föreslagna bestämmelserna i 11 kap. 23 och 67 §§ vara i och för sig önskvärda, då det ju alltid kan tänkas, att de i gynnsamt fall någon gång kunna bidra till ett snabbare avgörande av vattenmål, synes det mig dock icke kunna förväntas, att detta skulle kunna komma att i regel bliva händelsen. Föreligger tvist om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde, så

torde man nog i regel icke våga sig på att vidtaga byggnadsåtgärder på grund av ett endast villkorligt avgörande och beslut av vattendomstolen enligt 23 §, då ett dylikt beslut senare kan befinnas vara utan verkan. Likaså synes det mig kunna starkt betvivlas, att sådant förordnande, som i 67 § sägs, så synnerligen ofta kommer att av vattendomstolen meddelas, enär det väl i regel torde få räknas med en naturlig obenägenhet hos vattendomstolen att utsätta sig för att högre rätt förordnar, att verkställighet av vattendomstolens beslut *icke* må äga rum.

Jag kan därför icke finna ändamålsenligt att frångå kommittéernas och de sakkunnigas förslag i vad rör uteslutande av hovrätten såsom mellaninstans, varemot jag finner den av dessa såsom första instans föreslagna vattendomstolen och dess sammansättning vara väl lämpad att tillgodose behovet av teknisk sakkunskap inom domstolen ifråga. — Jag kan däremot icke dela kommittéernas och de sakkunnigas uppfattning om sättet för vattenmålens handläggning i en andra högsta instans. Väl är jag fullt ense med kommittéerna däruti, att behovet av tillgång till teknisk sakkunskap även i överdomstolen otvivelaktigt skall göra sig starkt gällande, men däremot icke ense med de sakkunniga därom, att det, med den fackkunskap, som enligt förslaget står vattendomstolen till buds, är att förvänta, att hithörande tekniska spörsmål redan inför vattendomstolen göras till föremål för en allsidig och fullt uttömmande behandling, och att fullföljdsrätten härutinnan, om ej på grund av uttryckligt stadgande, så dock genom förhållandenas egen natur huvudsakligen blir av formell beskaffenhet. Visserligen må det kunna förväntas, att de tekniska spörsmålen göras i vattendomstolen till föremål för en allsidig och fullt uttömmande behandling, men däremot kan jag icke tillägna mig den uppfattningen, att fullföljdsrätten genom förhållandenas egen natur skulle huvudsakligen bliva av endast formell beskaffenhet. Kunde jag nämligen antaga, att den allsidiga och fullt uttömmande behandlingen av de tekniska spörsmålen i och genom vattendomstolen undantagslöst skulle resultera i en så felfri utredning och klarläggning av de merendels i hög grad komplicerade tekniska och ekonomiska frågor, som komma att känneteckna vattenmålen efter nya vattenlagens tillkomst, att inga som helst invändningar från tekniska synpunkter kunna framföras mot de tekniska domskälen i vattendomstolens utslag, så synes det mig, att jag kunde med samma fog antaga, att alla de juridiska och formella spörsmålen skola erhålla en så felfri behandling av vattendomstolen genom den på det rent juridiska området i motsvarande grad högt kvalificerade vattenrättsdomaren,

att en fullföljdsrätt betingad av huvudsakligen formella grunder icke heller skulle komma att visa sig behöflig. Då jag emellertid icke kan göra vare sig det förra eller det senare av dessa antaganden, så måste jag anse behöfligt, ej mindre att en andra högsta instans finnes över vattendomstolen, än även att ett tekniskt sakkunnigt element ingår i denna högsta instans. Jag kan nämligen icke hysa den uppfattningen, att det för det riktiga slutliga bedömandet av de många komplicerade frågorna av rent teknisk art i de framtida vattenmålen skulle bliva tillfredsställande att i högsta instansen endast infordra central sakkunnig myndighets utlåtande — då detta skulle dels alltför mycket betunga de centrala myndigheterna, dels otvivelaktigt till skada för viktiga ekonomiska intressen fördröja målens slutliga avgörande — eller att, i anledning av överklagandet av dess utslag, endast höra den vattendomstol, som dömt i målet. Mig synes det icke vara att förvänta, att vattendomstolens ledamöter mera än andra människor skulle visa sig vara höjda över frestelsen att i allo hävda en förut intagen ståndpunkt och uppfattning; det synes mig fast mera icke uteslutet, att en om än så välgrundad kritik från parts sida icke bleve i det förnyade utlåtandet tillbörligen beaktad.

Då det i avgivet utlåtande, huruvida från synpunkten av den tillämnade rättegångsreformen något vore att erinra mot kommittéernas och de sakkunnigas förslag, betonats, att vattenmålen skulle komma att taga högsta domstolens tid i anspråk på ett för den övriga rättsskipningen menligt sätt, kan jag, då jag är fullt ense med kommittéerna, att samma skäl, som tala för inrättande av en speciell underdomstol för vattenmål, äga i viss mån giltighet också för inrättande av en speciell överdomstol för dessa mål, icke finna annat, än att den lämpligaste lösningen vore att hänskjuta vattenmålen avgörande i högsta instans till en sådan speciell överdomstol, då jag nämligen tager hänsyn till icke blott vad sålunda i förberörda utlåtande anförts om olägenheten av en handläggning av vattenmålen i högsta domstolen utan även därtill, att det i 11 kap. 97 § av det av de sakkunniga omarbetade vattenlagsförslaget angivna sättet att bereda högsta domstolen den erforderliga tillgången på teknisk sakkunskap icke synes mig vara det bästa. Med den av kommittéerna och de sakkunniga där föreslagna anordningen vore man i högsta domstolen återfallen till den hittillsvarande anordningen vid häradsrätterna med allenast ett sakkunnigt biträde, som icke vore ledamot av den i sista instans slutgiltigt avgörande domstolen — en anordning, som man funnit det välbehöfligt att komma ifrån beträffande underrätterna. Men är det av högsta behov påkallat att få den tekniska

sakkunskapen på ett tillfredsställande sätt representerad inom den första instansen, från vars domslut det dock *gives* appell, så synes detta mig icke mindre nödvändigt, när det gäller högsta instansen, från vilken ingen vädjan till högre rättvisa kan ske.

Det synes mig icke kunna bortses från det förhållandet, att den mängd av synnerligen komplicerade tekniska frågor av stor och för såväl det allmänna som parterna omfattande ekonomisk betydelse och räckvidd, vilka komma att utgöra de speciella detaljerna i vattenmålen, måste i grunden förstås vid deras rättsliga behandling och slutgiltiga avdömande. Jag anser därför oundgängligt, att även i den högsta instansen beredes plats för den tekniska sakkunskapen inom själva domstolen.

De betänkligheter, som av kommittéerna och de sakkunniga framhållits i fråga om inrättandet av en speciell överdomstol för vattenmålen, eller huvudsakligen att det icke kunde med full säkerhet förutses, hurvida en dylik domstols arbetsmaterial för en längre framtid komme att bliva fullt tillräckligt, samt att i vattenmål lätt kunde komma att avdömas frågor tillhörande helt andra rättsområden än vattenrättens, därvid det, om den speciella vattenöverdomstolen bleve sista instans, kunde inträffa, att i något visst avseende på den allmänna rättens område en olika rättsprincip bleve fastslagen av nämnda specialdomstol, än som godkändes av högsta domstolen, och att någon myndighet behörig att slita en dylik konflikt icke funnes — dessa betänkligheter synas mig icke vara omöjliga att häva.

Då en fullt modern vattenlag skulle i hög grad underlätta företagsamheten på av vattenlagen beroende verksamhetsområden samt medgiva ett genomförande av en mängd stora företag, särskilt omfattande regleringsföretag, vilka, hittills tillbakahållna till följd av gällande vattenlags ofullkomlighet, ofta äro av synnerligen komplicerad natur och säkerligen i många fall komma att kräva högsta instansens slutgiltiga avgörande, så synes mig vara all anledning att antaga, att åtminstone flera mansåldrar framåt denna instans icke torde komma att lida brist på tillräckligt arbetsmaterial, och att detta bleve ännu mindre att befara, om även skiftesmålen avgörande förlades till denna överdomstol.

Därest en speciell överdomstol för vattenmål inrättades, så torde såsom ordförande i denna, eller vattenövertättsdomare, böra fungera ett justitieråd. Det torde då vara naturligt att, liksom i den lägre instansen vattenrättsdomaren komme att vara den ledamot, vars insikter på den allmänna rättens område bliva bestämmande för avdömandet i denna

instans av frågor tillhörande obligationsrätt, processrätt eller andra rättsområden än vattenrättens, vattenöverrättsdomaren-justitierådet komme att avgöra i vattenöverrättsdomstolen, huruvida vattenrättsdomarens avgörande i den lägre instansen stode i överensstämmelse med högsta domstolens rättsprinciper. För att häva den ur rättslig synpunkt av kommittéerna anförda betänkligheten synes det kunna ifrågasättas att icke åt *ett enda* justitieråd, vattenöverrättsdomaren, överlämna ansvaret, att vid avdömandet av dylika rättsfrågor i vattenmålen icke andra rättsprinciper bliva tillämpade, än som godkännas av högsta domstolen, utan att tvenne ledamöter av högsta domstolen ägde att jämte vattenöverrättsdomaren fungera i vattenöverrättsdomstolen vid de tillfällen, då uti vattenmål föreläge att avdöma frågor tillhörande andra rättsområden än vattenrätten. Det synes, som kunde härigenom i alla avseenden den högsta rättsliga sakkunskapen bliva på betryggande sätt garanterad åt vattenöverrättsdomstolen, samtidigt därmed att genom inrättandet av den speciella vattenöverrättsdomstolen med två vattenöverrättsingenjörer jämte vattenöverrättsdomaren den tekniska sakkunskapen komme att bliva på ett fullt nöjaktigt sätt representerad även i den högsta instansen. — Något avgörande hinder för inrättandet av en dylik speciell överdomstol synes mig åtminstone icke med nödvändighet kunna ligga däri att, såsom kommittéerna hålla före, ledamöterna i en dylik högsta instans helt visst måste åtnjuta domares oavsättlighet och följaktligen vara av Konungen utnämnda till sina befattningar. Kan det nämligen låta förena sig med gällande rättsprinciper, att en ordinarie domhavande, såsom kommittéernas och de sakkunnigas förslag förutsätter, av Konungen förordnas att för viss tid vara vattenrättsdomare, torde väl ock därmed kunna förlikas, att åtminstone under en övergångstid jämväl en ledamot av högsta domstolen av Konungen förordnas att för viss tid vara vattenöverrättsdomare: i båda fallen avsåge en sådan anordning endast en övergångsperiod, intill dess erfarenheten stadgat sig om båda specialdomstolsinstansernas lämpliga organisation.

Fördelarna för industrien av endast två instanser, organiserade såsom specialdomstolar, komme helt visst att anses vara så stora, att industrien med glädje skulle bära den ökade kostnad, som uppstode genom en dylik anordning.

## 2 §.

Justitierådet *von Seth*, med vilken justitierådet *Wedberg* i huvudsak instämde:

Såsom framgår av kommittéernas motiv, hava de varit i full insikt om betydelsen av att vattendomstolens ledamöter och särskilt dess ordförande intaga en oberoende ställning. Att de det oaktat ansett sig icke kunna föreslå, att vare sig ordföranden eller de tekniskt bildade ledamöterna redan från början göras till ordinarie innehavare av sina befattningar, beror på rent praktiska skäl, vilkas betydelse i stort sett icke torde kunna bestridas. Måste man av dessa skäl låta sina betänkligheter mot nämnda befattningshavares anställande på förordnande fara, synes det emellertid som ett oeftergivligt villkor härför, att det på annat sätt så vitt möjligt sörjes för att deras ställning erhåller den fasthet, som man plägar fordra för innehavare av domarebefattningar. Särskilt gäller detta ordföranden. Hans uppgift såsom det sammanhållande och vid lika röster för olika meningar utslagsgivande elementet i domstolen kräver mer än väl, att hans ställning är sådan, att den även i allmänhetens ögon skänker honom en fullt betryggad självständighet gentemot de intressen, mellan vilka han har att skilja.

Kommittéerna hava även givit anvisning på ett sätt att utan uppgivande av systemet med förordnande av vattenrättsdomare på viss tid sörja för att till nämnda befattningar utses endast personer med den oberoende ställning, som enligt det förut anförda bör fordras för dem, som bekläda ifrågavarande poster, då de i sina motiv frambållit lämpligheten av att förordnande som vattenrättsdomare i allmänhet meddelas åt personer, vilka såsom innehavare av ordinarie domarebefattningar vid de allmänna över- eller underdomstolarna eller av andra tjänster även oavsett förordnandet i vattendomstolen besitta det nödiga oberoendet. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke detta, så länge man nödgas vidbliva systemet med allenast på viss tid förordnade vattenrättsdomare, bör göras till undantagslös regel. Det kan visserligen icke bestridas, att t. ex. föregående verksamhet som advokat i många hänseenden kan bereda fullt så goda kvalifikationer för utövande av vattenrättsdomarens kall som domstolsutbildning, och att därför även sådan verksamhet bort kunna föranleda vederbörandes kommande i åtanke, därest fråga varit om en utnämning till ordinarie tjänst. Däremot synes det tvivelaktigt om, särskilt i allmänhetens ögon, en person, som kanske inom några år skulle se sig nödgad att återgå till nämnda verksamhet, skulle stå så

självständig gent emot alla de intressen, som kunna komma att brytas mot varandra i en vattenrättstvist, som önskligt vore. Så länge vattenrättsdomare komma att förordnas endast på viss tid, syuas desamma böra få utses allenast bland ordinarie befattningshavare i statens tjänst, och kretsen av dem, som kunna komma ifråga, lär till och med böra göras ännu trängre. Skulle den av de sakkunniga föreslagna organisationen bibehållas, komme vattenrättsdomaren ju att i vattendomstolen ensam representera det juridiska elementet. Vattendomstolens verksamhet blir vidare av den art, att vid dess avgöranden gång på gång även andra rättsområden än de rent vattenrättsliga komma att beröras, och särskilt på processens område är det av synnerlig betydelse, att de särskilda föreskrifter, som det blir nödigt att meddela rörande sättet för behandlingen av förekommande mål och ärenden, i tillämpningen på ett organiskt sätt anslutas till eljest i allmänhet gällande processregler. En person, vars föregående anställning icke ställt honom i en mera allsidig beröring med domstolshandläggningen och skaffat honom rutin i därmed förenade göromål, skulle svårligen kunna fylla de krav, som i allmänt juridiskt och processuellt hänseende måste särskilt under övergångstiden ställas på en vattenrättsdomare. Det synes därför böra tillsvidare stadgas som ett oeftergivligt villkor, att till vattenrättsdomare förordnas allenast personer, som innehava ordinarie domarämbeten. Till ordinarie innehavare av domarämbeten böra givetvis i förevarande hänseende även räknas revisionssekreterare. Skulle det senare bliva fråga om att göra vattenrättsdomarna till ordinarie tjänstinnehavare, finnes ju intet hinder att i samband därmed giva lämplig utvidgning åt kretsen av dem, som kunna komma i åtanke till nämnda befattningar.

#### *Lagrådet:*

Med hänsyn till innehållet i andra stycket av 2 kap. 1 § synas orden »och därmed likartade frågor» i andra stycket av nu förevarande paragraf böra utgå.

Tredje stycket avser att angiva de kvalifikationer vattenrättsnämndemännen böra äga. Bestämmelserna där äro emellertid, såsom framgår av en jämförelse med 4 § sista stycket, icke uttömmande. För valbarhet till nämndeman i häradsrätt finnes nämligen icke stadgad någon övre åldersgräns, medan enligt sistnämnda lagrum den, som uppnått 65 års ålder, icke längre skulle få vara vattenrättsnämndeman och följaktligen ej heller skulle kunna väljas därtill. Givetvis bör nu förevarande lagrum underkastas sådan omarbetning, att sistnämnda förhållande vinner

uttryck i detsamma. Iakttages detta, bör bestämmelsen i 4 § om skyldighet för vattenrättsnämndeman att avgå vid 65 års ålder bortfalla.

Föreskriften, att vattenrättsnämndemännen skola vara allmänt betrodda och om sin ords förhållanden kunniga, måste anses innefatta allenast ett råd till väljarna. Det kan icke vara avsett, att den myndighet, som äger pröva valbarheten, skulle vara befogad eller rent av pliktig att tillse, det den valde besutte nämnda kvalifikationer. Vid lagrummets omarbetning torde även nu berörda förhållande böra komma till uttryck.

#### 4 §.

##### *Lagrådet:*

Det synes innebära onödig omgång att, såsom i första punkten av andra stycket är föreslaget, rätten att pröva vattenrättsnämndemans fortfarande behörighet eller giltigheten av gjord avsägelse uppdrages åt annan myndighet än den, som äger förordna om nytt val. Dessa två befogenheter böra lämpligen vara förenade.

Även andra punkten i förevarande stycke torde böra underkastas någon jämkning, så att det blir klart att, på sätt lärers mening, förutom bestämmelserna om skyldighet att åtaga sig nämndemansuppdrag jämväl vad som finnes stadgat beträffande skyldighet att kvarstå i dylikt uppdrag skall äga motsvarande tillämpning beträffande vattenrättsnämndeman.

#### 6 §.

##### *Lagrådet:*

Om, på sätt lagrådets flesta ledamöter hemställt, hovrätt göres till närmaste instans över vattendomstolen, lärers förordnande, som här avses, böra givas av hovrätten.

Rättegångsbalken skiljer beträffande ledamot i underrätt mellan förfall, som behandlas i 1 kap. 10 §, och jäv, varom talas i 13 kap. 3 och 4 §§. Av förslaget 51 § andra stycket framgår däremot, att förslaget under »förfall» inbegriper även jäv. Skall denna avvikelse från rättegångsbalkens terminologi bibehållas, bör den redan i nu förevarande paragraf komma till synes.

Andra stycket i 51 § torde lämpligen böra uppflyttas till nu ifrågasvarande lagrum.

## 7 §.

*Lagrådet:*

Uppdrag att verkställa förberedande undersökning kan enligt 45 § lämnas åt vattenrättsingenjör, åt sakkunnigt biträde, som nämnes i 44 §, eller åt annan sakkunnig person. Jämlikt nu förevarande paragraf är sakkunnigt biträde jävig att sitta såsom ledamot i vattendomstolen, var emot annan sakkunnig person, som förrättat undersökning enligt 45 §, icke på grund därav blir i nämnda avseende obehörig. Grunden till denna olikhet synes knappast kunna vara annan än den, att då utförandet av uppdrag jämlikt 45 § naturligen ej kunnat få medföra jävighet för vattenrättsingenjör, följdriktigheten ansetts kräva tillämpning av samma princip i fråga om sådan sakkunnig, vars enda förberedande befattning med målet inskränkt sig till verkställande av dylikt uppdrag. Iakttages vad lagrådet vid 45 § kommer att hemställa beträffande vattenrättsingenjörs ställning i det hänseende där behandlas, bortfaller emellertid den antydda grunden. I sådan händelse torde alltså det ytterligare jäv, som i förevarande paragraf uppställs, böra utsträckas att gälla en var, vilken såsom sakkunnigt biträde åt vattendomstolen eller eljest tagit befattning med det företag eller den åtgärd, varom i målet är fråga.

## 10 §.

*Lagrådet:*

Första punkten i förevarande paragraf, vilken punkt hänför sig blott till »företag eller åtgärd enligt denna lag», synes lämpligen böra utbytas mot en bestämmelse av innehåll, att vattenmål prövas av den vattendomstol, inom vars område anläggning, företag eller åtgärd, varom fråga är, verkställts eller skall verkställas. Med en dylik bestämmelse torde vad i paragrafen särskilt säges om tillämpning av stadgandena i 1 kap. 6—13 §§ kunna utgå, och reglerna om vattendomstolarnas inbördes behörighet bleve ändock angivna på ett mera uttömmande sätt, än i förslaget skett. Är exempelvis fråga om lagligheten av ett förenya lagens ikraftträdande uppfört vattenverk, lämnar förslagets avfattning ej någon omedelbar ledning för forumfrågans avgörande.

Den i paragrafens andra stycke anvisade utvägen att hos myndighet utverka särskilt förordnande i behörighetsfrågan synes vara tämligen överflödig. Att avgöra, huruvida ett mål huvudsakligen berör den ena eller den andra vattendomstolens område, torde varken för vattendomstolen eller parterna komma att erbjuda någon svårighet.

Med de ifrågasatta forumreglerna beträffande vattendomstolarna inbördes torde bäst överensstämma, att vattendomstol skall liksom allmän underrätt vid tvist om fast egendom städse pröva sin egen behörighet, oberoende av invändning. Att vattendomstolen skall förmå rätt verkställa denna prövning, lärer, såsom nyss är antytt, med hänsyn till reglernas enkelhet och den i 9 § givna normen för bestämmande av de särskilda vattendomstolarnas områden kunna med säkerhet antagas. Skulle å andra sidan ett misstag härutinnan medföra, att rättegången måste förnyas vid annan vattendomstol, kunde detta på grund av vattenmålens ofta synnerligen vidlyftiga och invecklade beskaffenhet bliva så för domstolen som för parterna i hög grad betungande, på samma gång som vinsten av målets överflyttning från en till annan av de alla väl kvalificerade vattendomstolarna knappast bleve avsevärd. Goda skäl synas alltså tala för att fråga om vattendomstolarnas inbördes behörighet ej må i högre rätt upptagas ens på klagan av part. Stadgandet i tredje stycket av förevarande paragraf torde därför böra ersättas med en bestämmelse av innehåll, antingen att fråga om vattendomstolarnas inbördes behörighet ej må upptagas i högre rätt eller, om rätt till klagan anses höra stå part öppen, att sådant upptagande ej må ske, med mindre part i laga ordning dragit frågan under den högre rättens prövning. Bibehållas stadgandena både om särskilt förordnande i forumfrågan och om parts klagorätt, bör tydligen utmärkas, att förordnandet utesluter varje vidare prövning av frågan, något som med förslagets avfattning och särskilt i betraktande av de sakkunnigas motivering till paragrafens tredje stycke icke synes alldeles visst.

## 12 §.

*Lagrådet:*

Av stadgandena i 73 och 81 §§ av detta kapitel framgår, att samtliga i ett vattenmål ingivna handlingar skola sammanföras till en akt för målet. Handling, som sålunda tillfogats akten, bör givetvis ej intagas i protokollet; och detta bör följaktligen icke upptaga annat än en uppgift om de vid sammanträdet närvarande, korta anteckningar, att handlingar ingivits, samt redogörelse för vad som muntligen förekommit inför vattendomstolen och dennas egna iakttagelser.

Det kan ifrågasättas, om ej den avvikelse, som sålunda bör ägarum från vad som eljest hos oss är det vanliga i fråga om protokollsföringen i första instansen, är av den betydelse, att ett uttalande därom borde få inflyta i lagtexten.

Vidare är att märka, att en renovation av enbart protokollet, utan

att därjämte de viktigaste delarna av akten samtidigt renoveras, kommer att bliva av skäligen ringa betydelse. Kan ej, vilket med hänsyn till den vidlyftighet akterna uti ifrågavarande mål i allmänhet torde komma att få nog vore det önskligaste, vattendomstolarnas arkivfråga ordnas så, att renovation överhuvudtaget icke behöver ifrågakomma, bör stadgandet i andra punkten av förevarande paragraf fullständigas med föreskrifter på lämplig plats om renovation jämväl av akten i sådana delar, som kunna hava betydelse för framtiden. Därvid lärer böra tagas i övervägande, om icke, med hänsyn till det stora intresse parterna själva hava av att processmaterialets bevarande sålunda säkerställas, en del av kostnaderna för aktens renovering kunde läggas å dem genom en föreskrift, att av varje av dem ingiven handling, som kan vara av framtida betydelse, även ett för den renoverade akten avsett exemplar skall avlämnas. Med de möjligheter, som numera finnas, att samtidigt framställa ett flertal exemplar av en handling skulle en sådan anordning komma att i stort sett innebära en avsevärd besparing av tid och arbete.

## 13 §.

*Lagrådet:*

Hänvisningen i denna paragraf till vad i rättegångsbalken finnes stadgat beträffande andra domstolar än häradsrätt torde närmast avse de bestämmelser, som angiva, vilken mening skall ligga till grund för domen. Reglerna angående den ordning, vari de röstande i annan domstol än häradsrätt skola säga sin mening, synas däremot ej väl lämpa sig för vattendomstolen. Det torde böra stadgas, att vid omröstning vattenrättsdomaren skall säga sin mening först, därefter vattenrättsingenjörerna och sist nämndemännen.

## 15 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Denna paragraf avviker i mer än ett hänseende från det motsvarande stadgande, som innefattas i 103 § av lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

I förslaget saknas sålunda den i nyssnämnda lagrum givna inskränkande bestämmelsen, att det komplex av föreskrifter, vartill hänvisas, skall gälla blott »där det tillämpligt är». Ett dylikt förbehåll synes dock även beträffande vattendomstol vara på sin plats. Det bör exempelvis icke ifrågakomma, att vattendomstol förfar enligt bestämmelserna i

12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken. Den förberedande skriftväxlingen vid vattendomstol gör, att dessa bestämmelser icke kunna anses tillämpliga.

Medan förstnämnda lag hänvisar till vad i fråga om allmän under rätt är föreskrivet, gäller hänvisningen i förslaget bestämmelserna om häradsrätt. I vissa avseenden torde dock processen vid vattendomstol snarare böra vara underkastad de regler, som äro föreskrivna beträffande rådstuvurätt. Så är t. ex. fallet i fråga om rätt för ledamot av domstolen att vid densamma uppträda som rättegångsombud (15 kap. 3 § rättegångsbalken) eller det sätt, varpå förklaring av dom skall givas (24 kap. 11 § samma balk).

Även eljest synes avfattningen av 103 § i omförmälta lag kunna tagas till ledning vid omarbetning av nu förevarande paragraf.

*Justitierådet von Seth:*

Stadgandet i denna paragraf läser böra tolkas strängt efter orden, så att endast sådana i lag givna föreskrifter, som omedelbart hänföra sig till häradsrätt och rättegången därstädes, till följd av detsamma bliva tillämpliga beträffande vattendomstolar och rättegången vid densamma. Till följd härav skulle således sådana föreskrifter som t. ex. de i 2 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken om skyldighet för härads hövding att upprätta saköreslängd och att expediera denna m. fl. icke bliva tillämpliga beträffande vattenrättsdomare.

I många fall läser detta förhållande icke föranleda betänkligheter, men särskilt i det exempelvis berörda synes det icke kunna få förbliva därvid.

Vattendomstolarnas beslut, varigenom böter eller viten ådömas, måste på något sätt bliva befordrade till verkställighet. Bestämmelsen i 20 § av förordningen den 7 december 1883 angående expeditionslösen gäller endast ifråga om utslag, varigenom någon fått sig ådömd urbota bestraffning. Huruvida vattenrättsdomaren skall behöva åläggas föra saköreslängd, kan ju vara tvivelaktigt, då det årliga antalet beslut, varigenom böter eller viten ådömas, icke läser bliva synnerligen stort. Möjligen vore det enklast, att samma föreskrifter, som i nyssnämnda författningsrum meddelas i fråga om beslut, varigenom urbota bestraffning ådömes, finge gälla även beträffande beslut av vattendomstol om utdömande av böter eller vite. Anses emellertid saköreslängd böra föras, torde angående skyldighet att expediera utdrag av densamma för verkställighet de bestämmelser, som äro meddelade beträffande rådstuvurätts saköreslängd, kunna tjäna såsom förebild.

Även om nu förevarande paragraf tolkas så inskränkt, som ovan angivits, lär emellertid stadgandet i densamma vara för ovillkorligt. Icke alla bestämmelser, som finnas i lag meddelade angående häradsrätt och rättegången därstädes, äro sådana, att de kunna tänkas tillämpade i fråga om de blivande vattendomstolarna. Sålunda lærer det t. ex. ej böra ifrågakomma, att vattendomstol förordnar särskilda stämningmän. I andra fall lägger den form, som givits åt bestämmelser, som äro tillämpliga i avseende å häradsrätt, hinder i vägen för deras användande jämväl ifråga om vattendomstol. Detta lærer t. ex. vara fallet med stadgandena i 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken om tredskodom. Det kan med andra ord icke bliva fråga om att, vad i lag är föreskrivet för häradsrätt, annat än i tillämpliga delar skall bliva gällande beträffande vattendomstolar och rättegången därstädes. Detta förhållande synes böra få vinna uttryck i paragrafens avfattning.

Man lærer emellertid icke kunna stanna vid endast en allmän bestämmelse, att vad som gäller om häradsrätt och rättegången därstädes skall i tillämpliga delar gälla även beträffande vattendomstolar och processen vid dem. Fall finnas, å vilka å ena sidan vad som är stadgat ifråga om häradsrätt icke med ett sådant stadgande skulle komma att tillämpas beträffande vattendomstol, men för vilka å andra sidan bestämmelser böra finnas jämväl vidkommande vattendomstolar och rättegången därstädes.

Sålunda är det icke uteslutet, att även i vattenmål genstämmning kan komma i fråga. Visserligen lærer av allmänna rättsregler följa, att en talan, som till följd av sin natur tillhör ett s. k. exklusivt forum, t. ex. forum rei sitae, icke får i genstämmningsväg dragas under annan domstols prövning, och de flesta rättsförhållanden, som i vattenmål en svarande skulle kunna önska få prövade i samband med vattenmålet, angå givetvis fast egendom. — Den vidsträcktare prövningsrätt, som enligt andra stycket av förevarande kapitels 20 § skulle tillkomma vattendomstol i invändningsfrågor, får naturligtvis ej utsträckas jämväl till frågor, som genstämmningsvis väckts. — Dels kunna emellertid emot krav, som göras gällande i vattenmål, ställas genkrav till överskjutande belopp, som svaranden vill hava utdömt, och dels kan man ej med visshet anse uteslutet, att även eljest en svarande skulle kunna göra gällande — t. ex. i form av fastställesetalan — sådana anspråk, att stadgandet i 10 kap. 1 § sista stycket rättegångsbalken bleve tillämpligt.

Nu är emellertid förhållandet, att den bestämmelse om genstämmningstid, som meddelas i 11 kap. 31 § rättegångsbalken, föga lämpar sig för tillämpning i det fall, att huvudkäromålet är anhängigt vid vattendom-

stol. Några bestämda stämningstider äro nämligen icke avsedda att stadgas för vattenmål, utan vattenrättsdomaren skall enligt förslaget efter skriftväxlingens slut bestämma och låta kungöra parterna lämplig tid för målets företagande inför vattendomstolen. Det möter således redan en svårighet däri, att det är oklart, huru den i 11 kap. 31 § rättegångsbalken omförmälda stämningstiden för genkäröålet skall beräknas. Ännu betänkligare är emellertid, att bestämmelserna i sistnämnda lagrum, om de skulle oförändrade tillämpas i vattenmål, icke skulle komma att bereda någon garanti för att den förberedande skriftväxling även angående genkäröålet, som givetvis bör äga rum, komme att på ett organiskt sätt ansluta sig till skriftväxlingen i huvudkäröålet.

Det lärer därför erfordras bestämmelser, som ordna berörda förhållanden. Lämpligt vore väl, att det i nämnda hänseende stadgades att, om i vattenmål den, mot vilken talan föres, vill å sin sida väcka talan igen mot käröanden i samma sak eller den, som därmed har gemenskap, detta skall ske inom utgången av den för ingivande av det i 77 § omförmälda svaröålet bestämda tiden genom ingivande till vattenrättsdomaren av skriftlig inlaga, på sätt i 75 § stadgas, samt att därefter skriftväxling angående genkäröålet skall äga rum i samma ordning som i fråga om huvudkäröålet. De sålunda erforderliga bestämmelserna torde utau större svårighet kunna inpassas i 78 och 79 §§.

Enligt förslaget skola vidare i fråga om ömöstande till dom i vattendomstol bestämmelserna i rättegångsbalken beträffande andra domstolar än häradsrätt lända till efterrättelse. Samtliga ledamöter komma således att äga individuell rösträtt. En följd härav är, att vad enligt 24 kap. 11 § rättegångsbalken särskilt gäller för det fall, att förklaring sökes av häradsrätts dom eller utslag, icke är tillämpligt beträffande förklaring av dom eller utslag, som meddelats av vattendomstol. Istället lära i avseende å förklaring av vattendomstols beslut de grunder böra följas, som gälla vidkommande förklaring av rådstuvurätts eller hovrätts beslut. Härvid är emellertid att märka att, ehuru icke uttryckligen sagt, det givetvis är förslagets mening, att vattendomstol för att vara domför måste vara fulltalig. I stället för bestämmelsen att, om ej i rätten så många av dem, som varit ense om slutet, äro kvar, att de äro domföra, de, som sedan blivit domare där, böra förklara utslaget, lärer därför böra träda ett stadgande av innebörd att, om ej de, som äro kvar, äro så många, att de ensamma skulle kunna bestämma över utgången, de, som då intaga de avgångnas platser i domstolen, i deras ställe skola deltaga i förklaringens avgivande.

Att de allmänna bestämmelserna i 24 kap. 10 och 11 §§ rättegångsbalken om förklaring av dom bliva tillämpliga jämväl i avseende å vattendomstols beslut, lärer sedan följa av det allmänna stadgandet i förevarande paragraf.

I ännu ett avseende gå ej de bestämmelser, som äro meddelade ifråga om häradsrätt, väl ihop med vad i förslaget stadgas ifråga om processen vid vattendomstol, nämligen såvitt angår mål, däri talan om ansvar föres mot någon, som är häktad.

Med hänsyn till gällande bestämmelser om häktning är det icke alldeles uteslutet, att sådan talan skulle kunna förekomma i ett vattenmål. Dels kan det tänkas fall, då häktningen sker direkt i anledning av vattenmålet, och dels kan det inträffa, att en person, som häktats för annat brott, innan han återvinner friheten, tilltalas vid vattendomstol i vattenmål. De i förevarande kapitel av förslaget meddelade föreskrifterna om anhängiggörande av och förberedande skriftväxling i vattenmål, som icke är ansökningsmål, innehålla icke någon särskild bestämmelse för dylika fall, och med hänsyn till den allmänna avfattning, i vilken de äro hållna, kan det icke utan vidare tagas för givet, att förordningen den 10 april 1810 angående tiden, inom vilken häktad person bör ställas inför rätta, är avsedd att skola träda i stället för nämnda föreskrifter. Med hänsyn till ämnets vikt lärer det, trots den sannolika fataligheten av hithörande fall, icke kunna undvikas att meddela föreskrifter i ämnet. Huru saken bör ordnas, kan ju vara föremål för olika meningar. Alldeles obetingat behövde man säkerligen ej uppgiva de fördelar man velat vinna genom den förberedande skriftväxling förslaget infört. Det kunde ju t. ex. stadgas, att det skulle åligga den, som företagit häktningen eller påkallar rannsaking vid vattendomstolen, att ofördröjligen i två exemplar till vattenrättsdomaren insända anmälan därom innefattande de uppgifter och åtföljd av de handlingar, som avses i 75 §. Vattenrättsdomaren skulle därefter hava att ofördröjligen eller, om rannsaking pågår vid annan domstol, så snart han fått meddelande om dess avslutande, utsätta dag för rannsakingen med iakttagande av den i förenämnda författning stadgade tiden samt ombesörja, att ett exemplar av anmälningsskriften med tillhörande handlingar tillställdes den häktade med föreläggande för honom att inom viss tid före den för rannsakingens hållande utsätta dagen ingiva svaromål, på sätt i 77 § stadgas. Med hänsyn därtill, att några svårigheter med delgivningen i ett dylikt fall ej kunna uppstå, lärer allt detta kunna medhinnas. Skulle emellertid denna mera vidlyftiga procedur anses överflödig, bör väl i varje fall någonstädes efter de i kapitlet intagna bestämmelserna om

anhängiggörande av och skriftväxling i vattenmål, som äro hänförliga till stämningssmål, intagas ett stadgande att, om den, mot vilken i vattenmål föres ansvarstalan, är häktad, vad som i allmänhet gäller om rannsaking med häktad person inför häradsrätt skall äga motsvarande tillämpning i avseende å nämnda talan och vad därmed äger samband.

## 16 §.

*Lagrådet:*

Jämlikt 71 §, som på grund av stadgande i 81 § blir gällande ej blott i ansökningsmål utan även i stämningssmål, kunna i flertalet fall handlingar, som enligt vattenlagens föreskrift skola ingivas till vattenrättsdomaren, i stället insändas med posten. Då den rätt att meddela beslut och den skyldighet att tillsända vattenrättsdomaren handlingar, varom i förevarande paragraf talas, naturligtvis bör gälla även med avseende å handling, som inkommit med posten, synes någon redaktionell jämkning av paragrafen önskelig. I varje fall lära orden »efter ty i detta kap. sägs» böra utgå. Någon anledning att beträffande de i-12 kap. 5 och 6 §§ omförmälta handlingar strängt upprätthålla kravet på deras avlämnande till vattenrättsdomaren personligen torde nämligen ej finnas.

## 17 §.

*Lagrådet:*

Den enumeration, som innehålles i förevarande paragraf, tillåter ej, att vattendomstolen sträcker sin prövning utöver vad där uttryckligen nämnes. Av paragrafens avfattning är sålunda tydligt, att vattendomstolen endast i det under 23 omförmällda fall äger avdöma sådana skadestands- och andra anspråk, vilka framställas i samband med den ansökan eller talan, varigenom målet karakteriseras. Det synes oförnekligt, att denna snäva begränsning av vattendomstolens kompetens ej sällan måste leda till en tyngande och konstlad uppdelning av vad som för en naturlig uppfattning framstår såsom ett enda mål. Vattendomstolen skulle exempelvis enligt 17 § 18 avgöra frågan om skyldighet för strömfallsägare att delta i kostnad för vattenreglering, men icke få upptaga ett därmed förknippat anspråk på utbekommande av visst belopp. Stadgandet i 20 §:s första punkt kan ej heller tillfyllest avhjälpa detta missförhållande, då ju den utsträckning av domstolens behörighet, som där medgives, ej mot parts bestridande får gälla annan fråga än sådan, som har avsevärd betydelse för vattenförhållandena. Fastmer lärer jämväl mot sistnämnda

stadgande kunna anmärkas, att det, tillämpat — såsom närmast är avsett — å självständig, huvudsaklig talan, lider av samma alltför inskränkande avfattning som 17 §. Det synes därför vara tillrädligt att för alla vattenmål, de må vara inbegripna i 17 §:s uppräknings eller ej, giva en kompletterande bestämmelse av innehåll, att vattendomstol äger, i den mån det finnes lämpligen kunna ske, pröva yrkanden, vilka hava samband med den ansökan eller talan, varom i målet huvudsakligen är fråga. Meddelas ett dylikt stadgande, torde därmed lämpligen böra sammanföras innehållet i andra stycket av 20 §, vilket ju likaledes har sin giltighet beträffande alla slag av vattenmål. Att det utvidgande tillägget i 17 § 23 genom den ifrågasatta kompletterande bestämmelsen bleve överflödigt och fördensfull borde utgå, är uppenbart.

I 13 kap. 11 § stadgas ansvar bland annat för den, som mot föreskriften i 2 kap. 20 § tredje stycket underlåter att söka vattendomstolens godkännande av verkställd ändring å byggnad i vatten. Talan om ansvar för sådan underlåtenhet finnes ej upptagen bland vattenmålen. Då likväl teknisk sakkunskap ofta torde kunna vara till gagn vid avgörandet, huruvida ansökan om godkännande bort göras och huru strängt underlåtenheten bör bedömas, synes lämpligt att, såvitt fråga är om sådan byggnad, som under 17 § 10 sägs, nu ifrågavarande ansvarstalan hänföres till vattenmål.

Skulle, mot vad vid 13 kap. 12 § kommer att hemställas, där omförmålta uraktlåtenhet att vidtaga av vattendomstolen påbjuden rättelse anses böra vara straffbelagd, torde av skäl liknande de nyss anförda även mål om tillämpning av denna straffbestämmelse böra med förutnämnda inskränkning av vattendomstolen handläggas och avdömas.

Stadgandet under 15 synes böra underkastas någon jämkning, så att av detsamma tydligt framgår, vad som otvivelaktigt är meningen, eller att varje talan, som grundas därå, att någon utan erhållet medgivande, där sådant erfordras, utriver byggnad, som under 10 sägs, blir vattenmål.

Iakttages vad lagrådet ifråga om 2 kap. 23 § hemställt beträffande rätt för vindikant, vilken för att komma i åtnjutande av vattenkraft, som han tillvunnit sig, har skyldighet att utgiva ersättning för värdet av vidtagen byggnadsanläggning, att i stället av anläggaren utfå ersättning för kraften enligt reglerna i 9 kap., läser detta böra föranleda någon jämkning i avfattningen av stadgandet under 16, så att det blir otvetydigt, att jämväl talan härom blir vattenmål.

I 17 § 18 nämnes bland annat talan jämlikt 7 kap. 6 § om be-

loppet av de utgifter, vilka skola räknas till vattenregleringens anläggningskostnad. De angivna ordalagen täcka ej sådan fråga, varom förmäles i sistnämnda paragrafs fjärde stycke, eller fråga, huruvida den kostnad, i vilken strömfallsägare skall taga del, må beräknas lägre än den till sitt belopp ostridiga anläggningskostnaden. Enligt nyssnämnda fjärde stycke skall det emellertid tillkomma vattendomstolen att i detta avseende meddela föreskrift. För vinnande av överensstämmelse härmed läser alltså 17 § 18 böra undergå någon jämkning, t. ex. så, att den ifrågavarande talan säges angå beräkning av den kostnad, vari strömfallsägaren har att taga del.

*Justitierådet von Seth:*

Iakttages vad jag hemställt ifråga om delaktigheten i ett vattenregleringsföretag, torde därav föranledas sådan jämkning i stadgandet under 6, att överhuvudtaget ansökan om prövning angående delaktigheten i ett dylikt företag blir vattenmål.

18 §.

*Lagrådet:*

Syftet med denna paragraf kan ej vara, att mål om byggande i vatten, som eljest icke fölle under enumerationen i 17 §, skulle vara att hänföra till vattenmål blott därför, att arbetet delvis, ehuru ej huvudsakligen, avsåge allmän farleds eller allmän flottleds intresse eller torrläggning av mark. Ordalagen kunna emellertid föranleda annan tolkning. Å andra sidan synes paragrafens avfattning icke medgiva, vad dock enligt kommittémotiven är avsett, att jämväl mål angående borttagande av sådan byggnad, som här är i fråga, behandlas såsom vattenmål. Lämpligen torde paragrafens första stycke böra innehålla att, där byggnad i vatten verkställts eller skall verkställas utom för annat ändamål även för allmän farleds eller allmän flottleds räkning eller för torrläggning av mark, denna omständighet ej skall utgöra hinder för tillämpning av bestämmelserna i 17 §, utan så är att sist nämnda syfte är det huvudsakliga.

19 §.

*Lagrådet:*

Tydligen bör det för forumfrågan vara likgiltigt, huruvida tillämpning av allmänna strafflagens bestämmelser yrkas eller ej. Någon jämkning av ordalagen i paragrafens första stycke torde alltså böra vidtagas.

Justitieråden *Gullstrand*, *von Seth* och *Wedberg* samt regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga*:

De svårigheter i processuellt hänseende, som en tillämpning beträffande vattendomstol av de vanliga reglerna om fortsatt brottmålsförfarande vid skilda domstolar skulle medföra och man därför velat undvika genom bestämmelsen i paragrafens andra stycke, torde ej inställa sig, därest — på sätt lagrådets flesta ledamöter hemställt — målens fullföljd från vattendomstol kommer att ske till hovrätt. Vinner berörda hemställan efterföljd, lär således nyssnämnda bestämmelse böra utgå.

### 21 §.

*Lagrådet:*

Den allmänna domstolens beslut att göra hemställan om målets upptagande vid vattendomstolen kan överklagas såsom föranledande onödigt uppskov. Bifalles sådan talan, kan ifrågasättas, huruvida redan påbörjad handläggning vid vattendomstolen bör fortgå. Lämpligast synes vara, att så sker. Till utmärkande härav torde det i första stycket av denna paragraf givna förbudet mot överklagande av vattendomstolens beslut böra utbytas mot ett stadgande, att vid samma beslut skall förbliva.

### 23 §.

*Justitierådet von Seth:*

Har i det fall, som avses i förevarande paragraf, vattenmålet varit prövat i mer än en instans, uppstår frågan, vid vilken domstol det återupptagande av detsamma, varom talas i andra stycket, skall äga rum. Avfattningen giver ej säker ledning för bedömandet av denna fråga. Mest i enlighet med sakens natur lär emellertid vara, att återupptagandet sker vid den domstol, som sist dömde i saken. Processmaterialet är ju detsamma som vid den första prövningen med undantag däraf, att domen i den särskilda tvisten kommit emellan, och vattenmålet slutliga avgörande skulle givetvis i regel väsentligt påskyndas därigenom. Anmärkas må ock, att ett återupptagande vid en tidigare instans skulle kunna föranleda åtskillig osäkerhet ifråga om vilka yrkanden som vid den förnyade behandlingen finge komma under bedömande. Det synes emellertid i varje fall önskligt, att i lagen uttryckligen utsäges, i vilken instans under angivna förutsättning återupptagandet skall äga rum.

## 26 §.

*Lagrådet:*

Därest vad lagrådet vid 9 kap. 15 § yttrat vinner beaktande, bör den i tredje punkten av nu förevarande paragraf sökanden ålagda uppgiftsskyldighet gälla det område, med vilket enligt sökandens åsikt rätten till vattnets tillgodogörande lämpligen bör vara för framtiden förenad.

*Justitierådet von Seth:*

Enligt 2 kap. 3 § skall vid prövning av fråga om tillåtligheten av byggnad i vatten byggnadskostnaden frånräknas den beräknade nyttan av åtgärd, varigenom intrång eller skada tillskyndas annans egendom; och vid prövningen av frågor om vattenregleringsföretag måste i åtskilliga avseenden hänsyn tagas till anläggningskostnaden. Vattendomstolen kan således, på sätt redan erinrats, icke undgå att göra en beräkning av nämnda kostnad. Det kan vid sådant förhållande ifrågasättas, om icke sökanden borde åläggas att beträffande dylika företag redan vid ansökan, som avses i förevarande paragraf, foga även kostnadsförslag. En sådan fordran kan så mycket mindre anses obillig, som den, vilken ärnar sätta igång ett företag av nämnda slag, icke läser underlåta att, innan han söker utverka tillstånd till företaget, förskaffa sig en något så när tillförlitlig utredning angående de utgifter, för vilka han utsätter sig genom företaget. För vattendomstolen skulle det givetvis vid dess beräkningar vara till stor lättnad att hava ett dylikt kostnadsförslag till utgångspunkt.

Det kunde ju synas, som om nämnda fordran borde utsträckas till att gälla även övriga i denna paragraf omförmälda ansökningsmål. Även vid prövningen av en del dylika mål kan nämligen kostnadsfrågan komma att spela in. Å andra sidan är emellertid att märka, dels att detta icke alltid behöver bliva fallet, och dels att det väl oftast i nämnda mål blir fråga om endast mindre vidlyftiga beräkningar.

## 30 §.

*Lagrådet:*

Av kommittémotiven framgår att, då antalet exemplar av ansökningshandlingarna för de i 17 § 1—4 och 6 omförmälda mål bestämts till tre, ett avsetts för den myndighet, som har att bevaka fiskets intressen, enligt det remitterade förslaget lantbruksstyrelsen. Då sagda intressen kunna nära beröras även av ifrågasatt utrivning av byggnad i vatten — byggnadens

gagnelighet för fisket lärer exempelvis kunna utgöra en anledning för kronan att övertaga underhållet — torde, även i mål, som i 17 § 5 sägs, ett exemplar av ansökningshandlingarna bära beräknas för nämnda styrelse.

Jämlikt 35 § skall, där fråga är om ansökan enligt 17 § 1—6, ett exemplar av ansökningshandlingarna insändas till justitiekanslern. Det minsta antal exemplar, vari sådan ansökan med tillhörande handlingar skall ingivas, bör alltså bestämmas till fyra.

Om mål, som i 17 § 5 sägs, i nu ifrågavarande hänseende likställes med de i 26 § avsedda målen, synes 27 § lämpligen bära sammanslås med 26 §, till vilken i sådant fall borde hänvisas ej blott i 30 och 36 §§ utan även i 35 §.

Ur redaktionell synpunkt önskligt lärer vara, att tredje och fjärde styckena i förevarande paragraf bliva med någon formell ändring i senare stycket upptagna såsom särskild paragraf närmast efter 31 §.

### 32 §.

#### *Lagrådet:*

Att det viktiga preklusionsstadgandet i fråga om erinringar meddelas blott i form av en föreskrift angående kungörelsens innehåll, är knappast tillfredsställande. En fristående bestämmelse härom synes bära givas, i likhet med vad som skett i 53 § beträffande yrkanden om ersättning och påståenden i anledning av utlåtande jämlikt 45 §. Platsen för en sådan bestämmelse kunde lämpligen bliva närmast före 39 §. Å andra sidan torde kungörelsen bära upptaga erinran om innehållet även i 53 §. Blevde de båda preklusionsbestämmelserna sålunda sammanställda i kungörelsen, skulle jämväl den fördelen vinnas, att den kanske eljest lätt nog förbisedda skillnaden mellan deras innebörd komme att klarare framstå.

Då det kungjordade sättet för delgivning av kallelser och andra meddelanden bör vara tillämpligt även innan vattendomstolen sammanträtt för målets handläggning, synas orden »under målets behandling» bära utbytas mot »under det målet är anhängigt».

### 35 §.

#### *Lagrådet:*

De allmänna intressen, vilkas tillgodoseende här avses, sammanfalla väsentligen med de s. k. kungsådrentressena. Att bevaka dessa tillkommer enligt nu gällande ordning kammarkollegiet och dess advokat-

fiskalsämbete, vilka sålunda i hithörande frågor förfoga över en särskild erfarenhet och sakkunskap, som icke i samma mån står justitiekanslern till buds. I enlighet med vad såväl kollegiet som justitiekanslern även hemställt i sina över förslaget avgivna yttranden torde alltså de åligganden, som jämlikt förevarande paragraf skulle uppdragas åt justitiekanslern, böra i stället anförtros kammarkollegiet.

## 36 §.

*Lagrådet:*

Motiveringen till andra stycket i denna paragraf visar, att enligt de sakkunnigas mening beträffande här ifrågavarande undersökning och utlåtande skall gälla vad i 45 § är stadgat om kallelser till parterna. Utlåtandets framläggande för dem o. s. v. Den föreslagna lagtexten synes dock böra härutinnan förtydligas.

## 37 och 38 §§.

*Lagrådet:*

Erinran om det äventyr, som är förknippat med försummelse att fullgöra föreläggande, bör naturligtvis ej blott i de fall 38 § avser utan även vid tillämpning av 37 § givas i själva föreläggandet. Detta torde böra utmärkas genom ett tillägg till första stycket i sistnämnda paragraf.

Det är utan tvivel avsett, men framgår ej av 38 §:s avfattning, att även sista punkten i 37 § skall gälla beträffande förelägganden enligt 38 §. Upptoges innehållet i 38 § såsom tredje stycke i 37 §, skulle antydda brist bliva avhjälpd.

Att beviljat anstånd liksom laga förfall, styrkt inom den förelagda tiden, utesluter tillämpning av det stadgade äventyret för underlåtenhet att inkomma med delgivningsbevis, är med hänsyn till innehållet i 69 § överflödigt att utsäga. Bestämmelsen härom kan ock bliva vilseledande, då förslaget, ehuru naturligtvis enahanda regel skall gälla med avseende å ingivande av erinringar (32 §), påminnelser (39 §) och svaromål (78 §), icke upptagit något motsvarande stadgande beträffande erinringar samt uttalar sig i fråga om påminnelser blott om beviljat anstånd och, såvitt rörer svaromål, blott om laga förfall. Även dessa uttalanden i sist nämnda båda paragrafer böra utgå.

Beslut, att ansökan förfallit jämlikt något av nu förevarande lagrum, skall enligt 98 § kunna särskilt överklagas. Samma skäl, som föranlett de sakkunniga att i 30 § intaga föreskrift om formen för meddelande av vattenrättsdomarens beslut, tala alltså för att motsvarande föreskrift gives även för nu ifrågavarande fall.

## 39 §.

*Lagrådet:*

Ett stadgande, att äventyret för dröjsmål med påminnelser avlämnande skall tillkännagivas i föreläggandet, synes böra meddelas.

## 42 §.

*Lagrådet:*

Andra punkten i denna paragraf bör återfå sin av kommittéerna föreslagna lydelse, så att skyldighet att rörande utfärdad stämning avsända underrättelse till vattenrättsdomaren icke blir vattenrättssekreteraren ålagd.

## 43 §.

*Lagrådet:*

Göres under skriftväxlingstiden eller mellan vattendomstolens sammanträden begäran om vittnesförhör och anföras giltiga skäl för såväl att förhöret bör äga rum som att det bör försiggå vid allmän underrätt, synes det till rättegångens påskyndande böra medgivas vattenrättsdomaren att förordna om förhöret.

## 44 §.

*Lagrådet:*

Huruvida det skall tillkomma vattenrättsdomaren eller blott vattendomstolen att jämlikt denna paragraf tillkalla sakkunnigt biträde, synes ovisst. Av kommittémotiven att döma skulle förslaget mening vara att därtill bemyndiga allenast domstolen. Liksom enligt uttryckligt stadgande vattenrättsdomaren äger lämna uppdrag enligt 36 § andra stycket och 45 §, torde emellertid behörighet även i nu ifrågavarande hänseende böra tillerkännas honom.

## 45 §.

Justitieråden *Gullstrand*, *von Seth* och *Wedberg* samt regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga*:

Om för målets bedömande tarvas särskild teknisk utredning eller vidlyftigare värdering, skall vattenrättsdomaren, enligt vad i denna paragraf föreslås, kunna uppdraga ej blott åt sakkunnigt biträde jämlikt 44 § eller annan sakkunnig person utom domstolen utan ock åt vatten-

rättsingenjör att efter förberedande undersökning, med eller utan biträde av vattenrättsnämndemän, avgiva utlåtande i målet. I syfte, att åt parterna må beredas tillfälle yttra sig över undersökningen och dess resultat, skall utlåtandet hållas för dem tillgängligt.

Såvitt ifrågavarande bestämmelser innebära, att uppdrag, som nu nämnts, skall kunna lämnas åt ledamot av vattendomstolen, kunna de icke tillstyrkas. Det kan ej anses förenligt med domarens ställning att han, på sätt sålunda föreslagits, innan utredningen av målet slutförts fattar och tillkännagiver sin ståndpunkt till däri uppkomna frågor. Genom ett dylikt kanske på alltför ofullständigt material stött uttalande kommer han alltid att känna sig eller för parterna framstå såsom i viss mån bunden. Hans oväld blir ej längre höjd över varje tvivelsmål. På samma gång det måste anses stötande och olämpligt, att hans omdöme under målets fortsatta handläggning vid vattendomstolen underkastas parternas kritik, uppstår fara för eller misstanke om att denna kritik om än så välgrundad icke varder tillbörligen beaktad.

Nu förevarande paragraf innehåller emellertid även, att däri omförmälta utväg må anlitas för komplettering av i målet hållen syn, där sådan komplettering erfordras. Denna tanke synes värd att vidare bygga på. Säkerligen kan det understundom vara tillfyllest, att den på personliga iakttagelser grundade kännedom om sakförhållandena, vilken är nödig för målets prövning, inhämtas icke av domstolen i dess helhet utan av blott en eller flera bland dess ledamöter, liksom det ej sällan torde lända till besparing av tid och kostnader, om före domstolens sammanträde till syn på stället en delegation av densamma haft tillfälle att göra förberedande undersökning å platsen. Mot ett dylikt förenklat arbetssätt, vars fördelar synas påtagliga och som icke skulle giva anledning till något mer eller mindre bindande utlåtande från undersökningsförrättarens sida, lära några invändningar av betydelse icke kunna göras. Stadganden torde alltså böra meddelas av innehåll att, där så finnes lämpligt, uppdrag må såväl under skriftväxlingstiden som därefter givas vattenrättsingenjörerna eller en av dem att med eller utan biträde av vattenrättsnämndemännen eller en av dem verkställa undersökning å stället. Tillika borde föreskrivas, att parterna skola på vederbörligt sätt erhålla underrättelse om tiden för undersökningen samt att protokoll över densamma skall föras av den vattenrättsdomaren därtill förordnat och sedermera tillställas vattenrättsdomaren. Underrättelse och protokoll skulle dock ej vara av nöden, där undersökning sker allenast såsom förberedelse för domstolens sammanträde till syn på stället.

Nu förordade nya bestämmelser synas lämpligen kunna införas i

ett tillagt 2 mom. av förevarande paragraf. Därest så sker, bliver stadgandet i 86 § om sökandens skyldighet att förskjuta ersättning tillämpligt även med avseende å undersökning av det ifrågasatta nya slaget. Uppdelningen av 45 § i moment borde jämväl innebära, att nuvarande tredje stycket med någon jämkning i slutbestämmelsen betecknades såsom 3 mom.

Överstelöjtnanten *Ekdahl*:

På de ovan anförda grunderna är jag i huvudsak av samma ovan uttalade åsikt beträffande bestämmelserna i denna paragraf.

Då det emellertid icke är möjligt för vattenrättsingenjörerna i vattendomstolen att bedöma riktigheten av de uppgifter beträffande verkningarna av ett vattenbyggnadsföretag, vilka av förslagsställaren i handlingarna uppgivas, såvida de icke genom egna undersökningar, mätningar, avvägningar, sektioneringar m. m. av vattendraget och dess strandområden först konstatera riktigheten av de mätningsresultat, på vilka förslagets beräkningar grundats, så är det i regel oundgängligen nödvändigt, att vattenrättsingenjörerna verkställa kontrollen av de uppgivna undersökningsresultaten, som lagts till grund för förslaget och dess beräkningar, innan domstolen i målet håller syn. Utan att vattenrättsingenjörerna förut verkställt sina kontrollundersökningar och kontrollberäkningar, skulle vattendomstolen dels få avvakta dessa tidskrävande arbetens slutförande, om vattendomstolen jämlikt bestämmelsen i 58 § skall kunna avkunna utslag i målet, innan domstolen efter syn åtskiljes, dels icke med nödig säkerhet kunna bedöma riktigheten av vid själva synen av parterna gjorda påståenden.

Då det sålunda i regel är en ofrånkomlig nödvändighet, att vattenrättsingenjörerna förrätta denna rent tekniska del av vattendomstolens arbete och detta helst före vattendomstolens sammanträde för syn på stället, så bör verkställandet av denna vattenrättsingenjörernas del av arbetet icke vara beroende av ett förordnande av vattenrättsdomaren, då det på grund av förhållandenas egen natur är en självklar sak, att detta arbete måste göras av de ledamöter i vattendomstolen, som innehåva den därför oundgängliga tekniska kompetensen, liksom även att detta arbete för kontroll av förslaget icke bör föranleda några uttalanden från vattenrättsingenjörerna i målet, förrän under den slutliga handläggningen under domstolens sammanträde för avdömandet av målet.

Beträffande åter komplettering av förut av vattendomstolen hållen syn, så lär denna kompletteringssyn, även när den kan hållas av endast en delegation av domstolen, böra till tiden och stället bestämmas av

vattenrättsdomaren med iakttagande av enahanda bestämmelser, som gälla för syn av hela domstolen.

För att stadgandet i 86 § om sökandens skyldighet att bestrida kostnaden skall bliva tillämpligt även med avseende å vattenrättsingenjörernas undersökning och å kompletteringssyn, synas stadganden i 45 § böra meddelas av innehåll, att vattenrättsingenjörerna eller en av dem må såväl under skriftväxlingstiden som därefter med eller utan biträde av vattenrättsnämndemännen eller en av dem verkställa undersökning å stället, samt att, när undersökning sker allenast genom en delegation av vattendomstolen för komplettering av förut hållen syn på stället, parterna då skola på vederbörligt sätt erhålla underrättelse om tiden för kompletteringssynen, och att protokoll över denna skall föras och sedermera tillställas vattenrättsdomaren.

## 47 §.

*Lagrådet:*

Då särskild underrättelse om kungörande enligt denna paragraf ej bör ifrågakomma i andra fall, än i 33 § sägs, d. v. s. i mål, som avses i 17 § 1, 2, 3, 4 eller 6, bör hänvisningen till vad i 33 § är stadgat icke, såsom skett, begränsas till det där angivna sättet för underrättelses meddelande. Samma skäl, som föranlett de sakkunniga att låta underrättelse enligt 33 § gälla blott kungörelsens utfärdande och vissa viktigare delar av densamma, ej — såsom i kommittéförslaget var händelsen — kungörelsens hela innehåll, synas även för nu ifrågavarande fall äga sin giltighet. Varder underrättelsen sålunda inskränkt, torde å andra sidan bliva av nöden, att kungörelsen sändes till det eller de ställen, där handlingarna i målet hållas tillgängliga för parterna.

Föreläggande enligt sista punkten i förevarande paragraf torde böra omfatta jämväl skyldighet för sökanden att sist vid vattendomstolens nästa sammanträde ingiva bevis angående vederbörlig delgivning. I förslaget lämnas öppet, vad sökanden äventyrar genom underlåtenhet att fullgöra föreläggnandet. En bestämmelse, att i fråga om föreläggande enligt denna paragraf skall i tillämpliga delar gälla, vad i 37 § är stadgat, synes böra meddelas.

## 49 §.

*Lagrådet:*

Andra stycket i denna paragraf bör, helst blott detta stycke omfattas av den i 81 § för stämningmål gjorda hänvisningen till stad-

gandena om ansökningsmål, underkastas sådan jämkning, att vattendomstolens rätt till infordrande av myndighets utlåtande kommer att gälla även lotsstyrelsen.

## 50 §.

*Lagrådet:*

Att enligt första stycket i denna paragraf avgöra, huruvida målet kan prövas utan syn eller ej, måste tydligen i första hand tillhöra vattenrättsdomaren, vilken ju jämlikt tredje stycket har att bestämma tiden och stället för vattendomstolens sammanträde. I överensstämmelse härmed synes det även, så länge målet ännu ej förevarit vid vattendomstolen, böra ankomma på vattenrättsdomaren att bedöma, huruvida i det fall, som avses i andra punkten av andra stycket, syn uppenbarligen icke erfordras för tillgodoseende av parternas rätt. Stadgandet, att prövningen härav tillhör domstolen, lärer alltså böra erhålla en något ändrad avfattning.

## 53 §.

*Lagrådet:*

Det är otvivelaktigt avsett, att sökanden skall äga utbekomma ena exemplaret av inlaga, varom i denna paragraf förmäles. Såsom i 39 § skett i fråga om erinringar, torde emellertid sökandens ifrågavarande rätt böra även här angivas i lagtexten.

## 54 §.

*Lagrådet:*

Denna paragrafs innehåll torde hava sin rätta plats i samband med bestämmelserna i 33 §.

## 61 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Parternas avtalsfrihet i fråga om ersättning enligt vattenlagen är, såsom av 9 kap. framgår, i åtskilliga avseenden begränsad. Stadgandet i nu förevarande paragraf, att ersättning skall bestämmas i enlighet med särskild uppgörelse, om sådan träffats, bör alltså för att icke råka i strid med bestämmelserna i sagda kap. på ett eller annat sätt jämkas.

Det kunde exempelvis få det innehåll att, därest särskild uppgörelse träffats, ersättning ej finge på grund av föreskrifterna i denna paragraf bestämmas annorlunda än sålunda blivit avtalat.

Justitierådet *von Seth*:

Uteslutes icke sista stycket, enligt vad jag hemställt vid tal om 9 kap. 73 §, anser även jag detsamma böra undergå den jämkning i avfattningen, varom övriga ledamöter hemställt.

62 §.

Lagrådet:

Under hänvisning till vad vid 9 kap. 15 § blivit yttrat hemställes, att i nu förevarande paragraf införas bestämmelser av innehåll, *dels* att strömfallsfastigheten bör, där så lämpligen kan ske, omfatta allenast den sökanden tillhöriga mark, som upptages av byggnaden och därmed förenade anläggningar, jämte den del av vattenområdet, som sökanden äger, *och dels* att vattenrättsdomaren förty bör, när omständigheterna därtill föranleda, tillse, att såvitt möjligt en till strömfallsfastighet lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad.

Justitieråden *von Seth* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

På sätt vid 2 kap. 23 § erinrats, bör det rättsskydd, vilket enligt samma paragraf tillkommer vattenverksägare även med avseende å rätten till sådant vatten, som icke vid byggnaden tillgodogöres, inträda allenast under förutsättning, att byggnadsbeslutet vilar på antagande om sökandens rätt jämväl till detta icke tillgodogjorda vatten. Med hänsyn härtill torde genom tillägg till nu förevarande paragraf böra sörjas för att av vattendomstolens utslag kommer att otvetydigt framgå, huruvida nämnda förutsättning är tillfinnandes eller ej.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Enligt andra stycket av denna paragraf skall utslag, varigenom utförande av vattenreglering medgives, innehålla föreskrift om delaktighetsprocenten för varje till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Angående delaktighetsprocenten för anslagsgivare jämlikt 7 kap. 8 § skall däremot vattendomstolen icke behöva uttala sig. Detta synes även fullt försvarligt, då — fränsett att anslag enligt 8 § kan lämnas

även efter det regleringsföretaget tillåtits — anslagsgivarens delaktighet, som rättar sig efter förhållandet mellan anslagssumman och storleken av den beräknade kostnaden för företagets utförande, sålunda kan lätteligen fastställas. Emellertid torde det böra uttryckligen stadgas, att vattendomstolens utslag skall innehålla uppgift å det belopp, vartill kostnaden för regleringens utförande blivit av vattendomstolen beräknat.

Justitierådet *von Seth* var ense med lagrådets övriga ledamöter därom, att domen i vattenregleringsmål borde innehålla uppgift å den beräknade kostnaden för företaget.

#### 64 §.

##### *Lagrådet:*

I sitt yttrande över kommittéförslaget har lantbruksstyrelsen framhållit att, om vattenmärke ej blivit i synemäns eller rättens närvaro in-  
hugget, utan endast föreskrift lämnats om platsen och sättet därför samt av vem anbringandet borde ske, märkets utsättande mycket ofta, enligt vad erfarenheten ådagalagt, bleve försummat eller på felaktigt sätt verkställt. Vattenmärkes utsättande borde fördenskull såvitt möjligt ske i domstolens närvaro eller, om hinder häremot förekomme, verksam kontroll beredas över att de givna föreskrifterna om märkets anbringande rätteligen följdes. Jämväl vattenfallsstyrelsen har, under betonande av frågans synnerliga vikt, uttalat önskvärdheten av att effektiv kontroll anordnades beträffande vattenmärkes anbringande.

Det berättigade i dessa anmärkningar lärer icke kunna förnekas. Lämpligen synes därför böra i 13 kap. 1 § införas ett stadgande att, om vattenmärke skall utsättas jämlikt nu förevarande lagrum, föreskrift om besiktning av märket städse skall meddelas av vattendomstolen. Iakttages vad sålunda erinrats, bör tillika någon jämkning ske i avfattningen av 12 kap. 13 §.

#### 67 §.

##### *Lagrådet:*

Föreskriften i första stycket, att pant eller borgen skall ställas före medgivet arbetes påbörjande, innebär en mindre lämplig begränsning av skyldigheten att lämna dylik säkerhet. Vattendomstolens utslag kan nämligen innefatta tillstånd till annan åtgärd än utförande av arbete t. ex., såsom även i 84 § första stycket uppmärksammats, änd-

ring av vattenhushållningen; och jämväl i sådant fall lärer pant eller borgen böra ställas före åtgärdens vidtagande. Någon jämkning av förevarande stadgande torde därför böra ske.

## 69 §.

*Lagrådet:*

Då enligt den föreslagna avfattningen av första stycket vattenrättsdomaren medgivits befogenhet att utan inskränkning bevilja anstånd för ingivande av andra skrifter än erinringar och påminnelser, synas ordalagen kunna giva anledning till den tolkning, att till »andra skrifter» även vore att hänföra t. ex. sådana skriftliga inlagor, som avses i 53 och 68 §§. Detta lärer dock ej vara meningen. De »andra skrifter», som här åsyftas, torde vara sådana, som föranledas av förordnande om ytterligare eller ny skriftväxling. Ett förtydligande av stadgandet i nu angiven riktning synes vara erforderligt.

## § 71.

*Lagrådet:*

Den rätt att insända handling med posten, som här tillerkännes part, avser blott sådana fall, varom talats i föregående delar av lagen. När i efteråt följande lagrum (12 kap. 5 och 6 §§) föreskrives, att handling skall ingivas, borde detta alltså förstås på vedertaget sätt. Varför icke även i sistnämnda fall posten skulle få anlitas, är dock svårt att inse.

Den motivering, som de sakkunniga lämnat för det från den uppställda regeln gjorda undantaget beträffande ansökan enligt 25 §, verkar ej övertygande. Det synes föga troligt att, såsom i motiven antydes, undantagsstadgandet skulle i avsevärd mån göra det bekvämligare för vattenrättsdomaren att komma till personlig förhandling med sökanden eller välunderrättat ombud för denne, då det ju alltid stode sökanden fritt att låta ansökningshandlingarna inlämnas av en med deras innehåll fullständigt obekant person.

Oklart är även, huruvida den motsvarande tillämpning av bestämmelserna i 71 §, som i 81 § föreskrives med avseende å stämningsmål, skall medföra, att ej heller stämningsinlaga må insändas med posten.

Komme lagen att taga uttrycket ingiva i skilda betydelse, kunde ock detta lätteligen föranleda misstag med därav orsakade rättsförluster och ökade kostnader. Det hemställes förty, att insändande med posten måtte godkännas i varje fall, där enligt vattenlagen handling skall ingivas till vattendomstolen eller vattenrättsdomaren.

## 75 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

I 17 § äro samtliga mål om ansvar upptagna under benämningen stämningssmål. Vid denna rubricering har alltså lämnats åsido möjligheten av att åtal inledes genom häktning, och giltig anledning att av hänsyn till denna möjlighet ändra avfattningen av nyssnämnda paragraf torde ej heller föreligga. Däremot synes det, särskilt om, såsom inom lagrådet hemställts, andra stycket av 19 § får utgå ur förslaget, icke kunna undvikas att i den avdelning av 11 kap., som handlar om förfarandet i stämningssmål, från tillämpningen av där givna regler undantaga mål angående häktad. Beträffande sådant mål lär vad i avseende å häradsrätt är stadgat böra lända till efterrättelse. Föreskrift härom torde lämpligen kunna meddelas i en närmast efter 83 § tillagd ny paragraf, till vilken redan i nu förevarande paragraf borde hänvisas.

Justitierådet *von Seth* hänvisade till sitt yttrande i fråga om 15 §.

## 78 §.

*Lagrådet*:

Denna paragraf torde böra till avfattningen jämkas så, att otvetydigt framgår, dels att det i andra punkten stadgade äventyret skall tillkännagivas i föreläggandet och dels att — såsom enligt de sakkunnigas motivering är åsyftat — den omständigheten, att ett svaromål inkommit efter den för svaromåls avgivande bestämda tiden, icke utesluter tillämpning av äventyret.

En bestämmelse motsvarande sista punkten i 30 § lär icke böra saknas.

## 80 §.

*Lagrådet*:

Det synes ej fullt klart vad som åsyftas med stadgandet att här omförmälta underrättelse skall tillsändas parterna »inom samma tid». Avfattningen av paragrafen torde böra jämkas därhän, att tillkännagivande om tiden och stället för vattendomstolens sammantråde förklaras skola sist å fjortonde dagen förut ej mindre anslås i vattenrättsdomarens tjänsterum än även tillsändas parterna.

## 81 §.

*Lagrådet:*

Enligt hänvisningen i förevarande paragraf skulle stadgandet i 56 § komma att bliva tillämpligt även på sådana stämningssmål, som äro brottmål. För såvitt detta skulle kunna föranleda därtill, att en svarande, vilken icke under skriftväxlingen erkänt den förseelse, som lägges honom till last, skulle kunna sakfällas, utan att han fått tillfälle att utföra sin talan inför domstolen, torde stadgandet innebära en betänklig avvikelse från grunderna för vår rättsskipning.

Hänvisningen till 67 § bör ej få gälla verkställighet av straff eller annan påföljd för brottslig gärning.

Bestämmelserna i de båda styckena av 65 § synas äga det nära samband att, då någon motsvarande tillämpning av första styckets regel ju icke kan ifrågakomma i stämningssmål, ej heller andra stycket torde böra upptagas bland de lagrum, till vilka i nu förevarande paragraf hänvisas. Huruvida den nyhet för vår processrätt, som stadgandet i andra stycket innefattar, bör gälla även beträffande stämningssmålen, lärer böra avgöras först i samband med en mera allmän revision av gällande bestämmelser om ersättning för rättegångskostnad.

Vissa av de i denna paragraf åberopade lagrum, nämligen 43, 45 och 58 §§, hänföra sig till den ordning, som för kallelser till parterna blivit bestämd. Då någon sådan ordning ej är för stämningssmål föreskriven, har härav föranletts stadgandet i nu förevarande paragraf, att föreskriften i 80 § skall lända till efterrättelse. Detta stadgande har emellertid fått sådan avfattning, att det gäller blott den i 58 § avsedda händelse. En omarbetning av detsamma lärer alltså böra ske, så att föreskriften i 80 § göres tillämplig i alla de fall, där enligt nyssnämnda för ansökningsmål närmast gällande lagrum den för kallelser till parterna bestämda ordning skolat iakttagas.

## 82 §.

*Justitierådet von Seth:*

Iakttages vad jag hemställt beträffande införande i lagen av bestämmelser om genstämningstalan, föranleder det en mindre jämkning i första satsen därhän, att paragrafens bestämmelser bliva tillämpliga jämväl i fråga om underlåtenhet att avgiva gensvaromål.

## 83 §.

*Lagrådet:*

Den i första stycket givna regeln bör uppenbarligen göras tillämplig även för det fall, att svaranden i stämningssmål till bemötande av kärandens talan gör ansökan, som i 17 § 2 avses.

Ett förordnande om borttagande eller ändrande av byggnad eller annan anläggning i vatten kan givas ej blott av domstol utan ock, jämlikt 13 kap. 8 §, av överexekutor. Samma skäl, som ligga till grund för det föreslagna stadgandet, att vattenrättsdomaren skall äga betaga ett dylikt domstolsanslag dess verkställighet, synas böra leda till att enahanda rätt tillerkännes vattenrättsdomaren även med avseende å ett handräckningsvis meddelat förordnande.

## 88 §.

*Justitierådet von Seth:*

Hänvisningen i slutet av paragrafen till 25 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken är så avfattad, att tvekan skulle kunna uppstå, huruvida i där berörda hänseende vattenrättsdomaren skall äga samma befogenhet och skyldighet, som enligt nämnda lagrum tillkommer häradshövding. Att så bör bliva fallet, synes självklart.

## 89 §.

*Lagrådet:*

Då rätten att enligt 66 § giva deldom är hänförd ej till viss del av målet utan till viss del av företaget, bör — särskilt i betraktande av de olika meningar angående tolkningen av 66 §, om vilka talas i de sakkunnigas motivering, — även i andra stycket av nu förevarande paragraf samma uttryck komma till användning.

Det i slutet av andra stycket omförmälda beviset, att vad som nedsatts fortfarande är hos Konungens befallningshavande innestående, lärar, såsom förhållandena beträffande fullföljdsavgifters redovisning numera äro ordnade, svårligen kunna meddelas av Konungens befallningshavande. Vad beviset bör innehålla är, att vad som nedsatts icke återbekommit.

*Justitierådet von Seth:*

Det i förslaget använda uttrycket »revisionsskilling, etthundra-femtio kronor», synes böra utbytas mot uttrycket »fullföljdsavgift, som i 30 kap. 17 § rättegångsbalken sägs». Därigenom vinnes ju överens-

stämmelse med rättegångsbalkens nuvarande terminologi, och att detta även kan äga praktisk betydelse, visar sig i den större lätthet, varmed, om sistnämnda uttryck användes, bestämmelserna i kungörelsen den 1 oktober 1915 angående nedsättning av fullföljdsavgift m. m. kunna göras tillämpliga jämväl i nu förevarande fall. Iakttages detta, bör givetvis motsvarande ändring göras även i övrigt, där beteckningen revisions-skilling förekommer i förslaget.

- 97 §.

Justitierådet *von Seth*, med vilken regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* i huvudsak instämde:

Bibehålles förslaget i fråga om instansordningen, kan i varje fall ifrågasättas, om det sätt, varpå det tekniska bitrådets ställning är ordnad, är fullt tillfredsställande.

Enligt förslaget skulle den sakkunnige, först då målet förekommer inför högsta domstolen, få någon befattning med detsamma. Såsom processen i högsta instansen är ordnad, skulle han således komma att ställas utanför den viktiga del av målets handläggning i högsta instansen, som utgöres av dess beredande till föredragning och betänkandets avgivande. För arbetet inom högsta domstolen synes detta innebära en given olägenhet. Genom inskjutandet av ett nytt moment i processen mellan betänkandets avgivande och fattandet av högsta domstolens beslut, minskas givetvis sannolikheten för att betänkandet skall kunna av högsta domstolen godkännas som dess dom, och därmed förlorar betänkandet en stor del av sin nuvarande betydelse för underlättandet och den snabba fortgången av själva handläggningen i högsta domstolen. Fråga är till och med, om icke medvetandet hos dem, som hava att avgiva betänkandet, om detta förhållande kan komma att inverka på betänkandets kvalitet. Givet är också, att åtskilliga av de tekniska spörsmål, som i anledning av föredragningen komme att ställas på den sakkunnige, skulle komma att bliva av den art, att de icke skulle kunna av honom besvaras enbart med ledning av vad han kunnat inhämta genom föredragningen. Särskilt gäller detta sådana spörsmål, som för sitt besvarande kräva särskilda beräkningar eller kontrollerande av redan gjorda beräkningar. De fall, då den sakkunnige skulle för att kunna besvara till honom ställda spörsmål nödgas begära betänketid och att utfä handlingarna för närmare granskning, skulle säkerligen ej bliva få. Redan i och för sig skulle uppenbarligen detta förhållande komma att verka menligt på fortgången av målens handläggning inför högsta domstolen. Därigenom skulle också

förloras den för sammanhållandet av ett måls detaljer i domstolsledamöternas minne så viktiga koncentration av handläggningen, som vinnes genom det nuvarande förfarandet med avgörandets i regel omedelbara anknyttande till föredragningen.

Även från parternas synpunkt synes den föreslagna anordningen mindre tilltalande. De skulle ju hava anledning antaga, att den sakkunniges uttalanden haft ett icke oväsentligt inflytande på utgången utan någon möjlighet att få kännedom om vad han verkligen sagt, då ju hans mening icke skulle komma till något som helst uttryck vare sig i ett av honom avgivet votum eller i något hans officiellt avgivna utlåtande i målet.

Ej ens genom att giva den sakkunnige ställning såsom ledamot av högsta domstolen med rättighet och skyldighet att deltaga i dess avgöranden i vattenmål skulle man undgå alla de olägenheter, som ovan påpekats. En dylik anordning skulle ju för övrigt, oavsett de principiella betänkligheter, som alltid möta mot att låta tillfälligtvis tillkallade ledamöter deltaga i avgörandet i sista instansen, stöta på den svårigheten att icke kunna genomföras utan grundlagsändring.

En annan utväg att på ett organiskt sätt införliva sakkunnig-elementet med rättegången i högsta instansen lärers alltså böra försökas.

Mig synes detta bäst vinnas därigenom, att den sakkunnige finge en sådan ställning, att han komme att biträda redan vid målets beredande till föredragning och att deltaga i betänkandets avgivande. Han komme då att vid målets föredragning till avgörande i högsta domstolen redan på förhand vara fullt inne i detsamma och till följd därav hava lättare att snabbt besvara till honom ställda spörsmål, på samma gång som hans uppfattning i sådana frågor, som väckts redan under målets beredning, skulle komma till uttryck i själva föredragningen. Genom hans deltagande i betänkandets avgivande skulle ju tillika hans uppfattning i målet vinna ett officiellt uttryck.

En anordning sådan som den nu ifrågasatta låter sig genomföras utan vidlyftigare lagstiftningsåtgärder än ett tillägg till förevarande paragraf och några ändringar i instruktionen för nedre revisionen.

Säkerligen komme den sakkunniges tid att tagas ganska mycket i anspråk genom uppdraget, och hans anställande skulle följaktligen med hänsyn jämväl till de högre kvalifikationer han givetvis borde besitta kräva viss icke obetydlig kostnad, men dels vore det väl icke utslutet, att den i 84 § avsedda avgiften skulle kunna lämna medel även härtill, och dels får väl kostnadsfrågan med hänsyn till sakens vikt icke tillmätas allt för stor betydelse.

Justitierådet *Wedberg*:

Även om vattenmålens fullföljd till högsta domstolen sker omedelbart från vattendomstolarna, är efter min mening överflödigt att genom särskild åtgärd bereda tillgång till teknisk sakkunskap vid målens behandling i högsta domstolen. Skulle dock så anses böra ske, är jag beträffande formen härför i allt huvudsakligt ense med justitierådet von Seth.

Justitierådet *Gullstrand* instämde i huvudsak med justitierådet von Seth i vad han yttrat angående formen för den tekniska sakkunskapens tillhandahållande åt högsta domstolen, därest endast två instanser komme att förefinnas.

Överstelöjtnanten *Ekdahl* hänvisade till vad han anfört i anledning av förevarande kapitel.

## 12 KAP.

### 3 §.

*Lagrådet*:

Bestämmelserna rörande de förhållanden, vilka skola inskrivas i vattenboken, synas icke äga nödig fullständighet. Sålunda borde varje beslut, som innefattar prövning jämlikt 2 kap. 25 § av redan verkställd byggnads laglighet, föranleda inskrivning. Vidare är exempelvis av förslaget avfattning väl tydligt, att inskrivning skall ske rörande den genom byggnadsbeslut ålagda skyldigheten att tillhandahålla ersättningskraft. Men då beslut, varigenom på grund av stadgandena i 9 kap. sådan skyldighet jämkats, icke kan sägas angå verkställande, ändrande eller borttagande av anläggning, som i 1 § första stycket av nu förevarande kap. avses, saknas föreskrift, att — vad dock givetvis borde gälla — även dylikt beslut skall anmärkas i vattenboken. Jämte det tillägg göres om beslut enligt 2 kap. 25 §, torde alltså i första stycket av nu ifrågavarande paragraf lämpligen böra stadgas, att inskrivning i vattenboken skall ske om varje beslut, varigenom ändring göres i förhållande, som förut där inskrivits.

## 6 §.

*Lagrådet:*

Med hänsyn till de rättsverkningar, vilka jämlikt 11 § tillkomma inskrivning på grund av ansökan, torde underrättelse om kungörelsens innehåll böra meddelas även den myndighet, som enligt 11 kap. 35 § skall hava att bevaka det allmännas intressen.

## 11 §.

Justitieråden *von Seth* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

För tydligare angivande av de förutsättningar, under vilka sökandens rätt att tillgodogöra sig vattnet är fri från klander, bör första stycket i förevarande paragraf underkastas någon omarbetning. Vad särskilt beträffar det i andra punkten omförmälta fall, att vid anläggningen blott en del av det framrinnande vattnet tillgodogöres, läser — i överensstämmelse med vad som anmärkts vid motsvarande stadgande i 2 kap. 23 § — böra i lagtexten utsägas, att sökanden må kunna erhålla inskrivning av anspråk på äganderätt till vattnet i övrigt i strömfallet eller den del därav, vars fallhöjd utnyttjas, och att friheten från klander rörande det icke tillgodogjorda vattnet inträder allenast i den händelse, att inskrivning av sådant anspråk ägt rum.

Justitierådet *Gullstrand*:

Jag finner den i första styckets andra punkt omförmälta frihet från klander rörande rätt till vatten, som icke tillgodogjorts, ej böra inträda, med mindre inskrivningen efter ansökan innehåller sökandens anspråk, att strömfallet eller den del därav, som genom vattenbyggnaden tillgodogöres, tillhör samma fastighet som byggnaden eller viss annan fastighet, som sökanden äger. Där sökanden allenast på grund av servitut har rätt till det tillgodogjorda vattnet eller del därav, saknas nämligen anledning att låta klanderfriheten omfatta mera, än de faktiska förhållandena föranleda.

## 13 KAP.

## 3 och 4 §§.

*Lagrådet:*

Dessa paragrafer torde böra så fullständigas, att de besiktningar, som här omförmålas, må kunna avse jämväl vattenmärke eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller därmed likställt arbete eller rörande hushållning med vatten hänför sig.

## 8 §.

*Justitierådet von Seth:*

I sista stycket stadgas, att ifråga om handräckning enligt denna paragraf enahanda bestämmelser skola gälla som de, som äro stadgade för det i 191 § utsökningslagen avsedda fallet. I andra stycket av sistnämnda paragraf hänvisas emellertid den, mot vilken handräckning gives, att, om han vill försvara sig, utföra sin talan efter stämning vid domstol, medan det naturliga försvarsmedlet mot handräckning, som avses i förevarande paragraf, är ansökan till vattendomstolen. Lagrådet har ock vid tal om 11 kap. 83 § hemställt om rätt för vattnerättsdomaren att, om sådan ansökan göres, meddela inhibition i handräckningsmålet, i den mån han finner skäl därtill vara. Med hänsyn härtill bör åt nu ifrågavarande stadgande givas den avfattningen, att ifråga om handräckning enligt förevarande paragraf de bestämmelser, som äro stadgade för det i 191 § utsökningslagen avsedda fallet, skola äga motsvarande tillämpning.

## 9 och 13 §§.

*Lagrådet:*

Det lär kunna antagas att, då i dessa paragrafer talas allenast om i denna lag givna bestämmelser eller stadgade föreskrifter med utslutning av de i kommittéförslaget tillagda orden »eller ock av domstol eller annan myndighet i laga ordning meddelade bestämmelser», härmed icke avses någon saklig ändring i samma förslag. Med hänsyn bland annat till stadgandet i 11 kap. 17 § 14, där bland vattnen målen upptages talan om ansvar för hushållning med eller framsläppande av vattnet i strid mot lag eller givna föreskrifter, synes emellertid någon jämkning av ordalagen i nu förevarande paragrafer böra vidtagas.

Med hänsyn till de ändringar i utsökningslagen, som i anledning av kronofogdetjänsternas indragning skett genom lagen den 14 juni 1917, bör ur 9 § utgå vad däri innehålles om länsmannens behörighet.

## 12 §.

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Med sådant olovligt byggande i vatten, som innefattar svårare avvikelse från vattendomstolens byggnadsmedgivande, likställes här i straffrättsligt hänseende uraktlåtenhet att vidtaga rättelse, varom vattendomstolen meddelat föreskrift i anledning av ansökan jämlikt 2 kap. 20 § tredje stycket eller 25 §. För underlåtenhet att verkställa ändringsarbete å byggnad, vilket vattendomstolen i ett mot byggnadens ägare instämt mål ålagt denne att utföra, finnes däremot straff ej stadgat.

Vattendomstolens beslut i ansökningsmålen gäller mot en var, medan dess beslut i stämningssmål av nyss nämnd art länder till efterrättelse blott mellan parterna och, enligt 11 kap. 83 §, kan komma att förlora sin verkställighet, när ansökan jämlikt förberörda paragrafer i 2 kap. sedermera göres. Trots denna olikhet mellan de båda slagen av beslut synas emellertid giltiga skäl knappast föreligga att genom straffhot skänka besluten i ansökningsmål en sanktion, som besluten i stämningssmål skulle liksom hittills komma att sakna.

Vad angår ansökningsmålen enligt 2 kap. 25 §, göra sig skilda synpunkter gällande allt efter som den utan medgivande uppförda byggnad, om vars laglighet vattendomstolens prövning begäres, tillkommit före eller efter den nya lagens ikraftträdande. I senare händelsen lär för fall av någon betydelse den i 13 kap. 11 § intagna föreskriften om straff för den, som mot bestämmelserna i 2 kap. 20 § första eller andra stycket bygger i vatten utan därtill av vattendomstolen lämnat medgivande, bliva tillämplig och göra särskild kriminalisering överflödig av underlåtenheten att ändra byggnaden enligt vattendomstolens beslut i ansökningsmålet. Skedde åter byggandet före nya lagens ikraftträdande och således på en tid, då byggande utan medgivande ej var belagt med straff, synes det hårt och obilligt, om byggnadens ägare sedermera skulle genom sin frivilligt gjorda ansökan utsätta sig för äventyret, att byggnadens bibehållande bleve stämplat såsom ett brott, medförande måhända frihetens förlust.

Det skall icke förnekas, att förhållandena ställa sig i viss mån

*Bihang till riksdagens protokoll. 1918. 1 saml. 113 häft. (Nr 128)* 32

annorlunda beträffande ansökan jämlikt 2 kap. 20 § tredje stycket. Sådan ansökan är den byggande pliktig att ingiva, och det arbete, vars godkännande äskas, har verkställts under nya lagens giltighetstid och är av samma art som det, vartill enligt de föregående styckena i samma lagrum vattendomstolens medgivande erfordras. Någon tillämpning av den förut nämnda straffbestämmelsen i 13 kap. 11 § kan tydligen icke heller ifrågakomma. Det vill emellertid synas, som om straffhotet ej ens för detta fall vore behöfligt.

Med hänsyn till det nu sagda hemställes, att andra ledet i nu förevarande paragraf måtte utgå eller ock begränsas att gälla blott där ansökan gjorts jämlikt 2 kap. 20 § tredje stycket.

Justitierådet *von Seth* instämde i vad lagrådets övriga ledamöter anført angående andra ledet i förevarande paragraf.

### 15 §.

#### *Lagrådet:*

Då det i förevarande paragraf uttalas, att straff, som i föregående paragrafer stadgas, ej må tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen är belagd med strängare straff, lärer detta vara ett mindre noggrant uttryck för vad som egentligen är meningen, eller att, om en handling är belagd med straff såväl enligt vattenlagen som enligt allmänna strafflagen och straffet enligt sistnämnda lag är strängare, straffbestämmelsen enligt allmänna strafflagen skall ensamt tillämpas.

Det kan emellertid ifrågasättas, om bestämmelsen, även riktigt fattad och uttryckt, bör bibehållas. Den skulle nämligen i vissa fall kunna leda till mindre önskvärda resultat. Förseelser mot vattenlagens bestämmelser äro underlagda allmänt åtal. Detta är däremot icke alltid fallet med de förseelser mot allmänna strafflagen, mellan vilka och förseelserna mot vattenlagen konkurrens kan tänkas komma att uppstå. Ett olovligt utrivande av byggnad i vatten t. ex. kan lätt komma att innefatta jämte förseelse mot 11 § i förevarande kapitel även förbrytelse mot 19 kap. 20 § allmänna strafflagen. Då i vissa fall straffet enligt sistnämnda lagrum är strängare än enligt 11 § och tillika förbrytelse emot 19 kap. 20 § strafflagen, som endast förnärmar enskild persons rätt, ej får åtalas av annan än målsägande, skulle, om stadgan det i förevarande paragraf bibehölles, det allmänna lätt kunna komma att berövas varje möjlighet att beivra gärningen.

## 14 KAP.

## 7 §.

*Lagrådet:*

Denna paragraf bör undergå sådan omarbetning, som påkallas av kronofogdetjänsternas indragning och länsmanstjänsternas ombildning till landsfiskalstjänster. Att härvid upptaga landsfogde bland de i paragrafen nämnda befattningshavare synes knappast lämpligt.

**Promulgationsbestämmelserna.**

Justitieråden *Gullstrand* och *Wedberg*, regeringsrådet *Planting-Gyllenbåga* samt överstelöjtnanten *Ekdahl*:

Vid den i 2 kap. 3 § föreskrivna jämförelsen mellan nyttan och skadan av byggande i vatten skall enligt 2 kap. 4 § såsom skada anses, att framtida torrläggning av mark hindras eller försvåras genom uppdämning. Prövning av fråga om ändrade eller nya bestämmelser för vattenhushållningen skall jämlikt 2 kap. 31 § ske i enlighet med de för byggande i vatten stadgade grunder, vadan sådant hinder eller försvårande även därvid måste tagas i beaktande. I överensstämmelse härmed bör ock uttrycket »skada» i 2 kap. 29 §, vilket lagrum innefattar föreskrifter om skötseln av dammlucka eller däremot svarande inrättning, när särskilda bestämmelser rörande vattenhushållningen ej meddelats, vara att fatta i samma vidsträcktare betydelse, som i 2 kap. 4 § angives.

För nu gällande rätt är detta mera omfattande skadebegrepp främmande. Föreskriften, att beträffande hushållning med vatten vid äldre verk de därutinnan i nya lagen givna stadganden skola tillämpas, komme alltså att medföra en försämring av dessa verks rättsliga ställning. Då detta synes böra undvikas, hemställes, att till nämnda föreskrift fogas det förbehåll, att till skada, som av hushållningen med vatten förorsakas, icke är att hänföra hinder eller försvårande, varom i 2 kap. 4 § sägs.

Sista stycket torde kunna utgå, då det ej innehåller annat, än som redan framgår av 1 kap. 8 § andra stycket, jämfört med 11 kap. 17 §

17. Anses det emellertid böra uttryckligen angivas, att talan, som avses i 1 kap. 8 § andra stycket, skall instämmas till vattendomstolen, synes detta lämpligast ske genom fullständigande av sistnämnda lagrum.

*Justitierådet von Seth:*

Jag instämmer så mycket hellre med lagrådets övriga ledamöter, som jag anser att, även om vad jag hemställt ifråga om 2 kap. 4 § iakttages, det av dem föreslagna förbehållet bör göras.

### **Förslag till lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes.**

*Lagrådet:*

Då den provisoriska förteckningen naturligtvis bör för varje vattendrag angiva även den särskilt bestämda plats, från vilken kungsådra skall anses finnas, torde till utmärkande härav första stycket i 1 § böra erhålla en något jämkad avfattning.

Den i 2 § bestämda klandertiden av två år synes lämpligen böra räknas icke från den provisoriska förteckningens utfärdande utan från den dag, då förteckningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Enligt förslaget terminologi uppkommer den lagakraftäggande förteckningen efter hand, allteftersom den provisoriska förteckningen lämnas oklandrad eller mot densamma väckt klandertalan ogillas — ja, än mer, så snart ett lagakraftäggande beslut föreligger om tillägg till eller annan rättelse i den provisoriska förteckningen, är sådan rättelse omedelbart att anse såsom införd i förteckningen. Onekligen är denna terminologi skäligen konstlad. Den lär likväl böra bibehållas, enär eljest — så framt icke man vill finna sig i en utsträckning av den tid, varunder frågan om kungsådras förekomst i visst vattenområde hålles svävande efter vattenlagens ikraftträdande, — en tyngande omskrivning av den grundläggande bestämmelsen i 1 kap. 5 § vattenlagen ej torde kunna undvikas. I valet mellan en dylik vidlyftigare avfattning av sagda bestämmelse, en avfattning, som helt snart efter vattenlagens ikraftträdande skulle hava förlorat sin betydelse, och den anmärkta mindre oegentligheten i nu förevarande blott för en kort övergångstid tillämpliga lag synes det senare vara det mindre onda. Önskligt är emellertid, att den antagna terminologien blir i nu förevarande lags 3 och 4 §§ mera klart och konsekvent genomförd.

Ordalagen i sista stycket av 3 § lämna rum för den tydning, att frågan om kungsådras befintlighet i visst vattenområde skulle kunna bero av förändringar i vattenmängd, vilka inträffa, visserligen efter det den provisoriska förteckningen, i vad den rör området, lämnats oklanderad eller väckt klandertalan blivit slutligen prövad, men dock innan den lagkraftätagande förteckningen fullständigt införts i författningssamlingen. En ändrad avfattning, som otvetydigt utmärker verkliga meningen, synes fördens skull önskelig.

**Förslag till lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning.**

*Lagrådet* lämnade förslaget utan anmärkning.

**Förslag till lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken.**

*Lagrådet* lämnade förslaget utan anmärkning.

**Förslag till lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen.**

*Lagrådet* lämnade förslaget utan anmärkning.

**Förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske.**

*Lagrådet* erinrade om vad beträffande förevarande förslag anförts vid tal om 2 kap. 20 § i förslaget till vattenlag.

**Förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.**

*Lagrådet* lämnade förslaget utan anmärkning.

**Förslag till lag om ändrad lydelse av 24 och 45 §§ i förordningen  
den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.**

*Lagrådet:*

Sedan förslaget remitterades till lagrådet, har inteckningsförordningen i nu ifrågavarande delar ändrats genom lag den 12 maj 1917, utfärdad i samband med expropriationslagen. Vid den omarbetning, som förslaget i anledning härav bör undergå, torde det komma att visa sig, att 45 § kan lämnas oförändrad i senast erhållna lydelse. Däremot lär, på sätt vid 9 kap. 71 § vattenlagen erinrats, ett fullständigande böra ske även av 36 § inteckningsförordningen.

Ur protokollet:

*Erik Ölander.*

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför  
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott  
den 15 februari 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,  
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,  
Statsråden: PETERSSON,  
SCHOTTE,  
PETRÉN,  
NILSON,  
LÖFGREN,  
friherre PALMSTIERNA,  
RYDÉN,  
UNDÉN,  
THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anmälde lagrådets den 21 januari 1918 avgivna utlåtande över de den 20 mars 1917 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) vattenlag,
- 2) lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes,
- 3) lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning,
- 4) lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken,
- 5) lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen,
- 6) lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske,
- 7) lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, samt
- 8) lag om ändrad lydelse av 24 och 45 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

Därvid anförde departementschefen:

*Det remitterade förslaget om fattning.*

»Det förslag till vattenlag jämte tillhörande författningar, som varit föremål för lagrådets granskning, utgör en av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga verkställd omarbetning av vissa delar uti det förslag i samma ämne, som den 17 december 1910 avgivits av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna. Enligt det uppdrag, som givits åt de sakkunniga, har omarbetningen huvudsakligen avsett det rättsliga reglerandet av vattnets tillgodogörande eller vad som pläгат sammanfattas under beteckningen den lukrativa vattenrätten. Däremot hava de delar av kommittéernas förslag, som avse allmän farled, torrläggning av mark samt avledande av spillvatten, icke varit föremål för de sakkunnigas arbete, ehuruval i det av de sakkunniga framlagda förslaget plats reserverats för upptagande av bestämmelser jämväl i dessa ämnen liksom beträffande allmän flottled.

Nyssnämnda remiss till lagrådet av de sakkunnigas förslag skedde på föredragning av en av mina företrädare i ämbetet. Då således varken jag eller övriga nuvarande ledamöter av statsrådet förut haft tillfälle att intaga ståndpunkt till det remitterade förslaget om ny vattenlag, torde det nu tillåtas mig att inför Eders Kungl. Maj:ts utveckla de huvudgrunder, varå enligt min mening den nya vattenlagstiftningen bör byggas och vilka i vissa icke oväsentliga avseenden skilja sig från dem, som vunnit tillämpning vid det remitterade förslaget utarbetande.

Innan jag går att framlägga dessa synpunkter, vill jag dock i korthet redogöra för det huvudsakligaste innehållet i såväl nyssnämnda kommittéförslag som det remitterade sakkunnigförslaget.

*Kommittéförslaget.*  
(1910 års förslag.)

En av huvudanledningarna till det uppdrag, som på sin tid anförtrotts åt vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, utgjordes av den alltmera kännbara bristen på en modern, efter den nuvarande vattenkraftindustriens krav avpassad lagstiftning beträffande vattenkraftens tillgodogörande. Vid utarbetandet av förutnämnda, av kommittéerna under år 1910 avgivna förslag hade också kommittéerna föresatt sig som kanske sin allra främsta uppgift att skapa gynnsammare betingelser i nu nämnda hänseende. I detta syfte förordades bland annat en väsentlig utvidgning av rätten att bygga i vatten ändå att skada därigenom tillfogades annan tillhörig egendom ävensom att till förmån för ett dylikt företag eljest taga annans egendom i anspråk. Under det att sådan rätt enligt gällande vattenrättsförordning allenast står till buds, då genom upp-

*Tvångsrätt.*

dämning vållas skada å jord, och endast för det fall, att skadan prövas vara ringa mot den nytta, som vinnes genom uppdämningen, hava kommittéerna såsom allmän regel föreslagit, att skada å annan tillhörig egendom, vare sig jord, hus, fiske eller annat, vore tillätlig, givetvis mot ersättning till den skadelidande, och detta oavsett huruvida skadan förorsakas genom uppdämning eller annorledes. Härför har icke uppställts väsentligen annat villkor än att nyttan av byggnaden skall uppgå till dubbelt mot skadan. Den byggande tillförsäkras därjämte en vidsträckt rätt att taga annans egendom i anspråk för dammbyggnader, utmål och dylikt. Därest vattenkraften i ett strömfall tillhör skilda ägare, medgives rätt för den, som äger större delen av fallet, att tillgodogöra sig jämväl återstoden. Strömfallsägare, som sålunda får vika, tillförsäkras såsom allmän regel ersättning medelst överföring av motsvarande kraftbelopp på elektrisk eller mekanisk väg.

*Ersättning i kraft.*

De för vattenkraftens rationella utnyttjande så viktiga regleringsföretagen hava kommittéerna sökt att befordra genom att stadga skyldighet för strömfallsägare och andra, för vilka regleringen är till båtнад, att under vissa villkor och i viss utsträckning bidra till företagets kostnader.

*Tvångsdelaktighet i regleringsföretag.*

Jämväl i förhållande till allmänna intressen skulle enligt kommittéernas förslag vattenbyggnadsintresset komma att intaga en i viss mån mera gynnad ställning än enligt gällande lagstiftning är förhållandet. Sålunda hava kommittéerna föreslagit upphävande av det i vår rätt ända hittills gällande, efter 1899 års lagstiftning å förevarande område visserligen icke längre undantagslösa förbudet mot byggande i kungsådra. Det skydd vissa allmänna och enskilda intressen tidigare ägt i kungsådrens öppenhållande har av kommittéerna ersatts med vissa bestämmelser angående skyldighet för ägare av strömfall eller annat vattenområde att avstå vattenmängd eller fallhöjd till förmån för nämnda intressen. I samband härmed hava kommittéerna jämväl låtit benämningen kungsådra bortfalla. Skyldigheten att avstå vattenmängd eller fallhöjd har såsom allmän regel gjorts beroende av vattendragets storlek och ansetts böra förefinnas endast beträffande vissa vattendrag, de s. k. »större vattendragen». Till större vattendrag hänföres vattendrag med en viss vattenföring. Skyldigheten att utan ersättning avstå vattenmängd omfattar en tredjedel av den framrinnande vattenmängden. I strömfall skall en tredjedel av den i anspråk tagna fallhöjden lämnas utan ersättning. De intressen, som på detta sätt tillgodoses av kommittéerna, äro farleds-, flottleds-, fiske- och torrlägningsintressena.

*Allmänna intressen.*

*Kungsådreintressena.*

Andra all-  
männa in-  
tressen.

Utöver de nu antydda stadgandena om avstående av vattenmängd eller fallhöjd upptager kommittéförslaget åtskilliga andra bestämmelser till skydd för allmänna intressen. Sålunda föreskrives genom särskilda i förslaget 2 kap. upptagna stadganden, att genom byggande i vatten ej får förorsakas menlig inverkan på klimatet eller allmänna hälsotillståndet eller allmänna intressen eljest i avsevärd mån kränkas eller sättas i fara eller olägenhet av betydelse tillskyndas redan existerande allmän farled eller allmän flottled. Ej heller må genom byggande i vatten ett avsevärt antal bofasta personer berövas sina bostäder. Fiskets intressen äro tillgodosedda bland annat därigenom, att vid byggande i vattendrag en viss årlig avgift i allmänhet skall bestämmas att utgå till befrämjande av fisket inom landet.

Förprövning.

OrdnanDET av förhållandet mellan vattenbyggnadsintresset och motstående intressen av allmän eller enskild natur skall ske vid den undersökning, som domstolen har att företaga, innan byggnad i vatten av någon betydelse må verkställas. Den reglering mellan nämnda intressen, som härvid åvägabringas, tillägges med vissa inskränkningar och undantag en för all framtid bindande verkan. Byggnadens ägare blir härigenom tryggad i sin rätt att behålla och begagna sig av byggnaden. Givetvis kan denna rätt dock tvingas att giva vika i den ordning och under de villkor, som äro stadgade i expropriationslagen eller därmed jämförlig lagstiftning t. ex. dikningslagen.

Rättegången.

Jämväl vad angår den processuella behandlingen av frågor rörande byggande i vatten innebär kommittéernas förslag en nydaning. Under det att denna behandling enligt nu gällande vattenrättsförordning i fråga om byggande i vatten i allmänhet tillhör de allmänna domstolarna och beträffande byggande i kungsådvattendrag är uppdelad mellan de allmänna domstolarna och Kungl. Maj:t, skulle dessa frågor enligt förslaget i allmänhet prövas av särskilda domstolar, vattendomstolarna. Genom den föreslagna sammansättningen av dessa domstolar har man bland annat velat tillförsäkra sakkunskapen å förevarande område ett större inflytande i fråga om vattenmålens bedömande. Vattendomstolen skall bestå av en av Konungen för viss tid förordnad lagkunnig samt i domarevärv eller annan praktisk juridisk verksamhet erfaren vattenrättsdomare såsom ordförande, två likaledes av Kungl. Maj:t för viss tid utsedda vattenrättsingenjörer, vilka skola äga sakkunskap, den ene särskilt beträffande byggande i vatten och den andre särskilt i frågor angående torrläggning av mark, samt två vattenrättsnämndemän. Vattenrättsnämndemännen skola utses på sätt som är stadgat beträffande ledamot i ägodelningsrätt. Samtliga ledamöterna i domstolen skola äga lika rösträtt.

Vatten-  
domstolar.

Såsom framgår av kommittéernas betänkande har avsikten varit att inrätta allenast ett fåtal vattendomstolar. Med denna anordning har man velat ernå, att för varje domstol skulle så småningom komma att stå till buds en synnerligen rik erfarenhet å området.

Genom de beträffande rättegången i vattenmål föreslagna bestämmelserna har man dessutom sökt bereda en mera ingående och enhetlig behandling av vattenmålen. Ett av syftemålen med dessa bestämmelser har därjämte varit snabbhet i rättsskipningen. Till vinnande av sistnämnda syfte hava kommittéerna föreslagit bl. a. att talan mot vattendomstolens utslag skall fullföljas omedelbart hos högsta domstolen.

Från åtskilliga håll förspordes ganska snart efter kommittéförslagets framläggande anmärkningar mot det sätt, varpå särskilt de samhällliga och den jordbrukande befolkningens intressen tillgodosetts i förslaget. Frågan om kommittéförslagets överarbetning i denna del framfördes jämväl i riksdagen. För en dylik överarbetning uttalade sig andra kammaren vid 1915 års riksdag, och det torde till väsentlig del hava varit i anledning av andra kammarens beslut i denna fråga, som förut berörda uppdrag åt särskilda sakkunniga lämnades att vidtaga överarbetning av förslaget. Vid uppdragets utförande skulle, enligt av dåvarande departementschefen vid meddelandet av uppdraget lämnad anvisning, särskilt tagas hänsyn därtill, huruvida och på vilket sätt de samhällliga intressena och den jordbrukande befolkningens berättigade önskemål borde beaktas i högre grad än som skett i kommittéförslaget.

*Kommitteförslagets överarbetning.*

Det åt de sakkunniga lämnade uppdraget slutfördes under förra hälften av år 1917.

Med bibehållande av de grunder, varå kommittéernas förslag är byggt, hava de sakkunniga efterkommit åtskilliga av de anmärkningar, som riktats mot förslaget.

*De sakkunnigas förslag.*

*(1917 års förslag.)*

*Tvångsrätt.*

De av kommittéerna föreslagna bestämmelserna angående tvångsrätt vid byggande i vatten hava sålunda omarbetats i syfte att skapa säkrare garantier bland annat därutinnan, att ej odlad jord kommer att uppoftas till förmån för ett vattenbyggnadsintresse, med mindre den övervägande fördelen av en dylik åtgärd ur nationalekonomisk och samhälllig synpunkt är påtaglig. Ur denna synpunkt hava de sakkunniga uppställt såsom villkor för rätt att genom byggande i vatten förorsaka skada å annan tillhörig åker eller äng, att nyttan härav skall uppgå till tre gånger skadan. Därjämte har såsom allmän regel föreskrivits, att byggande i vatten ej må tillåtas, då därigenom odlad jord till en efter

ortsförhållandena betydande omfattning skulle komma att sättas under vatten eller eljest väsentligen skadas. Beträffande innebörden av detta stadgande må ur de sakkunnigas motiv anföras:

»Såsom känt uppgår i stora delar av vårt land, särskilt de nordliga, den öppna bygden och i samband härmed den jord, som tagits eller kan tagas i anspråk för jordbruk, mångenstädes till en mycket begränsad areal. Det skulle därför med en oinskränkt tillämpning av den förut angivna allmänna regeln angående proportionen mellan nytta och skada väl kunna tänkas inträffa, att genom ett vattenbyggnadsföretag, varmed åsyftas invinnande av stora kraftbelopp, jordbruket i en viss trakt till betydande del komme att förstöras. Från samhällelig synpunkt torde detta icke vara lyckligt. Ofta nog är det här fråga om ett i smärre delar på flera händer uppdelat jordbruk, som kanske stundom ej lämnar ägarna deras fulla levebröd, men i allt fall bidrager till att i bygden kvarhålla en bofast befolkning. Det skulle illa samstämma med vår tids sociala strävanden, om dessa småbrukarhem utan de mest tvingande skäl finge upproffras. I själva verket stå de synpunkter, som i detta fall göra sig gällande, i det närmaste samband med dem, som i kommittéförslaget föranlett förbud mot byggande, varigenom ett avsevärt antal personer skulle berövas sina bostäder. De sakkunniga anse sig på dessa grunder böra föreslå, att byggande i vatten i allmänhet icke må tillåtas, om därigenom odlad jord till en efter ortsförhållandena betydande omfattning skulle sättas under vatten eller eljest skadas. Av det ifrågavarande stadgandets lydelse framgår, att hänsyn skall tagas till jordskadan, oavsett huruvida jorden tillhör den byggande eller annan.»

Genom det av de sakkunniga föreslagna stadgandet, att till skada jämväl skall räknas hinder för eller försvårande av framtida torrläggning av mark, som förorsakas genom uppdämning, har också beaktats ett gammalt önskemål från den jordbrukande befolkningens sida.

Till skydd för fiskets intressen har införts förbud mot sådant byggande i vatten, varigenom fiskerinäring av större betydenhet skulle lida väsentligt förfång. Genom byggande i vatten må enligt de sakkunnigas förslag ej heller vållas sådan bestående förändring i naturförhållandena, varigenom är att befara väsentligt minskad trevnad för närboende eller betydande förlust för landets djur- eller växtvärld. I överensstämmelse med det i kommittéförslaget upptagna stadgandet angående skydd för bofasta personers bostäder hava de sakkunniga ansett sig böra tillika förbjuda sådant byggande i vatten, som skulle föranleda till nedläggande av större fabrik eller annan anläggning, varav många hava uppehälle, eller till väsentlig inskränkning i dess drift.

För att erhålla ett ur nationalekonomisk synpunkt riktigare avgörande beträffande tillåtligheten av en vattenbyggnad hava de sakkunniga föreslagit, att vid jämförelsen mellan nyttan och skadan hänsyn skall tagas även till sådan skada, som vållas å den byggande själv tillhörig egendom.

Då de ifrågavarande bestämmelserna om villkoren för byggande i vatten innefatta en väsentlig begränsning av de befogenheter härutinnan, som enligt kommittéförelslaget skulle tillkomma den byggande, hava de sakkunniga till undvikande av, att samma bestämmelser skulle i sin tillämpning lägga hinder i vägen för ett företag, vars tillkomst för den omgivande bygden, för landets näringsliv eller eljest från allmän synpunkt kunde väntas bliva av en synnerlig betydelse, upptagit ett stadgande, att under nu angivna förutsättningar företaget under varje förhållande må komma till stånd.

Vad angår de av kommittéerna föreslagna bestämmelserna i fråga om sakägares rätt till ersättning för skada, som vållas genom vattenbyggnaden, har anmärkts, att de icke ägde erforderlig tydlighet och fullständighet. Denna brist hava de sakkunniga sökt avhjälpa. I samband härmed har i ännu högre grad än i kommittéförelslaget framhållits angelägenheten av, att även skada av annan beskaffenhet än rent ekonomisk skall gottgöras.

*Sakägares  
rätt till er-  
sättning.*

Kommittéförelslagets regler angående ersättning medelst kraftöverföring hava bibehållits och utvecklats. Sålunda har möjlighet beretts att låta denna ersättningsform komma till användning jämväl i andra fall, än då fråga är om ersättning för i anspråk tagen vattenkraft, såsom vid skada å jord m. m.

Såsom redan förut berörts skall enligt de sakkunnigas förslag ersättning jämväl utgå för sådant hinder för eller försvårande av torrläggning av mark, som förorsakas genom uppdämning.

Den förhöjning av ersättningens belopp, som redan enligt vattenrättsförordningen tillkommer sakägare, har bibehållits i såväl kommittéförelslaget som de sakkunnigas förslag.

Enligt gällande vattenrättsförordning kan den, som lider skada av en vattenbyggnad, vilken tillkommit enligt domstolens medgivande, icke därefter göra gällande rätt till ersättning för skadan. Endast i den mån domstolen i samband med sitt medgivande förpliktat anläggningens ägare att ersätta uppkommande skada, är denne ansvarig för sådan. Denna grundsats har i huvudsak vunnit tillämpning jämväl i kommittéernas förslag. Härtill hava de sakkunniga framhållit, hurusom den samma stode i strid med den princip, som i motsvarande fall gjort sig

*Eftervärde-  
ring.*

gällande inom dikningslagstiftningen. Enligt de sakkunnigas mening skulle dessutom ett fasthållande vid den av kommittéerna till denna fråga intagna ståndpunkten kunna leda till obillighet mot den skadelidande. De sakkunniga yttra härutinnan:

»Det torde vara obestridligt, att hur noggranna de undersökningar än må vara, som föregå uppförandet av en vattenbyggnad, omständigheter kunna förbises, vilka äro av betydelse för bedömande av byggnadens verkningar, något som jämväl kommit till erkännande uti kommittéernas egna uttalanden. För dylika fall måste det emellertid betecknas såsom en billig och rättvis fordran, att den, som tvingas att tåla skada å sin egendom till förmån för ett främmande intresse, också erhåller denna skada till fullo ersatt och att alltså, därest ett förbiseende föreligger, de ekonomiska följderna härav icke drabba den enskilde sakägaren. Det synes ej heller kunna tillräknas denne såsom någon försummelse, att utredningen icke erhållit en sådan fullständighet, att varje misstag kommit att undvikas. I själva verket torde från vattenkraftindustriens målsmän icke möta någon invändning mot en anordning, varigenom åt sakägare beredes möjlighet att erhålla eftervärdering beträffande sådana skador, som vid byggnadsbeslutets meddelande icke förutsetts eller då beräknats, allenast det härför erforderliga förfarandet kan så inrättas, att byggnadens ägare därigenom icke betungas med oskäliga kostnader. Insikten om rättmätigheten av kravet å eftervärdering har också — trots att sådan för vattenrättsförordningen är alldeles okänd — understundom föralett, att parterna överenskommit om dylik värdering eller att, såsom beträffande överbyggandet av kungsådran vid Gullspång, vattenverksägaren icke ansett sig böra bestrida bifall till från annat håll härom gjord hemställan. Enligt utländska vattenlagar är i allmänhet medgiven rätt till ersättning för skador av det slag, varom nu är fråga.»

De sakkunniga hava av dessa skäl i sitt förslag tillagt den skadelidande rätt att jämväl inom viss tid efter domstolens medgivande framställa anspråk på ersättning för skada, som domstolen icke förutsett vid sitt medgivande.

Kostnaden för den eftervärdering, som sålunda kan ifrågakomma, skall bäras av byggnadens ägare utom för det fall, att ersättningsanspråket framställts utan något som helst fog.

Såsom förut erinrats hade kommittéerna ansett sig icke böra bibehålla det i vattenrättsförordningen upptagna förbudet mot kungsådrans stängande utan sökt att på annat sätt tillgodose de intressen, som plägat förknippas med kungsådran. Ej ens benämningen kungsådra återfinnes,

*Kungäldre-  
intressena.*

enligt vad jag redan omnämmt, i kommittéernas förslag, De sakkunniga, som funnit det lämpligare att bibehålla den hävdvunna benämningen kungsådra än att införa den av kommittéerna föreslagna beteckningen »större vattendrag», hava emellertid delat kommittéernas åsikt, att förbudet mot kungsådrans stängande icke bör upptagas i den nya lagstiftningen utan ersättas av bestämmelser om de skyldigheter, som åligga vattenområdets ägare i förhållande till de intressen, som äro beroende av vattnets fria framrinnande i kungsådran, eller de så kallade kungsådreintressena. Med dessa intressen hava de sakkunniga likställt bevattning av mark. Dessutom hava de sakkunniga till kommittéförslaget stadganden i denna del fogat den bestämmelsen att, om för tillgodoseende av ett allmänt ändamål, som i lagen icke särskilt upptages såsom förknippat med kungsådran men dock är beroende av vattendragets öppenhållande, det framdeles anses erforderligt, att byggnad, som uppförts i ett kungsådrevattendrag, utrives eller ändras, byggnadens ägare har att enligt de beträffande kungsådran eljest gällande reglerna utan ersättning vidkännas därigenom uppkommen förlust i vattenmängd. Denna bestämmelse motsvarar ett bland de villkor, som plägat under senare år upptagas i av Kungl. Maj:t meddelade resolutioner angående tillstånd till kungsådrans överbyggande och har införts särskilt med tanke på, att allmänna intressen, om vilka man nu icke kan bilda sig någon närmare föreställning, i en framtid kunna uppträda och nödvändiggöra, att kungsådrans vatten åter får rinna fritt.

Beträffande frågan om kungsådrans förekomst hava de sakkunniga i allt väsentligt anslutit sig till de grunder, som varit bestämmande för kommittéernas uppdelning av vattendragen, d. v. s. vattendragets storlek. Vissa avvikelser hava gjorts, men dessa torde icke vara av den beskaffenhet, att de i detta sammanhang påkalla någon uppmärksamhet.

Av såväl kommittéerna som de sakkunniga har framhållits, hurusom de intressen av allmän natur, som i den närvarande tiden höra samman med vattendragen och tillgodogörandet av deras vattenkraft, uppenbarligen icke låta begränsa sig till kungsådran. Sålunda erinras om vattenkraftens djupt ingripande betydelse ej allenast för tillgodoseende av den storindustriella driftens kraftbehov utan ock för den mindre förbrukning av kraft, som sammanhänger med den elektriska kraftens användning för belysning och uppvärmning ävensom i lantbruk, hantverk och småindustri.

De sakkunniga hava vid utarbetandet av sitt förslag sökt att låta jämväl de nu antydda synpunkterna komma till sin rätt. I detta avseende märkas särskilt de i 1 kap. upptagna bestämmelserna an-

*Andra  
allmänna  
intressen.*

*Bygdekraft.*

gående skyldighet för ägaren av en större kraftanläggning att mot självkostnadspris jämte ett mindre tillägg tillhandahålla intill en tjugon-del av anläggningens kraftproduktion för tillgodoseende av den om-givande bygdens behov av elektrisk kraft till belysnings- eller upp-värmningsändamål eller till användning i hantverk, småindustri eller lantbruk. Dessutom må i detta sammanhang erinras om de redan av kommittéerna föreslagna stadgandena, att ersättning för vattenkraft, som ägare av ett strömfall eller en falldel enligt vad redan förut om-nämnts kan tvingas att avstå till förmån för annan strömfallsägare, skall utgå i kraft, som på elektrisk väg eller annorledes överföres till ersättningstagaren. Genom dessa bestämmelser har man velat såväl befordra den elektriska kraftens allt vidsträcktare användning som ock motverka en skadlig monopolisering av vattenkraften.

*Sättet för de allmänna intressenas tillvaratagande.*

Beträffande de allmänna intressenas bevakande inför vattendomstolen hava kommittéerna icke upptagit några bestämmelser. Detta förhållande, som ej står i överensstämmelse med nu gällande vattenrätts-förordnings stadgande, att vid syn enligt 10 § av nämnda förordning skall närvara av Konungens befallningshavande förordnat ombud för bevakande av talan till betryggande av det allmännas rätt, har av de sakkunniga icke ansetts tillfredsställande. Enligt de sakkunnigas förslag skall dylikt ombud förordnas av justitiekanslern.

*Till de sakkunnigas betänkande fogad reservation.*

I samband med översikten av det av de sakkunniga framlagda förslaget har jag att omnämna, att förslaget på vissa punkter icke är enhälligt. Sålunda hava två av de sakkunniga i en avgiven reservation givit uttryck åt den uppfattningen, att beträffande större kraftanläggningar det allmännas intressen icke kunde anses på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda genom de av majoriteten föreslagna bestämmelserna. Beträffande dylika kraftanläggningar hava dessa reservanter föreslagit lösningsrätt för kronan efter en tid av nittiofem till etthundrafemton år från anläggningens fullbordande. Lösesumman skulle utgå, såvitt angår strömfall jämte utmål och vattenverksbyggnader, med ett belopp, motsvarande anläggningskapitalet, men i övrigt efter den avträdde egen-domens fulla värde. Dessutom skulle det åligga ägarna av dylika större kraftanläggningar att erlagga en årlig avgift av tio öre till två kronor för varje hästkraft. Avgiften skulle användas för allmännyttiga ändamål företrädesvis beträffande den bygd, som berördes av företaget.

Den redogörelse för de sakkunnigas förslag och dess förhållande till det äldre förslaget, som jag sålunda lämnat, har på grund av ämnets

vidlyftighet måst begränsas till själva grundprinciperna. Med avseende å dessa förslags närmare innehåll tillåter jag mig att hänvisa till kommittéernas och de sakkunnigas utförliga motiveringar.

De sakkunnigas förslag blev i oförändrat skick remitterat till lagrådet. På sätt förut nämnts har dess utlåtande över förslaget nu inkommit.»

Sedan föredraganden därefter redogjort för det huvudsakligaste innehållet av lagrådets utlåtande, fortsatte föredraganden:

»Såsom framgår av lagrådets utlåtande har lagrådet givit det till detsamma remitterade förslaget det erkännandet, att det torde kunna betecknas såsom synnerligen gott, och har därvid framhållits, att förslaget utan att bryta med de grunder, på vilka den svenska vattenrätten av gammalt vilar, är avpassat efter de krav, som den nutida vattenkraftindustrien måste ställa å lagstiftningen.

Lagrådet

De anmärkningar mot förslaget, vartill lagrådets granskning givit anledning, röra ej heller något av förslagets huvudpartier, med undantag av den anmärkning, som av lagrådet framställts mot förslagets ståndpunkt att låta part med förbigående av hovrätt fullfölja talan mot vattendomstolens utslag omedelbart i högsta domstolen.

Otvivelaktigt är det föreliggande förslaget, vilket, såsom lagrådet erinrat, utgör resultatet av ett mer än tioårigt lagstiftningsarbete å förevarande område, värt allt erkännande. Särskilt synes mig förslaget i sitt ordnande av förhållandet mellan vattenkraftintresset och motstående intressen av enskild natur på ett synnerligen lyckligt sätt göra rättvisa åt båda sidor.

Departement-  
chefens  
ståndpunkt

På sätt jag redan förut antytt, hyser jag emellertid beträffande det innehåll, som bör givas åt en ny vattenlagstiftning, en uppfattning, som i ej oväsentliga avseenden skiljer sig från den, som ligger till grund för det till lagrådet remitterade förslaget. Jag har därför vid den överarbetning av detta förslag, som föranletts av lagrådets granskning av detsamma, låtit vidtaga en del ändringar och göra vissa tillägg, som äro att hänföra till den av mig sålunda intagna skiljaktiga ståndpunkten. Resultatet av den omarbetning, som lagförslaget sålunda undergått, föreligger i det förslag till vattenlag, om vars återremiss till lagrådet jag ämnar längre fram göra hemställan. Med avseende å det sålunda omarbetade lagförslaget tillåter jag mig att anföra följande.

Med de sakkunniga är jag fullt ense därutinnan, att vattenkraftens tillgodogörande numera måste anses vara av den stora allmänna betyd-

Förslagets  
omfattning.

delse ur såväl ekonomisk som social synpunkt, att lagstiftaren icke längre, utan att skada därigenom skulle tillskyndas viktiga samhällsintressen, kan underlåta att reglerande ingripa å detta område. Då en uppdelning av det lagstiftningsområde, som utgjort föremål för kommittéernas arbete, av praktiska skäl torde vara oundviklig, synes alltså ej någon befogad anmärkning kunna riktas mot att den del av vattenrätten, som huvudsakligen avser vattnets och särskilt vattenkraftens tillgodogörande, först göres till föremål för behandling.

*Forhållandet  
mellan vatten-  
byggnads-  
intresset och  
andra  
allmänna  
intressen.*

Med hänsyn till den stora allmännyttan, som är förknippad med vattenkraftens tillgodogörande, anser jämväl jag, att goda skäl föreligga för att i en ny vattenlagstiftning tillerkänna vattenbyggnadsintresset de visserligen betydande förmåner, som i förslaget tillagts detsamma. Emellertid må det uttryckligen framhållas, att dessa förmåner, särskilt vad angår befogenheten att för genomförande av ett enskilt företag göra intrång i annans rätt, uteslutande vila på den förutsättningen, att företaget länder det allmänna till gagn. Lagstiftaren äger fördenskull full frihet att giva dessa förmåner det innehåll och göra dem beroende av varje villkor, som är ägnat att i främsta rummet tillgodose det allmännas rätt och bästa. Brister den förutsättning, varunder förmånerna givits, är det endast i överensstämmelse med dessas karaktär, att de kunna från det allmännas sida återkrävas och detta eventuellt utan ersättning till den enskilde.

Ur sist antydda synpunkt eller med andra ord det enskilda vattenbyggnadsintressets förhållande till allmänna intressen synes mig det resultat, vartill de sakkunnigas majoritet kommit, icke kunna i oförändrat skick godtagas.

Det skall visserligen ej bestridas, att de sakkunniga i väsentliga punkter gått till mötes de anmärkningar, som ur samhällelig synpunkt riktats mot kommittéernas förslag. Ej heller synes mig vara något att erinra däremot, att, såsom de sakkunniga föreslagit, jordägaren bibehållits vid rätten att framför annan utnyttja vattnet å sin grund. Men såsom de sakkunniga själva framhålla är denna rätt ej oinskränkt. De sakkunniga yttra härutinnan:

»Såsom redan förut antytts, är den grundägaren tillkommande rådigheten över vattnet — denna må nu kallas äganderätt eller allenast nyttjanderätt — begränsad av de skrankor, som lagstiftningen själv uppställer därför. I fråga om all enskild rätt gäller, att över den allmänna står det allmännas rätt, det allmänna bästa, samhällsnyttan. Åt den enskilda rätten får icke givas ett innehåll, som står i strid häremot. Av förhållandenas egen utveckling följer, att uppfattningen om det all-

männas rätt kan från tid till annan växla. De en gång fastslagna gränserna för den enskilda rätten kunna vid sådant förhållande icke vara orubbliga. Den enskilde är pliktig att finna sig i de inskränkingar i hans rätt, vilka till följd av förändrad uppfattning om det allmännas rätt befinnes nödigt att lagstadga. Givet är emellertid att, om överhuvudtaget den enskilda rättigheten skall kvarstå, utövningen av densamma icke får begränsas hur långt som helst.»

Härmed hava de sakkunniga otvetydigt anslutit sig till principen om det allmänna intressets företråde framför enskild rätt. Denna princip utgör ej någon nyhet för den svenska vattenrätten. Den enskildes rådighet över vattnet har sålunda redan enligt vår äldre rätt varit begränsad och till sitt innehåll bestämd av de allmänna ändamål vattendragen ansetts böra tjäna. Den mest betydande om ock ej enda begränsningen av ifrågavarande slag innefattas i vår lags bestämmelser om kungsådra.

Kungsådran utgör ett uttryck för de allmänna intressenas rätt till vattendragen — sådana dessa intressen uppfattades och gjorde sig gällande redan i äldre tider. De intressen, som då krävde beaktande, voro i första hand fiskets och samfärdselns. Tryggandet av dessa intressen krävde vattendragets öppenhållande, och med hänsyn härtill erhöll kungsådran sin karaktär att i viss mån innefatta ett förbud mot vattendragets stängande.

I vår tid äro vattendragen av vikt för samhället jämväl i andra hänseenden. Nya intressen hava sålunda framträtt och kräva beaktande. Att samhället skulle lämna dessa intressen å sido allenast därför, att de icke inbegripas i kungsådran, skulle icke stå i överensstämmelse med den grund, varå själva kungsådreinstitutet vilar.

Tillgodogörandet av vattenkraften utgör numera otvivelaktigt ett av de mest betydelsefulla av de allmänna intressen, som äro förknippade med vattendragen. Från denna förutsättning hava såväl kommittéerna som de sakkunniga utgått vid utarbetande av sina förslag. Men av samma skäl som enligt dessa förslag den enskilde kan förpliktas att till förmån för ett företag, som har vattenkraftens utnyttjande till ändamål, tåla intrång i sin rätt, av samma skäl måste också den enskilde företagaren finna sig i, att hans egen rätt begränsas med hänsyn till samhällets intresse. Grunden till lagstiftarens befogenhet i såväl det ena som det andra hänseendet, är uppenbarligen densamma, nämligen vattenkraftintressets natur av allmänt intresse.

I själva verket är det för den moderna lagstiftningen långt ifrån främmande, att den enskilda företagsamheten, särskilt då den är bärare

av viktigare samhällsintressen, underkastas ganska väsentliga inskränkningar. Så är enligt vår rätt förhållandet t. ex. i fråga om anläggande och drift av enskild järnväg, som är avsedd för allmän trafik. De förbehåll, som Kungl. Maj:tt plägar föreskriva vid koncession å enskild järnväg, äro i och för sig icke annat än ett uttryck för samfärdselintressets stora betydelse ur allmän synpunkt.

Uppenbarligen få dock de ifrågakvarande inskränkningarna icke givas en sådan omfattning, att det enskilda initiativet härigenom skulle komma att allt för mycket tyngas. Ej minst med hänsyn till samhällets egen fördel uppställer sig den fordran, att åt den enskilda företagsamheten lämnas en icke alltför snävt begränsad frihet.

Som bekant hava meningarna visat sig mycket delade angående erforderligheten av, att i lagstiftningen upptagas särskilda bestämmelser till skydd för sådana samhällsintressen, som äro förknippade med vattenkraftens användning.

Den nu berörda frågan har varit föremål för särskild behandling inom en under år 1911 tillsatt kommitté, åt vilken bl. a. anförtrotts att utreda, huruvida och i vilken omfattning samt under vilka villkor en koncessionslagstiftning utöver den redan gällande borde införas med avseende å kraftkällor, kraftstationer eller kraftledningar. Inom nämnda kommitté har, såsom framgår av kommitténs under år 1914 avgivna betänkande, flertalet av kommitténs ledamöter stannat vid den meningen, att för de samhälleliga intressenas tillgodoseende dylik lagstiftning icke vore av behovet påkallad. Till stöd för denna åsikt hava dessa ledamöter hänvisat till den konkurrens, som vore att motse mellan olika kraftproducenter på grund av riklig tillgång på såväl vattenkraft som ock kraft, vunnen ur andra kraftkällor, särskilt stenkolk och brännolja. Kommittémajoritetens ståndpunkt till denna fråga har emellertid, enligt min mening på ett övertygande sätt, upptagits till bemötande av övriga ledamöter av kommittén, liksom sedermera i den till de sakkunnigas betänkande fogade reservationen. Den utveckling av förhållandena, som vi bevittnat under det pågående världskriget, har också ovedersägligt ådagalagt, vilken nationell angelägenhet det är att vi i största möjliga mån frigöra oss från utländskt beroende med avseende å vårt kraftbehov och vilken utomordentlig betydelse vattenkraften inom vårt eget land äger för tillgodoseende av detta behov.

Behovet av  
bestämmelser  
i syfte att  
inskränka den  
enskildes för-

Vid lagrådets granskning av de sakkunnigas förslag har endast en av dess ledamöter närmare utvecklat sin ståndpunkt till frågan om en koncessionslagstiftning å vattenrättens område. Denne ledamot delar såtillvida den uppfattning, som ligger till grund för en dylik lagstift-

*foganderätt  
öfver vatten-  
kraften.*

ning, att han anser det oförsvarligt, om det allmänna aldeles släppte kontrollen öfver de enskilda vattenkraftanläggningarna ur sina händer. Han håller emellertid före, att den kontroll, som från det allmännas sida härutinnan är erforderlig, kan och bör begränsas till en prisregleringsrätt.

Helt vist är den utväg, som sålunda anvisats, förtjänt av det allra största beaktande. Som bekant har frågan om prisreglering vid distribution av elektrisk kraft varit föremål för behandling av den nyss omnämnda kommittén. Av en minoritet inom nämnda kommitté har också föreslagits vissa bestämmelser i prisreglerande syfte. En lagstiftning å detta område synes mig emellertid endast äga ett yttre samband med de villkor, som i vattenlagen böra uppställas för vattenkrafts tillgodogörande. Oberoende av innehållet i dessa villkor torde nämligen lagstiftarens rätt att underkasta den salubjudna kraften prisreglering vara obestridlig. Om nu i den nya lagen med rätten att tillgodogöra sig vattenkraft förbundnes ett villkor av antytt innehåll, skulle detta lätteligen kunna uppfattas så, att ägare av anläggningar, vilka tillkommit enligt äldre lag, icke vore underkastade dylik skyldighet. Otvivelaktigt skulle det varit önskvärt, om jämväl nu berörda lagstiftning varit i det skick, att den kunnat framläggas samtidigt med vattenlagstiftningen. Någon verklig olägenhet därav, att så icke kan ske, synes dock icke att befara, allraminst i den riktningen, att vattenlagens antagande skulle försvåra genomförandet av en prisreglerande lagstiftning.

*Bygdekraft.*

Hurusomhelst anser jag en prisreglerande lagstiftning icke utgöra en tillräcklig garanti för tillgodoseende av de samhälls- och andra intressen, som äro beroende av vattenkraftens tillgodogörande. Genom en prisreglering ställas icke några kraftbelopp till förfogande för de kraftbehov, vilkas tillgodoseende är av vikt ur allmän synpunkt. Tvärtom torde det med skäl kunna påstås, att en prisreglering, enligt vad erfarenheten bestyrkt, för att ej rent av motverka sitt syfte, måste äga till förutsättning ganska vittgående befogenheter från det allmännas sida beträffande själva produktionen. Såsom de sakkunniga beaktat i fråga om de bestämmelser i förslaget, som avse skyldighet för ägaren av en kraftanläggning att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd, kan detta mål endast nås genom en begränsning av anläggarens dispositionsrätt öfver den vid hans anläggning uttagna kraften.

Den lösning av ifrågavarande spörsmål, som sålunda av de sakkunniga antytts, anser jag innebära stora fördelar. I överensstämmelse härmed ämnar jag också föreslå en utvidgning av den i förslaget upptagna skyldigheten att tillhandahålla bygdekraft, i det att denna skyldighet

enligt min mening under vissa omständigheter bör kunna avse intill en tiondel av anläggningens kraftproduktion. Såsom förut omnämnts hade de sakkunniga stannat vid en tjugondel. Vid bestämmande av skyldighetens utsträckning bör dock hänsyn tagas ej allenast, såsom de sakkunniga föreslagit, till bygdens behov av kraft utan jämväl till omfattningen av den rätt anläggningens ägare erhållit att förändra förut rådande vattenstånds- och avrinningsförhållanden.

I det nu omarbetade förslaget återfinnas bestämmelserna om bygdekraft i 4 kap. 1—4 §§.

*Nyprövning.*

Emellertid synes mig i annat hänseende de sakkunnigas ståndpunkt till de allmänna intressenas tillvaratagande icke vara tillfredsställande.

Såsom framgått av den förut lämnade redogörelsen skall enligt de sakkunnigas förslag den rättsställning, som tillkommer ägaren av en vattenbyggnad i förhållande till allmänna intressen, i stort sett slutgiltigt ordnas i samband med vattendomstolens prövning av byggnadens tillåtlighet. Denna prövning blir sedermera, med vissa oväsentliga undantag, bindande för all framtid.

Mot en dylik anordning skulle givetvis icke vara något att invända, därest det vore möjligt, att vid det tillfälle, då prövningen äger rum, överblicka jämväl framtida förhållanden. Som en dylik möjlighet icke föreligger, blir härav en oundviklig följd, att prövningens resultat icke kommer att motsvara utvecklingens krav. Ett vidhållande av förslaget i denna punkt skulle otvivelaktigt leda till, att de framtida intressenas rätt komme att ej oväsentligt eftersättas.

Ett tillvaratagande av jämväl de framtida intressena står i god överensstämmelse med den svenska rättens grundsatser. Med vår äldre rätts ovillkorliga förbud mot överbyggande av kungsådra kom kungsådran att utgöra ett skydd för varje intresse, som för sitt tillgodo-seende var beroende av vattendragets öppenhållande, vid vilken tidpunkt det än framträdde och vilken karaktär det än ägde. Det är visserligen obestriddigt, att den nu gällande vattenlagstiftningen i allmänhet icke medger beaktande av framtida intressen i annat fall än då ett sådant intresse är förknippat med kungsådran. Men denna ståndpunkt har som förut framhållits, sin historiska förklaringsgrund i det förhållandet, att kungsådran enligt äldre uppfattning ansetts bereda skydd för samtliga de av vattendragen beroende intressena av allmän natur. Kungsådre-institutet kan alltså icke åberopas till stöd för någon begränsning av det framtida intressets rätt.

I viss mån har de sakkunnigas majoritet biträtt denna uppfatt-

ning jämväl i fråga om sådana allmänna intressen, som äro förknippade med den tillgodogjorda kraftens användning. Ehuru skyldigheten för ägaren av en anläggning att avstå bygdekraft enligt förslaget icke kan i något fall utsträckas utöver en tjugondel av kraftuttagningen vid anläggningen, skall dock inom nämnda tjugondel bygdekraftens belopp bestämmas för perioder om trettio år.

Det torde emellertid vara tydligt, att det jämväl i andra hänseenden kan visa sig erforderligt att efter förloppet av någon mera avsevärd tidrymd till förnyad prövning upptaga spørsmålet angående det enskilda företagens förhållande till de allmänna intressen, som äro förknippade med vattenkraftens utnyttjande och distribution. Den situationen kan alltför väl komma att i en framtid föreligga, att det visar sig utgöra ett allmänt intresse att begränsa ägarens dispositionsrätt över kraften ej allenast, såsom skett i föreliggande förslag, med hänsyn till vissa ortsintressen utan jämväl i andra hänseenden t. ex. för tillgodoseende av samfärdselmedlens eller vissa viktigare näringsgrenars behov av kraft.

Ej heller kan det anses riktigt, att avvägandet av förhållandet mellan vattenbyggnadsintresset och sådana allmänna intressen, som mera direkt påverkas av byggnaden, såsom samfärdselns eller jordbrukets, sker en gång för alla.

Det inbördes värdeförhållande, som vid en viss godtyckligt vald tidpunkt är rådande mellan vattenbyggnadsintresset och andra intressen, bör ej rimligen läggas till grund för en slutlig reglering av ifrågasvarande intressen. Med kännedom om, hurusom värdeförhållandet mellan de till vattendragen bundna intressena av allmän natur inom en relativt kort tidrymd kan alldeles omkastas — härpå utgör just vattenkraftintressets egen utveckling det mest talande bevis — anser jag denna ståndpunkt icke tillgodose det krav på anpassningsförmåga, som otvivelaktigt måste ställas på en modern vattenlagstiftning. Vad vid en viss tidpunkt framstått såsom ett allenast enskilt intresse, kan inom en närbelägen framtid antaga karaktären av allmänt. Såsom exempel å en dylik övergång kan förutom vattenkraftintresset anföras torrläggning-intresset och i viss mån jämväl flottningsintresset. Däremot hava vissa andra allmänna intressen, som tidigare gjort sig med stor styrka gällande beträffande vattendragen, nämligen farleds- och fiskeintresset, icke för närvarande samma aktualitet i nämnda hänseende som i äldre tider.

Enligt min mening föreligga alltså synnerligen starka skäl, att statsmakterna för sitt medgivande till ett företag, som nyss antytts, förbehålla sig rätt att i framtiden ånyo pröva frågan angående de

villkor, varunder företaget med hänsyn till då förefintliga allmänna intressen må äga bestånd.

Upptagandet av denna princip i vår vattenlagstiftning anser jag utgöra endast en konsekvens av utvecklingen i övrigt å förevarande lagstiftningsområde. Endast härigenom kan staten behålla möjligheten i sin hand att anpassa utövningen av de rättigheter, vilka tidigare tillerkänts byggnadens ägare, efter utvecklingens krav.

En dylik nyprövning kan för övrigt tänkas komma att bliva till fördel också för byggnadsägaren. Då det uppenbarligen icke är nödigt att låta en ur det allmännas synpunkt bestämd förpliktelse åvila byggnadens ägare längre eller i vidsträcktare mån än som erfordras för tillgodoseende av det allmännas rätt, böra bestämmelserna om nyprövning avfattas på sådant sätt, att anläggningens ägare genom nyprövningen kan helt eller delvis vinna befrielse från en dylik förpliktelse. Sålunda bör ägaren av en kraftanläggning, som förpliktats att för bygdens räkning reservera visst kraftbelopp, icke längre betungas härmed, sedan det visat sig, att bygdens behov av kraft lämpligare tillgodoses på annat sätt, eventuellt från en mera välbelägen anläggning.

Med angivna utgångspunkt — eller att inskränkningar i en medgiven byggnadsrätt icke synas erforderliga i högre grad än tillgodoseendet av allmänna intressen vid olika tidpunkter påkallar — har jag ansett det lämpligt att låta inträdandet av nyprövning bero på yrkande antingen av det allmännas representant eller av strömfällsägaren.

Den garanti för de allmänna intressenas tillgodoseende, som nyprövningen skulle innebära, bör icke uppfattas såsom något misstroende från samhällets sida gent emot den enskilde företagaren, lika litet som de villkor, vilka pläga uppställas vid koncession å enskild järnväg, ansetts såsom bevis för dylikt misstroende. Med en sådan garanti skulle vinnas en viss trygghet från det allmännas sida, att de vidsträckta förmåner, som lagstiftaren i förevarande fall anförtror åt den enskilde, verkligen komma samhället till godo och icke, såsom från många håll befarats, utlämnas till ett lystmäte åt enskild spekulation.

På de grunder, som jag sålunda utvecklats, anser jag, att i den nya vattenlagstiftningen böra införas bestämmelser, ägnade att möjliggöra en sådan nyprövning, som här förut antytts, av företagets förhållande till allmänna intressen, och har jag i det nu överarbetade förslaget upptagit stadganden av angiven innebörd (4 kap. 5—8, 16 §§).

Nyprövningen bör enligt min uppfattning huvudsakligen avse dels större kraftanläggningar, till vilka medgivande lämnas enligt den nya lagen, och dels vattenregleringar av större omfattning.

Till stöd för att nyprövningen begränsas till de större företagen kunna återopas åtskilliga skäl av praktisk natur. Det är särskilt beträffande de större företagen, som de med vattenkraftens tillgodogörande förknippade samhällsintressena framträda. Skäl av denna natur ligga otvivelaktigt till grund för de sakkunnigas förslag att lägga skyldigheten att tillhandahålla kraft åt bygden allenast å större anläggningar. I allmänhet torde det också allenast vara i fråga om större anläggningar, som konflikten mellan olika allmänna intressen gör sig med någon styrka gällande. Visserligen låter det sig icke förnekas, att jämväl en mindre anläggning kan vålla ett avsevärt intrång i de allmänna intressenas rätt. Men detta intrång blir i varje fall icke av samma ekonomiska betydelse vid en mindre som vid en större anläggning. Därest den mindre anläggningens ändring eller utrivning skulle för tillgodoseendet av ett allmänt intresse anses påkallad, kommer den härav föranledda kostnaden icke att uppgå till några avskräckande summor. Såsom framhållits i den till de sakkunnigas betänkande fogade reservationen tala också utan tvivel starka billighetsskäl för att låta de mindre anläggningarna gå fria.

I överensstämmelse med vad i nämnda reservation föreslagits, och de sakkunnigas majoritet godtagit i fråga om skyldigheten att tillhandahålla bygdekraft, har jag sålunda ansett bestämmelserna om nyprövning, vad angår kraftanläggningar, endast böra avse sådana anläggningar, vid vilka kunna uttagas minst femhundra turbinhästkrafter vid oreglerat lågvatten.

Vidkommande regleringsföretagen kunna otvivelaktigt starka skäl anföras till stöd för en lösning i den riktningen, att i lagen angivas och förtecknas de sjöar eller vattenområden, med vilkas reglerande skulle förknippas den ifrågavarande skyldigheten. Men å andra sidan skulle härigenom icke erhållas någon måttstock för företagets betydelse i varje särskilt fall. Även regleringen av ett ganska obetydligt vattenområde kan till följd av regleringsåtgärdernas omfattning medföra en högst betydande inverkan å såväl allmänna som enskilda intressen. Den ekonomiska betydelsen av ett dylikt företag kan dessutom vara flera gånger större än regleringen av ett mera omfattande vattenområde. Med hänsyn härtill och då förslaget endast avhandlar regleringar för kraftändamål synes det jämväl här lämpligast att låta avgörandet bero av den krafteffekt, som vinnes genom regleringen. Å denna grund är också den norska lagen om vattenregleringar till väsentlig del byggd.

Efter samråd med sakkunnig har gränsen bestämts sålunda, att genom regleringen den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfäll,

som avses med regleringen, skall ökas med i medeltal minst ett tusen hästkrafter.

Tidsfristens  
längd.

Anläggningens ägare har otvivelaktigt ett fullt berättigat anspråk att under en viss, ej alltför snävt tillmätt tidsfrist få begagna sig av de rättigheter, som i byggnadsmedgivandet tillagts honom. Längden av denna tidsfrist har jag ansett skälig och böra bestämmas till sextio år, räknat från det kalenderår, som bestämts för anläggningens fullbordande.

Garanti till  
förmån för  
anläggningens  
ägare.

Att anläggningens ägare är skyldig att ställa sig de vid nyprövningen meddelade bestämmelserna till ovillkorlig efterrättelse, är icke annat än som överensstämmer med grunderna för ifrågavarande institut. Däremot har jag ansett billigheten fordra, att, såvitt angår kraftanläggningar, ägaren i viss utsträckning säkerställes för den risk han till följd av nyprövningen otvivelaktigt underkastas. Ett sådant säkerställande har synts mig vara jämväl i kraftförbrukarens intresse. Härigenom erhåller anläggningens ägare, liksom vid en tvångsreglering av kraftpriset vederbörande myndighet, en säker grund för sina kalkyler.

Hur den ifrågavarande garantien till förmån för ägaren lämpligen bör anordnas kan givetvis göras till föremål för delade meningar. Med den av mig föreslagna bestämmelsen, att anläggningens ägare är skyldig att utan ersättning vidkännas den värdeminskning, som icke översiger en tredjedel av värdet å den vid anläggningen uttagbara vattenkraften i tillgodogjort skick, anser jag mig hava följt en medelväg, som synes kunna tillfredsställa båda parternas berättigade intressen. Vill anläggningens ägare säkerställa sig för alla eventualiteter i nu ifrågavarande hänseende, har han sålunda att lägga sin rörelse så, att under sextioårsfristen amorteras minst en tredjedel av nämnda värde.

Vid bestämmande av storleken av den värdeminskning, som anläggningens ägare får vidkännas utan ersättning, har hänsyn måst tagas bland annat därtill, att ägaren i de fall, då kungsådra förekommer, på grund härav kan komma att förpliktas att utau gottgörelse avstå intill en tredjedel av strömfallets vattenkraft, en värdeminskning, som icke är att inräkna i den nu avhandlade värdeminskningen i anledning av nyprövningen. Otvivelaktigt skulle det ur många synpunkter varit önskvärt, om en dylik på grund av bestämmelserna om kungsådra strömfallsägaren åliggande förpliktelse kunnat räknas honom till godo vid nyprövningen. Att med varandra sammankoppla dessa båda, sinus emellan så olikartade institut synes dock stöta på avsevärda formella svårigheter. Jämväl i sakligt hänseende torde starka skäl tala för, att de behandlas fristående.

För den värdeminskning, som överstiger en tredjedel, är ägaren berättigad till ersättning av statsmedel.

Twist om ersättningskyldigheten och dess omfattning har jag föreslagit skola avgöras av skiljemän.

Den rätt till ersättning för värdeminskning, som sålunda tillerkänts ägaren av en kraftanläggning, har icke ansetts böra utsträckas att avse jämväl regleringsföretag. Anledningen härtill är den väsentligt olika karaktär dessa båda slag av företag äga.

Ingen ersättning för värdeminskning till följd av nyprövning vid vattenregleringar.

En vattenreglering av den storlek, varom här är fråga, innebär en ofta betydande förändring i de naturliga vattenståndsförhållandena i en större vattensamling. För åvägbringande av dessa förändringar måste de i lagen medgivna tvångsrätterna så gott som undantagslöst anlitas. Den situationen är enligt det föreliggande förslaget alltför väl tänkbar, att de strömfallsägare, som erhålla medgivande till regleringens utförande, icke äga vare sig den mark, där regleringsdammen uppföres, eller ens någon del av de stränder, som utsätts för uppdämning, eller överhuvudtaget någon rätt till sjöns vatten. Ett företag, som sålunda uteslutande eller till övervägande del kommer till stånd med anlitage av tvångsrätt, synes icke böra jämföras med utbyggnaden av ett strömfall, vid vilken dock den väsentliga insatsen utgöres av anläggaren tillhörig egendom. Härtill kommer, att konflikten mellan allmänna intressen av olika slag torde vid en större vattenreglering framträda vida skarpare än vid utbyggnad av ett särskilt strömfall. Med hänsyn till den avsevärda ekonomiska vinst en sådan reglering i allmänhet medför, synes ej heller ur billighetssynpunkt några bärande skäl kunna anföras till stöd för att i fråga om nyprövning beträffande regleringar införa rätt till ersättning för värdeminskning. Den nu antydda ståndpunkten har jämväl vunnit tillämpning i den norska lagen om vattenregleringar och, såsom framgår av förhandlingarna vid lagens tillkomst, rådde i denna fråga fullständig enighet.

Uppenbarligen skulle det med nyprövningen avsedda syftet endast ofullständigt nås, om skyldigheten för anläggningens ägare att underkasta sig nyprövning icke gjordes periodiskt återkommande.

Nyprövningens periodicitet.

Till grund för nyprövningen skall ligga den lagstiftning i ämnet, som vid varje särskild tidpunkt är gällande.

Vad angår själva anordnandet av nyprövningen har jag, på sätt redan förut nämnts, valt den utvägen att låta nyprövningen inträda på yrkande antingen av de allmänna intressenas representant eller ock av strömfallsägaren. Framställes icke å någondera sidan yrkande om ny-

prövning, skola de tidigare bestämmelserna komma att gälla jämväl för nästa period.

*Avgifter.*

Uti en vid 1915 års riksdag inom första kammaren väckt motion (nr 40 av herr Pers) har motionären givit uttryck åt den uppfattningen, att i samband med tillåtelse till en vattenreglering skälig andel av företagets vinst borde tillförsäkras staten och vederbörande kommuner för att användas till motverkande av de risker ävensom tillgodoseende av de berättigade krav i övrigt, som äga samband med företaget. Till stöd härför framhålles bland annat, hurusom ett dylikt företag kan giva anledning till avsevärda naturförändringar i den omgivande bygden, varjämte företaget för den trakt, som beröres av detsamma, kan medföra olägenheter i olika riktningar ävensom minskad trevnad. Motionärens framställning har i första hand föranletts av de förhållanden den på dagordningen stående regleringen av sjön Siljan kunde väntas medföra. I motionen yttras bland annat:

»Det förefaller att vara alldeles uppenbart, att den förmån, som skulle tilldelas vattenfallsägare genom denna åtgärd, skulle vara mycket betydande. Tillskottet i lågvatteneffekt uppgives av kungl. vattenfallsstyrelsen till 60,000 turbinhästkrafter och den i genomsnitt vunna energien till minst 100 miljoner kilowattimmar. Någon uppgift om vad detta representerar i pengar har jag ej sett, men att det är en synnerligen riklig årlig vinst på de 2,600,000 kronor regleringens genomförande beräknas kosta, därom bör intet tvivel råda.

Är det rätt av det allmänna att låta hela denna vinst komma enskilda till godo? Jag förbiser icke, att staten och en del kommuner här höra till företagarna såsom vattenfallsägare, men de stå här i samma förhållande till företaget som enskilda personer. Efter min uppfattning kan det icke vara rätt. Jag unnar företagarna en rundlig del av vinsten till uppmuntran för deras verksamhet och jag förbiser ej deras risker, som i detta fall dock synas vara ganska små. Det allmänna lär knappast kunna komma att få stå med armarna i kors vid enskildas tillgodogörande av de värden, som här utlämnas. Såväl angränsande kommuner som staten får tillgodose kraven på skolor, polisväsende, kommunikationer, för att nämna blott några 'titlar'. Särdeles under nydaningsarbetet ställas ofta stora krav på det allmänna, som föranleda utgifter i olika avseenden.

Dessutom kunna oförutsedda materiella rubbningar befaras, som behöva avhjälpas eller måhända ännu hellre förebyggas, men vars beskaffenhet icke på förhand kan bestämmas. Det vore obilligt, om sådant skulle läggas på statens skattdragare och än sämre, om staten skulle

uraktlåta att vidtaga sådana anordningar att hjälp kunde lämnas i behörig utsträckning.»

Motionären framhåller därefter, hurusom, särskilt vad Siljans reglering angår, risken för vidsträckta naturkatastrofer till följd av regleringen är långt ifrån utesluten.

Inom jordbruksutskottet, till vars behandling den ifrågavarande motionen liksom övriga vid 1915 års riksdag rörande vattenlagstiftningen väckta motioner överlämnades, uttalade utskottets vänsterledamöter sin anslutning till motionärens synpunkter.

Uti den till de sakkunnigas betänkande fogade reservationen har jämväl denna fråga upptagits till behandling. Med biträdande av motionärens ståndpunkt hava reservanterna upptagit skyldighet för ägare av större kraftanläggningar att erlægga viss årlig avgift för tillgodoseende av allmännyttiga ändamål beträffande den bygd, som beröres av företaget.

Vad i denna fråga från reservanternas sida anförts, anser jag mig i huvudsak kunna biträda. Dock har jag ansett det riktigast att låta ifrågavarande avgift utgå allenast vid regleringsföretag.

Beträffande företag av annat slag torde allenast i undantagsfall föreligga sådana förhållanden, att en dylik avgift kan anses berättigad. Såsom redan förut framhållits intaga däremot regleringsföretagen en särställning. Ej utan fog har det sagts, att de värden, som skapas genom ett dylikt företag, ligga utom gränserna för strömfallsägarens vattenrätt. I varje fall hava de åstadkommits genom en samverkan, frivillig eller tvungen, mellan en mångfald av intressen. Vattenkraftintresset förfogar över den för regleringsvinstens tillgodogörande oumbärliga fallhöjden. Men av icke mindre betydelse för företagets genomförande är rätten till själva regleringsbassängen. Då lagstiftaren tillerkänner vattenkraftintresset tvångsrätt i sistnämnda hänseende, kan det enligt min mening icke anses obilligt, att samtidigt åt de intressen, som härigenom utsätts för intrång, tillförsäkras ett skäligt vederlag.

Vidare har jag ansett det vara av vikt att något närmare precisera de ändamål, för vilkas tillgodogörande avgiften må tagas i anspråk. I överensstämmelse med vad som i den förutnämnda motionen framhållits, har jag sålunda föreslagit, att avgiften i första hand skall användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke bestämts att utgå i samband med domstolens medgivande till företaget, ävensom till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. I den mån influtna avgifter därtill lämna tillgång, kunna de därefter användas för tillgodoseende av allmännyttiga ändamål beträffande den omgivande bygden, såsom jord-

brukets främjande särskilt genom torrlägningsföretag, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

Avgiften skall utgå med visst belopp, varierande mellan tio öre och tre kronor för varje hästkraft, varmed den uttagbara vattenkraften i de med regleringen avsedda fallen därigenom ökas. Inom den nu angivna marginalen skall avgiften bestämmas med hänsyn till *dels* den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som förorsakas genom företaget, och den olägenhet eller fördel, som härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, *dels ock* den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall eller med andra ord den vinst, som genom företaget tillföres strömfallets ägare.

Bestämmelserna om ifrågavarande avgifter hava i det nu omarbetade förslaget upptagits i 4 kap. 14 och 15 §§.

*Lösningssätt  
för staten.*

Under senare år har den uppfattningen gjort sig allt mera gällande, att vattenkraftens tillgodogörande och den därmed förenade distributionen av elektrisk kraft måtte i större omfattning än hittills övertagas av staten. Denna uppfattning kan också sägas ligga till grund för den vattenfallspolitik, som vunnit anslutning från riksdagens sida och föranlett till betydande anslag för förvärv och utbyggnad av vattenfall för statens räkning.

Det torde ej heller kunna förnekas, att starka skäl tala för statsdrift å detta område. Härigenom främjas otvivelaktigt en planmässig utbyggnad av vattenkraften, liksom själva distributionsverksamheten kan försiggå efter mera, ej minst ur allmänt ekonomisk synpunkt enhetliga riktlinjer. Huruvida däremot ett mera *allmänt* förstatligande av våra vattenkrafttillgångar är eftersträvansvärt eller ej, synes vara en fråga, beträffande vilken meningarna ännu äro i hög grad delade. Med hänsyn till de viktiga samhällsintressen, som äro förknippade med vattenkraftens tillgodogörande, bör dock enligt min mening icke saknas utväg för statsmakterna att i den mån förhållandena därtill giva anledning jämväl tvångsvis förvärva sig i enskild ägo varande vattenkraft.

För tillgodoseende av de omedelbart allmännyttiga ändamål, för vilka vattenkraften är av betydelse, såsom för den allmänna samfärdselns kraftbehov eller ett samhälles behov av kraft för belysning och därmed jämförliga ändamål står alltid enligt den nyligen antagna expropriationslagen expropriationsrätt till buds. Även i andra fall än sådana, då en särskild expropriationsanledning föreligger, kan det dock utan tvivel vara av allmän betydelse, att äganderätten till en kraftanläggning över-

går å staten, t. ex. för tillgodoseende av viktigare industriella kraftbehov. Ett sådant förvärv kan jämväl bereda väg för ett mera rationellt tillgodogörande av vattenkraften i ett sammanhängande vatten-system, liksom också eljest medföra fördelar ur allmänt ekonomisk synpunkt. Härvid göra sig väsentligen enahanda synpunkter gällande, som då staten vid koncession å enskild järnväg förbehåller sig att efter förloppet av viss tid inlösa järnvägen. I det ena fallet är det vattenkraftintressets och i det andra samfärdselintressets karaktär av allmänt intresse, som motiverar lösningsrätten. En dylik lösningsrätt förekommer så gott som allmänt i den moderna koncessionslagstiftningen och har jämväl förordats i den till de sakkunnigas betänkande fogade reservationen.

Med avseende å den ifrågakommande lösningsrättens anordnande har jag emellertid i vissa ej oväsentliga hänseenden ansett mig böra avvika från reservanternas förslag. Med lösningsrättens grunder har jag funnit bäst överensstämma att låta den i huvudsak vara underkastad samma rättsregler, som gälla för expropriation i egentlig mening. Sålunda skall ersättning för den egendom, som av staten övertages, i varje fall utgå med fulla värdet. Upplåtelse av elektrisk kraft från anläggningen får visserligen, om staten påfordrar det, liksom vid expropriation i allmänhet, vika för lösningsrätten, men innehavaren av på dylik upplåtelse grundad rätt erhåller i sådant fall full ersättning.

Med hän-syn till de villkor, som sålunda förknippats med lösningsrätten, synes det mig icke böra möta några betänkligheter att låta lösningsrätten inträda på en väsentligt tidigare tidpunkt än reservanternas föreslagit. Denna tidpunkt har bestämts till utgången av fyrtionde året efter det kalenderår, som bestämts för byggnadens fullbordande. Har lösningsrätten tidigare icke kommit till användning, återkommer densamma vart fyrtionde år.

Lösningsrätten avser allenast kraftanläggningar och, såsom nyprövningen, endast de större anläggningarna.

De stadganden, som röra lösningsrätten, hava erhållit plats i 4 kap. 9—12 §§.

En fråga, som vid åtskilliga tillfällen under senare år bragts på tal och jämväl torde få anses äga ett visst samband med den om lösningsrätten, är, huruvida ej i den nya vattenlagstiftningen initiativrätten i fråga om vattenkraftens tillgodogörande i ett strömfall borde i större utsträckning än som iakttagits i förslögen frigöras från äganderätten till strömfallet. I viss mån bygger redan nu gällande lag på grundsatsen om initiativrätt för annan än strandägare nämligen i fråga om tillgodogörande av ström-

*Initiativrätt  
beträffande  
tillgodo-  
görandet av  
vattenkraft.*

fall, som tillhör oskift by eller annan samfälld mark eller som vid skifte av sådan samfällighet lämnats odelat. Enligt vattenrättsförordningens 5 § tillkommer det sålunda envar delägare i det samfälliga strömfallet att taga initiativ till fallets utbyggnad och, därest övriga delägare icke vilja deltaga i utbyggnaden, ensam utnyttja dess vattenkraft under tid och på villkor i övrigt, som bestämmas av domstolen. Kommittéerna hava som bekant byggt vidare på denna grundsats samt över huvud taget tillerkänt den, som äger större delen av en fallsträcka, — även om de olika ägolorterna i fallet äro genom ägogräns eller rågång åtskilda från varandra — att tillgodogöra sig jämväl den andra sakägare tillhöriga återstoden. Ägare, som tvingas att avstå vattenkraft, har dock i allmänhet berättigats till ersättning medelst överföring av motsvarande kraftbelopp på elektrisk eller mekanisk väg.

Den rätt, som sålunda medgives innehavaren av den större delen av ett strömfallet att tillgodogöra sig jämväl återstoden av fallet, har otvivelaktigt, liksom de vattenrättsliga tvångsrätterna överhuvudtaget, sin grund i det *allmänna* intresse, som kräver vattenkraftens utnyttjande. Samma skäl kan helt visst åberopas till stöd för ett än mera vittgående frigivande av initiativrätten, och det har till och med ifrågasatts, huruvida ej den, som äger ett obebyggt strömfallet men icke vill eller förmår inom viss skälig tid vidtaga åtgärder för dess tillgodogörande, borde — även i annan ordning än enligt expropriationslagen — kunna tvingas mot ersättning avstå detsamma till staten eller möjligen jämväl till kommun eller enskild företagare, som åtager sig att omedelbart utnyttja fallet.

Ett frigörande av initiativrätten i den utsträckning, som sist antytts, skulle otvivelaktigt innebära en högst väsentlig avvikelse från de grundsatser, varå den nu gällande svenska vattenlagstiftningen vilar. En dylik avvikelse, som skulle innebära, om ej ett upphävande, så dock en högst betydande begränsning av den enskildes rätt till vattnet, synes mig icke låta sig försvara med mindre än att densamma visat sig nödvändig för tillgodoseende av de allmänna intressen, som äro beroende av vattenkraftens tillgodogörande. Något praktiskt behov av en så långt gående utvidgning av initiativrätten torde emellertid nu icke föreligga och ej heller vara att motse under den närmaste framtiden. Genom de av kommittéerna och de sakkunniga föreslagna bestämmelserna kommer initiativrätten att väsentligt utvidgas utöver vad som för närvarande gäller i detta ämne. Vid den revision av den norska vattenlagstiftningen, som sedan ett antal år pågått och varvid man enligt ett av den härför tillsatta kommissionen under år 1915 framlagt preliminärt förslag

förordat stadganden, som på det närmaste ansluta sig till de av de svenska kommittéerna föreslagna, har det ej heller ansetts tillrådligt att lösgöra initiativrätten i vidsträcktare mån än vad som skett enligt det svenska förslaget. De spörsmål, som äro förknippade med denna frågas lösning, äro i varje fall av den grundliga natur, att de otvivelaktigt kräva en mera ingående behandling än som varit möjligt att ägna dem under den knappt tillmätta tid, som stått mig till buds för ifrågasvarande lagstiftningsarbete. Därest behovet av en utvidgning av initiativrätten till annan än delägare i strömfallet, mot förmodan, framdeles skulle göra sig gällande, synes det mig ock som om denna lagstiftningsfråga kunde lösas fristående och ej nödvändigtvis behöfde sammankopplas med vattenlagstiftningen.

Vad angår initiativrätten vid vattenreglering tillkommer densamma enligt de sakkunnigas förslag ägare av sådant strömfall, som genom regleringen tillföres båtnad. Detta förhållande sammanhänger därmed, att i de sakkunnigas förslag upptagas rättsregler allenast beträffande sådan reglering, som avser att vinna vattenkraft-båtnad. Så-om de sakkunniga framhållit måste emellertid denna anordning betraktas såsom ett provisorium i avbäddan på upptagande i vattenlagen av lagstiftningen å övriga områden av vattenrätten. Uppenbarligen bör härvid komma under omprövning frågan att tillerkänna jämväl andra intressen än vattenkraftintresset initiativrätt beträffande vattenreglering, såsom farleds-, flottleds- och torrlägningsintressen. Huruvida intill dess en sådan inarbetning av dessa lagstiftningsområden föreligger, initiativrätt beträffande företag för vattnets reglering tillkommer andra intressen än vattenkraftintresset, kommer således att tillsvidare bero av den nu gällande lagstiftningen.

*Initiativrätt  
vid vatten-  
reglering.*

I detta sammanhang må framhållas, att med stöd av sistnämnda lagstiftning otvivelaktigt kan genomföras en reglering för tillgodosende av farleds-, flottleds- eller torrlägningsändamål. Den brist, som vidlåder nu gällande lagstiftning å detta område, eller att den saknar regler för befordrande av samverkan mellan intressen av olika slag kommer dock tillsvidare att kvarstå.

Såsom framgår av det redan anförda har jag icke ansett, att de särskilda villkor, som enligt vad jag förut yttrat skulle komma att gälla beträffande större kraftanläggningar och vattenregleringar, böra förknippas med kungsådran. Under tidernas lopp har kungsådran kommit att erhålla en alltmera utpräglad karaktär såsom skydd för de intressen, vilka äro förknippade med vattendragens öppenhållande. Att nu verkställa någon mera avsevärd förskjutning av det ändamål kungs-

*Kungsådran.*

ådran enligt hävdvunnen uppfattning har att tillgodose anser jag varken lämpligt eller nödigt. De nya intressen, varom här är fråga, äro av den art, att de böra tillgodoses alldeles oavsett huruvida kungsådra förekommer eller ej. Deras rätt att varda tillgodosedda är också alldeles oberoende av nämnda omständighet.

Med hänsyn härtill anser jag några principiella betänkligheter icke möta att i allt väsentligt giva sitt godkännande åt de sakkunnigas förslag i denna del.

I vissa delar synas mig dock de av kommittéerna, liksom av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna ej oväsentligt inkräkta å det skydd, som tidigare tillkommit de med kungsådran förknippade intressena. Otvivelaktigt utgör det en ganska avsevärd minskning, då kungsådrans vatten begränsas till en tredjedel av vattenmängden i vattendraget. För ett dylikt fastställande av kungsådrans vattenmängd syuas mig emellertid ur praktisk synpunkt goda skäl tala. Den finska vattenlagen av år 1902 har också vad angår strömfall begränsat kungsådran till en tredjedel av den i strömfallet framrinnande vattenmängden.

Större betänkligheter anser jag möta att godkänna förslaget i vissa andra hänseenden.

Strömfalls-  
ägares rätt  
till frihetsår,  
då kungs-  
ådran är över-  
byggd.

Som bekant innefatta de resolutioner angående tillstånd till byggande i kungsådra, som av Kungl. Maj:t meddelas enligt nu gällande lag, bland annat föreskrifter beträffande tillgodoseende av vissa, i resolutionen angivna intressen, särskilt sådana, som hänföra sig till allmän farled, allmän flottled och fiske. Till förmån för nu nämnda intressen — även om de ännu icke äro för handen utan först framdeles yppas — har Kungl. Maj:t vid meddelandet av byggnadstillstånd plägat ålägga strömfallsägaren vissa inskränkningar i tillgodogörandet av kungsådrans vatten, bland annat skyldighet att, närhelst ett dylikt intresse framträder och för sitt tillgodoseende kräver avstående av kungsådrans vatten, utan ersättning avstå intill den vattenmängd, som före överbyggandet framrunnit i kungsådran. Vad angår företag för torrläggning av mark har upptagits en erinran, att tillståndet icke skall utgöra hinder för åtgärder, som för torrläggning av mark kunna varda medgivna, utan att härutinnan skall gälla vad lag och författningar därom innehålla. Däremot föreskrives icke någon skyldighet för dammgaren att till förmån för torrläggning av mark utan ersättning avstå kungsådrans vatten eller någon del därav.

De nu antydda föreskrifterna hava, enligt vad jag i annat sammanhang framhållit, under senare år fullständigats med ett villkor till förmån för sådana till sin art ej angivna allmänna intressen, som framdeles

kunde komma att göra sig gällande och för vilkas tillgodoseende kunde finnas erforderligt att återställa vattnets fria lopp i kungsådran. Enligt innehållet av nämnda villkor är strömfallsägaren underkastad skyldigheten att, när helst ett dylikt intresse gör sig gällande samt alldeles oavsett huruvida längre eller kortare tid må hava förlutit efter tillståndets meddelande, åter frigöra kungsådrans vatten.

Under det att sålunda enligt de av Kungl. Maj:t meddelade resolutionerna angående tillstånd till byggande i kungsådra skyldigheten för strömfallets ägare att avstå kungsådrans vatten inträder omedelbart, då det kungsådrentresse, varom i varje särskilt tillfälle är fråga, gör sig gällande, hava kommittéerna liksom de sakkunniga tillförsäkrat byggnadens ägare vissa frihetsår efter byggnadens fullbordande, under vilka han är helt eller delvis fri från skyldigheten att utan ersättning avstå vattenmängd eller fallhöjd. Av kommittéerna hade denna respittid bestämts till fyrtio år från den för byggnadens fullbordande bestämda tidpunkten; dock skulle för varje förlutet år utöver tjugu den strömfallsägaren enligt eljest gällande bestämmelser tillkommande ersättningen minskas med en tjugondel. I de sakkunnigas förslag hava de ifrågasvarande bestämmelserna, som bibehållits såsom huvudregel, underkastats jämkning bland annat därutinnan, att befogenhet tillagts vattendomstolen att i samband med sitt medgivande till strömfallets bebyggande från nämnda bestämmelser göra undantag till förmån för ett företag av betydelse, som kan väntas ifrågakomma inom en nära liggande framtid. Dessutom har rätt tillerkänts vattendomstolen att för särskilt fall medgiva förlängning av respittiden.

Till stöd för sin ståndpunkt till denna fråga framhålla kommittéerna, hurusom det otvivelaktigt skulle verka avskräckande för den enskilda företagsamheten, därest strömfallsägaren utsattes för risken att när som helst, innan ännu de å fallets bebyggande nedlagda kostnaderna blivit gottgjorda, nödgas avstå en avsevärd del av vattenkraften utan ersättning för vare sig själva kraften eller anläggningskostnaderna. Visserligen kunde det, fortsätta kommittéerna, såvitt anginge de på grund av äldre lag efter tillstånd av Konungen bebyggda fallen härigenom i viss mån synas ske ett efterskänkande av den rätt, som enligt de i varje fall uttärade resolutionerna tillkomme det allmänna. Enligt kommittéernas uppfattning skulle det emellertid knappast kunna förutsättas, att en så sträng tillämpning av de i samband med tillståndet föreskrivna förpliktelserna varit avsedd, att en tillståndshavare skulle berövas möjligheten att få de på byggnaden nedlagda kostnaderna amorterade.

Såsom redan förut anmärkts hava de sakkunniga icke ansett sig

kunna i allo biträda denna ståndpunkt. Sålunda framhålla de sakkunniga, hurusom för den händelse ett företag av större allmän betydelse redan vid den tid, då bebyggandet av ett strömfall ifrågakommer, vunnit den aktualitet, att företaget med sannolikhet kan väntas komma till stånd inom en nära liggande framtid, det icke skulle stå i överensstämmelse med de allmänna intressenas rätt till kungsådran att lämna strömfalllets ägare en så vidsträckt frihet som den av kommittéerna föreslagna. Däremot hava de sakkunniga i övrigt — bortsett från förutnämnda till strömfallsägarens förmån gjorda avvikelser — ansett sig böra godtaga kommittéförslagets bestämmelser i denna fråga.

Det nu berörda spörsmålet har jämväl kommit under skärskådande vid utarbetandet av det förslag till ny flottningsslagsstiftning, som under förra året framlagts. Ut i en till nämnda förslag fogad reservation har hävdats, att bestämmelserna om vissa frihetsår kunde komma att lägga hinder i vägen för ett behörigt tillgodoseende av den allmänna flottningens intressen. I de yttranden, som numera inkommit över berörda förslag, har så gott som enhälligt uttalats anslutning till den åsikt, som tagit sig uttryck uti ifrågavarande reservation.

Ett efterskänkande av den rätt vissa allmänna intressen, nämligen farleds-, flottleds- och fiskeintressen ävensom intressen av annat slag, som äro beroende av vattnets fria framrinnande, redan enligt nu gällande lag äga till kungsådrans vatten synes mig icke böra tillstyrkas med mindre härför skulle åberopas skäl av synnerlig vikt. En sådan betydelse anser jag mig icke kunna tillmäta vad kommittéerna anfört till stöd för sin ståndpunkt. Mig veterligen har det icke försports, att de hittills meddelade kungsådreresolutionerna, enligt vilka strömfallsägare ålagts att till förmån för nämnda intressen, när helst de framträda, utan ersättning avstå kungsådrans vatten, i tillämpningen skulle lett till någon obillighet eller verkat avskräckande i fråga om vattenkraftens tillgodogörande. Detta mitt antagande bestyrkes också av ett uttalande, som kommittéerna gjort i annat sammanhang. På tal om den misshushållning, som upprätthållandet av förbudet mot kungsådrans överbyggande måste anses innebära, yttra nämligen kommittéerna:

»De åtgärder, som kunna ifrågakomma för tillgodoseende av de vid kungsådrebestämmelserna anknutna intressena, fordra jämförelsevis ringa vattenmängd. För att möjliggöra fiskens upp- och nedgång i ett vattenfall erfordras sålunda icke stor del av det framrinnande vattnet, om blott för varje särskilt fall lämpliga anordningar, såsom anbringande av laxtrappa eller dylikt, vidtagas. Flottningen tager likaledes ganska litet vatten i anspråk i ett strömfall, då ju med hänsyn

därtill, att flottningstimret ej skall skadas, det lämpligaste sättet för dess framförande synes i allmänhet vara att inrätta en särskild ränna i eller bredvid fallet; genom en dylik anordning, möjligen tillsammans med bomledningar eller dylikt, torde tillräckligt vara sörjt för flottningen. Vad samfärdselinträsset beträffar, är redan förut påpekat, hurusom det i allmänhet ej kan bliva tal om begagnande av farled i ett strömfall annorledes än medelst slussar i eller bredvid detsamma, och det vatten, som tarvas för en dylik slussled, uppgår i regel icke till många procent av vattendragets vattenmängd. Därtill kommer, att, om förbi ett strömfall ej redan finnes samfärdselkanal, utsikterna till anläggandet av en dylik in m en överskådlig framtid torde vara små och ovissa. Ej heller hänsynen till förebyggande av uppdämnings-skador gör det erforderligt att såsom en för alla förhållanden lika regel föreskriva, att en viss del av ett vattendrag alltid skall lämnas fri från byggnad och därigenom utnyttjandet av vattenkraften i ett strömfall i väsentlig mån omöjliggöras. Dylika skador förekommas i regel på ett säkrare sätt genom anordnande av vattenbyggnaden sålunda, att vid de tillfällen, då så erfordras, det för vattnets avlopp nödiga utrymmet, som vid högfloed eller isgång kan överstiga den åt kungsådran reserverade sektionensarean, beredes medelst öppnandet av luckor eller dylikt, under det att vid tider, då någon uppdämning icke är att befara, ett onyttigt borttrinnande av vattnet förhindras.»

Vad nu sagts gäller de så kallade äldre kungsådrentressena. Väsentligt annorlunda gestalta sig däremot förhållandena beträffande de förpliktelser, som först genom den nya lagstiftningen förknippas med kungsådran. Någon rätt för ett torrlägningsintresse att, sedan kungsådran blivit med vederbörligt tillstånd överbyggd, utan ersättning taga kungsådran i anspråk, förefinnes icke med den avfattning, som plägat givas åt av Kungl. Maj:tt meddelade resolutioner, enligt hittills gällande lag. Den rätt, som i de sakkunnigas förslag liksom i kommittéförslaget tillagts torrlägningsintresset att taga fallhöjd i anspråk, är uppenbarligen också av en väsentligt mera genomgripande ekonomisk betydelse för vattenkraftföretaget än de förut omnämnda rättigheterna beträffande kungsådran. Härtill kommer, att torrlägningsintresset, såsom i annat sammanhang erinrats, aldeles oberoende av vattendragets natur av de sakkunniga berättigats till ersättning för sådant hinder, som vållas genom uppdämning. Det synes mig därför icke oskäligt, att ägaren av bebyggt strömfall i förhållande till torrlägningsintresset tillförsäkras vissa frihetsår. Med torrläggning har i förevarande hänseende likställts bevattning, vilket intresse enligt nu

gällande lagstiftning som bekant icke äger någon som helst rätt till kungsådran.

Kommer på sätt jag föreslagit de äldre kungsådrentressena att bibehållas vid sin rätt att omedelbart vid sitt framträdande utan ersättning taga kungsådran i anspråk, synes mig det av de sakkunniga föreslagna stadgandet om befogenhet för vattendomstolen att med hänsyn till ett väntat företag av större betydelse medgiva undantag från de eljest gällande föreskrifterna angående strömfallsägarens rätt att åtnjuta frihetsår, kunna utgå. Detta stadgande, som då endast komme att äga betydelse för torrläggnings- och bevattningsföretag, har helt visst i första hand tillkommit med tanke på de ur allmän synpunkt särskilt betydelsefulla farledsföretagen. I samband härmed synes bestämmelsen angående respittidens förlängning jämväl böra bortfalla och sålunda en återgång ske till den lydelse motsvarande lagrum i denna punkt äger enligt kommittéernas förslag.

Förbehåll  
med hänsyn  
till ny lag-  
stiftning.

Uti samtliga från och med den 30 augusti 1907 av Kungl. Maj:t utfärdade resolutioner angående tillstånd till kungsådrans överbyggande med undantag av dem, varigenom kronan erhållit rätt att överbygga kungsådran dels i Dalälven vid Älvkarleö och dels i Lule älv vid Porjus, har förbehåll gjorts om skyldighet för strömfallsägaren att beträffande tillgodogörandet av kungsådrans vatten underkasta sig ny lagstiftning. Angående innebörden av detta villkor har menings- skiljaktighet rått mellan de sakkunnigas majoritet och reservanterna. Såsom majoriteten uttolkat nämnda villkor skulle detsamma endast avse sådana förpliktelser, som i den nya lagstiftningen förknippas med kungsådran eller däremot svarande institut. Reservanterna åter hava ansett sig kunna giva den tydningen åt nämnda förbehåll, att därunder må innefattas tillvaratagande överhuvudtaget av de intressen, varom den nya lagstiftningen innehåller bestämmelse, dock givetvis med den begränsning, som betingas därav, att förbehållet avser allenast kungsådrans vatten.

Den avfattning ifrågavarande förbehåll erhållit synes mig vara sådan, att därunder inrymmes den av reservanterna biträdda tolkningen. Även om det ej må bestridas, att ändamålet med tillkomsten av förbehållet varit den av majoriteten uppgivna, torde det dock vara otvivelaktigt, att åtminstone under senare år åt detsamma givits en mera vidsträckt innebörd. Ej heller torde gällande lagstiftning lägga något hinder i vägen att med tillstånd till kungsådrans överbyggande förknippa sådana skyldigheter som de, för vilka jag nyss redogjort, angående nyprövning och tillhandahållande av kraft åt kringliggande

bygd. Med hänsyn härtill har jag ansett mig böra föreslå, att bestämmelserna om nyprövning samt tillhandahållande av bygdekraft jämväl skola med vissa modifikationer gälla beträffande byggnad i kungsådra, som tillkommit enligt äldre lag, såframt tillståndsresolutionen innehåller förbehåll, som nyss nämnts. Stadgandena härom hava upptagits i 4 kap. 3 § och 8 § andra stycket. Däremot har jag funnit öfvervägande skäl tala emot att utsträcka jämväl lösningsrätten att avse strömfall, som bebyggts under dylikt förbehåll.

Iakttagandet av de bestämmelser, som i förslaget upptagas till skydd för allmänna intressen, åligger som förut erinrats enligt såväl kommittéernas som de sakkunnigas förslag i första hand v. deribörande vattendomstol. Den rätt, som enligt gällande lagstiftning tillhör Kungl. Maj:t att avgöra, huruvida och under vilka villkor kungsådra må öfverbyggas, kommer således att upphöra och de skyldigheter, som anses böra åligga strömfallets ägare gent emot såväl kungsådrintressena som ock andra intressen av allmän natur, bliva i stället allmängiltigt reglerade i själva lagen. Enligt gällande lag beror omfattningen och beskaffenheten av dessa skyldigheter på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall. Förslagets ståndpunkt till nu berörda fråga synes mig, även om densamma icke är utan olägenheter, dock äga avgjorda företreden, ej minst ur den synpunkten, att de allmänna intressen, som beröras av en vattenbyggnad, otvivelaktigt äro av den stora allmänna och sociala betydelse, att deras tillvaratagande bör regleras i lag och icke vara beroende av från tid till annan skiftande åsikter hos den koncessionerande myndigheten.

*De allmänna  
intressenas  
tillvara-  
tagande.*

Vad jag nu yttrat anser jag emellertid icke böra föranleda till, att Kungl. Maj:ts befattning med ärenden av ifrågavarande natur kommer att alldeles upphöra. Med hänsyn till omfattningen av de företag, som enligt den nya vattenlagen kunna ifrågakomma, samt vikten och mångfalden av de intressen, som därav beröras, skulle ett dylikt förhållande icke stå i god överensstämmelse med Kungl. Maj:ts uppgift såsom de allmänna intressenas högste vårdare.

*Kungl. Maj:ts  
prövning i  
vissa fall.*

Med beaktande av de nu framhållna synpunkterna hade kommittéerna i sitt förslag tillerkänt Kungl. Maj:t rätt att i vissa fall göra frågan, huruvida företaget borde komma till stånd eller ej, till föremål för öfverprövning från Kungl. Maj:ts sida. Sålunda skulle det i varje fall beträffande reglering av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Siljan och Storsjön i Jämtland tillhöra Kungl. Maj:t att avgöra, huruvida av militära skäl eller av hänsyn till viss orts allmänna ekonomiska intressen hinder mötte för att företaget finge bringas till utförande.

Enligt kommittéernas förslag skulle denna rätt tillkomma Kungl. Maj:t jämväl beträffande annan vattenreglering av synnerlig omfattning, så framt Kungl. Maj:t förbehållit sig dylik prövningsrätt.

Dessutom hade kommittéerna åt Kungl. Maj:t överlämnat att avgöra, huruvida i det fall, att nyttan av en vattenreglering icke uppnådde den stadgade proportionen till skadan, företaget ändock med hänsyn till dess väntade gagn ur allmän synpunkt måtte komma till stånd.

I de sakkunnigas förslag har någon motsvarighet till dessa bestämmelser upptagits allenast beträffande regleringen av de förutnämnda större sjöarna.

Emellertid synes mig den utväg, som kommittéerna föreslagit för det ifrågavarande spørsmålets lösning, vara värd det största beaktande, och jag har icke tvekat att härutinnan ansluta mig till kommittéernas uppfattning. Den prövningsrätt, som sålunda förbehålles Kungl. Maj:t, anser jag dock böra avse det ifrågasatta företagens förhållande till allmänna intressen överhuvudtaget. Särskilt synes mig Kungl. Maj:ts prövningsrätt ej böra begränsas allenast till ett fastställande av, huruvida med hänsyn till allmänna intressen hinder möter för företaget. Kungl. Maj:t bör jämväl äga att genom sitt beslut möjliggöra tillkomsten av ett företag, som ur allmän synpunkt är av en synnerlig betydelse.

Bestämmelserna om Konungens prövningsrätt har jag låtit inflyta i 4 kap. 13 §.

Kungl. Maj:ts  
befogenhet  
att utöva  
tillsyn å  
reglerings-  
företag.

Jämväl i annat hänseende har en utvidgning av de befogenheter, som enligt de sakkunnigas förslag skulle tillkomma Kungl. Maj:t, av mig ansetts böra äga rum. Enligt nämnda förslag skulle Kungl. Maj:t äga att i fråga om regleringsföretag i vissa fall utse ledamot i företagens styrelse. Denne ledamot skulle hava till uppgift att tillvarata det allmännas rätt och bästa beträffande företagens skötsel och handhavandet av företagens angelägenheter i övrigt. Kungl. Maj:ts befogenhet i förevarande hänseende avser enligt de sakkunnigas förslag emellertid endast det fall, att den eller de strömfallsägare, som vilja utföra företaget, härvid åberopa sig å de i förslaget upptagna bestämmelserna om tvångsdelaktighet i dylikt företag. Anledningen till denna begränsning har uppenbarligen varit den, att endast för sådant fall stadgas skyldighet för deltagarna i företaget att utse styrelse.

Det torde emellertid vara obestriddigt, att det allmännas rätt till kontroll å ett dylikt företag bör vara oberoende av det sätt, varav en strömfallsägare vill begagna sig för företagens utförande. Med hänsyn härtill och då det icke låter sig göra att uppställa såsom ett allmänt villkor för varje regleringsföretag, att styrelse skall utses, har jag ansett

mig böra föreslå, att Kungl. Maj:t skall äga att beträffande ett regleringsföretag, i fråga om vilket de i förslaget upptagna bestämmelserna om tvångsdelaktighet icke komma att gälla, utse lämplig person att övervaka företagets utförande samt utöva tillsyn å företagets skötsel och handhavandet i övrigt av de med företaget förenade angelägenheter.

Jämväl i annat hänseende har en, visserligen huvudsakligt formell förändring vidtagits i den del av förslaget, som avser regleringsföretag. I de sakkunnigas förslag göres en terminologisk åtskillnad mellan »vattenreglering» och annat företag i regleringssyfte. Med vattenreglering avses allenast sådant företag, beträffande vilket de i lagen upptagna bestämmelserna om tvångsdelaktighet kommit till tillämpning. Beträffande vattenreglering i nu angiven bemärkelse upptagas särskilda regler i 7 kap. av förslaget, under det att övriga regleringsföretag i stort sett skola behandlas enligt 2 kapitlets bestämmelser rörande byggande i vatten.

Innebörden  
av »vatten-  
reglering».

Den terminologi, varav de sakkunniga härutinnan begagnat sig, är otvivelaktigt utan stöd i språkbruket och torde med hänsyn härtill lätt bliva vilseledande. Då dessutom ett stort antal lagrum i förslaget avse såväl »vattenreglering» enligt de sakkunnigas terminologi som ock ett dylikt företag enligt nämnda ords mera omfattande innebörd, synes det jämväl i formellt hänseende innebära en lättnad att låta benämningen vattenreglering avse varje företag, som avser reglering av vattenframrinningen i ändamål att vinna batnad för ett eller flera strömfall. Ett uppgivande av sakkunnigförslagets terminologi härutinnan föranleder till en ändrad uppställning av ifrågakvarande kapitel.

Såsom förut berörts hava såväl kommittéerna som de sakkunniga föreslagit, att frågor angående byggande i vatten och därmed sammanhängande ämnen i allmänhet skola prövas av särskild, för detta ändamål inrättad domstol, vattendomstolen. Mot denna anordning har från lagrådets sida någon anmärkning icke framställts. De skäl, som anförts för vattenmålens avskiljande från de allmänna domstolarna, finner också jag övertygande.

Rättteggningen.

Däremot hava åsikterna visat sig delade angående lämpligheten av att göra högsta domstolen till andra instans i vattenmål. För en dylik lösning kunna otvivelaktigt åberopas vägaude skäl av praktisk natur, men särskilt som, enligt vad jag längre fram vid 11 kap. får tillfälle att närmare beröra, från andra synpunkter avgörande hinder häremot lära uppställa sig, har jag ansett den av kommittéerna och de sakkunniga till denna fråga intagna ståndpunkten icke böra vidhållas.

Kapitlens ord-  
ningsföljd.

Då bestämmelserna rörande vattenreglering på det närmaste ansluta sig till de i 2 kap. av de sakkunnigas förslag upptagna rättsreglerna angående byggande i vatten, till vilka jämväl i stor utsträckning hänvisas, har jag ansett det lämpligast att låta det kapitel, som avser vattenreglering, följa närmast efter 2 kap. I 4 kap. upptagas därefter stadgandena om särskilda villkor beträffande större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar (bygdekraft, nyprövning, kronans lösningsrätt, Konungens prövningsrätt och avgifter). En rubbning av övriga kapitlets ordningsföljd i anledning härav har dock undvikits genom sammanslagning av 5 och 6 kapitlen i de sakkunnigas förslag.

Sedan jag sålunda framställt de allmänna principer, som enligt min åsikt böra ligga till grund för den nu ifrågavarande lagstiftningen, övergår jag till att redogöra för det närmare innehållet i de omarbetade förslag i ämnet, som jag ämnar framlägga, varvid jämväl skall upptagas till behandling de anmärkningar beträffande de sakkunnigas förslag, som framställts inom lagrådet.

## Förslag till vattenlag.

### 1 KAP.

Om rätten till  
grundvattnet.

Beträffande omfattningen av de bestämmelser, som upptagits i detta kap., har en av lagrådets ledamöter framhållit, hurusom kapitelrubriken »Om rätt till vatten» vore i viss mån missvisande, i det att kapitlet inrymde stadganden allenast angående rätten till det vatten, som finnes å grunden, men däremot lämnade frågan om rätt att tillgodogöra sig det vatten, som finnes *under* grunden, alldeles åsido, en fråga som icke heller å annat ställe i lagförslaget upptagits till behandling. Enligt bemälda lagrådsledamot hade det varit önskligt, om i den nya vattenlagen kunnat angivas åtminstone några allmänna grundsatser för lösning av tvister berörande grundvattenförhållandena. I varje fall borde i vattenlagen plats beredas för en blivande lagstiftning i ämnet, vilket kunde ske exempelvis på det sättet, att å 1 kap. gäves en rubrik, varigenom utmärktes, att med dess bestämmelser åsyftades allenast jordägares rätt till vattnet å hans grund och att längre fram i lagen ett särskilt kapitel reserverades för behandling av frågan om rätten till grundvattnet.

Om det också må medgivas, att en lagstiftning för reglering av frågor rörande tillgodogörande av vatten icke kan anses fullständig med mindre däri inrymmas stadganden även i avseende å grundvattnet, synas dock de skäl, som föranlett kommittéerna och de sakkunniga att i förslaget till vattenlag icke till behandling upptaga frågan om grundvattnets tillgodogörande, vara fullt berättigade. Innan lagbestämmelser rörande detta ämne kunna fastslås, torde det vara oundgängligt, att en mera ingående kännedom om grundvattenförhållandena förvärfvas än den, som ännu står till buds. Först då frågan om grundvattnets förekomst jämte vad därmed sammanhänger blivit mera utredd och rättsuppfattningen i avseende å dess tillgodogörande i viss mån vunnit stadga, synes tiden vara inne att lagstifta rörande detta ämne. Vål hade det, såsom av förutnämnde ledamot i lagrådet framhållits, varit till gagn, om redan nu vissa allmänna grundsatser för avgörandet av uppkommande tvister beträffande grundvattenförhållandena kunnat i lagen fastställas. I frågans nuvarande läge tilltror jag mig emellertid icke att framlägga något förslag i detta avseende. När framdeles förutsättningarna för åstadkommande av en lagstiftning å det ifrågavarande området kunna anses föreligga, böra enligt mitt förmenande de nya bestämmelserna lämpligen införas såsom en särskild avdelning i förevarande kap. av vattenlagen. Att intill dess så sker rubriken till kapitlet icke är fullt exakt, kan ej förnekas, men detta synes dock vara en oegentlighet, som i och för sig icke är av beskaffenhet att medföra några praktiska olägenheter.

Samme ledamot i lagrådet har jämväl riktat en anmärkning däremot, att bestämmelser om den allmänheten tillkommande rätten att nyttja vatten även å enskildes grund till badning, tvätt m. m. icke blivit i 1 kap. upptagna. Med hänsyn till vad lagrådets övriga ledamöter yttrat, att intet syntes vara att erinra mot att ifrågavarande befogenheter fortfarande lämnades av lagstiftningen oreglerade, och då det icke kan förnekas att, på sätt kommittéerna framhållit, rättsuppfattningen rörande gränserna för dessa befogenheter är nog så svävande, har jag icke ansett mig böra vidtaga någon åtgärd för kapitlets kompletterande med bestämmelser i berörda hänseende.

*Om "alle  
mäns" rätt  
till vatten.*

Vad angår de i 1 kap. verkställda förändringarna hava dessa — bortsett från den redan i det föregående av mig omförmälda utslutningen av de två senare styckena i 7 § ävensom av den i 12 § av de sakkunnigas förslag förekommade hänvisningen till nyssnämnda § — föranletts av hemställan från lagrådet eller dess flesta ledamöter, eller

*Vidtagna  
ändringar*

ock utgöra de, i den mån en dylik hemställan icke ligger till grund, allenast redaktionella jämkningar. 14 § i de sakkunnigas förslag om skyldighet för vissa strömfallsägare att tillhandahålla kraft för tillgodoseende av kringliggande bygds behov av kraft för särskilda ändamål har överflyttats till det nya 4 kap. Underrubrikerna i kapitlet hava insatts till vinnande av större överskådlighet.

## 2 KAP.

### 3 och 5 §§.

Beträffande dessa §§ hava de av lagrådet eller dess flesta ledamöter framställda erinringarna föranlett till vissa jämkningar.

### 6 §.

I anslutning till ett av vattenkraftföreningen till Kungl. Maj:t ingivet yttrande över de sakkunnigas förslag, i vilket yttrande stadgandet i §:ens andra stycke gjorts till föremål för erinran, hava de flesta av lagrådets ledamöter uttalat sig angående innebörden av nämnda stadgande. Såsom därvid framhållits synes det mig uppenbart, att den rätt, som i stadgandet tillerkännes ägaren av strömfallets ena sida att utnyttja jämväl andra sidans lott i vattnet, är beroende av den i §:ens första stycke upptagna allmänna förutsättning, att tillgodogörandet kan ske utan synnerlig skada för motparten. Denna tolkning överensstämmer jämväl med ett uttalande i de sakkunnigas motiv.

### 7 §.

*Tillgodogörande av samfällt strömfall.*

I fråga om denna § har lagrådet erinrat, hurusom till grund för det i första stycket av §:en förekommande stadgandet, att den, vilken såsom delägare eller på grund av servitutsrätt, som upplåtits för all framtid, råder över mer än hälften av ett samfällt strömfall, under vissa villkor äger rätt att lösa detsamma, givetvis låge den uppfattningen, att överlåtelse av en ideell andel i en dylik samfällighet ägde rättslig giltighet — en uppfattning, vilken enligt vad lagrådet framhåller icke torde stå i överensstämmelse med rådande domstolspraxis. Lagrådet finner särskilt med hänsyn därtill, att vår lagstiftning icke öppnar möjlighet för avskiljande i avsöndringens form av en ideell andel i en samfällighet, den uppfattning, varå lagförslaget i denna del är byggt, icke ägnad att tjäna till utgångspunkt för lagstiftningen. I stället har lagrådet förordat en bestämmelse av innehåll, att lösningsrätt må tillkomma såväl

den, vilken själv äger mer än hälften i strömfallet, som den, vilken väl själv äger endast en mindre andel däri men kan styrka sig hava medgivande till företaget av delägare, som tillsammans med honom äga mer än hälften i strömfallet.

Ändamålet med ifrågavarande lagbud skulle otvivelaktigt i väsentlig mån förfelas, därest enligt detsamma lösningsrätt tillerkändes allenast delägare, som i den samfällighet, vartill strömfallet hör, äger mer än hälften. Detta förhållande har beaktats av lagrådet. Ur praktisk synpunkt synes mig visserligen den av de sakkunniga, liksom därförinnan av kommittéerna, anvisade utvägen för denna frågas lösning äga vissa företräden bland annat därutiinnan, att företagens förvärv av en ideell andel i strömfallet skulle kunna beredas sakrättsligt skydd — något som helt visst vore ägnat att öka rättssäkerheten å det ifrågavarande området. Såsom åtskilliga domar utvisa har det i äldre rättspraxis ej varit ovanligt, att förvärv av dylik ideell andel erkänts såsom rättsgiltigt. Då emellertid den nu gällande fastighetslagstiftningen kommit att intaga en annan ståndpunkt och det i detta sammanhang tydligen icke kan komma i fråga att föreslå någon omläggning av nämnda lagstiftning, synes mig lagrådets förslag erbjuda den enda utvägen att ernå ett ur praktisk synpunkt ej alltför ogynnsamt resultat. Stadgandet har alltså omarbetats i den av lagrådet påyrkade riktningen.

Beträffande andra stycket i förevarande §, vilket till sitt innehåll överensstämmer med stadgandet i 5 § vattenrättsförordningen, har en av lagrådets ledamöter framställt bland annat den anmärkningen, att däri icke angåves den grund, efter vilken de, som vilja förena sig med sökanden, må vinna delaktighet i företaget. Med hänsyn till den tolkning, som allmänt plägat givas åt motsvarande stadgande i vattenrättsförordningen, har jag ansett något förtydligande i angiven riktning icke vara erforderligt.

### 10 §.

Från fiskerisakkunnigitt håll har, såsom framgår av en till de sakkunnigas förslag fogad reservation, framförts önskemålet, att den fiskeavgift, varom i denna § är fråga, skulle till sitt belopp fastställas för viss tidrymd, förslagsvis tjugufem år, efter vilkas utgång avgiftens storlek skulle kunna ändras i överensstämmelse med då rådande förhållanden. De skäl, som åberopats till stöd härför, äro otvivelaktigt synnerligen beaktansvärda. Med förslaget ståndpunkt att fiskeavgift skall utgå vid varje byggnad i vatten av någon betydighet synes det emellertid ur praktisk synpunkt möta betänkligheter att såsom allmän regel införa en dylik

*Fiskeavgift.*

nyprövning i alla de fall, då med byggnaden förenats skyldighet för dess ägare att erlägga fiskeavgift. Vad åter angår de större företagen torde de synpunkter, som legat till grund för reservationen, komma att i erforderlig utsträckning tillgodoses genom de av mig i 4 kap. föreslagna bestämmelserna om nyprövning. Med hänsyn härtill och då jämväl med bibehållande av förevarande § i dess av de sakkunniga föreslagna lydelse det, såsom de sakkunniga framhållit, icke synes vara att befara, att ej fiskets intressen skulle komma att tillgodoses, har jag icke ansett tillräckliga skäl föreligga att tynga lagen med särskilda bestämmelser i förevarande hänseende.

Till sista stycket i förevarande § har fogats ett tillägg, enligt vilket det tillkommer Kungl. Maj:tt att förordna, hur avgiften skall indrivas.

### 12 §.

*Naturminnes-  
märke.*

Då det skydd, som tillkommer fridlyst naturminnesmärke, regleras av särskild lagstiftning, har på lagrådets hemställan ändrat stycket i 12 § undergått jämkning i syfte att bringa till ett fullt tydligt uttryck, att stadgandet endast avser naturminnesmärke, som ej blivit fridlyst.

### 16 §.

*Äganderätt  
eller servituts-  
rätt beträf-  
fande utmål.*

Under hänvisning till vad de sakkunniga i sina motiv anfört mot det från visst håll framförda påståendet, att det med hänsyn till fastighetskrediten vore påkallat, att den byggande hade äganderätt till den grund, varå anläggningens värdefullare delar komme att uppföras, har lagrådet beträffande den i förevarande § avhandlade rätten till utmål uttalat sig för, att densamma borde — i likhet med vad som eljest vore förhållandet enligt förslaget — avse förvärv allenast av servitutsrätt.

De skäl, som av de sakkunniga anförts till stöd för att vattenlagens tvångsrättigheter erhålla karaktären av servitutsförvärv, synas också mig övertygande. Då någon verklig anledning att beträffande den i förevarande § upptagna tvångsrättigheten avvika från denna grundsats näppeligen torde kunna påvisas, har stadgandet i detta hänseende undergått omarbetning.

### 17, 18 och 20 §§.

Beträffande dessa §§ hava de av lagrådet framställda anmärkningarna efterkommits.

## 22 §.

Vid denna § har av lagrådet framhållits, hursom de preklusiva verkningarna av vattendomstolens byggnadsmedgivande böra sträcka sig till rätten att verkställa och för framtiden bibehålla även sådana anläggningar, vilka ej ingå i den egentliga vattenbyggnaden men enligt tidigare stadganden i 2 kap. äga samband med denna såsom vall eller väg (14 §) eller kraftstation (16 §). En sådan tolkning av lagrummet har otvivelaktigt varit åsyftad. Med hänsyn till den stora vikten av det ifrågavarande lagrummets rätta tillämpning i denna punkt har detsamma förtydligats.

*Byggnads-  
medgivandets  
preklusiva  
verkan.*

I anledning av lagrådets erinran har §:ens avfattning jämväl i övrigt undergått någon jämkning. Dessutom har, närmast med anledning av de i 4 kap. av mig föreslagna bestämmelserna om nyprovning, upptagits en erinran om den förnyade provning, som enligt bestämmelserna i sistnämnda kapitel ävensom i 9 kap. kan komma att äga rum i vissa fall.

## 23, 24, 36 och 41 §§.

Vad lagrådet eller dess flesta ledamöter i fråga om dessa §§ hemställt har blivit iakttaget.

## 3 KAP.

Såsom redan framhållits uti den allmänna motiveringen hava de bestämmelser angående vattenreglering, som i de sakkunnigas förslag upptagas under 7 kapitlet, framflyttats till förevarande kapitel. Samtidigt har åt benämningen »vattenreglering» givits en mera vidsträckt innebörd än den som de sakkunniga ansett böra häri inrymmas. Första avdelningen av kapitlet »Om vattenreglering med tvångsdelaktighet» upptager de rättsregler, som avse vattenreglering enligt den av de sakkunniga använda terminologien. Kapitlets andra avdelning »Om vattenreglering utan tvångsdelaktighet» är däremot ny.

*Innebörden  
av "vatten-  
reglering".*

## 1 §.

Den jämkning av denna §:s avfattning, som vidtagits, har sin grund i den förändrade innebörd, som enligt vad nyss nämnts givits åt benämningen vattenreglering, och den härav föranledda uppdelningen av kapitlet.

## 2 §.

Skada å deltagare tillhörig egendom.

Vid denna § har flertalet av lagrådets ledamöter ansett, att bestämelsen om det sätt, varpå skada å deltagare i företaget tillhörig egendom bör ingå i jämförelsen vid avgörande av frågan om företagens tillåtlighet, borde förtydligas. Ehuru någon missuppfattning av stadgandets innebörd icke heller med den av de sakkunniga föreslagna lydelsen torde vara att befara, har jag av redaktionella skäl ansett mig däri böra vidtaga den jämkning, att skada å deltagare tillhörig egendom skall likställas med skada å annans egendom. Med denna lydelse torde det utan uttrycklig erinran vara uppenbart, att den skada, varom här är fråga, ej må inräknas i byggnadskostnaden.

## 8 §.

Beträffande §:ns avfattning hava de av lagrådet eller flertalet av dess ledamöter framställda erinringarna länt till efterföljd.

Sättet för vatt-nreglerings verkställande.

Lagrådet har i fråga om 10 § i de sakkunnigas förslag hemställt, att nämnda § måtte ur förslaget utgå. Till stöd härför har av lagrådet framhållits bland annat, hurusom beträffande sättet för utförandet av vattenreglering skulle, därest 10 § uteslötes, på grund av den i förevarande kapitel 2 § intagna hänvisningen komma att gälla stadgandena i 2 § av 2 kap.

Anledningen till att i förevarande kapitel inluta en särskild bestämelse i nu berörda fråga torde i främsta rummet hava varit önskemålet att i lagen upptaga en uttrycklig föreskrift beträffande sättet för företagens utförande med hänsyn till deltagarnas inbördes intressen. Vad däremot angår företagens utförande i förhållande till motsäende intressen bör givetvis denna fråga ordnas efter samma grunder som vid byggande i vatten i allmänhet, något som är en ofrånkomlig konsekvens därav, att det kan bero av deltagarna i företaget, huruvida detsamma skall bringas till utförande med stöd av bestämmelserna i förevarande kapitel eller i 2 kapitlet.

Den begränsning av stadgandets räckvidd, som sålunda antytts, framgår dock icke av dess avfattning. Med hänsyn härtill och då bestämmelsen i 2 kap. 2 § torde angiva den grund, efter vilken frågan om företagens utförande jämväl med hänsyn till deltagarnas inbördes intressen bör ordnas, har jag biträtt lagrådets hemställan i fråga om denna §:s uteslutande ur förslaget.

## 10 §.

Beträffande bestämmelsen i andra punkten av 11 § i de sakkunnigas förslag angående grunderna för fördelning å deltagarna av kostnader för företagets underhåll och drift samt liknande utgifter har av lagrådets flesta ledamöter förordats, att densamma antingen måtte utgå eller också ersättas med en hänvisning av innehåll, att om fördelningen av nämnda utgifter skall i tillämpliga delar gälla vad i 3, 4, 6 och 8 §§ är stadgat. Då det synes mig vara av vikt att förslaget bestämmelser i denna fråga icke lämna rum för någon misstyding och detta mål bäst ernås genom sist antydda utväg, har jag ansett mig böra välja denna.

*Fördelning av underhålls- och driftkostnad.*

## 15—17 och 21 §§.

I 16—18 §§ av de sakkunnigas förslag, motsvarande 15—17 §§ i det föreliggande förslaget, hava på lagrådets erinran vissa jämkningar ägt rum. Likaledes har den anmärkning, som av lagrådet framställts beträffande 22 § i de sakkunnigas förslag, motsvarande 21 § i det föreliggande förslaget, ansetts böra efterkommas.

## 22 §.

Vid 23 § i de sakkunnigas förslag, motsvarande 22 § i det föreliggande förslaget, har av lagrådets flesta ledamöter erinrats, hurusom rätt att deltaga i handhavandet av de med regleringsföretaget förenade angelägenheter bör tillkomma jämväl anslagsgivare, som nämnes i 8 §. Såsom framgår av ett uttalande i kommittéernas motiv har detta också varit avsikten. Då nämnda förhållande emellertid icke framgår av lagrummets lydelse samt, såsom lagrådets flesta ledamöter jämväl anmärkt, de i §:en upptagna bestämmelserna om röstgrunden likaledes böra underkastas jämkning, hava de båda första punkterna i §:en omformulerats. På hemställan av lagrådets flesta ledamöter har dessutom i §:en upptagits en bestämmelse av innehåll, att rösträtt icke må tillkomma deltagare, som häftar för förfallet bidrag.

*Rösträtt vid sammanträde med regleringsintressen/erna.*

Ej heller med den ändrade avfattning, som §:en sålunda erhållit, tillkommer det strömfallsägare, för vilken betalningsskyldighet enligt 6. § ännu icke inträtt, att deltaga i handhavandet av företagets angelägenheter. Otivelaktigt är detta förhållande, såsom en av lagrådets ledamöter i annat sammanhang framhållit, ägnat att ingiva vissa betänkligheter. Emellertid är att beakta, hurusom det på grund av stadgandet i 13 § av det föreliggande förslaget (14 § i de sakkunnigas

förslag) åligger Konungens befallningshavande att tillse, att stadgarna innehålla betryggande föreskrifter för tillgodoseende av sådana strömfallsägares rätt. En utväg, som för det berörda syftets ernående torde visa sig lämplig, är att för giltigheten av beslut, som mera väsentligt berör dessa strömfallsägares intressen, i stadgarna uppställas fordran å beslutets godkännande av Konungens befallningshavande. Innan dylikt godkännande meddelas, torde det böra hava lämnats de ifrågavarande delägarna tillfälle att framställa sina erinringar. Ur denna synpunkt måste det anses synnerligen lämpligt, att dessa delägare redan vid frågans behandling å sammanträde enligt förevarande § åga befogenhet att delta i överläggningarna och därvid framhålla sina önskemål. En dylik befogenhet synes också medföra en ej oviktig kontroll å deltagarnas handhavande av företagens angelägenheter. Med hänsyn till det sålunda anförda har jag icke tvekat att ansluta mig till den av flertalet av lagrådets ledamöter uttalade uppfattningen, att den nu nämnda befogenheten för delägare, som ännu icke tillträtt företaget, bör i lagen fastställas.

Något stadgande om det sätt, varpå sådan delägare skall under rättas om sammanträde, torde icke vara erforderligt. Då i 13 § föreskrives, att stadgarna skola innehålla föreskrift om sättet för kallelse till sammanträde, avses, såsom framgår av sammanhanget, visserligen endast underrättelser till deltagarna, men med hänsyn till den nyss anmärkta bestämmelsen om Konungens befallningshavandes åliggande i fråga om stadgarnas granskning synes det vara att förvänta, att de i stadgarna härutinnan intagna föreskrifterna äro av beskaffenhet att tillgodose jämväl de icke betalningsskyldiga delägarnas intressen.

#### 26—27 §§.

Stadgandena i 26 § motsvaras i de sakkunnigas förslag av bestämmelserna i 7 kap. 1 § andra stycket.

Beträffande den befogenhet, som i 27 § tillagts Kungl. Maj:t, hänvisas till vad härutinnan yttrats i den allmänna motiveringen.

#### 4 KAP.

##### 1—4 §§.

*Bygdekraft.*

Ifrågavarande §§ motsvara 14 § i 1 kap. av de sakkunnigas förslag. De olika stadgandena i sistnämnda lagrum hava emellertid till vinnande av större överskådlighet uppdelats i olika §§. Själva huvud-

stadgandet, som motsvarar vissa bestämmelser i 1 mom. av de sakkunnigas förslag, har erhållit plats som 1 §. I 2 § hava upptagits rättsregler rörande det fall, att den vattenkraft, som tillgodogjorts enligt äldre lag, kommer att ökas till följd av nybyggnad eller reglering, som företages jämlikt vattenlagen. Bestämmelserna härom hava i omarbetat skick upptagits från senare delen av första stycket i nyssnämnda 1 mom. Stadgandet i 3 § avhandlar skyldighet för ägare av byggnad, vartill tillstånd lämnats jämlikt 1899 års lag om byggande i kungsådra, att i vissa fall och i viss utsträckning tillhandahålla bygdekraft. Sistnämnda stadgande är, såsom framhållits i den allmänna motiveeringen, utan motsvarighet i de sakkunnigas förslag.

4 § motsvarar 2 och 3 mom. av 14 § i de sakkunnigas förslag.

De förutsättningar, som i 1 § uppställas för skyldighet att tillhandahålla bygdekraft, överensstämna med dem, som av de sakkunniga i detta hänseende föreslagits. Någon formell jämkning har dock skett.

1 §.

Såsom jag redan framhållit vid redogörelsen för förslaget huvudgrunder, har skyldigheten att tillhandahålla bygdekraft ansetts böra utvidgas att avse intill en tiondel av anläggningens kraftproduktion. I samband härmed har jag emellertid föreslagit, att vid bestämmande av skyldighetens omfattning i varje särskilt fall hänsyn skall tagas — ej allenast till bygdens behov av kraft — utan jämväl till omfattningen av den rätt anläggningens ägare erhållit att för vattenkraftens tillgodogörande förändra förut rådande vattenstånds- och avrinningsförhållanden.

I överensstämmelse med vad reservanterna föreslagit har avgörandet angående bygdekraftens storlek ansetts böra gälla allenast för en tidsperiod av tjugu år. De sakkunnigas majoritet hade härutinnan föreslagit trettio år. Genom att ej göra tidsperioden för lång vinnes möjlighet till större anpassning efter utvecklingen inom bygden, något som kan vara till fördel jämväl för anläggningens ägare, särskilt ur den synpunkten, att vattendomstolen vid avgörande av skyldighetens omfattning icke i samma utsträckning som då avgörandet skall gälla en längre tid framåt behöver grunda detsamma å mer eller mindre ovissa beräkningar angående bygdens framtida kraftbehov. Däremot tala otvivelaktigt starka billighetsskäl för att, såsom jämväl föreslagits av reservanterna, räkna den första tjugouårsperioden från utgången av det kalenderår, som bestämts för byggnadens fullbordande.

Flertalet av lagrådets ledamöter har vid denna § anmärkt, att avfattningen av densamma vore såtillvida oklar, som av densamma icke tydligt framginge, vad som enligt dessa ledamöters åsikt borde gälla, nämligen att, om under en löpande period den uttagbara kraften

till följd av reglering eller eljest ökas, motsvarande ökning skall äga rum i skyldigheten att lämna bygdekraft. Förutom ett förtydligande i denna riktning hava samma ledamöter förordat, att det bestämmande av bygdekraftens storlek, som må påkallas därav, att den uttagbara vattenkraften på antytt sätt ökas, skall första gången gälla endast för den tid, som återstår av den löpande perioden.

Av §:ens avfattning, jämförd med ett uttalande i de sakkunnigas motiv, torde framgå, att skyldigheten att tillhandahålla bygdekraft skall bestämmas till viss *kvotdel* av den kraftmängd, som med det installerade maskineriet beräknas bliva uttagen. Däremot skall vattendomstolen icke vid sitt avgörande fastställa ett fixt kraftbelopp för bygdekraften. Iakttages vad ovan framhållits, kommer en ökning i anläggningens kraftproduktion — denna må nu äga sin grund i en ytterligare utbyggnad av själva strömfallet, verkställd reglering eller installerande av större maskineri — utan vidare att medföra en motsvarande ökning jämväl av bygdekraftens belopp. Storleken av den kraft, som står till förfogande för bygdens räkning, kommer följaktligen jämväl under löpande period att förändras inom vissa gränser. Dock är det tydligt, att genom en minskning i kraftuttagningen ej får ske intrång i deras rätt, åt vilka anläggningens ägare redan förpliktats att tillhandahålla visst kraftbelopp. Hur stort det kraftbelopp är, varå bygden vid varje tillfälle kan göra anspråk, blir en fråga, som kommer under prövning, då jämlikt 4 § påstående från någon bygdeinnevånarens sida väckes att komma i åtnjutande av bygdekraft.

Av skäl, som nu anförts, synes mig något behov icke föreligga att låta stadgandet undergå jämkning i det av lagrådets flesta ledamöter antydda hänseendet.

2 §.

Enligt sista ledet av 14 §:ens första stycke i de sakkunnigas förslag skulle för det fall, att en del av den vattenkraft, som tillgodogöres enligt vattenlagen, inom tio år före vattendomstolens medgivande varit utnyttjad vid byggnad, som tillkommit enligt äldre lag, skyldighet att tillhandahålla bygdekraft under viss förutsättning åligga ägaren beträffande den ökning i uttagbar vattenkraft, som vinnes jämlikt vattenlagen. Av stadgandets avfattning och det sammanhang, vari det förekommer, torde framgå, att därmed närmast åsyftats det fall, då en jämlikt äldre lag tillkommen byggnad helt och hållet ersättes med en ny byggnad. Uppenbarligen böra dock, såsom otvivelaktigt varit åsyftat, samma regler gälla, därest ökningen i uttagbar vattenkraft åstadkommes genom en enligt vattenlagen verkställd tillbyggnad av den äldre byggnaden. Stadgandet har härutinnan förtydligats.